

Hollanda'da neler oluyor? (1)

Joost Lagendijk 2010.10.17

Yeni okurlarımın hepsini selamlayarak başlamak isterim. Bu benim Zaman ve Today's Zaman'daki ilk köşe yazım. Bugünden itibaren bu köşede haftada iki kez yazabilecek olmaktan mutluyum; yazılar her iki gazetenin okurları için Türkçe ve İngilizce yayımlanacak.

Türkiye'deki insanların büyük çoğunluğu beni Avrupa Parlamentosu'nun mensubu olduğum yıllardan tanıyor. Haliyle de bu köşede Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkinin çeşitli veçhelerine ve belli AB üyesi ülkelerdeki gelişmelere değinen yazılar bulacaksınız. Temmuz 2009'dan bu yana Türkiye'de yaşıyorum ve Sabancı Üniversitesi'ne bağlı faaliyet gösteren düşünce kuruluşu İstanbul Politikalar Merkezi'nde çalışıyorum. Türkiye'nin iç siyasetini yakından takip ediyorum ve yazılarımda bu konuda da yorumlarda bulunacağım. Fakat hayat, siyasetten ibaret değil. Güzel müziklere rastgelirsem veya kaçırılmaması gerektiğini düşündüğüm bir kitap okursam, bunları da sizinle paylaşacağım. Sıkı bir futbol düşkünü olarak, arada bir Türk futbolunun içeride ve Avrupa'daki macerasına dair fikirlerimi paylaşmaktan kendimi alamayacağımdan da eminim. Yorumlarınızı her daim dört gözle bekliyor olacağım.

Bugün kaçış yok. En iyi bildiğim ülkede olan bitenlerle ilgili yazmam gerek. Hollanda'dan kısa süre önce, tam da yeni Hollanda hükümetinin takdim edildiği gün döndüm. Bu, ülke içinde ve dışında birçoklarının dikkatle takip edeceği bir siyasi deneyin de başlangıcı. Bazıları için merak, bazıları içinse endişe dolu bir takip olacak bu. Hollanda, 50 yılı aşkın bir süredir ilk defa liberaller ve Hristiyan demokratlardan oluşan ve parlamentoda çoğunluk teşkil etmeyen bir koalisyon hükümetiyle yönetilecek. Bir azınlık kabinesi bu ve ancak bir üçüncü partiyle, aşırı sağcı popülist Geert Wilders'ın Özgürlük Partisi'yle yapılan anlaşma sayesinde kurulabildi.

Bilhassa Wilders'ın partisinin pozisyonu ve nüfuzu bakımından gelecek günlerin neler getireceğini kimse tam olarak bilmiyor. Özgürlük Partisi hükümette yer almıyor, bakanı da yok. Fakat yeni hükümetin programı, haziran seçimlerinde oyların yüzde 15'ini almayı başaran popülistlerin göç karşıtı politikalarının güçlü etkisi altında.

Şu an Hollanda'da yaşananlar, Avrupa'nın diğer kesimlerinde de gözle görülür olan bir eğilimin ileri bir örneği. Geleneksel merkez sağ ve merkez sol partiler güç kaybediyor. Sözelimi Hollanda'da yakın zamana dek bu partiler ulusal seçimlerde oyların yaklaşık yüzde 80'ini toplardı. Geline nokta ise seçmenlerin yarısına yakını bu partilerin güncel sorunlara çözüm getirme kapasitesine güvenini yitirmiş durumda. Bu, refah devletinde reform isteyen, çokkültürlülüğü hayatın bir gerçeği olarak kabul eden ve Avrupa yanlısı olan yeşillerin ve (liberal) sol partilerin güçlenmesine yol açıyor. Öte yandan yeni bir aşırı sağcı popülistler kuşağı da yükselişte ve geçen asrın yetmişli ve seksenli yıllarında Avrupa'da var olan, faşist kökenlere sahip ırkçı ve aşırılıkçı partilerden farklılık arz ediyorlar.

Geert Wilders gibi yeni radikaller, geçmişin şiddet yüklü ve genellikle marjinal aşırılıkçılarıyla arasına mesafe koymaya dikkat ediyor. Anti-semitizme, homofobiye hayır diyorlar artık. Wilders ve Avrupalı muadilleri İsrail devletini kuvvetle destekliyor ve kendilerini kadınların ve eşcinsellerin gerçek savunucusu olarak sunuyor. İdeolojideki her iki değişim de, popülistler için yeni toplanma çağrısı görevi gören ağırlıklı anti-İslamcılıkla doğrudan bağlantılı. İşleri daha da içinden çıkılmaz hale getiren şeyse, yeni sağcıların mevcut refah devletini savunmak ve daha ileri Avrupa entegrasyonuna direnmek noktasında sık sık klasik solcularla aynı safı tutmaları. Bir sonraki yazımda, ideolojilerin bu yeni karışımının mevcut Hollanda hükümeti açısından etkilerini ve Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerin geleceği açısından ne anlama gelebileceğini ele alacağım.

Hollanda'da neler oluyor? (2)

Joost Lagendijk 2010.10.20

Hollanda'da esaslı bir kendini arayış süreci yaşanıyor. Son birkaç günde birçok insanla konuştum.

Ailemle, arkadaşlarla, tanıdıklarla. Bütün konuşmaların belli bir noktasında aynı sorular pat diye ortaya dökülüyor: Yeni koalisyon hükümeti ve onun Geert Wilders'ın Özgürlük Partisi'ne bel bağlamasıyla ilgili ne düşünüyorsun? Bu partinin etkisi ne boyutta olacak? Aşırı sağcı popülistlerin kazandığı başarının izahı ne? Hangi insanlar onlara oy verdi? Wilders'ın sürekli gündeme getirdiği bazı gerçek sorunları, onun kutuplaştırıcı üslubunu taklit etmeden çözmek mümkün mü? Cevaplar, dostlar arasında bile epey çeşitlilik arz ediyor.

Bazılarına göre liberaller ve Hristiyan Demokratlar'ın önünde çok fazla seçenek yoktu ve haziran seçimlerinin büyük galibi konumundaki Wilders'ın partisini gemiye almakla doğruyu yaptılar. Seçimdeki başlıca rakiplerini ancak bu şekilde dizginleyebilir ve kontrol edebilirlerdi. Wilders'ı 65 yılın en sağcı Hollanda hükümetinin ayakta kalmasından sorumlu kılarak, kurulu düzen karşıtı söyleminin yarattığı etkiyi zayıflatmayı umuyorlardı. Bazıları ise bütün bu taktik ve stratejik nedenler karşısında dehşete düşmüş, utanç verici görüşlerin adım adım meşrulaşması sürecinin başlangıcı olarak gördükleri vaziyete ateş püskürüyordu.

Hükümetin programına bakıldığında, Wilders'ın etkisi göç ve entegrasyon bahsinde bariz şekilde görülüyor. Mesaj gayet açık: Hollanda'ya daha az göçmen gelmesini istiyoruz ve burada yaşamasına izin verilenler de daha yüksek standartlara ulaşmalı. Hükümetin yüz yüze geleceğine kesin gözüyle bakılabilecek gerçek şu: Bu hedeflere varmak için önerilen tedbirlerin büyük çoğunluğu AB mevzuatına ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına aykırı düşüyor. Wilders'ın 'Batılı olmayan' diye nitelenen göçmenleri yüzde 50 azaltma hedefi, çok büyük ihtimalle Avrupa'nın koyduğu sınırlara ve engellere çarpıp hüsrana uğrayacak. Aşırı sağcı popülistlerin AB'ye karşı böylesine derin bir nefret beslemesinin sebeplerinden biri de bu.

Wilders koalisyon programında, Kur'an'ı ve yeni camilerin inşasını yasaklamak gibi aşırılıkçı fikirlerine atıfta bulunulmasını sağlayamadı. Liberaller ve Hristiyan Demokratlar kendileri için sorunun İslam değil, sınırsız göç ve başarısız entegrasyon olduğunu açıkça ifade ediyorlar.

Bu noktada, insanların Wilders'ın partisine oy vermesinin sebeplerine dair tartışma açısından bariz bir bağlantı var. Bazı analizciler baskın faktörlerin küreselleşmenin kontrol edilemez etkilerinden (göç de buna dahil) duyulan korku ve geleneksel partilerin söz konusu etkileri anlayıp önleme kapasitesine güvenin yitirilmesi olduğunu savunuyor. Bazıları ise bu endişelerin başında, Wilders ve ona oy veren birçok seçmen tarafından bir din değil, baskıcı bir siyasi ideoloji olarak görülen İslam'a karşı derine sinmiş bir korkunun geldiğini iddia ediyor. Hatırı sayılır miktarda Hollanda vatandaşı (ki aynısı birçok Danimarkalı, İsveçli ve Alman için de geçerli) bütün bu düşüncelerin arkasındaki gerekçelerin hepsini, zehirleyici duygular ve düş kırıklıklarıyla dolu büyük bir çanakta birbirine karıştırıyor. Onlara göre mesele göçmenler, Müslümanlar ve İslam'la ilgili tek bir büyük sorundan ibaret: Ülke içinde kendi dillerini konuşmayan Faslı çeteler ve göçmenlerden, Afganistan'daki şiddet yüklü cihatçılara ve İran'da geylere yönelik vahim muameleye kadar her şey o tek büyük sorunun tezahürü.

Benim ikilemim ise Hollanda'daki bu korku, öfke ve kafa karışıklığının, vaktiyle hoşgörülü olan bir ülkenin yoldan çıkma tehlikesi karşısında ciddi endişeler duyan Hollandalı olmayan gözlemcilere nasıl izah edilebileceği noktasında ortaya çıkıyor. Bir yandan meselenin, Hollandalıların büyük çoğunluğunun İslamobofik olup çıktığını söyleyenler tarafından aşırı abartıldığını düşünüyorum. Şunu hiç unutmayalım:

Hollandalı seçmenlerin yüzde 85'i Wilders'ın partisine oy vermedi. Diğer yandan göçle ilgili bazı gerçek sorunların ve birçok vatandaşının samimi endişelerinin ciddiyetini hafife almak istemiyorum. Bu konuya devam edeceğim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Almanya'nın türlü yüzleri

Joost Lagendijk 2010.10.24

Geçen hafta Almanya, Türk medyasının odağındaydı. Sebebi, Almanya Başbakanı Angela Merkel'in Almanya'da çokkültürlü bir toplum inşa etme gayretlerinin başarısızlığa uğradığını söylemesiydi.

Söz konusu açıklama, yoğun tartışmalar yaratan ses getirici bir kitabın yayınlanmasından haftalar sonra geldi. Kitabın bir bankacı olan Alman yazarı milyonlarca göçmenin varlığının Almanya'nın geleceği açısından hayati tehlike arz ettiğini, çünkü bu insanların büyük çoğunluğunun yeterince entegre olmadığını öne sürüyor. Kamuoyu yoklamaları birçok Alman'ın bu kasvetli analizi doğru bulduğunu gösteriyor. Akabindeki tartışma iki meseleye odaklanıyor: Birincisi, yazarın haklılık payı taşıyan ve abartıya kaçan iddiaları hangileri? İkincisi ise, bu kadar çok Alman yazarla hemfikirse, niye parlamentoda bu görüşleri temsil eden bir siyasi parti yok? Merkel'in sarf ettiği sözler bu temelde görülüp değerlendirilmeli. Alman lider, süregiden tartışmayla ilgili bir tutum sergileme baskısı altında, zira belli ki kendi muhafazakâr partisinin pek çok üyesi göçmenlere yönelik bu popüler olumsuz fikirleri destekliyor. Bunun da ötesinde, bugüne kadar Hristiyan Demokratlar aşırı sağcı bir partinin ulusal parlamentoda sandalye kazanmasını engellemeyi başardı. Fakat böyle bir parti Danimarka, İsveç ve Hollanda örneklerini başarıyla taklit edebilirse ve edebildiğinde, bundan en büyük zararı Merkel'in partisi görecek. İşte Merkel bu yüzden konuşmak ve sert konuşmak zorundaydı. Böylece Türkiye'deki şu algıyı da teyit etmiş oldu: Avrupa çapında göç karşıtı bir virüs yayılıyor ve şimdi bundan muaf görünen son ülkeye de sirayet ediyor.

Fakat aynı süre zarfında Almanya'nın başka yüzlerine de tanık olduk. Bunlardan en görünür olanı, ilk dış ziyaretlerinden birini Türkiye'ye gerçekleştiren yeni Almanya Cumhurbaşkanı Christian Wulff'tu. Ülkesinden ayrılmadan önce, tıpkı Hristiyanlık ve Yahudilik gibi, İslamiyet'in de Almanya'nın parçası olduğunu söyleyerek, tartışmalara dair tutumunu açıkça ortaya koydu. Türkiye'ye geldikten sonra da bu ayırt edici tutumunu sürdürerek, farklılıklara saygı duyulması gerektiğini ve bunun bir zenginlik kaynağı olduğunu söyledi. Anlaşılan o ki Wulff, Merkel'le aynı partiden olmasına rağmen, eski moda çokkültürlülüğe bağlıydı, zira Türkiye Meclisi'nde yaptığı konuşmada da, "Kimseden kültürel kimliğinden vazgeçmesi veya köklerini inkâr etmesi beklenemez." ifadelerini kullandı. Bu sözlerin Berlin'deki Başbakanlıkta pek de iyi karşılanmadığından eminim.

Geçen perşembe, İstanbul Conrad Otel'deki unutulmaz bir törende kendimi aniden Alman cumhurbaşkanının yanında otururken buldum. Wulff, bugünkü Almanya'nın bir başka yüzünü gösteren çarpıcı bir girişimin başlangıcına nezaret etmek üzere oradaydı. Salonda Alman eyaleti Hessen ile Bursa vilayeti'nin temsilcileri toplanmıştı. Bursa Valisi Şahabettin Harput ile Hessen'in başbakan yardımcısı ve Adalet, Entegrasyon ve Avrupa bakanı Jörg-Uwe Hahn bir anlaşma imzaladı. Hedef, başka birçok hususun yanında, Türkiye'yi Avrupa Birliği'ne yaklaştırmak ve AB programlarına mümkün mertebe ortak katılım sağlamaktı. Bu anlaşmayı böylesine önemli kılan şey ne?

İlk kez bir Türk vilayeti kendisini kelimenin tam manasıyla Avrupa'nın bir bölgesi olarak tanımlıyor ve AB içindeki bir eyaletle işbirliğine başlıyor. Birçok kent geçmişte benzer projeler oluşturdu, fakat daha önce bölgesel düzeyde bunun gibi bir ortak faaliyete hiç girilmemişti. Bu, Türkiye'de daha ademi merkeziyetçi bir

idare doğrultusunda atılan bir ilk adım anlamına gelebilir; AB ve Türkiye'de, ülkenin artık sadece Ankara'dan yönetilemeyeceğine inanan birçoklarının da desteklediği bir politika bu.

Fakat dahası var. Bu anlaşma, Türkiye'nin AB'deki geleceğine ve Almanya'daki Türklerin başarılı entegrasyon ihtimaline dair artan kuşkulara karşı sesini yükseltmek ve kararlılıkla harekete geçmek isteyen Alman siyasetçiler olduğunu da gösteriyor. Geleceğin farklılıkları kabul edenlere ve ortak sorunların üstesinden gelmek yönünde işbirliği yapmak isteyenlere ait olduğunu göstermek için Türkiye'de ve AB'de daha fazla Wulff'lara, Harput'lara ve Hahn'lara ihtiyacımız var. j.lagendijk@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kıbrıs'ın cinliği, Avrupa'nın ufuksuzluğu

Joost Lagendijk 2010.10.27

Avrupa'nın karar alım sürecini bir kez daha manipüle etmeyi becerdiler. Daha önce birçok kez yaptıkları gibi, Kıbrıslı Rum temsilciler, Kıbrıs'la ilgili bir meselede bir Avrupa Birliği kurumunun kararı üzerinde belirleyici tesir oluşturmayı başardılar.

Geçen hafta Avrupa Parlamentosu (AP), AB'yi rehin almak ve birliğin ve üyelerinin uzun vadeli çıkarlarını bölünmüş Akdeniz adasının kendi çıkarlarına tabi kılmak yönünde başarılı bir teşebbüse daha sahne oldu. Peki olan biten neydi?

2004'te Avrupa Komisyonu, Kıbrıs'ın kuzey kısmı ile AB arasındaki ticareti kolaylaştıracak bir öneri sunmuştu zaten. Bundan kasıt, adanın yeniden birleşmesini öngören Annan Planı lehinde oy veren Kıbrıslı Türkleri ödüllendirmektir. Yılan hikâyesine dönen bu Doğrudan Ticaret Tüzüğü (DTT) Kıbrıslı Türklerin izolasyonuna son vermeyi amaçlıyordu, fakat Kıbrıslı Rumların DTT'ye yönelik her tür ilerlemeyi engellemek için veto haklarını kullanmalarından dolayı Avrupa'nın karar alım sürecinde çakılıp kaldı. Bunu yapabildiler, zira Kıbrıslılara ve üye ülkelerin hukuk uzmanlarına göre, ticarete dair kararlar Kıbrıslı Rumlara, onaylamadıkları bütün adımları engelleme hakkı veren Kıbrıs katılım anlaşması temelinde alınmak zorundaydı. Bu ayak diremeye tepki olarak Türk hükümeti, Kıbrıs gemileri ve uçaklarına Türk limanları ve havaalanlarını açmak yönündeki yasal yükümlülüğünü uygulamayı reddetti. 2006'da AB, bu tavırdan dolayı Türkiye'yi cezalandırmaya karar verdi ve üyelik müzakerelerindeki 8 faslı bloke etti. Bu karar Kıbrıs sorununu, Türkiye'nin AB üyeliği yolundaki en büyük engel haline getirmiş durumda. Türkiye'nin üyeliğini savunan herkes için büyük hayal kırıklığı yaratan bir durum bu ve birçok Türk'ün AB'nin dürüstlüğüne ve Türkiye'nin günün birinde birlik üyesi olma ihtimaline güvenini yitirmesinin de en önemli sebebi.

AB karar alım sürecini düzenleyen bir dizi yeni kuralı içeren Lizbon Anlaşması'nın yürürlüğe girmesi sanki imdada yetişecek gibiydi. Anlaşma, AP'ye daha fazla yetki tanıyordu ve buna AB'nin DTT'yi de kapsayan ortak ticaret politikası da dahildi. Yani AP'nin en başta karar vermesi gereken husus, Kıbrıslı Türklerin AB ile ticaret yapmasına izin vermeyi isteyip istemediğiydi. Parlamento'da bu yönde alınan müspet bir kararın ardından, meseleye dair çoğunluk oyuyla karar vermek üye devletlere kalacaktı. Yeni kurallar uyarınca Kıbrıs da veto hakkını kaybetmişti.

Tehlikeyi idrak eder etmez Kıbrıslılar topyekün taarruza geçti. Gerçekten de ada tek derdinin AB içindeki gücünü hem Kıbrıslı Türklerden hem Türklerden tavizler koparmak için kullanmak olduğunu gösterdi. Neticede ortada, "tek bir konuyu mesele yapan bir üye" vardı. Geçtiğimiz altı ay boyunca AP'yi, DTT'nin hukuki dayanağının Lizbon Anlaşması değil, hâlâ katılım anlaşması olduğu (yani; AP'nin hiçbir rolü olmadığı, üye

devletler arasında oybirliği gerektiği) şeklindeki Kıbrıs çizgisini kabul etmeye zorlamak için elden gelen ne varsa yapıldı. Kıbrıs'ın AP'deki iki büyük grup (Hristiyan Demokratlar ve sosyalistler) içinde yürüttüğü lobi ve göz korkutma faaliyetlerinin ardından, Uluslararası Ticaret Komitesi'ni bertaraf etme ve hangi hukuki dayanağın uygulanması gerektiği yönünde AP'nin Hukuk İşleri Komitesi'nin fikrine başvurma kararı alındı. Kullanılan prosedür AP için utanç vericiydi. Taslak halindeki görüş 15 Ekim Pazartesi günü komite üyelerine gönderildi ve birçok parlamenter daha öneriyi okumaya bile fırsat bulamadığını söylemesine rağmen 18 Ekim Cuma günü alelacele Hukuk İşleri Komitesi'nden geçirildi. Liberaller ve Yeşiller aleyhte oy kullanırken, çoğunluk Kıbrıs'ın pozisyonu lehinde oy verdi ve böylece AP, esasen Lizbon Anlaşması uyarınca elde ettiği yetkilerden feragat etmiş oldu.

Benim gibi feleğin çemberinden geçmiş eski diplomatlar için bile böyle manipölasyonları hazmetmek zor. Ne yazık ki bu, gelinen noktada birçok AB siyasetçisinin büyük resmi göremediği ve görmek istemediğinin, AB'nin itibarına hem Türkiye hem de Avrupa vatandaşlarının gözünde halel getiren kısa vadeli kazanımlara teslim olduğunun da bir başka kanıtı. j.lagendijk@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ruh halleri değişir, hedefler değişmez

Joost Lagendijk 2010.10.31

Yarın Avrupa Parlamentosu'ndaki (AP) Yeşiller Grubu, Türkiye ile AB arasındaki ilişkileri tartışmak için iki günlüğüne İstanbul'da toplanacak.

Gelenler arasında AP'deki Yeşiller'in başkanı Dany Cohn Bendit ve uzun zamandır Türkiye'nin üyeliğine eleştiren destek veren, AP'nin Türkiye delegasyonu başkanı sıfatıyla halefim olan Helène Flautre de var. Ekim 2004'te de benzer bir toplantı yapılmıştı. Altı yıl önceki toplantı epey ses getirmişti. Tartışmaları takip eden büyük bir kalabalık vardı ve medya her konuşmayı haber yapıyordu. Dönemin dışışleri bakanı Abdullah Gül oradaydı, keza Yařar Kemal ve Orhan Pamuk da. Bir takside giderken, panellerden birini radyodan yapılan canlı yayında dinlediğimi hatırlarım. AB'nin Türkiye ile üyelik müzakerelerini başlatıp başlatmama kararının iki ay öncesiydi. Türkiye'de halkın yüzde 80'i müzakerelerin başlamasından yanaydı. AB içinde, Almanya ve Hollanda gibi ölkelerde bile kamuoyu yoklamaları, Türkiye hakkında iki yıldır gelen cesaret verici haberlerin ardından olumlu bir yaklaşımın işaretini veriyordu. Türkiye-AB ilişkilerinin altın yıllarıydı bunlar ve Yeşiller'in toplantısı her iki taraftaki umutların ve yüksek beklentilerin simgesiydi.

O günler, hafif tabiriyle söylersek, mazide kaldı. Son birkaç haftadır Türkiye ile AB arasındaki resmi müzakerelerin beş yılını ele alan çeşitli toplantılara davet edildim. Hepsinde kasvetli bir ruh hali vardı. Birçokları Türkiye'nin günün birinde üye olacağına inancını yitirmiş durumda. AB'nin aklında ise başka meseleler var gibi görünüyor: Ekonomik krizden çıkmak ve çokkültürlü bir toplumun artılarına-eksilerine kafa yormak. Diğer yanda Türkiye, patlama yapan ekonomisine ve bölgesel bir aktör olarak güçlenen rolüne dayalı, giderek artan bir özgüven sergiliyor. Panellerde ve konferanslarda birçok Türk, AB'ye dair düş kırıklığını ifade ediyor ve belki politikalarını değiştirmesinin, AB üyeliğini unutmasının ve Çin, Hindistan ve Brezilya gibi yükselen yıldızlara odaklanan hatırı sayılır bir özerk güç haline gelmesinin Türkiye için daha iyi olacağını söylüyor.

Türklerin hüsrânını gayet iyi anlasam da, AB'den vazgeçmenin doğru tavır olmadığı kanaatindeyim. Birincisi, Türkiye ile AB arasındaki müzakereler durdurulmayacak. Evet, süreç yavaş ilerliyor ve kısa süre sonra kendimizi, kalan bütün fasıllar AB, Kıbrıs veya Fransa tarafından bloke edildiği için müzakere edecek hiçbir şeyin olmadığı bir durumda da bulabiliriz. Öte yandan, siyasi ve prosedürle ilgili sebeplerden dolayı, AB'nin müstakbel üyelik

konusunda Türkiye ile görüşmeyi bırakmak gibi bir kararı asla almayacağını pek az insan farkında. Türkiye'de dikkatler hep Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy ve Almanya Başbakanı Merkel'in olumsuz fikirlerine yoğunlaşıyor; fakat bu 27 hükümetin 22'sinin Türkiye'nin AB üyeliğini hâlâ desteklediği gerçeğini es geçme eğilimi doğuruyor. Üyelik müzakerelerini askıya almak için üye ülkelerin üçte ikisinin desteğine ihtiyacınız var. Süreci durdurmak içinse oybirliği gerekiyor. Bunun asla olmayacağı besbelli. Müzakereleri durdurabilecek tek ülke Türkiye. Fakat ortaya çıkıp Türkiye kamuoyuna 200 yıllık uzun Batı yürüyüşünün sona erdiğini ve ülkenin kendi yolunda gideceğini veya otokratik Rusya ya da Çin ile saf tutacağını söylemek isteyecek bir siyasetçi olacağını tahayyül edemiyorum. Bazı partilerin liderleri bu yola meyledebilir; fakat Türk iş camiası onlara tekrar düşünmelerini söyleyecektir. Evet, ekonomi iyi gidiyor; fakat bu AB üyeliği ihtimaliyle doğrudan bağlantılı olan muazzam Avrupa yatırımından kaynaklanıyor.

Diğer bir deyişle, her iki taraftaki bunca olumsuz hissiyata rağmen, üyelik süreci devam edecektir. Mevzu bahis süreçten en iyisini çıkartmak Türkiye için çok daha anlamlı ve akılcı bir tutum olacaktır. Bu da ülkeyi daha demokratik ve ekonomiyi daha rekabetçi kılacak reformlara devam etmek anlamına geliyor. Bu süre zarfında umulur ki AB de kendine çekidüzen versin ve Türkiye'nin üyeliğinden yüz çevirmenin birliğin kaldıramayacağı kadar büyük bir hata olacağını idrak etmeye başlasın. Yeşiller'in idrak ettiğinden kuşku yok.

j.lagendijk@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hasan Cemal'in hayal kırıklığı

Joost Lagendijk 2010.11.03

Önceki yazımda da söylediğim gibi, Avrupa Parlamentosu'nun Yeşiller Grubu Türkiye-AB ilişkilerini tartışmak üzere İstanbul'da iki günlük bir toplantı düzenledi. Benim için Brüksel'den bazı eski dostlarım ve mesai arkadaşlarımla keyifli bir hasret giderme fırsatıydı. Fakat aynı zamanda, Yeşillerin İstanbul'a son gelişinden (2004) bu yana işlerin hakikaten epey ciddi şekilde değiştiğinin de üzüntü verici bir göstergesiydi.

İlk tur toplantıda birçok Türk katılımcı, mevcut üyelik sürecinin akıbetine dair şüphelerini dile getirdi. Türkiye'de AB üyeliğine destek yüzde 80 civarından azami yüzde 50'lik bir seviyeye inmiş durumda. Türklerin büyük çoğunluğu AB'yi, Kıbrıslı Rumların erteleme taktikleri ve engelleme politikalarına etkili şekilde karşı koyamamakla suçluyor. Birçok Türk, çarpıcı ekonomik büyüme rakamları ve Türkiye'nin bölgedeki rolünü güçlendiren aktif dış politikaya dayanarak, başka seçenekleri gözden geçirmeye başlıyor. Esasen AB'den ve Türkiye'nin tam üyeliğine dair taahhütlerini yerine getirme isteksizliğinden gına getirmiş durumdalar. Önlerinde birçok başka cazip alternatif var görünürken, birliğin kapısında dilenci gibi görülmekten nefret ediyorlar. Bu hissiyatın yükselişte olduğunu bilmek için tecrübeli bir kamuoyu araştırmacısı olmanız gerekmiyor. Yeşillerin toplantısında da bu hissiyatın yüksek sesle ve açıkça dile getirilmesi sürpriz olmadı.

Bununla birlikte beni en çok çarpan, Hasan Cemal'in tartışmaya yaptığı katkıydı. Türkiye'de herkes onu en muteber köşeyazarlarından biri ve Milliyet'teki yazıları itibarıyla, Türkiye'nin AB üyeliğinin ve ona eşlik eden liberal değerlerin uzun zamandır savunucusu olarak tanıyor. Tam bir centilmen olan Hasan Cemal, serinkanlı ve sakin edasıyla yaptığı konuşmada, toplantıdan, ortaya konulan argümanlardan ve en önemlisi de, bir bütün olarak AB üyeliği projesinden büyük bir hayal kırıklığı duyduğunu gayet açık dile getirdi. Üyeliği ve o noktaya ulaşmak için yapılması gereken bütün reformları daima desteklediğini kabul ediyordu. Fakat müzakerelerin başladığı 2005'ten bu yana bütün süreç hiçbir yere gitmiyor görünüyordu ve bununla ilgili hâlâ yapılan az

sayıda tartışma küt, teknik ve iticiydi. Hasan Cemal'e göre, hepsinin ötesinde, AB üyesi ülkeler giderek yabancı düşmanlığına meyleden bir izlenim veriyor ve bu da birçok Türk'ün rahatsızlık duymasına sebep oluyordu.

Hasan Cemal'in söyledikleri, salondaki birçok insanın duygularına tercüman oldu. Fakat sıkı bir Avrupa yanlısının yaşadığı bu hüsrana tanık olmaktan büyük üzüntü duydum. Cevap verme şansı bulduğumda ise Hasan Cemal'i şuna ikna etmeye çalıştım: Söyledikleri kesinlikle yerindeydi, fakat söz konusu gözlem onun ve diğer kuşkucuların AB gemisinden inmesine ve mücadeleye devam etmeyi başkalarına bırakmasına yol açarsa, bu son derece hazin olurdu. Türkiye'de ağır ilerleyen reformlarla ve AB içinde artan dirençle geçen beş yılın ardından bu hüsrana duygusunu fazlasıyla anlıyorum. Ama mesele şu: Türkiye'nin Avrupa rüyasından vazgeçmek haricinde, bu yoldan dönüş yok.

Birkaç yıl önce, Polonya'nın AB üyesi olmasının ardından ülkenin başmüzakerecisiyle konuşmuştum. Gayet dobra bir şekilde, müzakereler sırasında birçok kez bırakıp gitmek istediğini anlattı. AB yetkililerinin bitmek bilmez isteklerinden ve Polonya'nın bu işin altından kalkıp kalkamayacağına dair AB içinde uluorta dile getirilen kuşkulardan bıkmış, usanmıştı. AB'nin aday ülkeler için hiç de nazik bir muhatap olmadığına altını çizdi. Çoğu zaman kaba ve vefasızdı, sürekli daha fazla reform istiyor ve kalan eksikliklerle ilgili dırdır ediyordu. Beş yıl boyu tünelin ucunda zerre ışık görmeksizin durmadan reform yapmışlar ve bu süre zarfında Polonya halkının AB üyeliğine verdiği destek yüzde 40'ın altına inmişti. İşte Türkiye bugün, mevzu bahis sürecin tam da bu aşamasında bulunuyor.

Hasan Cemal'i üyelik sürecinde ısrarcı olup vazgeçmemeye ikna edebildim mi bilmiyorum. Fakat ben Türkiye'nin, AB'ye giden inişli çıkışlı yolda onun gibi insanlara ihtiyacı olduğuna inanıyorum. AB bazen onlara saç baş yoldursa da, üyeliğin uzun vadeli faydalarını görebilen demokratlara ihtiyaç var.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye-AB arasında Balkan işbirliği

Joost Lagendijk 2010.11.07

Kosovalıların Başbakan Erdoğan'ın geçen haftaki ziyaretinden mutluluk ve gurur duyduğuna hiç kuşku yok. Yıllar boyu Avrupa Parlamentosu'nun Kosova raportörlüğünü yaptım ve ülke 2008'de bağımsızlığını ilan ettiğinde Priştine'deydim. Türkiye yeni devleti tanıyan ilk ülkelerden biriydi ve Türk diplomatlar son iki yıldır Kosova'nın Sırbistan'dan ayrılmasının kaçınılmazlığını daha fazla ülkenin idrak etmesi yönünde sıkı mesai yürütüyor.

Erdoğan ziyareti sırasında Türkiye'nin Kosova ile Sırbistan arasındaki barış görüşmelerine arabuluculuk yapmaya hazır olduğunu söyledi. Bu teklif, Balkanlar'daki neredeyse bütün kilit aktörlerle iyi ilişkiler geliştiren mevcut hükümetin aktif Balkan politikasının bir başka örneği. Yanı sıra Türkiye ile Avrupa Birliği (AB) arasında iyi koordine edilmiş işbirliğiyle çözülebilecek sorunlara da iyi bir örnek teşkil ediyor.

Daha 2003'te AB, Balkanlar'daki bütün ülkelere tam üyelik teklif etti. Aradan yedi yıl geçti ve bugün bölge AB'ye çok da yaklaşmış sayılmaz. Hırvatistan 2005'te, Türkiye ile aynı gün müzakerelere başladı ve gözlemcilerin büyük bölümü Zagreb'in muhtemelen 2012'de AB üyesi olacağına hemfikir. Fakat onun haricindeki bütün adaylar AB'nin öne sürdüğü standartları karşılamakta zorlanıyor. Avrupa Komisyonu'na bakılırsa, AB Makedonya ile üyelik müzakerelerine başlayabilir; fakat Yunanistan komşusunun ismine karşı aşılamayan itirazlarını koruduğu müddetçe bu gerçekleşmeyecek. Abes bir durum söz konusu; fakat Yunanistan'ın bu hassasiyetlerinden dolayı Makedonlar bir yıldan fazla süredir bekliyor ve ufukta bir çözüm de

görünmüyor. Diğerleri arasında AB üyeliği yolunda 2003'ten bu yana hatırı sayılır ilerleme kaydeden yegane ülke Sırbistan. Hollanda'nın esaslı tereddütlerine rağmen, AB üyesi ülkeler geçenlerde Avrupa Komisyonu'ndan Sırbistan'ın adaylık başvurusuyla ilgili tavsiyede bulunmasını istedi. Komisyonun tavsiyesini tamamlaması en az bir yıl alacak. Bölgedeki diğer bütün ülkeler çakılıp kalmış durumda ve üyelik başvurusunda bulunmaları pek muhtemel görünmüyor, zira bu konuda şansları olmadığını biliyorlar.

Bu nahoş vaziyet bazı Avrupalı analizcilerin AB'nin Balkanlar'a doğru genişlemesinin hâlâ geçerli bir seçenek olup olmadığını sorgulamasına yol açıyor. Avrupa odaklı tek yaygın politika dergisi "Europe's World" (Avrupa'nın Dünyası) son sayısında pek çok Balkan siyasetçisi ve AB uzmanına üyelik sürecinin nasıl tekrar rayına sokulacağına dair fikirlerini sormuş. Cevapların çoğu kulağa aşına geliyor. Elbette ülkeler daha fazla bölgesel işbirliği için çaba göstermeli. AB'nin elle tutulur avantajlar sunması gerektiği doğru; Balkan hükümetlerine yönelik nasihatlere (cesur olmak ve vatandaşlarına AB üyeliğinin kaçırılmaması gereken bir fırsat olduğunu anlatmak) itiraz etmek de mümkün değil.

Bazı cevaplar ise hakikaten zorlu birtakım meselelere değiniyor. İkilemlerden biri, AB'nin müzakerelere başlamak ve birliğe üye olmak için öne sürdüğü şartlar konusunda ne kadar katı davranması gerektiği noktasında ortaya çıkıyor. Avrupa Komisyonu üyesi Füle'nin mevcut modele sıkı sıkıya sarılması şaşırtıcı değil: "Aynı şartlar bütün ülkelere uygulanmalı ve her ülkenin ilerlemesi kendi liyakati üzerinden değerlendirilmeli." Füle'ye göre böyle olmazsa AB güvenilirliğini kaybeder. Diğerleri ise daha pratik bir yaklaşım sergiliyor. En tecrübeli Balkan uzmanlarından Erhard Busek nihayetinde birçok Balkan ülkesinin, AB'nin bütün şartlarını hepsi karşılayamasa bile, birliğe aynı zamanda katılacağı beklentisi içinde: "Bu, karşılıklı gerilimleri, hatta vetoları önlemenin tek yolu." Busek'e bakılırsa, sözgelimi Sırbistan'ın Kosova'nın AB üyeliğini bloke etmesine izin verilmemeli.

Türkiye ve AB'nin Balkan ülkelerinin AB üyeliği sürecini canlandırmakta çıkarı olduğu ortada. AB, tutulmaması halinde Avrupa haritasında kara delik açabilecek bir söz verdi. Türkiye bu hususta arabuluculuk yeteneklerini sergileyebilir, AB'nin güvenilirliğini korumasına yardımcı olabilir ve AB yolunda yaşadığı kendi sorunlarının bazılarının üstesinden gelmekte faydası dokunabilecek dostluklar kurabilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Roma'da ortak tatlar

Joost Lagendijk 2010.11.10

Son iki günü, 7. İtalya-Türkiye Diyalog Forumu vesilesiyle Roma'da geçirdim. Hakkında çok yazılıp çizilmeyen toplantılar vardır, bu da onlardan biri.

Doğrusu buraya gelmeden önce ben de hakkında hiçbir şey duymamıştım. Türk tarafından katılımcılar Dışişleri Bakanlığı'nın Stratejik Araştırmalar Merkezi (SAM) ve ilk kez, benim de çalıştığım Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi. Forumun ardındaki düşünce, her iki ülke açısından önem taşıyan meseleleri tartışmak ve böylece on yıllardır bahar havasının hüküm sürdüğü Türkiye-İtalya ilişkilerindeki müspet rotayı korumak. İtalya'nın, Türkiye'nin AB üyeliğini her daim desteklemiş AB üyelerinden biri olduğu ortada. Gerçekten de Türkiye'nin AB üyeliği, İtalyan siyasetinde tartışılan bir mevzu değil. Türkiye'nin birliğe katılmasının hayırlı olacağı konusunda bütün büyük partiler hemfikir. İtalyan siyasetçilerinin büyük kısmı, iki ülke arasındaki güçlü ticari ilişkilerin farkında ve hem merkez sol hem merkez sağ Washington'ın Türkiye'nin AB'ye alınması lehindeki çağrılarına kulak veriyor. Buna bir tür içgüdüsel Akdenizli dayanışmasını ve İtalya'da AB'nin kuzeye ve doğuya doğru genişlemesinin bir şekilde birliğin güneyde güçlendirilmesiyle 'telafi edilmesi' yönünde var olan

hissiyatı eklediğinizde, iyi ilişkiler için şahane bir bileşim ortaya çıkıyor. Türk diplomatların, kuşkucuları ikna etmek için buraya gelmesi gerekmiyor. Türk akademisyenler ve düşünce kuruluşlarının mensupları, dostça ilişkileri rayında tutmak için İtalyan muadilleriyle yılda bir kez bir araya geliyor. Sözelimi iki ülke arasında yenilenebilir enerji ve bilişim teknolojisi alanlarında daha sıkı ve etkili işbirliğinin avantajlarını tartışıyorlar. Forumun ilk günlerindeki tartışma konusu da buydu zaten. İtalya ve Türkiye'nin enerjinin elde edilmesi ve kullanımını daha sürdürülebilir hale getirme çabalarını birleştirmesinin yararlarını sıralayan bir rapor sunuldu. İlginç olan, raporu hazırlayanların, Avrupa Komisyonu'nun dün sunduğu yıllık ilerleme raporunda zikredilen bazı sorunlarla çakışan bir dizi eksiklikten dem vurması. Buna göre Türkiye, fikri mülkiyet haklarına yönelik daha sağlam yasalar çıkarmalı ve yanı sıra kamu alımları politikasını iyileştirmeli; yani hükümetin yolları, köprüleri ve diğer büyük projeleri yapacak şirketlere ihalelerin nasıl verildiğini daha iyi izah etmesi gerekiyor. Tartışma, benim gibi bu konuya pek aşina olmayanlar için faydalıydı ve iki ülkeden uzmanların entelektüel ve ticari açıdan ortak zemin bulma gayretine tanık olmak epey ilginç bir tecrübeydi.

Ancak katılımcılar arasındaki asıl heyecan akşam yemeğinde yaşandı; zira iki meşhur aşçı, hazırladıkları tabaklarda İtalyan ve Türk mutfaklarının benzerliklerini yansıtmaya çalışmıştı. İstanbul'dan gelen aşçı, Vatan gazetesinde yazan ve Açık Radyo için çalışan Engin Akın'dı; bize şahane yemekler sundu.

Bu yazıyı yazdığım sırada Türkiye ve İtalya arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkilere dair tartışılması gereken daha çok şey var ve iki ülkenin dışişleri bakanları henüz kapanış konuşmalarını yapmış değil. Muhtemelen iki ülke ve iki başbakan arasındaki iyi ilişkileri bir kez daha teyit edecekler. Erdoğan'ın oğlunun 2003'teki nikâhında şahitlerden birinin Silvio Berlusconi olduğunu hatırlarsınız. Berlusconi, kadınlar veya uyuşturucularla ilgili yeni bir skandalla ne zaman tekrar gündeme gelse, iki lider arasındaki bu alışılmadık yakınlık üzerine düşünmekten kendimi alamıyorum. Erdoğan'ın, Avrupa'daki en iyi dostlarından birinin bu şekilde tanınmasından çok da mutlu olduğunu sanmıyorum. Aralarındaki bariz farklılıklara rağmen, iki lider de medyanın gücünün fazlasıyla farkında ve geleneksel aile değerlerinin önemini vurgulamayı seviyor. Yoksul ailelerden gelip paraya ve güce ulaşmış olmalarıyla, sıradan Türklerin ve İtalyanların hayranlığını kazanmış durumdalar. Bu, siyasetteki başarılarını açıklıyor. Berlusconi'nin gayri ahlaki davranışından bu kez de paçayı kurtarıp kurtaramayacağını ise zaman gösterecek.

Fakat kurtaramasa bile Türkiye ile İtalya arasındaki ilişkiler bundan çok fazla etkilenmeyecektir. O kadar da kolay değiştirilemeyecek ortak tatlılara yaslanıyorlar çünkü.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AB masalları anlatmayı bırakın

Joost Lagendijk 2010.11.14

Bu hafta Avrupa Komisyonu, Türkiye ile AB arasındaki üyelik müzakereleriyle ilgili yıllık ilerleme raporunu açıkladı.

Daha önceki raporlara kıyasla çok daha az yankı uyandırmış olsa da, en dikkat çekici husus Başmüzakereci Egemen Bağış ile Başbakan Tayyip Erdoğan'ın rapora verdiği tepkilerin tarz ve içerik açısından muazzam bir farklılık arz etmesiydi. Bağış, her siyasetçinin yapacağı şekilde, Türkiye'nin performansının esas sorumluluğunu üstlenerek tepki verdi. Müspet noktaların altını çizdi, hatırı sayılır miktardaki eleştirel ifade üzerinde çok fazla durmadı ve "üyelik şu an Türkiye için hiç olmadığı kadar ulaşılabilir bir hedef" sonucuna vardı.

Başbakan'dan ise Bağış'ınkiyle neredeyse taban tabana zıt bir açıklama geldi. Beni en fazla endişelendiren mesele, Erdoğan'ın AB ile Türkiye'ye dair o eski ve tehlikeli bir efsaneye başvurusuydu. Hem öfkesini hem hayal kırıklığını dile getiren Erdoğan, AB'yi, Türkiye'nin üyelik sürecini kasten sürüncemede bırakmakla suçlarken, "Avrupa kapısında 50 yıldır bekletiliyoruz. Hâlâ bekliyoruz, bekliyoruz, hâlâ müzakere sürecindeyiz." ifadelerini kullandı. Açık ki Başbakan, Türkiye ile Avrupa Topluluğu (AT) arasında 1963'te imzalanan ve Türkiye'nin müstakbel üyelik ihtimalinden söz eden ortaklık anlaşmasına atıfta bulunuyordu. Bariz ima, Türkiye'nin neredeyse elli yıldır Birlik'e girmek için elinden geleni yaptığı, fakat hilekâr Avrupalıların Türkleri dışarıda tutmak için daima yeni bir bahane bulduğu yönündeydi. Yakın tarihe bu tarz bir bakışla sorunum var, zira doğru değil ve bunu Başbakan da biliyor.

Gerçekleri burada sıralayalım. AT'nin ilk baştaki altı üyesinin ötesine genişlemek gibi bir niyeti yoktu, ta ki yakın komşuları olan Danimarka, İrlanda ve Britanya'nın katıldığı seksenlerin başına dek. AT ancak seksenlerde, Yunanistan'ı (1983) ve İspanya ile Portekiz'i (1986) üyeliğe kabul ederek daha büyük coğrafi adımlar attı. O dönemde Türkiye, AT üyesi olarak kabul edilmesini tümüyle imkânsız kılan bir askerî darbe yaşadı. Ancak 1987'de, ekonomisini yeni yeni dünyaya açmaya başladığı ve her yıl binlerce insanın ölmesiyle sonuçlanan PKK terörüyle şiddetli mücadeleye girdiği dönemde tam üyelik başvurusunda bulundu. Böylesine vahim bir durumdayken Türkiye'nin AB üyesi olmak yönünde ciddi bir şansı bulunduğu gerçekten inanan kimse var mı? Dürüst olalım, üyelik ancak doksanların ortalarından itibaren, ekonominin toparlandığı ve silahlı çatışmanın hafiflediği şartlarda gerçek bir ihtimal haline geldi. 1999'da AB, Türkiye'nin adaylığını kabul etti ve 2005'te müzakereler başladı. Yirmi yıl boyunca, gerek AT gerek Türkiye bir araya gelmeye hazır değildi ve sonraki 15 yılda da Türkiye üyeliğin kıyısına bile yaklaşmasına müsaade etmeyecek bollukta iç sorunla maluldü.

Bu noktayı vurguluyorum, zira AB'nin kapısında yaklaşık 50 yıldır bekleyen zavallı Türkiye efsanesine sarılmak, külliye karşı olduğum bir siyasi hedefe hizmet ediyor. Türkiye'yi kurban yerine koyup AB'yi suçlamakla Başbakan, Türkiye'nin son beş yıldır sergilediği zayıf performanstaki şahsi sorumluluğundan kaçmaya çalışıyor. Türkiye geriye kalan sorunlarının birçoğunu yıllar önce çözmüş olabilirdi; fakat hükümet iç siyasetten kaynaklı sebeplerle bunu yapmamaya karar verdi.

Biliyorum, Bağış'ın daha uzlaşmacı bir üslupla tepki vermesi, Erdoğan'ın ise milliyetçilik davulları çalması, hesaplı kitaplı bir iş bölümü, klasik iyi polis-kötü polis oyunu olabilir. Fakat Başbakan, bu stratejinin, bilhassa Türkiye'nin Avrupa'daki dostlarıyla ilgili sınırları olduğunu bilmeli. O dostların büyük çoğunluğu, Kıbrıslı Rumların engelleme politikasına etkili bir şekilde karşı koyamadığı ve Türklerin Avrupa'ya seyahat imkânlarını kısıtlayan mevcut aşığılayıcı vize rejimini sona erdirmeye gönülsüz olduğu için AB'yi suçladığında ya da Fransa'yı ikiyüzlülük ve dar görüşlülükle eleştirdiğinde Türkiye'yi canı gönülden anlayacak ve destekleyecektir. Fakat Türkiye'nin daimi kurban olarak tasvir edildiği masallar anlatmak, bu yerinde eleştiri noktalarını baltalıyor. Bu şekilde hiçbir yere varılmaz. j.lagendijk@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kültürel farklılıklar ve bayram

Joost Lagendijk 2010.11.17

Bir yıldan fazla süredir Türkiye'de yaşıyor olmamla ilgili kapsamlı bir haber hazırlayan gazeteciden de aynı soruyu duydum: "Sizce Türkiye ile Hollanda arasındaki en büyük kültürel farklılıklar neler?" Bana bunu soranların beklentisinin ne olduğuna dair hâlâ bir hüküm veremiyorum: Amsterdam ile İstanbul'da yaşamak arasında olması gerektiği düşünülen farkın altını çizmem ve buna dair uzun bir tezatlar listesi mi çıkarmam

gerekiyor? Yoksa arka plandaki beklenti, iki büyük şehirdeki hayatın benzerliklerini vurgulamam mı? Kültürel antropoloji veya karşılaştırmalı sosyoloji uzmanı değilim.

Fakat ömrünün büyük kısmını şehirlerde geçirmiş biri olarak, kuzey yarıkürede şehir hayatının ekseri ülkede birbirine benzediğini iddia eden teorilere katılmaya meyilliyim. Asıl farklılık, bir ülke dahilinde olsa bile, şehirde yaşamakla kırsalda yaşamak arasında. Diğer bir deyişle: Doğu Anadolu'daki küçük bir köyden İstanbul'a taşınmak, Amsterdam veya Brüksel'den İstanbul'a taşınmaktan daha zorlu bir tecrübe. Benim için şehir hayatı, diğer hususların yanında, tezat oluşturan hayat tarzlarını kabul etmek anlamına geliyor. Kendi ritminizi belirleme ve ne zaman sinemaya gideceğinize, kitapçıya uğrayacağınıza veya bir restoranda yemek yiyeceğinize karar verme özgürlüğü. Yani daha fazla birey, daha az topluluk mensubu olmak. Amsterdam ve Brüksel'de böyle yaşayabilmekten memnundum; sayısız imkânları ve 7 gün 24 saat hiç durmayan ekonomisiyle İstanbul'da daha da memnunum.

Peki Türkiye ile Avrupa'nın geri kalanı arasında hiç mi fark yok? Elbette var. Bunlardan biri birçok Avrupa ülkesinde, bilhassa da kıtanın kuzeybatısındaki ülkelerde var olan hayatın her alanını planlama eğilimi; Türklerin büyük çoğunluğuna anlaşılabilir ve arzu edilmez gelecek bir alışkanlık bu. Hollanda'da bir ajandaya sadece iş hayatınızı düzenlemek için ihtiyaç duymazsınız. Aile üyeleri ve dostlarla görüşmek için de önceden randevulaşmanız gerekir. Böylelikle karmaşık süreçlere hakim olunur ve sonuçlara, istenen zamanda, etkili bir şekilde ulaşılır. Toplumu ve özel hayatları düzenlemenin bu başarılı yolunun diğer veçhesinde ise esneklik yoksunluğu ve doğaçlama yaşama yeteneksizliği ve/veya gönülsüzlüğü vardır. Türkiye'de ise hayat aşağı yukarı aksi yönde yürüyor. Türklerin çoğu işleri son dakikaya bırakmakta gayet mahir, zira işler aslında önceden iyi planlanmıyor. Türkler birer doğaçlama ustası, ihtiyacı olan bir dosta veya komşuya yardım etmeye her daim hazırlar.

Bilhassa bugünlerde bir başka fark göze çarpıyor. Bayram'ı Yalova'da, eşimin ailesiyle geçiriyorum. Bu açıdan Türkiye'deki bayram Hollanda'daki Noel'i andırıyor. Anne-baba ziyaret ediliyor, yeniyor, içiliyor ve kardeşlerle görüşülüyor. Fark ise bu bir aradalığın süresi ve görüştüğünüz insanların sayısı. Benim memlekette yakın aile üyeleriyle bir, en fazla iki gün geçiririz. Yalova'da ise kayınvalidem biz dört günden az kalınca bozuluyor. Daha da önemlisi şu: Sadece bacanaklarım ve baldızlarımla görüşmem gerekmiyor. Ziyaret edilmesi gereken uzun bir teyzeler, kuzenler ve yeğenler listesi var. Geniş aile Türkiye'de hâlâ mevcut ve bayramda (ve yılın diğer günlerinin büyük bölümünde) ondan kaçış yok. Ailenin parçası olarak geçirdiğim birkaç yılın ardından artık şunu biliyorum: Bayram fevkalade sosyal bir olay. Kitap okumak veya bir köşede oturup en son müzikleri dinlemek gibi bireysel zevklere vakit yok. Böyle yaptığınızda aile mutsuz veya hasta olduğunuzu düşünüyor. Bayram, iyi ve kötü zamanlarda kan bağlarının gücünün altını çizen en mühim aile etkinliği. En azından birkaç günlüğüne şehirdeki özgürlük duygusunun kısıtlanması. Aile bağlarının daha az önemli olduğu ve ilişkileri sürdürmenin bir mecburiyet değil tercih meselesi sayıldığı bir ortamda yetişmiş biri olarak, buna alışmam biraz vakit aldı. Sanırım başardım. İyi bayramlar.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Liberal endişeler

Joost Lagendijk 2010.11.21

Geçen hafta eski bir tanıdıkla akşam yemeğinde bir araya geldik. İkimizin katılımcı olduğu bir konferans sırasında aynı masaya denk düşmüştük.

Onu yıllardır Avrupa ve Türkiye-AB ilişkilerine dair engin bilgiye sahip biri olarak tanırım. Haliyle, masaya oturduktan kısa süre sonra Türkiye'deki durumu konuşmaya başladık. Anayasal değişiklikleri destekleyen köşe yazılarımı okuduğunu, fakat birçok tereddüdün neticesinde 12 Eylül'de 'Hayır' oyu verdiğini gülererek anlattı. Hayır demesinin sebebi paketin içeriğine karşı olması değildi. Tek sebep, bütün bu değişiklikleri, bilhassa da yüksek yargının bileşimiyle ilgili olanları uygulamak hususunda iktidar partisine güvenmemesiydi. Türk siyasetinin "kazanan hepsini alır" şeklindeki hakim paradigmasını göz önüne aldığında, bu hükümetin de önceki bütün hükümetlerin yaptığını yapacağından, yani yüksek yargıya kendi insanlarını yerleştireceğinden korkuyordu. Dengesiz bir durumun yerini, farklı, ama aynı derecede taraflı bir durum alacak ve bu kez yükselen yeni seçkinlerin lehine işleyecekti.

Hemen ardından kendisini yanlış anlamamamı istedi. Statükonun devamından yana değildi. Ordunun siyaset üzerindeki nüfuzunun geriletilmesi gerektiğine katılıyordu. AKP'nin Türkiye'de farklı azınlık kimliklerinin varlığına dair daha ileri bir kavrayış sergilediğini görmekten memnundu ve CHP'den uzun zaman önce umudu kesmişti. Üniversitelerde başörtüsüne izin verilmeliydi ve iktidar partisinin Türkiye'ye şeriat getirmek istediğine dair korkular kendisine de fazlasıyla abartılı geliyordu. Yine de Türkiye'nin geleceğinden endişe duyuyordu. Liberallerin, bilhassa da kendisi gibi kadınların, başka hayat tarzlarına hoşgörü göstermeyen özgüvenli muhafazakârların artan baskısı altında kalmasından korkuyordu.

Sanırım yemek arkadaşımı, Profesör Binnaz Toprak ve diğerlerinin geliştirdiği terminoloji minvalinde, "endişeli modern" olarak nitelemek mümkün. Bunlar, kendilerini demokrat ve reform yanlısı olarak gören, fakat Türkiye'deki çoğunluğun muhafazakâr dinî değerlerine de katılmayan insanlar. Toprak geçen sene Anadolu kentlerindeki mahalle baskısına dair bir rapor yayımladığında epey övgü ve tenkit almıştı. Vardığı sonuç şuydu Toprak'ın: AKP yetkilileri ve Gülen Hareketi gibi dinî cemaatlerin faaliyetleri sonucu, farklı kimliklere ve hayat tarzlarına sahip (sözelimi Aleviler, kadınlar ve alışılmışın dışında giyinen gençler) insanlara yönelik artan bir toplumsal baskı vardı. Raporun bulgularına metodolojik gerekçelerle yüklenenler oldu, fakat eleştirilerin büyük bölümü Toprak'ın ele aldığı meseleyi fazla abarttığını iddia edenlerden geldi; hatta bazıları Toprak'ı demokrasi karşıtı ultra-milliyetçilerin değirmenine su taşımakla suçladı.

Burada mevzubahis raporun artılarının-eksilerinin derinine inmek niyetinde değilim. Fakat Toprak'ın ve yemek arkadaşımın dile getirdiği türden endişeleri, temelsiz korkulara dayandığı veya gerekli değişikliklere haksız muhalefetten kaynaklandığı gerekçesiyle görmezden gelmek büyük bir hata olacaktır. Güvendiğim ve değer verdiğim daha birçok "endişeli modern"den de aynı sözleri işittim. Onlar da iktidar partisinin önerdiği birçok reformu sevinçle karşılıyor. "Endişeli muhafazakârlar"ın geçmişte maruz bırakıldığı ayrımcılığın ve baskının farkındalar.

Türkiye'nin iplerini yakın gelecekte çok büyük ihtimalle muhafazakâr bir çoğunluğun elinde tutacağını ve zaten gerçek demokrasinin de bu demek olduğunu kabul ediyorlar. Fakat aynı zamanda çoğunluğun farklı fikirlere saygı duymasını da istiyorlar. İster muhafazakâr ister liberal olsun, farklı kimliklere sahip insanlara karşı mevcut önyargıları ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak için bütün demokratlarla bir araya gelmeyi arzuluyorlar.

Etkili Alman düşünce kuruluşu SWP için geçenlerde bir rapor hazırlayan Günter Seufert de aynı sonuca varıyor. Seufert, muhabir olarak yıllarca Türkiye'de yaşadı ve bu süreçte hızlı değişimlere tanıklık etti. Dengeli raporunda Seufert 12 Eylül'de kabul edilen anayasal değişiklikleri savunuyor ve muhalefetin argümanlarına karşı çıkıyor. Türkiye'deki demokrasi potansiyeline can-ı gönülden inanıyor. Fakat Türklere ve diğer Avrupalılara 'demokrasi', 'çoğulculuk' ve 'kültürel haklara' yönelik popüler söylemi ciddiye almaları çağrısında bulunmayı da ihmal etmiyor: "Bu değerler, bilhassa kendine aşırı güvenen muhafazakâr çoğunluk tarafından kolayca kenara itilebilecek gruplar adına garantiye alınmalıdır." j.lagendijk@zaman.com.tr

Yeşil Dalga

Joost Lagendijk 2010.11.24

Geçen hafta sonu Amsterdam'daki Uluslararası Belgesel Film Festivali'nde (IDFA), Haziran 2009'daki İran cumhurbaşkanlığı seçimlerini anlatan "Yeşil Dalga" adlı filmin dünya prömiyerindeydim.

Bu seçimlerin değişim getireceği söyleniyordu ve reformcu olarak görülen Mir Hüseyin Musavi'nin cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturabileceği yönünde büyük umutlar söz konusuydu. Bütün beklentilerin tersine, ultra muhafazakâr popülist Mahmud Ahmedinejad ikinci kez cumhurbaşkanı seçildi. Seçime hile karıştırıldığına dair yüksek sesli ve haklı iddialar ortaya atıldı. Binlerce insan, "Oyum nerede?" sloganı eşliğinde sokaklara döküldü. Bu protestolar hükümete bağlı milisler tarafından acımasızca bastırıldı. Binlerce insan dövüldü, tutuklandı ve işkence gördü, yüzlercesi öldürüldü veya zerre iz bırakmadan kaybedildi. "Yeşil Dalga" Musavi'yi destekleyen, İran'da bir 'yeşil devrim' için mücadele eden insanları anlatıyor; onlar için yeşil umudu ve İslam'ı simgeliyor.

Film beni derinden etkiledi. Her şeyden önce çok iyi yapılmış bir film; yüzlerce internet bloguna, facebook haberine ve seçim öncesinde, ama özellikle sonrasında sokaklara çıkan İranlıların sanal âleme gönderdiği videolara dayanıyor. Bu parçalar, İran'ın önde gelen şahsiyetleriyle (sözgelimi insan hakları aktivisti ve Nobel Barış Ödülü sahibi Şirin Ebadi ve İslam Cumhuriyeti'ni eleştiren en gür seslerden Şii din adamı Muhsin Kadivar) yapılmış röportajlarla birleştirilmiş. İşkence gören ve canını kurtarmak için ülkeden kaçmak zorunda kalan blogcuların ve gazetecilerin birinci elden tanıklıkları tüyler ürpertici. Fakat beni en çok çarpan, iki genç öğrencinin ana tema mahiyetinde filmin omurgasını oluşturan hikâyesiydi. Bu kurgusal hikâye dizgesi, Ali Rıza Derviş'in çizimleriyle, bir tür hareketli çizgi-roman şeklinde canlandırılmıştı.

Filmin bu denli etkileyici olmasının ikinci nedeni, Almanya'da yaşayan 38 yaşındaki İranlı yönetmen Ali Samedi Ahadi'nin saikleri ve fikirleriydi. Amsterdam'daki prömiyerde o da vardı ve İran'a ve geçen yıl yaşanan 'yeşil devrime' dair fikirlerini dile getirdi. Mevcut rejimin olanca baskısına ve insanlık dışı zulmüne rağmen İran halkının daha fazla özgürlük ve insanca yaşam arzusunun kırılmadığından emindi -keza bu uğurda mücadele etme isteğinden de. Öte yandan göstericiler ve protestocular için en büyük zorluğun sabrı korumak olduğunun da altını çizdi. Değişim İran'a bir gecede gelmeyecekti. Bunu çölde yağan yağmurla kıyasladı. İlk yağmur damlaları sert, sızdırmaz toprağa düşerdi. Fakat bir süre sonra su daha derine sızar ve toprak yumuşardı. Ancak ondan sonra bitkiler büyümeye başlayabilirdi. Ali Samedi Ahadi'ye göre İran'da halihazırda bazı köklü değişimler olmuştu; bunlardan biri, birçok insan arasında mevcut hükümetin artık İran halkını temsil etmediğine dair gelişen güçlü hissiyattı.

Filmin yönetmeni ve yazarı, bu gelişimin devam etmesi için Batı'ya İran üzerindeki baskıyı sürdürme çağrısında bulundu. Ne yazık ki ABD ve AB, İran'la sadece petrolü ve nükleer programı sebebiyle ilgilendikleri izlenimi veriyor. Süregiden bariz insan hakları ihlalleri ise umurlarında değil.

Bu eleştiriyi Türk hükümetine de yöneltmek mümkün. Türkiye anlaşılır sebeplerle, Tahran'daki muktedirlerle daima iyi ilişkiler yürütme çabasında oldu. Erdoğan hükümetini eleştirenler bile İran'a uygulanan yaptırımların çok fazla şey değiştirmeyeceği, hatta İran'daki sertlik yanlılarını güçlendirebileceğini kabul edecektir. Bu yüzden Türkiye için mantıklı olan, İran'ın nükleer silahlar elde etmesini önlemek için başka yollar araması ve bunu yaparken bazen Washington veya Brüksel'le ters düşmekten kaçınmaması.

Fakat Türk hükümeti, seçim usulsüzlüklerine dair güçlü emareler olduğunu bile bile ve İran'ın dört bir köşesinde barışçı protestocuların öldürüldüğü bir anda niye Ahmedinejad'ın ikinci kez seçilmesini hemen kutladı? Türkiye Başbakanı, İran Cumhurbaşkanı'na niye 'iyi dostum' diyor da, dostunun ülkesinde insan haklarının içler acısı durumundan dolayı derin endişe duyduğunu bir kez olsun açıkça dile getirmiyor? Umarım "Yeşil Dalga" kısa süre sonra Türk televizyonlarında da gösterilir ve Erdoğan ile Davutoğlu da seyreder.

j.lagendijk@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Faşist kime denir?

Joost Lagendijk 2010.11.28

Türkiye'de birine 'faşist' demenin siyasi söylemin kabullerinden olması karşısında daimi bir şaşkınlık yaşıyorum.

Türk solcular MHP liderlerini, aşırı milliyetçiliklerinden ve siyasi karşıtlarına yönelik şiddet kullanma eğilimlerinden dolayı faşist diye nitelemekte tereddüt etmiyor. Keskin anti-Kemalistler de CHP içindeki ve dışındaki adanmış Kemalistleri, demir yumrukla hükmeden ve belirlenmiş kalıplara uymayan herkesi ezen güçlü bir devlete bağlılıkları sebebiyle "faşist" kavramıyla tarif ediyor. İlk başlarda, saygın akademisyenlerin ve iyi arkadaşlarımla, Türkiye siyasetini tartışırken kelimeyi kullandığını duyduğumda şoke olmuştum. Birine Türkiye'de "faşist" demekle, sözgelimi Hollanda'da demek arasında niye bu kadar büyük fark olduğunu idrak etmem zaman aldı.

Bir kural mahiyetinde, Hollanda'da kimse siyasi karşıtına faşist demez. Biri ötekinin fikirlerini toptan reddetse ve o fikirleri uygulamanın ülkeye felaket getireceğini düşünse bile demez. Sebebi de herkesin malumudur. Neredeyse bütün Hollandalıların zihninde faşizm, geçen asrın otuzlu ve kırklı yıllarında tanık olduğumuz şeydir. Faşizm İtalya ve Almanya'da bir ideoloji olarak ortaya çıktı ve kısa süre içinde Avrupa'ya yönelik canice bir boyun eğdirme çabasına dönüştü. Holokost'ta yok edilen altı milyon Yahudi de dahil, milyonlarca insan öldürüldü. Karşıtına faşist demek, o kişiyi Avrupa tarihindeki bu korkunç dönemi o veya bu şekilde tekrarlamak istemekle suçlamak anlamına gelir. Günümüz siyasetçileri arasında bunu yapmaya niyetli kimse bulunmadığı için de, söz konusu tarihsel olaya bu denli sıkı sıkıya bağlı bir kavramı kullanmak ahlaken ve siyaseten yanlış olur. Bunun da ötesinde, o dönem ile bugün arasında bağ kurmakla kişi, Avrupalıların büyük kısmının insanlık tarihi açısından eşi görülmemiş bir dip noktası saydığı bir mazinin canavarlıklarını hafifseme riskine de girmiş olur.

Türkiye'de ise kelimenin çağrışımları bariz şekilde farklı. Burada birine faşist demek, sevmemenin ve bazen nefretin en uç ifadesi. Fakat aynı tarihsel yükü taşıyor. Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'na girmedi ve Türklerin büyük çoğunluğu için Holokost kendi tarihlerinin değil, Avrupa tarihinin vahim bir parçası. Bu da güçlü duygularla yüklü olan kavramı kullanma eşiğini Türkiye'de çok daha düşük kılıyor.

Fakat durum değişiyor. Birçok Avrupa ülkesinde yeni aşırı sağcı popülist partilerin yükselişi, bu yeni durumun nasıl analiz ve tarif edileceğine dair bir tartışmaya kapı açıyor. Bugüne kadar, en azından Hollanda'da, yorumcular faşizm kelimesini kullanmamak yönündeki eski politikaya bağlı kaldı. Yeni Hollanda hükümetini destekleyen Özgürlük Partisi'nin lideri Geert Wilders'a tehlikeli bir hayta veya İslamobofik denebilir. Fakat Wilders bir faşist değil. İki hafta önce saygın düşünce kuruluşu Nexus Enstitüsü için çalışan önde gelen entelektüellerden Rob Riemen, Wilders ve partisine günümüz faşizminin prototipi diyerek kamuoyunda hararetli bir tartışma başlattı. Riemen, faşizmin geçen asırdaki korkunç sonuçlarına takılıp kalmamamız, hareketin nasıl ve niye başladığına odaklanmamız gerektiğini savunuyor. Ona göre faşizm, toplumlar yön

duygularını kaybettiklerinde ve seçkinler yüksek ahlaki değerleri müdafaa etmekten vazgeçtiklerinde daima uç verebilecek ölümcül bir bakteri. Günümüz faşizmi seksen yıl öncesiyle aynı şekli almayacak. Riemen'e göre faşizm ABD'de dindar ve siyah karşıtı, Batı Avrupa'da laik ve İslam karşıtı, Doğu Avrupa'da Katolik veya Ortodoks ve Yahudi karşıtı olarak zuhur edecek. Fakat ortada her daim, nüfusun bir kısmını mazlum yerine koyarken, bütün suçu diğer kısma, yani 'yabancı'ya yükleyen karizmatik, otoriter bir lider olacak.

Riemen'in analizi sert eleştiriler aldı. Bazıları külliye karşı çıkıyor. Bazıları ise Riemen'in faşizmin ebedi geri dönüşü teorisine katılıyor, fakat stratejik ve taktik gerekçelerle Wilders'a faşist demenin akılcı olmayacağını düşünüyor. Eski tabuya sırtını yaslayıp bu etiketi olsa olsa kendisini mazlum göstermek ve daha fazla popülerlik kazanmak için kullanacağını savunuyorlar. Eminim tartışma Hollanda'da ve Avrupa'nın diğer ülkelerinde devam edecek. Velhasıl faşizm kelimesinin sadece Türkiye'de değil, orada da daha sık kullanıldığını duyarsanız şaşırmayın. j.lagendijk@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AvroLeaks

Joost Lagendijk 2010.12.01

WikiLeaks'le yatıp WikiLeaks'le kalkıyoruz. Dünyanın her köşesinde insanlar Amerikalı diplomatların dünyayı nasıl gördüğünü ifşa eden sızdırılmış belgeleri okuyor iştahla.

Meşhur tarihçi Timothy Garton Ash'in, 250 bin gizli yazışmayı elde edip iki gün önce yayınlamaya başlayan Guardian gazetesinde söylediği gibi: "Bu belgeler tarihinin dünyası, diplomatın ise kâbusu." Elbette Arap liderlerin İran Cumhurbaşkanı Ahmedinecad'dan bir an önce kurtulmak için ABD'ye dil döktüğünü okumak heyecan verici. Ankara'daki Amerikalı diplomatların gizli raporlarını; Washington'a gönderdikleri dedikodulardan, yanlış tahlillerden ve doğru eleştirilerden müteşekkil o karışımı gözden geçirmek hakikaten ilginç. Öte yandan Suudi Kralı Abdullah'ı Amerikalılara "(İran) yılanının başının ezilmesini" görmek istediğini söylerken bulmak aslında kimse için sürpriz olmamalı. Suudilerin mevcut İran rejiminden nefret ettiği herkesin malumu, fakat bunu asla uluorta söylemezler. Şunu da biliyoruz ki; Ankara'dan gönderilen bütün o ikaz edici ve olumsuz telgraflara rağmen, ABD'nin resmî Türkiye politikası çok daha dengeli. Sızdırılan bunca belgenin ortaya çıkardığı esas soru şu: WikiLeaks sonrası, gizliliğin kilit önemde bir parçası olmaya devam edeceği bir dış politika nasıl yürütülmeli? Hiçbir ülke, yapılan tüm görüşmeler ve istişareler tamamen şeffaf olduğu takdirde dünyanın geri kalanıyla dış ilişkiler inşa edemez. Ertesi gün New York Times'ta okuyabileceğini bile bile kimse Amerikalı diplomatlara bilgi vermek istemez. Garton Ash'in de teslim ettiği üzere, kamuoyunu dışarıda onun adına ne yapıldığı hususunda bilgilendirmekle, kamu yararına etkin bir dış politika arasında doğru dengeyi bulmak ziyadesiyle çetrefilli bir iş.

Bugünlerde aynı gerilime, konu Euro'yu kurtarmak olduğunda Avrupa'da da tanık olmak mümkün. Bildiğiniz gibi, Avrupa Birliği önce Yunanistan, şimdi de İrlanda'yı iflastan kurtarmak zorunda kaldıktan sonra zor günlerden geçiyor. Sonunun nereye varacağı henüz belirsiz ve Portekiz'in de AB'den duruma müdahale edip ülke ekonomisinin çökmemesi için milyarlarca Euro vermesini isteyebileceğine dair spekülasyonlar söz konusu. Avrupalıların büyük çoğunluğu nasıl olup da bu noktaya geldiğimizi ve AB üyesi bir ülkeye neredeyse gerçekdışı sayılabilecek miktarlarda paranın niye verilmesi gerektiğini anlayamıyor. Avrupa Konseyi Paris Dış İlişkiler Bürosu Başkanı Thomas Klau, geçen hafta Hollanda gazetesi De Volkskrant'a verdiği röportajda, durumu tarif etmek için gayet zihin açıcı kıyaslamalarda bulunuyordu: "Birçok Hollanda ve Almanya vatandaşı için Euro yutamayacakları kadar acı bir ilaç haline geldi. Siyasetçilerin kendilerini yanlış yönlendirdiğini idrak

ediyorlar. Euro'nun aslında ne demek olduğu onlara hiç söylenmedi. Siyasetçiler Euro Bölgesi'ni, sakın bir mahallede, iki yanında müstakil evlerin sıralandığı şirin bir cadde gibi sundular. Mahalle sakinlerinden biri bahçesine bakmayı ihmal ederse, komşular bunu ona kibarca hatırlatacaktı. Gerçekte ise Euro Bölgesi ince duvarları olan bir apartman. Dairelerden birinde bir patırtı çıktığında diğerleri de ceremesini çekiyor. Çatı akıyorsa, bütün daire sakinlerinin suyun sebep olduğu hasarla iştigal etmesi gerekiyor."

Klau haklı. Yani gelecekte siyasi karar mercilerinin, diğerleriyle yakın işbirliğine girerken, kabul edilen bütün yükümlölüklerle ilgili çok daha şeffaf olması lazım. Kesinlikle daha fazla açıklığa ihtiyacımız var. Peki o açıklık, krizin orta yerinde, finans piyasalarının etrafa tünemiş akbabalarının bir AB üyesi ülkeyi daha uçuruma sürüklemek için elinden geleni yaptığı bugün de sergilenemez mi? Bence muhtemelen pek az insan devlet liderlerinin bir çıkış yolu bulmaya çalıştığı Brüksel'de yaptıkları bütün o gizli toplantıların tutanaklarının yayınlanmasını isteyecektir, zira onların sarf ettiği her kelimenin finans piyasaları üzerinde muazzam bir etki yapacağını bilecektir. Lütfen, şu an AvroLeaks'in hiç âlemi yok. Bu, ülkelerin her geçen gün daha da birbirine bağlı hale geldiği bir uluslararası sistemi yürütmek için gerekli şeffaflık ve gizlilikten mürekkep karmaşık bileşimin örneklerinden sadece biri. j.lagendijk@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Merkel haklı (Euro hakkında)

Joost Lagendijk 2010.12.05

Angela Merkel'den çok hazzettiğimi söyleyemem. Bu, sadece Türkiye'nin AB üyeliğine karşı olmasından kaynaklanmıyor.

Neresinden baksanız, Alman Başbakanı kuvvetli duygular uyandıran türde bir siyasetçi değil. En önemli avantajı, başkaları paniklerken soğukkanlı ve sakın kalabilme, dostları ve hasımları onu daha cüretli adımlar atmaya zorlarken ılımlı çözümlerde ısrar edebilme yeteneği gibi görünüyor. Bu tanrı vergisi sıkıcılık Merkel'in işine epey yaradı. En başta, Alman Hristiyan Demokratları'ndaki daha açık sözlü erkek rakiplerini bertaraf etmeyi becerdi. Bunun ardından güçlü bir araç olarak güvenilirliğini kullanıp Sosyal Demokrat muhaliflerine karşı başarılı bir kampanya yürüttü. Yıllar sonra bugün AB içindeki en etkili siyasetçi konumunda. Onun onayı olmadan hiçbir önemli karar alınamıyor.

Merkel, Avrupa'da isteklerini çoğu zaman kabul ettiriyor, ki bu gayet doğal. Almanya en büyük ekonomi ve en azından son döneme dek AB yeni maceralara atılmaya karar verdiğinde faturasını ödemekten geri durmadı. Bu amirane konum Merkel'i Avrupalı muadilleri arasında her zaman çok popüler biri yapmıyor, fakat genellikle sorunlara kayıtsız kalmadığı yönünde bir izlenim de veriyor.

Euro krizinin başından bu yana Almanya hem siyasetçiler hem iktisatçılar tarafından eleştirildi. Almanya, Avrupa'nın geri kalanına daha az ihracat yapmalı ve kendi içinde daha fazla tüketmeliydi; Merkel Yunanlıları kurtarma planlarına destek vermek için o kadar çok beklememeliydi. Bu kez Alman Başbakanı hakikaten çok fazla beklemedi. Süregiden eleştirilere karşı iki fikirle ortaya çıkıverdi; ki bence sol, sağ ve merkezdeki bütün Avrupa yanlıları bu fikirleri desteklemeli.

Merkel'in ilk teklifi, Euro Bölgesi'ndeki yapısal sorunlarla başa çıkmak için geçici finansal mekanizmalar ve fonlar oluşturmayı bırakmak. Yunan krizine cevap mahiyetinde AB ve IMF bir acil durum fonu oluşturdu ve sonrasında bu fon sadece Atina'yı değil Dublin'i de kurtarmak için kullanıldı. Merkel, AB ülkeleri arasındaki bu tür devasa mali desteklerin siyasi oportünizme değil, AB anlaşmalarında öngörülen sıkı kurallara dayanmasını

istediğini söylüyor. Bunu yapmak için de yeni Lizbon Anlaşması'nın değiştirilmesi gerekiyor. Avrupalı siyasetçilerin büyük kısmı için bunun düşüncesi bile bir kâbus, zira mevcut anlaşmayı bağlamak için çetin pazarlıklarla geçirdikleri onca yılı unutmuş değiller. Merkel'i, diğer Avrupalıların ekonomik hatalarının faturasını ödemekten bıkmış olan Alman vatandaşlarının giderek artan şüphecilğine teslim olmakla suçluyorlar. Bu muhtemelen doğru. Fakat Euro sürecini başlatırken yapılan hayati bir hatayı tamir etmenin vakti de gelmiş durumda. Üyeler arasında böyle muazzam ekonomik ve mali farklılıkların olduğu bir birlikte, doğru düzgün ve hukuken bağlayıcı bir kontrol mekanizması olmaksızın, o mekanizma sayesinde gerektiğinde ulusal hükümetlerin hatalarını düzeltip nihayetinde destek vermeksizin ortak bir para birimini sürdüremezsiniz. Görünen o ki diğer Avrupalı liderlerinin çoğu gönülsüzce de olsa Merkel'in ilk talebini kabul ediyor.

Merkel'in ikinci teklifi daha fazla direnişle karşılanıyor. Alman Başbakanı daha kalıcı bir kurtarma mekanizması tesis edildiğinde faturanın bir kısmını özel sektörün ödemesi gerektiği kanaatinde. Mevcut kurallar uyarınca sözelimi Yunanistan ve İrlanda'da bütün bankalar ve diğer finans aktörleri bir kuruş ödemeden kurtarıyor. Halbuki sorumsuzca riskler alarak sorunları ilk başta onlar oluşturuyor. Merkel'e göre vergi mükellefleri yüksek faiz kârlarının keyfini süren ve borca batmış bir ülke dibe vurduğunda kurtarılabacaklarına bel bağlayabilen yatırımcılar tarafından rehin alınmamalı.

Bu da finans piyasalarının aşırılıklarını dizginleyebilen güçlü ve sosyal bir Avrupa isteyen herkesin desteğini hak eden bir teklif. Sıkıcı Angela kendi gölgesinden çıktı ve AB'de kurallara dayalı ve adil bir ekonomi tartışmasını canlandırdı. Kim bilir belki günün birinde aynı şeyi genişleme konusunda da yapabilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hemen şimdi yeşile dönün!

Joost Lagendijk 2010.12.08

Dün iklim değişikliği ve Türkiye'de yenilenebilir enerji imkânları üzerine bir seminere katılmak üzere Almanya'nın Essen kentindeydim.

Toplantı, Türkiye'de düşük karbona dayalı kalkınmayı teşvik etmeyi amaçlayan bir Alman özel fonu olan Mercator Vakfı tarafından organize edildi. Bu toplantıya hazırlanmak için konuya dair bol bol son araştırmaları ve siyaset belgelerini okudum. Hepsi aynı sonuca varıyor: Türkiye bir dönüm noktasında. Enerji-yoğun bir kalkınmaya dayalı geleneksel yolu takip ederek ekonomik açıdan hatırı sayılır bir mesafe kat etti; bu süreçte yüksek büyüme oranları yakaladı, fakat aynı zamanda düşük enerji verimliliği ve petrol ile doğalgaz ithalatına giderek artan bir bağımlılık hasıl oldu. Türkiye bu yolda devam ederse, en önemli küresel eğilimlerden birinin, yani enerji politikasında daha güvenli tedarik ve sürdürülebilirliğe dair paradigma değişiminin gerisinde kalacak. Birçok analizci Türk hükümetinin bu değişimleri idrak edip etmediğinden emin değil. Enerji bakanından gelen bazı cesaret verici açıklamalara ve Türkiye'yi bu yeni geleceğe hazırlamaya niyet eden çeşitli yasaların ve strateji belgelerinin kabulüne rağmen, henüz somut bir yönelim ve karar yok.

Türkiye'de İngilizce yayınlanan en önemli dergilerden 'Insight Turkey'in yaz sayısında yayınlanan bir yazıda Aydın Üniversitesi'nden Hasan Saygın ve İstanbul Teknik Üniversitesi'nden Füsün Çetin, küresel gelişmelere ve Türkiye'nin mütereddit tavrına dair esaslı bir genel değerlendirme yapıyor. Yazarlara göre 21. asırda sürdürülebilir bir enerji politikasının sacayakları şunlar: 1. Geliştirilmiş enerji verimliliği, 2. Yenilenebilir kaynakların daha fazla kullanımı, 3. Düşük karbon teknolojilerini kullanan sürdürülebilir olmayan kaynaklardan faydalanılması. Bu üç alanda da Türkiye epey geriden geliyor. Bu konuda Avrupa'da Almanya ve İspanya gibi

lkeler başı çekiyor. Fakat Çin ve Hindistan da hızlı ekonomik kalkınmanın yeni tekniklerin devreye sokulması ve rüzgâr enerjisi gibi başarılı örneklerin geliştirilmesiyle el ele yürüyebileceğini gösteriyor.

Peki Türkiye'nin bu alanda hiç mi esamisi okunmuyor? Hayır yle değil. Fakat nc değil, takipçi konumunda. Neredeyse tümüyle devasa hidroelektrik enerji santralleri yapımına odaklanıyor. Ne yazık ki bu, çevreye öyle düşman bir şekilde yapılıyor ki, potansiyel olarak Türkiye'nin sürdürülebilir bir enerji politikası yürütmesinin hâlâ en vaatkâr parçalarından biri olmasına rağmen, bazı doğa dostu gruplar bile aleyhine dönmüş durumda. Barındırdığı muazzam potansiyele rağmen, rüzgâr enerjisi ancak yeni yeni geliştiriliyor; güneş enerjisi ise kaplumbağa hızıyla ilerliyor. Bu başarısızlığın izahı nedir? Türkiye geleceğın düşük karbon ekonomisinin şekillendirilmesinde niye diğer ülkelerin başı çekmesine izin veriyor?

En az iki sebebi var bence. Birincisi, Türkiye'nin şu an için temiz enerjiye dayalı bir geleceğe dahil olmanın altından kalkamayacağı yönünde Ankara'da mevcut yaygın kanaat. Bu yaklaşımanın gücü, eski ekonomi ve enerji modelinin Avrupa'nın geri kalanından daha iyi ve ucuz sonuçlar vermesinden kaynaklanıyor. 'Niye bu avantajlardan vazgeçelim ve hâlâ bir yığın belirsizlik taşıyan tümüyle yeni bir oyuna girelim ki?' diye düşünülüyor. Bu bakışa göre zenginler (Avrupa ve ABD) ile çok büyükler (Çin ve Hindistan) işin keşif kısmını yapsın. Türkiye, yeni model oturduğunda ve paradigma değişiminin altından kalkabilecek duruma geldiğinde kulübe katılabilir. İkinci sebep şu: Halihazırdaki hakim liberal bakışa göre, bu dönüşümde öncülüğü devlet değil, özel sektör yapmalı. AKP'nin, Almanya ve İspanya gibi ülkelerde yenilenebilir enerjiye, bilhassa da güneş enerjisine yatırım yapacak şirketler için hayati önem taşıyan açılımları (fiyat garantileri, KDV indirimleri ve vergi kesintileri) devreye sokmak konusunda bu kadar gnlsz olmasının sebeplerinden biri bu.

Hükümet için yegane çıkış yolu, inkâr ve erteleme politikasından vazgeçmek. İklim değişikliği elli yıl zarfında sadece Türkiye'yi etkileyecek bir mesele değil. oktandır var ve yok olmayacak da. Türkiye bir dönüm noktasında ve bu yöndeki çabalarını artırması ve başkalarının uzun zamandır farkında olduğu küresel eğilimlerin tam idrakine dayalı kendi sürdürülebilir kalkınma modelini geliştirmesi hayrına olacaktır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir noktanın yarattığı fark

Joost Lagendijk 2010.12.12

Yazarların, kendilerine ayrılan köşeleri şahsi maceralarını veya dertlerini anlatmak için kullanmasından genellikle pek hazzetmiyorum. Bir okur olarak niye bu özel meseleleri okumaya zahmet edeyim ki? Ama korkarım okuyacağınız yazı, Türkiye'de yaşayan bir yabancı sıfatıyla, yerel bürokrasi ile geçirdiğim son tecrübeler hakkında olacak. Bu hikâye yazmaktan kendimi alamadım.

Her şey eşimle birlikte bir araba almaya karar vermemizle başladı. 53 yaşımdayım ve bu benim ilk arabam. 35 yıldır sürücü ehliyetim var, lakin hiç kendime ait bir arabam olmadı. Sebebi esasen arabaya ihtiyacım olmamasıydı; çekilmez park sorunlarının ve düzgün toplu taşımanın olduğu büyük şehir merkezlerinde yaşadım hep. İstanbul'da 18 ay geçirdikten sonra burada araba sahibi olmamanın bazen hayatı epey içinden çıkılmaz hale getirdiğı sonucuna vardım. Böylece araba bakmaya başladık ve üç hafta önce de aldık.

İşte sorunlar da bundan sonra başladı. İlk önce, arabayı satan firmanın bütün gerekli resmî işlemlerle ilgilenmesine izin veren bir belge imzalamak zorunda kaldım. Sorun yok gibi görünüyordu. Fakat bu belgeyi araba satıcısında imzalamak yerine, kendim için aynı belgenin resmî bir versiyonunu almak üzere notere gitmeliydim. Yine mesele yok gibiydi. Fakat doğru düzgün Türkçe konuşamayan bir yabancı olduğum için

noter, ancak yeminli bir tercüman neyi imzaladığını bana anlattıktan sonra belgeye mühür basabilirdi. Belgede ne olduğunu elbette ki biliyordum, zira eşim bana anlatmıştı. Fakat bunun Türk hukukuna göre kıymeti yoktu. İstanbul'da yaşayan ve Hollanda ve Türkiye makamları için profesyonel tercüman olarak çalışan Hollandalı Türkçe öğretmenimden bana acilen yardım etmesini istediğimde, buna izni olmadığını öğrendim. Belgeyi sadece gerekli izne sahip Türk vatandaşları tercüme edebilirdi. Öğretmenim gibi lüzumlu bütün diplomalara sahip tecrübeli uzmanlar olsalar bile, Türk olmayan herkesi dışlayan ayrımcı bir uygulamaydı bu. Velhasıl resmî tercüman geldi, hoş bir insandı, 15 saniyede bana zaten bildiğim şeyi anlattı. Ücret: 160 lira, 110 lira da noter için. Kolay para diye ben buna derim.

Hikâye bu kadarla kalsa iyi. Birkaç gün sonra başvuruya ilgilenen Trafik Polisi'nden (TP) işlemlerin devam edemeyeceği bilgisi geldi. Sebep: İsmimin polis bilgisayarındaki yazılışıyla oturma iznimdeki (Ol) yazılışı arasında farklılık olduğunu keşfetmişlerdi. Peki neydi bu fark? "İ" harfindeki tek bir nokta. Bilgisayarda ismim büyük harflerle yazılmış ve (Hollandaca imla kurallarına göre olması gerektiği gibi) "I" harfi, "I" olmuştu, fakat Ol'de (ki Türk alfabesine göre olabileceği gibi) büyük "I"nın üzerinde bir nokta vardı. Önce birilerinin şaka falan yaptığını sandım. Fakat TP'deki görevli gayet ciddiydi. Ol'yi veren Yabancılar Polisi'ne gitmek ve onlarla meseleyi halletmek zorundaydık. Ancak ismim bütün dosyalar ve belgelerde aynı hale geldikten sonra TP prosedürleri tamamlayabilirdi.

Polis karakolunda, TP'deki meslektaşına telefonda durumu izah etmeye gönüllü birilerini bulmak biraz zaman aldı. Telefonun diğer ucundaki görevliye iki kayıt arasında fark olmadığı ve Ol'deki "I"nın ismimin küçük harfle yazılmış Hollanda pasaportumdan kopyalanmasından kaynaklandığı anlatıldı. Hâlâ okuyorsanız, bu kıssanın hissesi şu: Türkiye bir yandan son dakika esnekliğinin ve eşsiz bir doğaçlama yaşama yeteneğinin, diğer yandan da bürokratik kurallara sıkı sıkıya uymak yönünde aşırı bir kararlılığın ve ayrıntılarla büyük resmi ayırt etmekte zihinsel bir imkânsızlığın hüküm sürdüğü bir ülke. Hâlâ bu kafa karıştırıcı bileşimle yaşamak için mücadele ediyorum. Arabamız kısa süre sonra gelir diye de umut ediyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mesele politika, gerisi lâfügüzaf!

Joost Lagendijk 2010.12.15

WikiLeaks bombası patlamadan önce Obama yönetimi dünyanın geri kalanına, tezahürleri aldatıcı olabilirse de dış politikasına iyi niyetlerin kılavuzluk ettiğini anlatmak yönünde gayet iyi örgütlenmiş bir kampanya başlatmıştı.

Sızdırılan yazışmalar bu işi daha da zorlaştırmış durumda, fakat Washington'ın acilen üstesinden gelinmesi gereken bir algı sorunu olduğunu fark ettiğini göstermek için hangi argümanları kullandığına tanıklık etmek yine de ilginç.

Dünyanın önde gelen dış politika dergisi 'Foreign Affairs'ın son sayısında ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton 'Sivil Güce Nüfuz Etmek. Amerikan Diplomasisini ve Kalkınmayı Yeniden Tanımlamak' adlı bir makale yazdı. Clinton, makalesinde ABD'nin kalkınma ve dış politikasını 'yeniden düşünmesi, reformdan geçirmesi ve tekrar ayarlaması gerektiğini' savunuyor. Şiddet içeren aşırılıkçılık, iklim değişikliği ve yoksulluk gibi küresel sorunların etkili uluslararası işbirliği gerektirdiğinden dem vuruyor. Clinton'a göre bunları çözmek için birileri önderlik etmeli ve diğerlerini harekete geçirmeli. Önderlik edecek ülke ise ABD. Fakat o da ancak dünyanın geri kalanında kilit önemde ortaklar bulabildiği ve ortak sorunlarla iştigal etmek ve muhtemel fikir ayrılıklarını tartışmak yönünde küresel yapılar var olduğu takdirde başarı sağlayabilir. Gayet mühim bir paragrafta ABD

Dışışleri Bakanı, stratejik hedefini şöyle ifade ediyor: "ABD'nin gündemini ileriye taşımak bakımından geleneksel diplomasi daima kritik önemde olacak, fakat bu yeterli değil. ABD Dışışleri Bakanlığı, yeni beceriler, stratejiler ve araçlar kullanmak suretiyle daha geniş yelpazedeki farklı gruplara ulaşma ve onları etkileme gayretlerini yoğunlaştırmalı. Bu amaçla bakanlık diplomasiyi kavrayış tarzının yanında, uygulayıcı kadrolarının rollerini ve sorumluluklarını da genişletiyor." Diğer bir deyişle: Amerikalı diplomatlar, ABD'nin farklı fikirlere önem verdiğini ve onları dinleyip hesaba katmaya istekli olduğunu geniş bir kitleye daha iyi anlatmak zorunda.

Clinton, mevzubahis hedef doğrultusunda merak uyandırıcı bir makale yazmakla kalmadı. Dünya çapında en büyük algı sorununun ABD ile Müslüman çoğunluklu ülkeler arasında olduğunu bilen Dışışleri Bakanlığı, yeni bir girişim de başlattı: Yeni Bir Başlangıç İçin Ortaklık (PNB). Girişimin amacı, Obama'nın Haziran 2009'da Kahire'de yaptığı ve ABD ile dünyanın her köşesindeki Müslümanlar arasında yeni bir sayfa açma çağrısında bulunduğu konuşmanın gerisini getirmek. Bu yeni yaklaşımın, sadece hükümetler arasında değil, dünya çapındaki özel sektör, sivil toplum ve vatandaşlar arasında karşılıklı saygı ve ortaklığa dayanması gerektiği belirtiliyor. PNB'nin başkanı Clinton'ın seleflerinden Madeleine Albright. Kendisi bu hafta İstanbul'daydı; yeni grubu takdim etti ve onun ekonomik fırsatları, bilim ve teknoloji işbirliğini, ABD ile Müslüman dünyadaki kilit ülkeler arasında eğitim ve değişim programlarını geliştirme hedefini anlattı. PNB bilinçli olarak Türkiye'de başlıyor, fakat Mısır, Endonezya, Pakistan ve Batı Şeria/Gazze'de devam edecek.

Clinton'ın makalesine ve PNB'ye karamsarlıkla bakmak ve bunu dünyanın Amerikan dış politikasının hatalarından mustarip olmuş veya olmaya devam eden kesimleriyle arayı düzeltmek yönünde nafil bir çaba gibi görmek kolay. Ben Clinton ve Albright'ın geçmişte meydana gelen bazı hasarları onarma planlarında samimi olduklarına inanıyorum. Bu planlarla ilgili sorunum ise odada bulunan ve hakkında hiç konuşulmayan büyük fil: Yani mevcut Amerikan politikaları. Elbette iş dünyasındaki ilişkileri geliştirmek iyi. Amerika ile Türk üniversiteleri (bilhassa da Anadolu'dakiler) arasındaki değişim programlarının da sıkı bir destekçisiyim. Her iki ülkeden daha fazla gazeteciye ABD'deki sistemin nasıl işlediğini ve Türkiye'nin gerçeklerinin Amerikan medyasında sık sık çizilen siyah-beyaz resimden daha karmaşık olduğunu görme imkânı tanınmalı. Güzel, o zaman yapın.

Fakat ABD İsrail-Filistin ihtilafına yönelik politikasını değiştirmedikçe veya Ankara ile Washington İran konusunda çekişmeye devam ettikçe bu çabaların hiçbirisi sonuç vermeyecektir. ABD'nin gerçekten de dünyadaki Müslümanlara ulaşması ve ortak çıkarlara dayalı birçok alanda sürtüşmenin yerini işbirliğinin alacağını göstermesi gerekiyor. Fakat yeni bir başlangıç, ancak mevcut hayal kırıklıklarının kökenlerine inildiği takdirde mümkün olacaktır. Mesele politika, gerisi lâfûgûzafl

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yavaşlamanın kabahati hem AB'de hem Türkiye'de

Joost Lagendijk 2010.12.19

Neredeyse kimsenin dikkatini çekmedi. Geçen hafta AB dışışleri bakanları devam eden genişleme sürecine dair yıllık değerlendirme toplantısını yaptı.

Türkiye 12 Eylül'de anayasal reform paketinin kabul edilmesinden dolayı methedildi ve bakanlar AB ile Türkiye arasında Balkanlar ve Ortadoğu gibi ortak çıkara dayalı dış politika meselelerinde süregiden diyalogu derinleştirme önerisinde bulundu. Haliyle AB, Türkiye'nin havaalanları ve limanlarını Kıbrıs uçaklarına ve gemilerine açmayı kabul etmemesinden duyduğu rahatsızlığı bir kez daha ifade etti ve Ankara'ya mevcut müzakereleri faal şekilde destekleme çağrısında bulundu. Bana anlaşılmaz gelen sebeplerden dolayı Türk

Dışışleri Bakanlığı, AB bildirgesinin üslubu önceki açıklamalardan farklı olmamasına rağmen, Kıbrıs'la ilgili eleştiriden memnuniyetsizliğini dile getirdi. Ve mesele bu kadarla kaldı. Türk basınında, 2005'te müzakerelerin başlamasından bu yana ilk kez hiç yeni fasıl açılmaması karşısında yaygara koparan, öfkeli yorumlar döşenen kimse olmadı.

Bu heyecan noksanlığının sebepleri aşikâr. Medyanın büyük kısmı pes etmiş durumda ve artık müzakere sürecini yakından takip etmiyor. Türk memurlarla Avrupalı bürokratlar arasında, Türkiye hukukunu Avrupa yasaları ve uygulamalarına adapte etmek yönünde yapılan müzakereler, zaten hiçbir zaman üzerinde yazılıp çizilecek kadar cazip bir konu olmadı. Teknik ve karmaşık meseleler bunlar, gerek gazeteciler gerek vatandaşlar için takip etmesi hayli zor. Fakat en azından altı ayda bir gıda güvenliği ve çevre gibi konularda birkaç yeni fasılın açılması AB üyeliğine giden uzun yolda ufak, ama sembolik bir yeni adım olarak sunulurdu. Bu yavaş ilerleyen süreç tümüyle durma noktasına gelmiş gibi görünürken acaba artık kimse ne olup bittiğini umursamıyor mu? Sanırım Türklerin büyük çoğunluğu fark eden bir şey olmayacağını düşünüyor. AB üyeliğinin geleceğine dair büyük resim bu kadar bulanıklaşmışken yeni fasılların açılması gibi ayrıntılara kafa yormanın ne âlemi var? Bunun da ötesinde, görünüşe göre Türkiye'de herkes, müzakerelerde ne zaman sorun çıksa, müsebbibi mutlaka AB'dir diye düşünüyor.

Bu yaklaşımın neden hem yanlış hem de faydasız olduğunu izah etmek isterim. Evet, müzakere edilmesi gereken fasılların yarısının AB, Fransa ve Kıbrıs tarafından bloke edildiği doğru. Bilhassa adı geçen iki üye ülke engelleme politikasından dolayı eleştirilmeli, zira tümüyle siyasi argümanlara ve ülke içi hesaplara dayanıyorlar, böylece bir bütün olarak genişleme sürecinin itibarına ve kestirilebilirliğine zarar veriyorlar. Fakat mevcut tıkanmadan Paris ve Lefkoşa sorumlu tutulamaz. Bunun sorumlusu Ankara.

Türk hükümeti rekabet politikası, sosyal politika ve kamu alımlarına dair kalan üç fasıl üzerinde müzakereleri başlatmak istediği takdirde ne yapması gerektiğini uzun zamandır biliyordu. Bugüne kadar bu yönde gereken adımları atmaya hiç yanaşmadı. Ve bu gönülsüzlüğün ardındaki sebepler büyük oranda siyasi. Rekabet faslını açmak için Türkiye'nin kendi devlet yardımı politikasını yerli yerine oturtması gerekiyor. Genelde AB, adil rekabeti zedelememek için üye ülkelerin şirketlere para vermesine pek iyi gözle bakmaz. Bunun ne zaman ve nasıl yapılacağına dair katı kurallar vardır. Birçok bakımdan aynısı kamu alımları için; yollar yapmak, köprüler inşa etmek ve diğer kamusal işleri kotarmak konusunda ihaleleri hangi şirketlerin alacağını belirlemekte kullanılan kurallar ve prosedürler için de geçerli. Şu anki hükümet ve AKP'den önceki bütün iktidarların yaptığı gibi kendi yandaşı şirketlere iltimas geçilmesine imkan verebilecek şekilde bir sis perdesi ardında dağıtılan milyarlarca liralık bir sistemden söz ediyoruz. Bu noktada daha fazla şeffaflık oluşturmak hiçbir iktidar partisinin çıkarına değil, hele seçimler yaklaşırken hiç değil. Bu yüzden hükümetin kısa vadede, bütün Türk girişimleri için adil bir yarış ortamı yaratacak ve vergi mükelleflerinin parasını hakkıyla değerlendirecek daha sarıh kurallar ve bu kuralların adilane uygulanması yönünde AB'den gelen taleplere icabet etmesini beklemiyorum.

Sorun şu ki, AB'nin bitkinliğinden, kamuoyunda bilgiye dayalı tartışmanın eksikliğinden ve bütün ertelemelerden AB'nin suçlanması gerektiği algısından dolayı atı alan Üsküdar'ı geçebilir.

j.lagendijk@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İki dil, çok yanlış anlama

Türkiye'de bazı klişeler var: Mesela batıdaki büyük şehirlerle doğudaki küçük köyler arasında muazzam farklılıklar olduğunu söylemek gibi.

Ya da ülkenin bütün bölgelerinde zenginlerle yoksullar arasında derin bir uçurum olduğu gözleminde bulunmak gibi. Lakin bazı meselelerde ülke bir bütün olarak dünyanın geri kalanındaki gelişmelerden yalıtılmış görünüyor. Katı bir zihniyete veya devleti örgütlemenin belli bir şekline saplanıp kalmış izlenimi veriyor. Dışarıdaki tecrübelerden ders çıkarmayı ya da ülke içindeki mantıklı tavsiyelere kulak vermeyi beceremiyor ve istemiyor. Bu dar görüşlü yaklaşımın en bariz örneği, Kürtçenin kullanımına dair süregiden tartışma.

Geçen hafta BDP Eşbaşkanı Selahattin Demirtaş, iki dilin, yani Türkçe ve Kürtçenin ülkenin güneydoğusunda hayatın her alanında çok daha fazla kullanılması gerektiğini ve kullanılacağını söyleyerek yeni bir tartışma başlattı. Verdiği örnekler arasında iki dilli tabelalar, dükkânlarına Kürtçe isimler veren esnaflar ve köylerle mahallelere Kürtçe isimlerinin iadesi gibi hususlar vardı. İktidar partisinin birçok temsilcisi derhal tepki gösterme lüzumu hissetti ve söylenenleri 'kışkırtma' diye niteleyerek kınadı. Ordu da aniden derin uykusundan uyandı ve cumhuriyetin bazı temellerinin yıkılmasını asla kabul etmeyeceğini açıkladı. CHP lideri Kılıçdaroğlu ise emniyet şeridinden gitmeyi tercih etti ve partisinin kurultayında bu konuda hiçbir fikir beyan etmedi.

Bu tür tepkiler, Türkiye'de hangi çağda yaşadığımızı merak etmenize yol açıyor. Birkaç yıl önce Kosova'nın güneyine yaptığım bir seyahati hatırlamadan edemedim. Sırlarla Arnavutlar arasındaki kanlı iç savaşın yaralarını sarmakta olan bir ülke Kosova. Asırlardır farklı grupların (Sırlar, Arnavutlar, Türkler ve Romanlar) barış içinde bir arada yaşadığı bir kent olan Prizren'e gittik. Ülkenin geri kalanında yıllarca yaşanan savaştan sonra bile durum böyleydi. Tabelaların dört dilde, evet, dört dilde yazıldığını gördüğümde çok şaşırmıştım. Sunulacak haberlerin çeşitli dillerde kaydedildiği bir stüdyoyu ziyaret ettik. Oradakilere bunun nasıl mümkün olduğunu sorduğumda, bana hayretle baktılar. İnsanların kendi dillerini konuşmak istemelerinde şaşılacak ne vardı ki? Elbette Prizren'de yaşayanların büyük kısmı, çoğunluğun dili olan Arnavutçayı konuşuyordu. Fakat bunun yanında diğer diller de hissedilir şekilde kullanılıyordu. Sorun yoktu yani.

Küçük, savaş yorgunu ve istikrarsız Kosova bu dilsel çeşitliliği benimseyebiliyorsa, büyük, güçlü ve nispeten huzurlu Türkiye niye bu yönde düşünmeyi bile başaramıyor? Tahminim o ki en nihayetinde Kürtçe tabelalar ve köy isimleri Türklerin büyük çoğunluğu tarafından kabul edilecek. Hararetli tartışmalarla geçen yılların ardından, muhtemelen büyük yaygaralar kopmaksızın öylece uygulamaya konuverecek. Üniversitelerde başörtüsü meselesiyle ilgili ne olduğuna bakın.

Asıl büyük engel Kürtçe eğitim olmaya devam edecek. Bu noktada mevcut tıkanmayı aşmanın en iyi yolu, uçları baypas etmek. Bir uçta, devlet okullarında Kürtçe eğitime külliye karşı çıkan geleneksel tutum var. Diğer uçta ise, buna tepki mahiyetinde, Kürt çoğunluklu bölgelerde Türkçenin yerini tümüyle Kürtçenin alması talebi. İki seçenek de gerçekçi değil ve dışarıdaki bütün bilinen örneklerle ve Türk uzmanların mantıklı önerileriyle çelişki arz ediyor.

Dünyada iki dilli eğitimin birçok farklı modeli var. Bazı modellerde iki dil eşit şekilde geliştiriliyor ve belli sınıflar tek dilde, diğerleri ise iki dilde eğitim veriyor. Bazı modellerde de birinci sınıfta çocuğun en iyi bildiği dile dayanan bir geçiş programı kullanılıyor. Bugün mühim olan şey, Türkiye için alelacele karışık bir modele karar vermemek. Bu, bir bölgeden diğer bölgeye bile farklılık gösterebilir.

Yapılması gereken şey, ilk önce bilgiye dayalı bir ulusal tartışma yürütmek ve sonrasında bütün modellerle bağdaşması gereken temel taleplere dair bir karara varmak. Sözgelimi: Türkiye'deki bütün öğrenciler Türkçe öğrensin, fakat bazıları bir ikinci dil de öğrenebilsin. Bu, Türkiye'nin bir bütün olarak artık geriden gelmediğini ve iyi yönetildiğinde, çeşitliliğin tehdit değil zenginlik olduğu gerçeğini kabul ettiğini gösterecektir.

j.lagendijk@zaman.com.tr

Noel duygusu

Joost Lagendijk 2010.12.26

Bugünün Türkiye'de sıradan bir pazar olduğunu fark etmek tuhaf. 2010'un son pazarı olması dışında bir özelliği yok, oysa Avrupa'nın geri kalanında Noel'in ikinci günü, yani herkes için özel bir gün.

Benim gibi iki dünya arasında mekik dokumuyorsanız, bu gibi farklılıkların ayırımına pek varmıyorsunuz. Türkiye'de yaşıyorum ve çalışıyorum, fakat Hollanda'da da kuvvetli köklerim ve aile bağlarım var.

Geçen hafta saç tıraşı için gittiğim Taksim'deki berberimin, bana 'Hayırlı Noeller' dilediğini duymak pek hoştu. Bana nezaket göstermek istediğinden eminim, fakat onun için Noel dünyanın başka bir köşesinde vuku bulan ve sadece klasik Amerikan filmlerindeki meşhur şarkılardan ve süslenmiş büyük Noel ağaçlarından bildiği bir olay. Türklerin büyük kısmı gibi berberimin de Avrupalıların, keza Amerikalılarla Kanadalıların çoğunluğunun hissettiği türden özel bir Noel duygusu yok, zaten olmasını da bekleyemezsiniz.

Altmışlarda büyüme çağımdayken Noel hâlâ dinle epey bağlantılı bir olaydı. 25 Aralık, Hristiyanlığın merkezindeki figür olan Hazreti İsa'nın gerçek doğum günüydü. Ailecek Noel arefesinde kiliseye gider ve ebeveynlerimin güçlü bir aidiyet duyduğu dinin tarihindeki bu hayati önemde olayı kutlamak için ilahiler söyledik. 45 yıl sonra bile, beni ve diğer bütün Hristiyanları korumak için doğmuş küçük bir çocukla ilgili o kuvvetli şarkıların çoğunu hâlâ hatırlayabiliyorum. Kiliseye giden o cemaate ait olmak size güzel bir duygu verirdi, zira ayine Noel'le ilgili her tür simgenin dört bir taraftaki ulvi varlığı eşlik ederdi: Işıklarla dolu ağaçlar, çocuk İsa'nın yattığı beşik ve çevresinde anne-babası, yeşil dallar, çanlar ve bazı küçük armağanlar. Hristiyanların 25 ve 26 Aralık'taki kutlamalarında dinleriyle ilgisi olmayan birçok geleneği ve pratiği birbirine bağladığını ancak çok sonraları idrak ettim. Ağaçlar, her daim yeşil dallar, kışın ortasında günlerin uzamaya başladığını gösteren ışıklar... Bunların hepsinde Hristiyanlık öncesine ait pagan geleneklerinin güçlü izleri vardı ve karanlığın ortasında yepyeni bir hayatın doğduğuna ve sizin de zuhur eden bu kurtuluş hikâyesinin parçası olduğunuza dair sarsıcı bir duygu yaratmak için zekice işin içine katılmışlardı.

Bu satırları yazarken melankoli ve nostalji ağırlığını hissettiriyor. Şahsen benim için bu, hâlâ güzel hatıraları akla getirebilen bir mazi. Fakat o günler geride kaldı. Artık kiliseye gitmiyorum ve daha temel düzeyde, ister Hristiyanlık ister başka bir inanç olsun, dinin bugün benim için önemli olan sorulara ikna edici cevapları olduğuna artık inanmıyorum.

Fakat Noel duygusu hiç kaybolmuyor. Şu an Hollanda'dayım ve ışıklardan, ağaçlardan ve eski dinî şarkıların modern versiyonlarından hâlâ keyif alıyorum. Ama şu günlerde daha da önemli olan şey, aileyle ve dostlarla bir araya gelmek, yiyip içmek, gitmekle ve gelmekte olan yılı konuşup tartışmak. Son 50 yıldır Noel'in ticarileştirilmesine ve bugün birçok Avrupalı için Noel'in mümkün olduğunca fazla tüketmek anlamı taşımasına rağmen o paha biçilmez tefekkür anları hâlâ varlığını sürdürüyor ve ister inansın ister inanmasın, birçok insan için önem taşıyor.

Bence Noel en iyi Müslüman dünyasının Ramazan Bayramı'yla kıyaslanabilir. Birlikte oturup sevdiklerinizle yiyip içme vakti; insanın kendi içinde derin düşüncelere dalması için en uygun vakit. İnancı Müslümanlar için özel, fakat dinî duygularla hiç bağ kurmamış veya çok zayıf bağı olan insanlar tarafından da farklı bir vakit olarak görülüyor. Bunlar, her uygarlığın topluluk ruhunu vurgulamak ve tefekkürü teşvik etmek için yarattığı vesileler.

Bireyselleşmenin ve ortak hedeflere yönelik artan şüpheciliğin bu gelenekleri zayıflattığı ve insanın bunlarsız da yaşayabileceği izlenimini yarattığı modern toplumlarda bu vesileler giderek seyrekleşiyor.

Hollanda'da Noel, Türkiye'de Bayram. Her ikisinin de parçası olmaktan çok mutluyum. Güzel hatıraları sevgiyle yâd etmek ve geleceğe dair yeni planlar yapmak için. j.lagendijk@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Geriye dönüp bakmak

Joost Lagendijk 2010.12.29

Bugünlerde dünyanın her tarafında 2010'un manşetleri süsleyen olaylar hatırlanıp gözden geçiriliyor. Hollanda'da bütün büyük gazeteler yılın önemli şahsiyetlerini seçip onlarla röportaj yapmak için var gücüyle çabıyor.

Herkesin en gözde konusu haliyle Güney Afrika'daki Dünya Kupası. Hollanda takımı oynadığı futbolla birçok yabancıya pek keyif vermedi; fakat ülkesinde epey heyecan oluşturdu ve finale kadar çıktı. Melankoliyle dolu bir yazıya göre, final maçının 62. dakikasında İspanyol kalecisi Iker Casillas'la karşı karşıya kalan Arjen Robben o beş saniye içinde yüzde yüzlük gol pozisyonunu değerlendirip skoru 1-0'a getirseydi Hollanda şampiyon bile olurdu. Fakat yapamadı ve İspanya kupayı uzatma bölümünde kazandı. Bitiş düdüğünün çalması birçok Hollandalı taraftar için hüsrân demektir; fakat şimdi, aradan belli bir zaman geçince, analizcilerin çoğu Hollanda'nın kupayı hak etmediğinde hemfikir.

Daha ciddi yıl değerlendirmelerinde iki gelişme öne çıkıyor. Biri AB içindeki Euro'yu kurtarma mücadelesi. Avrupalıların büyük kısmı için bu, son derece huzursuz edici bir mesele, zira birçok vatandaşın en büyük korkularının ikisine dokunuyor. Euro'nun başarılı olmaması halinde bunun ekonomik ve siyasi sonuçlarından korkuyorlar. Uzmanlar ortak para biriminin çok büyük ihtimalle ayakta kalacağı kanaatinde. Yine de en ufak bir başarısızlık ihtimali bile birçoklarını tedirgin ediyor. Euro'nun çöküşü, ona dahil olmayan Britanya gibiler de dahil, bütün Avrupa ülkeleri için muazzam ekonomik ve finansal sorunlara yol açacaktır. Daha önemlisi, bir bütün olarak AB projesi için sonun başlangıcı olabilir. AB'ye karşı olan birçok çevre bile bu ihtimalden ziyadesiyle rahatsız, zira para birimlerini ve politikalarını yeniden millileştirmenin neye yol açacağını kimse bilmiyor.

Diğer taraftan, yorumcuların çoğu Euro krizinden tek çıkış yolunun Avrupa dahilindeki ekonomik ve mali işbirliğini ve koordinasyonu daha da güçlendirmek olduğunda hemfikir. Mevcut sorunların devamını ve yenilerinin ortaya çıkmasını önlemek için ulusal hükümetlerin bütçeyle ilgili egemenliklerinin bir kısmından feragat etmesi gerekecek. Bunu yapmayı başaramamaları veya yeni kuralları ihlal etmeleri halinde, diğer üye devletler tarafından cezalandırılacaklar. Pek popüler bir yol değil. Çoğu lider başka bir çözümün mümkün olmadığını idrak etmiş görünüyor. Fakat bilhassa Almanya ve Hollanda gibi şu an nispeten iyi giden üye ülkelerde birçok vatandaş Brüksel'deki merkezi makamların müstakbel gelirleri ve emeklilikleri üzerindeki nüfuzunun artacak olmasını kabul etmekte hâlâ zorlanıyor; diğer ülkelerin yeni standartları hayata geçirememesi halinde faturayı kendilerinin ödemek zorunda kalmasından kaygı duyuyor.

Birçok Hollandalıyı endişeye sevk eden ikinci gelişme aşırı sağın artan varlığı ve etkisi. Muhtemelen hatırlayacağınız üzere, İslam karşıtı asi siyasetçi Geert Wilders'ın Özgürlük Partisi hazirandaki genel seçimlerde önemli bir başarı elde etti. Diğer seçenekler başarısız olduğu için sonunda Liberaller ve Hristiyan Demokratlar arasında, Wilders'ın popülistlerinin dışarıdan destek verdiği bir azınlık hükümeti kuruldu. Aradan dört ay

geçmişken Wilders'ın Hollanda siyasetinde kilit bir aktör haline geldiği aşikâr. Partisine verilen bakanlık olmamasına rağmen, bütün önemli kararlar ancak o tamam dediğinde ve derse alınabiliyor. İktidardaki iki parti Wilders'ı yıpratmayı ve halkın hazzetmediği ve kısa süre sonra Wilders'ın birçok seçmeni tarafından da hissedilir hale gelecek olan bütçe kesintilerinden sorumlu tutmayı umut ediyor. Marttaki yerel seçimler, bu stratejinin işe yarayıp yaramadığının görüleceği ilk sınav olacak. Senato üyelerini bölgesel parlamentolar seçtiğinden bu seçimler koalisyon hükümeti açısından hayati önem taşıyor. Senato'da çoğunluk elde edemezlerse, Wilders'ın göçü geriletme ve halen Hollanda'da yaşayan göçmenler için hayatı daha da zorlaştırma isteğini karşılamak için gereken yasaların çoğunu uygulamak imkânsız hale gelecek. Muhalefet partileri hükümeti mümkün olan en kısa zamanda düşürmek için önlerindeki seçenekleri gözden geçiriyor. Zira geriye dönüp bakmak 2010'un hatalarından ders çıkarmaya çalışmak ve 2011'in getirdiği yeri fırsatları kullanmak anlamına da geliyor. j.lagendijk@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeni yıl, eski huylar

Joost Lagendijk 2011.01.02

Türkiye'de siyasetçiler bir sorunu çözmek için ortaya çıkan iyi bir fırsatı heba etmekte niye bu kadar mahir? Birkaç hafta önce BDP Eşbaşkanı Selahattin Demirtaş, Kürtçenin günlük hayatta kullanımına dair bir tartışma başlattı.

O günlerde yazdığım gibi, verdiği örnekler gayet mantıklıydı. Dünyanın dört köşesindeki birçok ülkenin belli bölgelerinde yol tabelaları, kasaba ve köy isimleri ve yerel yönetimin duyuruları iki dillidir. Çok da basit bir sebebi vardır: Bu bölgelerde yaşayanların anadili, ülkenin resmi dilinden farklıdır. Bunun Türkiye'de son derece hassas bir mesele olduğu herkesin malumu. Fakat yapılabilir. Aynı hikâye iki dilli eğitim için de geçerli. Başka ülkelerde örnek alınabilecek birçok uygulama var; doğru modeli bulmak zaman alacaktır, fakat neticede bunu yapmak mümkün.

Ancak Türkiye'nin konuşan kesimleri iki dilliliğin farklı yöntemlerine dair bir tartışma yürütmek yerine ne yazık ki özerk bir Kürdistan'a, ayrılıkçılığa ve ülkenin birlik bütünlüğüne yönelik ziyadesiyle tanıdık bir ağız dalaşına girdi. Niye? Çünkü Kürtçenin nasıl ve ne zaman kullanılacağına dair tartışmanın başlamasından birkaç gün sonra bizzat tartışmayı açan siyasetçiler kışkırtıcı teklifler, üstünkörü fikirler ve eski tarz sol ideolojiyle dolu bir rapor yayınladı. Sonuç? İki dilliliğe ve bunun pratikte nasıl uygulanacağına dair daha yeni başlayan tartışma birdenbire sona erdi. Sonrasında da her iki taraftaki müzmin milliyetçilerin ideolojik kavgası tekrar başladı.

Medyada, BDP mensuplarını da içeren Demokratik Toplum Kongresi'nin (DTK) tam da bu dönemde niye böylesine tartışmalı bir belge ortaya attığına dair yığınla spekülasyon yapılıyor. Diyarbakır'daki toplantıda bulunan bazı analizciler ve yorumcular, tartışmalı raporun öneminin fazla abartıldığını ve DTK çalıştayındaki tartışmaların daha ziyade pratiğe ve uzlaşmaya dönük olduğunu iddia ediyor. Meselelerin nihayet açıkça tartışılmasını memnuniyetle karşılıyor ve taslak rapora çok da fazla önem atfetmiyor görünüyorlar. Bu gazetedeekiler de dahil bazı yazarlar ise BDP'yi kötü niyetli olmakla suçluyor. BDP'deki sertlik yanlılarının, sözgelimi iki dilliliğe yönelik herhangi bir uzlaşmayı imkânsızlaştırmak amacıyla bu tartışmalı teklifleri gündeme getirdiğine inanıyorlar. Nihai hedef: Kürt sorununa çözümü engellemek ve yaklaşan seçimlerde oy toplamak.

DTK projesinin arkasındaki saikler ne olursa olsun, sonuç son derece üzüntü verici. Kürtlere fayda getirecek ve Türklerin çoğunluğu tarafından kabul edilebilecek somut adımlar üzerinde ilerleme sağlamak dururken

başladığımız yere dönüyoruz. Hükümetin en yüksek düzeyde temsil edildiği Milli Güvenlik Kurulu (MGK), statükodaki herhangi bir değişim aleyhine sert bir açıklama yayınlayarak, "tek bayrak, tek millet, tek ülke ve tek devlet" ilkesine özel vurgu yaptı. Bu tür söylemleri duyduğunuzda, kısa vadede en küçük ilerlemenin bile imkânsız olacağını anlıyorsunuz.

Anlaşılan o ki Kürtler günlük hayattaki küçük adımları gerçekçi bir gelecek vizyonu ile birleştiren etraflı bir plan ortaya koyamıyor. Bu bir stratejik kapasite noksanlığı mı, yoksa Kürtler arasında devrimcilerle reformcuların sürdürdüğü kavganın bir sonucu mu? Ne olursa olsun, beni alakadar eden bu değil.

AKP karşılanması gereken meşru taleplerle karşı çıkılması gereken uçuk hayaller arasında fark gözetmeyi beceremiyor ya da zaten buna gönlü yok. İktidar partisi beceriksizliğini maskelemek için, geçmişte ülkeye hiçbir fayda getirmeyen eski moda milliyetçi sloganlara giderek daha fazla sarılıyor.

Belki de mevcut tıkanmanın her iki tarafın seçim oportünizminin sonucu olduğunu kabul edecek kadar karamsar değilim. BDP, AKP'yi Türk milliyetçisi gibi gösterip haziran seçimlerinde oy toplayabilecek olmaktan memnun. AKP ise provokasyona balıklama dalıyor. Görünüşe göre kendi demokratik açılımından vazgeçmiş ve gayet aşına olduğumuz çatışmacı politikaları tercih etmiş, yani milliyetçi seçmenlerinin Kürt seçmenlerden daha mühim olduğuna hükmetmiş durumda. Velhasıl Türkiye'nin karşı karşıya olduğu en büyük sorunu çözmek konusunda bir ileri adım fırsatı daha kaybedildi. Yeni yıl açısından iç karartıcı bir başlangıç olsa da, ben hepinize mutlu ve sağlıklı bir 2011 dilerim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Orada bir köprü var uzakta

Joost Legendijk 2011.01.05

Birkaç gün önce, kısa süre sonra, muhtemelen şubat ayında, Sarıyer'in Avrupa yakasındaki Garipçe köyünü Beykoz'un Asya yakasındaki Poyrazköy semtine bağlayacak üçüncü Boğaz köprüsünü hangi firmanın yapacağına dair kararın alınacağı açıklandı.

Bu köprü'nün yapılması aleyhindeki onca protestoya ve ortaya konulan onca kuvvetli argümana rağmen proje durdurulamaz görünüyor. Peki Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) sonucunda, köprü'nün çevre felaketine yol açacağını ve kentin zaten muazzam boyuttaki trafik sorunlarını kötüleştirmekten başka işe yaramayacağını iddia eden kentsel gelişim uzmanlarının haklı bulunma ihtimali var mı? Korkarım ki yok.

İhaleyi kazanan şirket, Çevre ve Orman Bakanlığı'ndan (ÇOB) ruhsatlı bir başka uzman şirketten böyle bir ÇED yapmasını istemek durumunda olacak. Mevzubahis değerlendirme, köprü'nün inşasının kentin kuzeyindeki orman alanlarına, su kaynaklarına ve tarım arazilerine etkisinin ne olacağını açıkça ortaya koymak zorunda. ÇOB, bunun ardından değerlendirmenin doğru ve güvenilir olup olmadığını kontrol edecek ve elbette en önemlisi, raporda bahsi geçen çevresel sonuçların tamamı üzerinde bir hükme varacak. Sonuç olumlu olduğu takdirde, inşaatın başlamasına nihai yeşil ışık yakılacak.

Teoride ÇED, kaygı duyan çevrecilerin elinde güçlü bir araç olabilir. Kaygılarını destekleyen veriler ve tahminler sunarak içeriğine etki edebilirler. Eğer bu itirazlar nihai değerlendirmeye dahil edilirse ÇED, bakanlığa risklerin ziyadesiyle yüksek olduğunu ve projenin değiştirilmesi veya iptal edilmesi gerektiğini göstermek için kullanılabilir. Lakin pratikte pek de böyle olmuyor.

Ruhsat almak konusunda ÇOB'a bağımlı olan bir şirket, bu köprünün yapılması için sıkı mesai harcayan aynı bakanlıkla niye ters düşün ki? Böyle devasa ve prestijli bir planın (tahmini maliyeti 9 milyar lira ve Başbakan tarafından da kuvvetle destekleniyor), bazı mühendisler yeni argümanlar öne sürdü diye durdurulacağını beklemek gerçekçi mi? Sanırım cevabı siz de biliyorsunuz.

Doğrusunu isterseniz bu sorun Türkiye'ye mahsus değil. Bütün Avrupa ülkelerinde resmî makamların büyük altyapı projelerine başlamadan önce ÇED yaptırmasını mecbur kılan ayrıntılı ve gelişkin yasalar var. Bütün değerlendirmelerin yüzde 99'u neticede proje sahiplerinin hesaplarını teyit ediyor ve mesai başlıyor; bu da çevresel kaygıların eninde sonunda ticari ve siyasi çıkarlar tarafından daima bertaraf edileceğine dair kuşkular besleyen birçok vatandaşı haklı çıkaran bir manzara. Ancak bazen iyi örgütlenmiş ve bilgilenmiş vatandaşlar planlarda, doğal çevreye fayda sağlayacak veya yakın bölgeler üzerindeki olumsuz etkileri azaltacak önemli değişiklikler yaptırmayı başarıyor. Türkiye'de böyle olumlu bir etkide bulunma ihtimali zayıf; bunun başlıca iki sebebi var. İlki şu: Türkiye'deki mevcut yasaların en önemli kusurlarından biri kamuoyuyla istişareden yoksun olması. Köprü örneğinde, yıllardır hazırlık yapılmasına rağmen, hayatları ciddi şekilde etkilenecek insanlar sürece hiç dahil edilmedi veya bilgilendirilmedi. Bu da elbette bu tür planlar aleyhinde başarılı ve zamanında bir kampanya örgütlemeyi oldukça zorlaştırıyor. İkinci sebep: Sokak protestoları örgütlenmesine ve birçok uzmanın hükümetin önerileri aleyhinde konuşmasına rağmen etkisi çok sınırlı kalıyor. Medyanın konuya ilgisi var, fakat hiçbir büyük gazete veya televizyon kanalı, fikirlerini tekrar gözden geçirmeleri için yerel ve ulusal makamlar üzerinde sürekli baskı kurmayı öncelikleri arasında görmüyor. Protesto gösterilerine bazı muhalif siyasetçiler katılıyor olsa da, sivil toplum örgütleri ve vatandaş inisiyatifleri büyük muhalefet partilerini mevcut planlara karşı birleşmeye ve konuyu seçimlerde gündeme getirmeye ikna edemiyor gibi görünüyor.

Kaçırılan muazzam bir fırsat bu, zira milyonlarca İstanbullu kentin kalan yeşil alanlarının geniş kesimlerine ciddi zarar verecek, çeşitli semtlerdeki hayat kalitesini olumsuz etkileyecek, diğer Boğaz köprülerindeki trafik sıkışıklığı sorununu çözmeyecek ve kentin fazlasıyla ihtiyaç duyduğu modern toplu ulaşım sistemine hiçbir katkı sağlamayacak bir projenin olumsuz sonuçlarıyla karşı karşıya bırakılacak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kahramanlara ihtiyacımız var

Joost Lagendijk 2011.01.09

Meslek gereği gazeteleri günü gününe sıkı takip eden biri olarak, Türkiye, Hollanda ve dünyanın geri kalanında neler olup bittiğini mümkün olduğunca çabuk öğrenmek için geliştirdiğim kendime has yöntemler vardır.

Bazen birçok kısa haberden, bazı arka plan hikâyelerinden ve yığınla köşe yazısı ve yorumdan oluşan o bildik kalıp, habere konu olan veya hayat hikâyesi sıradan bir haberde asla bulamayacağınız simgesellikte bir şeyleri ifade eden bir insanın portresiyle zenginleşir. Gazeteciler, bilhassa da dış haberciler, internet sitelerinde, gazetelerde ve radyo programlarında çeşitli şekillerde kullanılabilecek kısa yazıları mümkün olduğunca hızla üretmek yönünde daimi baskı altında. Oturup biriyle saatlerce konuşacak ve sadece belli bir insanın hikâyesini anlatmakla kalmayıp, yaşadığı topluma dair paha biçilmez bir kavrayış da sunan portreler üretecek vakti pek bulamıyorlar.

Bu yüzden Hollandalı gazetecilerin 1 Ocak'ta yeni yıl armağanı mahiyetinde başlattığı yeni girişimi duyunca çok heyecanlandım. One11.nl adlı (ne yazık ki sadece Hollandaca yayın yapan) bir internet sitesi bu ve her gün anlatacak hikâyesi olan bir insana dair yeni bir yazı sunuluyor. Karşı karşıya kaldığı devasa sorunlar karşısında pes etmeyen ve genellikle çok zor şartlar altında ayağa kalkıp daha büyük acıları önlemeye veya trajik olayların

kurbanlarına yardım etmeye gönüllü olan insanlar bunlar. Özetle: onlar birer kahraman. Bu, bütün hikâyelerin mutlu sonla biten ve kahramanın her daim galebe çaldığı şu bildik 'pembe haberler'e tekabül ettiği anlamına gelmiyor. Kuşkulara ve üstesinden her zaman gelinemeyen sorunlara da tanık oluyoruz. İnsanların ufukta en ufak bir çözüm görünmediğinde bile devam edecek gücü nasıl olup da bulduğunu merak ediyorsunuz bazen.

İki örnek vermek isterim. Şu ana kadarki en popüler hikâye Çinli bir adamla ilgili. Adı Chen Si, insanların intihar etmesini önlemeye çalışıyor. Bu amaçla, her yıl yüzlerce Çinlinin mutsuz hayatlarını sona erdirmek için kullandığı Nanjing'deki büyük bir köprünün üzerinde aracıyla bir aşağı bir yukarı gidip geliyor. Köprüden atlamak üzere olan birini gördüğünde derhal oraya yöneliyor ve onu engellemeye çalışıyor. Chen Si, bütün parasını kaybettikten sonra umutsuzluğa kapılan genç bir kızı kurtardığı 2003'ten bu yana yaklaşık 200 kişiyi hayatını sürdürmeye ikna etmeyi başarmış. Çok sayıda vatandaşının hızla değişen Çin ekonomisi ve toplumunun yol açtığı baskılar altında hayattan umudu kesmesini kabul etmeyi istemeyen bir adamın yürek burkan hikâyesi. Hollandalı bir muhabir keşfedene ve portresini One11.nl'ye gönderene dek bihaber olduğumuz, isimsiz bir kahraman.

Banliyöler olara da anılan Paris'in varoşlarındaki problemler çoğu Avrupalı tarafından yakinen bilinir. 2005 yılında polisler tarafından kovalanırken iki gencin öldürülmesi Kuzey Afrika kökenli genç göçmenlerle polis arasında büyük çatışmaların baş göstermesine sebep olmuştu. Clichy-sous-Bois bölgesinde, olaylar çığrından çıkma noktasına gelmişti. Sonra, Mehdi Bigaderne devreye girdi. Mehdi orada büyümüş, hâlâ orada yaşamaktaydı ve olaylar sırasında gençleri okulda tutmaya ve bir meslek sahibi olmalarına yardımcı olmaya çalışıyordu. Fransız yetkilileri tarafından uygulanan ırkçı ve ayrımcı yaklaşımları, kötü yerleşim şartları ve uyuşturucu ticaretinden kaynaklanan suç oranıyla ilgili kızgınlıklarını tümüyle anlıyordu. Bununla birlikte, okulları ateşe vermenin bu gençlere herhangi bir fayda getirmeyeceğinin de farkındaydı. Gençleri, bir süre oturup uzun vadede kendileri için neyin faydalı olacağını düşünmeye davet etti. Şiddet azaldı ve herkes tarafından Mehdi'nin bu süreçteki rolü takdirle karşılandı. Bazı şeyleri temelden değiştirmek için politikaya girmeye karar verdi ve 2 yıldır Clichy-sous-Bois'da yerel yönetimde görev yapıyor. Peki, bu süreçte iyi yönde bir değişiklik oldu mu? Hayır. Mehdi'nin göçmenlerin yaşam şartlarını iyileştirme çabaları öyle hemen sonuç verecek cinsten değil. Fakat, yine de Mehdi araçları ateşe vermenin kimseye bir fayda getirmeyeceğini düşünüyor ve ona göre toplumun her kademesinde yer alarak, göçmenler yavaş da olsa bir değişim gerçekleştirecekler.

Farklı medya kuruluşlarından Türk gazetecilerin de bir araya gelip, mesela One12.tr diye benzer bir internet sitesi geliştirmesi ve bildik karamsarlıktan ve yüzeysel haberlerden rahatsız olup gına getiren Türk okurlara kendi kahramanlarını takdim etmesi hoş olmaz mıydı?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mustafa ve Süleyman

Joost Lagendijk 2011.01.12

Ayşe Karabat'ın hararetli tartışmalara vesile olan televizyon dizisi "Muhteşem Yüzyıl" üzerine Sunday's Zaman'da yayımlanan köşe yazısını okuduktan sonra bütün doğru noktalara temas ettiğine, üzerine kendi düşündüklerime dair daha fazla bir şey yazmama lüzum olmadığına kanaat getirdim.

Evet, Karabat'ın dizinin tanıtım filmine ve ilk bölümüne dayanarak yazdıkları doğru. Dizi, bilhassa harem hayatını yansıtır biçimi itibarıyla biraz eski moda Oryantalizm'le malul gibi görünüyor. Fakat bütün bu yaygara neyin nesi, bunun sadece bir televizyon dizisi olduğunu unutmayalım, diyor. Esas sorunun diziden

değil, Türkiye'deki tarih eğitiminin son derece kötü olmasından ve bu yüzden insanların Osmanlı tarihi gibi meseleleri daha geniş bir perspektiften tartışmakta sorunlar yaşamasından kaynaklandığını vurguluyor. Bir kez daha, bence hepsi doğru noktadalar. Yine de dizi hakkında en aşırı yorumları okumaya ve Show TV'yi ülkeyi bölmeye çalışmakla ve Osmanlıları, haliyle Türkleri aşağılamakla suçlayan öfkeli göstericilerin sokaklara döküldüğünü izlemeye devam ettim. Neler oluyordu böyle?

En başta bir deja vu duygusu yaşadığımı kabul etmeliyim. Daha önce de bunlara tanık olduk. 2008'de Can Dündar'ın "Mustafa" filmi gösterime girdiğinde, Atatürk'ün yansıtılma biçimine dair aynı türde argümanları duyabiliyordunuz. O dönemde katı Kemalistler Dündar'ı, Mustafa Kemal'in imajını kasten çarpıtmakla suçlamıştı. Bugünse Osmanlı mirasının aşırı bağnaz savunucuları, Muhteşem Süleyman'ı anlatan dizinin yasaklanması isteğiyle aynı tür söylemi kullanıyor. Düşünme ve savunma şeklinin temelde hiç farkı yok. Gerek Mustafa gerek Süleyman, farklı insanlar tarafından da olsa, eleştirilemeyecek ve eleştirilmemesi gereken kutsal tarihi şahsiyetler olarak görülüyor. En sıkı destekçilerine bakılırsa, onları dönemlerinin insanı veya özel hayatları da olan, bunun beraberinde getirdiği bütün ahlaki ve etik ikilemleri yaşayan büyük devlet adamları olarak çizme çabaları en başından hatalı. Bu zihniyet temelde şu sonuca varıyor: Ülkenin ulusal kahramanı hakkında konuşmanın veya yazmanın tek yolu, bu büyük insanların sadece büyük işler yaptığını vaaz eden mevcut methiyenemeleri kopyalamak. Bu, akademinin veya gazeteciliğin bakış açısından tepeden tırnağa kabul edilemez bir tutum. Her tarihçi veya gazetecinin herhangi bir tarihsel şahsiyeti ya da olayı tekrar ele alma hakkı vardır. Bu mesai sırasında hata yaparlarsa veya olguları çarpıtırlarsa eleştirilmelidirler. Fakat o mesainin yasaklanmasını istemek, bir demokraside hiçbir amaca hizmet etmez ve bilhassa siyasetçiler ve hükümet temsilcileri kamuoyu önünde açıklamalar yaparken son derece dikkatli olmalıdır. Dahası, televizyon dizileri ciddi belgesellerden veya uzmanlık taşıyan tarih kitaplarından tamamen farklı şekilde değerlendirilmelidir.

Peki başka ülkelerde de bu tür yaygaralar kopuyor mu? Hollanda devlet televizyonunda tarihi diziler satın almak ve geliştirmekle sorumlu olan bir arkadaşımı aradım. Orada yayınlanan ve kraliyet ailesinin (ki Hollanda vatandaşlarının büyük kısmı tarafından sevilen ve hayranlık duyulan bir kurumdur), bazen çok tartışılan yakın tarihine eğildiği için ülkede benzer türde münakaşaları tetikleme potansiyeli taşıyan dizilere dair uzun bir liste gönderdi. Mini dizilerden birinde şu anki kraliçenin babası şaibeli iş bağlantılarıyla ilişkilendiriliyordu. Bir başkasında kraliçenin ikinci oğlunun eşiyle ilgili bazı nahoş spekülasyonlar ayrıntılarıyla ele alınıyordu. Monarşi yanlılarının bu programlardan dolayı infiale kapıldığından ve bazılarının kraliçeye ve ailesine yönelik kaba buldukları bu yaklaşımı eleştirmek için seslerini yükselttiğinden hiç kuşkunuz olmasın. Fakat insanların büyük çoğunluğu hayal ürünü bir eserin daha fazla yorum özgürlüğüne imkân verdiğini kabul etti. Belki daha da önemlisi, tartışılan iddiaların çoğu zaten Hollanda'nın büyük kısmı tarafından biliniyordu, zira gazeteciler bunlar hakkında daha önce yazıp çizmişti. Dizilerden birinde anlatılan kraliyetle ilgili bir meseledeki tartışmalı rolüne dair dönemin başbakanı Balkenende'nin verdiği cevap gayet manidardı. Diziyle ilgili yorumu sorulduğunda, basın sözcüsü sadece şunu söyledi: "Başbakan sizi olayın farklı şekilde cereyan ettiği hususunda bilgilendirmek ister." Nokta.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hollandalıların gözünde Süleyman

Joost Lagendijk 2011.01.16

Hollanda'da Muhteşem Süleyman üzerine yeni yayımlanan bir kitabı, tam da hayatına dair dizinin Türkiye'de hararetli tartışmalara vesile olmasından hemen önce okumaya başlamam tesadüf müydü? Sanırım değil.

Birkaç ay önce Hollandalı gazeteci Henk Boom'un "De Grote Turk" ("Büyük Türk") adlı kitabı piyasaya  ıktı. Kitap, Türkiye içinde ve dışında birçokları tarafından Osmanlı sultanlarının en önemlisi ve ilgi  ekicisi olarak görülen Süleyman'a dair yazılmış diğer klasik biyografilerden değil.

Boom, Süleyman hakkındaki bütün mühim biyografileri okumuş ve onlardan epeyce de alıntı yapıyor. Boom'un kitabını özel ve farklı kılan iki ayırt edici özellik var: Sultanın hayatında önem taşıyan her yere gitmiş ve Süleyman'ın geçmişte ve bugün Türkiye'nin ve Türklerin görülme ve algılanma şekli üzerinde yaptığı etkiyi anlamaya  alı mı .

Boom'un sultanın ayak izlerini takip etmesi sonucunda okur kendisini sadece İstanbul ve Amasya'da değil, Budapeşte, Viyana ve Saraybosna gibi kentlerde de buluyor. Boom meslekten bir gazeteciye yakı ır şekilde, yerel uzmanlarla canlı ve cazip bir üslupla konuşuyor ve onlarla Süleyman'ın orada ve o dönemde taşıdığı önemi tartışıyor. Fakat sultanın hayatını yazanlar arasında var olan tartışmalı konuların (sözgelimi Macaristan fethindeki veya Viyana muhasarasındaki gerçek niyetleri) derinine dalma fırsatını da kullanıyor.

Gerçekten ufuk açan bölümlerden biri, Süleyman'ın dönemin diğer Avrupa g  leriyle çatışmasının kıtadaki Türk algısı üzerinde yaptığı etkiye dair olanı. Boom, 16. asırdaki Osmanlı hakimiyeti korkusunun Avrupa'nın Türkler ve Türkiye'ye dair düşünme biçiminde nasıl kalıcı tesirler bıraktığını göstermek için büyük Hollandalı hümanist düşünür Erasmus'u örnek alıyor. Erasmus bizzat kaleme aldığı "De Turkenkrijg" ("Türklerle Savaş") adlı risalesinde Türkleri vahşi barbarlar, İslam'ı da karanlık bir din olarak tasvir ediyordu. O dönemde Avrupalılar kitap basmayı da ke fettiklerinden, Erasmus'un fikirleri popüler broşürler halinde binlerce  o altılıp yaygın şekilde dağıtıldı ve Avrupalıları Türk tehdidi konusunda uyarmı  oldu. Türkleri yerden yere vuran satırlar Osmanlı İmparatorluğu'na dair gerçek bilgilere dayanmıyordu. Fakat süregiden olumsuz kavramsalla tırmanın bugüne dek gelen muazzam bir etkisi oldu. Boom, Erasmus ve diğer etkili düşünürlerin Türkiye karşıtı propagandasının uzak bir yankısını bulabildi i başka birçok ülkedeki sözlerden ve deyimlerden de alıntılar yapıyor.

Osmanlı taarruzunun bir başka etkisi, her mezhepten Hristiyan arasında, ortak bir düşmana karşı tek tek savaşmak yerine birleşmeleri yönündeki hissiyatı g  lendirmesiydi. Hem Katolikler hem Protestanlar, Avrupa'da İslam'ın y kseli ine karşı ortak değerlerini ve menfaatlerini vurgulamaya ba ladılar. Yani Avrupa'nın kapıya dayanan barbar Türklerle hiçbir ortak noktası olmayan siyasi ve kültürel bir varlık olarak tahayyül edilmesinin çıkış noktalarından biri de budur. G rebilece iniz gibi, Süleyman'ın başarısı Türkler arasında gurur ve  zg ven oluşturmaktan ibaret değildi. Y celtilen varlığı, Türk karşıtı söylemlerin de temellerini attı. O temeller en az Erasmus kadar bilgisiz olan birçok Avrupalının derinliklerinde hâlâ yer buluyor; bugünün belli bazı Avrupalı liderleri de neyin ne olduğunu biliyor, fakat eski kli elere sarılmaların ardında başka sebepler var.

Bu arada Hollandalı gazeteci Boom, televizyon dizisi ve sultanın cinsel hayatının tasvir edilili ine dair mevcut tartışmada, kararlı bir şekilde, tanıtım filmini ve ilk bölümü kaba olduğu ve gerçekleri çarpıttığı için ele tirenlerin safında yer alıyor. "İmparatorluk Haremi" kitabını yazan ve Süleyman'ın cinselliğe ve harem partilerine d   n  olduğu iddiasını kuvvetle reddeden Amerikalı Leslie B. Pierce'tan  u onaylayıcı alıntıyı yapıyor: "Harem sistemi erotik maceralara değil, sultanın halefsiz kalmamasını organize etmeye odaklıydı. Harem aslında hanedanlı ın hayatta kalmasının garantisiydi. Haremin dinamikleri itibarıyla önemli olan cinsellik değil, aile planlama projesiydi. Elbette cinsellik harem içinde harekete geçirici bir g  t . Fakat birçok unsur arasında sadece biriydi ve nispeten az öneme sahipti." Siz de bilin istedim. j.lagendijk@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

19 Ocak 2007'yi asla unutma

Bugün 19 Ocak 2011. Hrant Dink'in ailesi ve arkadaşları dört yıl önce öldürüldüğü yerde bir kez daha toplanacak. Bu toplanma, 19 Ocak 2007'nin birçok insanda yarattığı öfke ve üzüntüyü canlandıran bir ritüel haline gelmiş durumda. Fakat adalet mücadelesinde pes etmeme kararlılığını göstermek için de doğru bir zaman.

Dink ailesinin avukatları dördüncü kez, onu öldürenlere karşı açılan davanın son bir yılında neler olduğunu, daha doğrusu neler olmadığını ortaya koyan bir rapor yayınladı. Bu yılki rapor cinayetin hazırlanıp gerçekleştirilmesinde yer alan insanlara ve kurumlara, yanı sıra cinayeti tertipleyenlerin yargılanmaktan korunması için kullanılan çeşitli yöntemlere odaklanıyor. Ergenekon davasında yargılanan bazı şüphelilerin doğrudan dahline dair parça parça ve bariz kanıtların görmezden gelinmesine yönelik kasti ve ne yazık ki başarılı çabalara dair uzun bir liste söz konusu. Davaya bakan savcılarının ve yargıçların kanıtları saklamak ve tahrif etmek yönünde sayısız girişimine dair de manidar bilgiler var. Dink avukatlarının ek bilgi veya tanıklar için ortaya koyduğu meşru talepler öylece geri çevriliyor ve bazı kilit aktörlerin soruları cevaplamayı reddetmesi mahkeme tarafından utanç verici şekilde kabul ediliyor.

Dink avukatları bu ahval ve şeraitten şu acı sonuca varıyor: "Yukarıda başlıklar halinde değinilen olgular, işaret edilen kurumlar ve mekanizmaların Dink cinayetinin hazırlanması, işlenmesi, cinayetin ardından delillerin gizlenmesi, karartılması, gerçeğin üstünün örtülmesi, yargı süreçlerinin sınırlarının ve çerçevesinin çizilmesi ve bu sınırların dışına çıkılmamasındaki uyumu ve ideolojik ortaklığı dikkat çekicidir. Esasen bu uyum ve ortaklık, cinayetin meşrulaştırılması yanında cezasızlığını da sağlayan ve olağanlaştıran güçlü bir aygıtın ve zihniyetin varlığına tekabül etmektedir. Bu güçlü aygıt devletin ta kendisidir. Hrant Dink'in hedef gösterilmesi, mahkumiyetiyle sonuçlanan yargı süreçleri ve öldürülmesi, cinayet yargılamalarının tıkanması, yani sürecin bütün olguları, devletin ideolojisini ve siyasetini işaret etmektedir."

Şahsen her şeye kadir olan ve her şeyi manipüle edebilen tek bir büyük merkezi otoriteye dayalı komplo teorilerinden veya izahlardan pek hazzetmem. Fakat şunu da söylemem lazım: Bu raporu okuduğunuzda, mevzubahis davayı örtbas etme ve insanlara birçok devlet görevlisinin kirli dahlini unutturma çabasındaki dikkat çekici ahengin başka nasıl izah edilebileceğini sormadan edemiyorsunuz.

Öte yandan raporu okurken, Türkiye birinci sınıf bir demokrasi olmak istiyorsa, devlet içindeki ve dışındaki bu mekanizmaların ve zihniyetlerin ortadan kaldırması, işe yargıdan ve siyasetçilerden başlaması gerektiğine inancım pekişti.

12 Eylül'de Türkiye halkı başka hususların yanında, yüksek yargıda yeni, demokratik bir sisteme sahip olmak lehinde oy kullandı. Geçmişte Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK), fazla statüko karşıtı addedilen savcılardan ve yargıçlardan kurtularak Ergenekon zanlılarını korumaya çalışmıştı. Peki yeni HSYK, Dink davasındaki statüko yanlılarına karşı niye daha kuvvetli adımlar atmıyor ve mahkeme başkanını değiştirmesinin ardından, Türk yargısının bu davadaki içler acısı performansından sorumlu olan diğer bütün yargıçları niye görevden almıyor?

Fakat kabahat sadece yargıda değil. Avukatlar raporda şu haklı iddiayı öne sürüyor: Açık bir siyasi irade olmaksızın devlet kurumlarının direnişini kırmak mümkün olmayacak. Geçmişte bizzat başbakan, Dink ailesini ziyaret ederek ve kendine bağlı müfettişlere (sonrasında rafa kaldırılan) ayrı bir rapor hazırlatarak bu yöndeki kararlılığını göstermişti. Bugünlerde ise artık Dink davası hakkında konuştuğunu duymuyoruz, ki böyle yaparak yargının engelleme politikasını meşrulaştırmış oluyor. Başbakan, Kars'taki 35 metrelik bir heykeli kaldırarak kadar güçlüyse, o zaman niye İstanbul'da adaletin tecellisini garanti edemiyor?

Sayın Başbakan, hangi taraftasınız?

Joost Lagendijk 2011.01.23

Avrupa Parlamentosu'nun bu hafta Strazburg'da yapılan genel kurulu, her yerde her daim hararetle tartışmalara vesile olan bir meselede Avrupalı siyasetçilerin birbirine girmesine sahne oldu.

Mesele siyasetçilerle medya arasındaki ilişkiydi. Bu defa tartışmanın fitilini ateşleyen Macaristan'dı, zira bu ülkede 1 Ocak 2011'de, yani tam da Budapeşte'nin altı aylık AB dönem başkanlığını aldığı tarihte yaygın eleştirilere konu olan bir medya yasası yürürlüğe girdi. Yeni yasa, üyeleri parlamentodaki iktidar partisi tarafından atanan bir medya denetim kurulu oluşturuyor. Buna göre yasal faaliyet gösterebilmek için bütün medya kuruluşlarının söz konusu kurula kaydolması gerekecek. Kurul, "dengesiz haber yayınından, belli bir grubu ya da çoğunluğu aşağıladığını" veya "kamu ahlakını" ihlal ettiğini düşündüğü içerikten dolayı medya kuruluşlarına 700 bin Avro'ya (1,4 milyon lira) varan cezalar kesebilecek. "Ağır" ihlaller yayın izninin iptaliyle sonuçlanabilecek. Yasa ayrıca gazetecilerin kaynaklarını açıklamama hakkını garanti eden düzenlemeyi de kaldırıyor ve medya otoritesine bu yönde talimat vermek için sayısız gerekçe sunuyor. Yasa, kavramların muğlaklığı ve denetim kurulunun bağımsızlığına dair endişeler duyan uluslararası insan hakları örgütlerinden sert eleştiriler alıyor. Af Örgütü'nün açıklamasında şu ifadeler göze çarpıyor: "Kısıtlamaların çokluğu, gazeteciler ve editörler için sarıh ilkelerin yokluğu ve yeni düzenleyici kurulun geniş yetkileri Macaristan'da ifade özgürlüğüne gereksiz ve orantısız kısıtlamalar getirilmesi riski doğuruyor."

Bir hafta önce yaklaşık 10 bin Macar, Avrupa'nın en kısıtlayıcı medya yasası addedilen düzenlemeye karşı Budapeşte'de bir gösteri düzenledi ve merkez sağ hükümetin Macaristan'ı (başbakan Viktor Orban ve otokratik Orta Asya ülkelerine atıfla) "Orbanistan"a çevirdiğini iddia etti.

İşte aynı Orban bu hafta Avrupa Parlamentosu'nda kürsüye çıkarak gelecek altı ay için yaptığı AB ile ilgili planlarını takdim etti. Orban'ı eşi görülmemiş ölçüde hasmane bir atmosferde karşılayan parlamento üyeleri Budapeşte'nin yeni medya yasasına karşı sert eleştirilerde bulundu. Orban ise hükümetinin, Avrupa Komisyonu hukuk dairesinin kusurlu ve AB mevzuatıyla uyumsuz olduğu kanaatine varması halinde yasayı değiştirmeye hazır olduğunu tekrarladı. Fakat Sosyalist, Liberal ve Yeşil siyasi liderler yasanın külliye iptal edilmesi çağrısında bulundu. Bilhassa "dengeli habercilik" kavramına ateş püskürdüler. Avrupalı Yeşiller'in lideri Daniel Cohn-Bendit şunları söylüyordu: "Berlusconi kendi hayatı hakkında yapılan bir araştırmanın dengeli habercilik olduğunu düşünür mü sizce? Hayır, düşünmez, çünkü 'dengeli habercilik' diye bir şey yoktur. Medyanın iki eli daima siyasetçilerin yakasında olmalıdır. İşte bu yüzden çıkardığınız yasa Avrupa Birliği'nin değerleriyle örtüşmüyor."

Bu tartışmalar kulağa tanıdık geliyor değil mi? Şükür ki Türkiye'de benzer bir yasa yok. Fakat hepimizin bildiği gibi, bu ülkede siyasetçilerin istemedikleri konularda gazetecileri yazmaktan kaçınmaya zorlamasının başka yolları var. Bu yollardan biri dava açmak. Geçen hafta Başbakan Erdoğan Taraf Gazetesi'nin genel yayın yönetmeni Ahmet Altan'ı, son köşe yazılarından birinde kullandığı aleyhte ifadeler sebebiyle mahkemeye verdi. Dava dilekçesinde avukatlar, Altan'ın Başbakan hakkında, sadece Başbakan'ın değil bütün toplumun 'hakaretamiz' saydığı ifadeleri kullanmaksızın daha etkili bir yazı kaleme alabileceğini iddia ediyordu. Macaristan'daki medya yasasının jargonuyla söylersek, köşe yazısı yeterince "dengeli" değildi.

Başbakan'ın, hükümetin politikalarının büyük kısmının önde gelen liberal bir savunucusuna saldırarak yaptığı taktik hatayı şimdilik kenara bırakalım. Erdoğan, Belçika'nın eski başbakanı ve şu an Avrupa

Parlamentosu'ndaki Liberallerin lideri olan, Türkiye'nin AB üyeliğini de kuvvetle destekleyen Guy Verhofstadt'tan bir telefon alsaydı ve Macaristan'daki medya yasasına dair tartışmada söylediklerini duysaydı neler olurdu acaba? Verhofstadt'a kulak verelim: "Medya denetiminin hedefi 'düzgün' ve 'yeterli' bilgiyi garanti etmek değildir. Hedef çoğulculuğu desteklemek ve medyada her tür inisiyatifin gelişebilmesini garanti etmektir." Ve Belçikalı lider şu soruyu sorsaydı Başbakan ne cevap verirdi: "Siz bu tartışmada hangi taraftasınız? Orban'dan yana mısınız, benden yana mı?" j.lagendijk@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kars'a gitmek için farklı sebepler

Joost Lagendijk 2011.01.26

Kars'a bir kez gittim. 2005 ilkbaharında, hâlâ Avrupa Parlamentosu üyesiyken, Türkiye'nin kuzeydoğu bölgelerini keşfetmeye karar vermiştim.

Ülkenin bu kısımlarına dair daha çok şey bilmek ve bu uzak sınır bölgelerinde yaşayan insanların Türkiye'nin AB üyeliği ile ilgili ne düşündüğünü öğrenmekti amacım. Yanımda parlamentodaki asistanım Ali Yurttagül vardı. Seyahatimizi Trabzon'dan başlattık, Hopa ve Artvin'den geçip Kars'ta nihayete erdirdik. Orada bize Anadolu Kültür'den yakın dostumuz Osman Kavala da katıldı. Son durağın Kars olmasını istememin sebebi, Orhan Pamuk'un bu kentte geçen romanı 'Kar'ın üzerimde yarattığı etkiydi. Kitapta anlatılanları bir kez daha hatırlamaya çabalayarak caddeleri arşınladık ve Osmanlı ve Rus mimarisinden oluşan eşsiz bileşimin tadına vardık. Yerel sivil toplum örgütleriyle yaptığımız toplantıda başlıca vazifem Pamuk'u ve romanını, yazarın kentlerini her türden köktencililiğin yatağı olarak göstermesinden hoşlanmayan öfkeli Karslılara karşı savunmak oluverdi. Birçoğu bir roman ile bir seyahat rehberi arasındaki temel farkı kabullenmek istemiyordu. Kentten ayrılmadan önce Belediye Başkanı Naif Alibeyoğlu ile görüştük. Başkan, Türkiye ve Ermenistan arasındaki kapalı sınırın açılmasına, bunun Kars ve civar bölgelerin yeniden canlanması açısından hayati önem taşıdığına dair kuvvetli argümanlar ortaya koydu. Ayrıca kent merkezinin hemen dışına inşa etmek istediği bir anıtın modelini de gösterdi. Üçümüz kibarlığı mümkün mertebe elden bırakmamaya çalışsak da, planlanan anıta, bilhassa militarist ve gösterişli unsurlarına yönelik olumsuz görüşlerimizi ifade etmekten kendimizi alamadık. Alibeyoğlu çekincelerimizi dikkate aldı ve biraz daha konuştuktan sonra, Ali ve Osman, başkana, ortak arkadaşları ve ünlü bir Türk heykeltıraş olan Mehmet Aksoy'la temasa geçmesini ve ondan başka bir heykel tasarlamasını istemesini önerdiler.

Bir yıl sonra Mehmet Aksoy'la İstanbul'daki stüdyosunda tanıştım. Yanımda Ali ve NTV'ye kısa süre önce Aksoy'la ilgili bir haber yapmış olan eşim de vardı. Aksoy'a Kars belediye başkanı ile temaslarından ne sonuç çıktığını sorduğumda bize Kars anıtı için önerdiği heykelin modelini gösterdi; ikiye bölünmüş bir insan figürüydü bu ve uzlaşma umudunu simgeleyecek devasa el üzerinde çoktan çalışmaya başladığını görebiliyorduk. O yıl sonunda, yerel MHP örgütünün itirazlarına rağmen Erzurum Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun yeşil ışık yakmasının ardından heykelin yapımına başlanabildi. Bu anlattıklarım 2005 ve 2006 yıllarında oldu.

İki hafta önceyse, Başbakan'ın Kars ziyaretinin ardından Aksoy'un eserini bütün ülke öğrendi. Erdoğan yapımı durdurulan anıtı 'ucube', bir an önce yıkılması gereken bir 'çirkinlik' olarak niteledi.

2006-2011 arasında köprülerin altından çok sular geçti. Anıtın o mıntıkada yapılmasında ilk başta hiçbir sakınca görmeyen Erzurum'daki aynı kurul, Aksoy'un dostluk mesajını hiçe sayan ve heykeli Türkiye'den Ermenistan'a bir tür özür olarak sunan milliyetçiler tarafından iyice siyasileştirilmesi sonrası fikrini değiştirdi.

2006'daki belediye başkanı Alibeyoğlu AKP ile anlaşmazlığa düştü ve yerine aynı partiden daha muhafazakâr bir isim olan ve selefinin diktiği bütün heykelleri yok etmeyi adeta hayatının amacı haline getiren Nevzat Akkuş geçti. Kültür Bakanı Ertuğrul Günay durumu ve heykeli kurtarmaya çalıştı, fakat en azından şu an için, bazı tenkitçilere göre heykele karşı kuvvetli itirazı AKP'nin MHP'den milliyetçi seçmen kapmak yönündeki seçim stratejisine gayet denk düşen parti lideri tarafından sindirildi.

Umalım ki birkaç yıl içinde, yenilenen kent merkezi, Ermenistan'la açılan sınıra yakın eşsiz konumu ve iki komşu arasındaki yeni ilişkileri simgeleyen anıtı Kars'a gitmenin sebepleri olsun. Ve umalım ki o heykel oportünist siyasetçilerin bütün saldırılarına rağmen ayakta kalabilsin ve o siyasetçiler de bir demokraside şahsi beğenilerinin ehemmiyeti olmadığını ve heykel yıkmanın Afganistan'daki Taliban'a bırakılması gerektiğini idrak eder hale gelsin. j.lagendijk@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vizesiz günlere bir adım daha

Joost Lagendijk 2011.01.30

Neredeyse kimsenin dikkatini çekmedi. Geçen hafta, yıllar süren müzakerelerin ardından Avrupa Birliği ve Türkiye şu meşhur Geri Kabul Anlaşması'nı nihayet sonuçlandırdı.

Anlaşmayla Türkiye, AB ülkelerinde yakalanan ve AB'ye Türkiye üzerinden giren yasadışı göçmenleri geri almayı kabul ediyor. Yakın zamana dek sorun Türkiye'nin AB'ye izinsiz giren Türk vatandaşlarının sorumluluğunu kabul etmeye razı gelirken, aynı sorumluluğu Irak, Orta Asya ve Afrika'dan gelip Türkiye'yi Avrupa'ya nispeten kolay açılan bir kapı olarak kullanan binlerce göçmen için üstlenmeye yanaşmamasıydı. Görünüşe göre Türkiye AB'den, geri gönderilen ve o veya bu şekilde bakılması gereken bütün bu göçmenlerle uğraşırken maddi olarak da yardım edileceğinin garantisini aldı. Avrupa Komisyonu'nun Türkiye ile anlaşmaya dair müzakereleri yürütmekle görevli üyesi, İsveçli Liberal Cecilia Malmström sonucun memnuniyet verici olduğunu ve metnin 24 Şubat'ta toplanacak olan Adalet ve İçişleri Konseyi'nde AB üyesi ülkelerin resmî onayına sunulacağını açıkladı.

AB ile Geri Kabul Anlaşması, vize kısıtlamalarının kaldırılmasında ilerleme sağlayabilmek için bütün aday ülkelerin yerine getirmesi gereken bir koşul. Geçmişte AB, sözelimi Batı Balkan ülkeleriyle böyle bir anlaşma imzalandıktan sonra vizeleri kaldırma sürecini başlattı. Bu da söz konusu ülkelerin vatandaşlarının AB'ye turistik veya diğer kısa süreli amaçlarla vize başvurusu yapmaksızın seyahat edebilmesi demek.

Türkler için bu kulağa cennet gibi geliyor. Şu an AB üyesi ülkelere gitme izni için başvururken karmaşık ve aşağılayıcı taleplerle yüz yüze kalıyorlar. AB ile Türkiye arasındaki ekonomik ilişkilerin geliştiğine dair onca cafcacılı lafa rağmen, Türk işadamları hâlâ bitmez bilmez prosedürlere tabi tutuluyor ve bu da hızlı ve etkili reaksiyon göstermelerini imkânsızlaştırıyor. Aynısı bütün güzel değişim programlarının serbest dolaşımın önüne konan benzer engellerle ziyadesiyle zorlaştırıldığını gören öğrenciler için de geçerli. Sıradan Türkiye vatandaşlarının işi ise iyice zor. Geri Kabul Anlaşması'nın sonuçlandırılmasının ardından bütün bu sorunlar bitecek mi? Belli değil. Türkiye'nin AB üyeliğinin sıkı destekçilerinden Malmström, 24 Şubat'ta AB üyesi ülkelere sadece anlaşmaya onay vermelerini değil, Türkiye'ye vize uygulamasının nihai olarak kaldırılması hedefiyle bir vize diyalogu başlatmasına izin vermelerini de isteyecek. Bu düzenleme muhtemelen, Türk göçmenlerin sayısında ani bir artış olduğunda AB'nin vize kısıtlamalarını tekrar devreye sokmasına imkân verecek her tür ihtiyat hükmünü de içerecektir. Yine de, bütün bu ilave garantilere rağmen Almanya ve Hollanda gibi ülkeler, Türklere vizenin kaldırılmasıyla sonuçlanacak bir sürecin başlatılmasına pek sıcak

bakmayacaktır. Avrupa Komisyonu'nun olağan şüphelileri ikna edip edemeyeceğini 24 Şubat'taki toplantıda göreceğiz. Türk hükümeti bu toplantıdan çıkan sonuçları her halükarda çok dikkatli yorumlayacaktır, zira Türkiye'nin Geri Kabul Anlaşması'nı AB vizesiz seyahat nihai hedefini kabul ettiğinde imzalayıp onaylayacağını çoktan açıklamış durumda.

En muhtemel sonuç AB üyesi ülkelerin Türkiye vatandaşları için vize rejiminin aşamalı olarak gevşetileceği yavaş bir süreç başlatmak yönünde anlaşması. Bu uzun süreçte ilk adım vizelerin kolaylaştırılması olabilir. Yani ilk önce işadamları, öğrenciler ve akademisyenler gibi gruplar vize alma mecburiyetinden muaf tutulur. AB'nin bu alanda belli bir tecrübesi var, zira yakın geçmişte Balkan ülkelere de bu şekilde muamele edildi. Ancak bu ilk süreç yolunda gittikten sonra daha ileri adımlar atılacaktır.

Birçok Türk'ün AB'nin çifte standartları karşısında güvensiz ve kısa vadede dişe dokunur ilerlemeler sağlanacağı konusunda karamsar olmasını anlayabiliyorum. Fakat geçen hafta AB'nin mevcut ayrımcı kuralları olduğu gibi korumasını daha da zorlaştıracak mühim ve sembolik bir noktaya varıldığı kanaatindeyim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mısır 1979'un değil 1989'un tekrarı gibi

Joost Lagendijk 2011.02.02

Bugün Mısır hakkında yazmamaya imkân yok! Mısırlılar bir haftadır Mübarek diktatörlüğüne karşı ayakta ve bu halk isyanına tanıklık etmek büyük bir tecrübe.

Hafta sonu boyunca El Cezire, CNN ve BBC seyretmekten, Kahire'nin Tahrir Meydanı civarındaki en son gelişmelere veya kenar semtlerdeki sıradan Mısırlıların akıbetine dair ardı arkası kesilmeyen yüzlerce Twitter mesajını okuyup bilgi almaya çalışmaktan başka bir şey yapamadım. Twitter ve Facebook gibi sosyal medya ağlarının yeni kuşakları örgütlemek ve bilgilendirmek hususunda giderek daha mühim roller oynadığını biliyordum. Fakat Twitter'da iki yıldır gayet faal olmama rağmen, bu enformasyon devriminin gerçek bir parçası gibi hissetmedim hiç kendimi, çünkü bilgilerimin büyük çoğunluğunu hâlâ 'eski' medyadan (televizyonlar, gazeteler) veya internetteki haber sitelerinden alıyorum. Twitter ilk kez başka hiçbir yerde bulamayacağınız paha biçilmez bir bilgi kaynağı haline gelmiş durumda. ABD'den Amerikalı-Mısırlı gazeteci Mona Eltahavi, anavatanında neler olup bittiğine dair dünyayı doğru bilgilendirme misyonu doğrultusunda takipçilerine tweet'ler sunuyor. Kahire'den Sultan el Kasımi ve Rami Rauf, son derece bilgilendirici kısa mesajlar göndermeyi sürdüren sayısız Twitter kahramanından sadece ikisi. Eğer devrimin kalp atışlarını gümbür gümbür duymak istiyorsanız, lütfen Twitter'da bu insanları izlemeyi ihmal etmeyin.

Bugünlerde geçmişte Kahire'ye yaptığım ziyaretleri hatırlamaktan kendimi alamıyorum. 2005'te Avrupa Parlamentosu'ndan küçük bir gayri resmi seçim gözlemcisi heyetinin üyesiydim; Mısırlı yetkililer bizi pek hoş karşılamasa da müsamaha göstermişti. Kenti turlamış ve sandığa giden insanların azlığı karşısında şaşkınlığa uğramıştık. Mısırlı gazeteciler seçimin aslında kimsenin umurunda olmadığını, çünkü sonucun herkesin malumu olduğunu anlattı: Mübarek'in partisi ezici çoğunlukla kazanacaktı. Müslüman Kardeşler, o dönemde Mübarek rejiminin nispeten hoşgörülü tutumundan yararlanarak seçtikleri bir dizi bölgede aday göstermişti. Normalde Mübarek, İslamcılar bastırmak için elinden gelen her şeyi yapıyor ve onları Batı'ya iktidar partisinin tek alternatifi olarak sunuyordu. Laik muhalefetin lideri Eyman Nur'un oy vermesi gereken sandıkta zorbalardan saldırgan bir atmosfer oluşturmuş, seçmenlerin, gazetecilerin ve seçim gözlemcilerinin gözünü korkutup kaçırmaya çalışıyordu.

Birkaç ay sonra 2006 ilkbaharında tekrar Kahire'deydim, yanımda parlamentodan mesaiadaşım, Hollandalı sosyal demokrat vekil Jan Marinus Wiersma vardı. Avrupa'nın bazı Müslüman komşularındaki demokrasi arayışlarına ve AB'nin buna nasıl karşılık vermesi gerektiğine dair yazmayı düşündüğümüz kitabın hazırlıklarını yapıyorduk. Mısır başkentinde akademisyenler, gazeteciler ve siyasetçilerle Müslüman Kardeşler ve onun demokratik potansiyeli ve referansları hakkında konuştum. Vardığımız sonuç, henüz Müslüman Kardeşler'le ilgili net bir kanaatin olmadığı yönündeydi. Yaşlı kuşağın geleneksel olarak dini bir mesaj yaymaya odaklanan temsilcileri ile Mısır parlamentosundaki güçlerini yoksulların durumunu adım adım iyileştirmek yönünde kullanmaya çalışan yeni bir pratik İslamcı siyasetçiler kuşağı arasında bariz farklılıklar vardı. Anayasal demokrasiye, kadın haklarına ve dini azınlıklara saygı duyup duymadıkları ve Mısır-İsrail barışı gibi önceki anlaşmaları kabul edip etmediklerine dair soru işaretleri söz konusuydu. Çıkardığımız nihai sonuç ise pek iç açıcı değildi: Güçlü bir demokratik muhalefet, özgür medya ve belli düzeyde oturmuş bir güçler ayrılığı olmaksızın "demokratik bir deneyim felaket anlamına gelebilirdi, zira muhtemel bir İslamcı hükümet kurumsal bir boşlukta, demokrasiye alışmamış bir ülkede karşısında muhalefet veya koalisyon ortakları ve dengeleyici güçler bulunmaksızın iş görecekti."

Televizyona ve cep telefonuma yapışmış bir halde, hâlâ Mübarek'e karşı mevcut isyandan duyduğum heyecanı 5 yıl önce vardığımız o şüpheci sonuçla birleştirmeye çalışıyorum. Şu an için Mısır'da olanların 1989'da Doğu Avrupa'da yaşananlara daha yakın olduğuna inanmak istiyorum. 1979'da Şah'ın Tahran'dan kovulduğu, ancak ardından ayetullahların laik muhalefeti çarçabuk bertaraf edip İran Devrimi'ne el koyduğu tarihin tekerrür etmeyeceğine inanmak istiyorum. Mübarek rejiminin devrilmesine sevinelim, fakat ardından ne geleceğini de dikkatle izleyelim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Müslüman Kardeşler'i nasıl bilirsiniz?

Joost Lagendijk 2011.02.06

Milyonluk soru şu: Mübarek bugün yarın gittikten sonra Mısır'da iktidarı kim alacak? İktidarı en büyük, en popüler ve en etkili muhalefet grubu konumundaki Müslüman Kardeşler'in alma şansı ne kadar?

Bütün gazeteciler Mısır uzmanı akademisyenlere ve fırsatını bulurlarsa, Tahrir Meydanı gösterilerinin tüm gayri resmi liderlerine bu soruyu soruyor. Hollanda gazetesi De Volkskrant da aynı soruyu Oxford Üniversitesi'nde görev yapan ve İslam'ı yeniden yorumladığı eserleriyle tanınan, fakat daha önemlisi 1928'de Müslüman Kardeşler'i kuran Hasan el Benna'nın torunu olan saygın Mısırlı-İsviçreli felsefeci Tarık Ramazan'a yöneltilmiş. Ramazan, Batı'ya bütün İslamcı hareketleri kötü görmekten vazgeçmesi ve 1979 İran'ı ile 2011 Mısır'ı arasında muazzam farklar olduğunu idrak etmesi çağrısında bulunuyor. Ramazan'a göre İran'da Humeyni başından beri devrimin içindeydi ve İslam önemli bir rol oynamıştı. Mısır'da ise din, Ramazan'ın gayri resmi, kendiliğinden bir halk protestosu olarak nitelediği isyanda önemli bir faktör değil. Ramazan, Mısır'ın bir ikinci İran haline gelmesinden korkmuyor. İlginç olanı Türkiye'ye odaklanıyor, Erdoğan'ı protestocular lehine gayet açık konuştuğu için övüyor ve Mısır'ın bir sonraki Türkiye olacağı umudunu dile getiriyor.

Gösterilerde veya internette Müslüman Kardeşler'in müstakbel rolüne dair soruyla karşılaşan aktivistlerin büyük çoğunluğu rahatsızlık duyuyor. Bunu Mübarek'i devirme mücadelesinde oynadıkları cesur rolün küçümsenmesi ve Batı'nın Arap dünyasına yönelik, İslam korkusuna dayanan (ki bölgedeki bütün diktatörler baskıcı rejimlerini meşrulaştırmak için bu korkuyu kullanıyor) tipik yaklaşımı olarak görüyorlar.

Batı'nın önyargılarından duyulan rahatsızlığı anlıyor ve şu an İslamcıların protestolarda hakim bir rol oynamadığı analizine katılıyorum, lakin Müslüman Kardeşler'le ilgili soru işaretlerini önyargı diyerek bir kenara itmek naiflik olur. Laik muhalif grupların zayıf konumundan ve Mısır toplumunda saldırdığı derin köklerden dolayı Kardeşler, beğenseniz de beğenmeseniz de Mübarek sonrası dönemde kaçınılmaz olarak kilit bir aktör olacaktır. Hazırlıklı olmak ve ne geleceğini bilmek daha iyi.

Amerika'nın önde gelen dış politika dergisi Foreign Affairs'ın gayet bilgilendirici internet sitesinde Müslüman Kardeşler hakkında çeşitli yazılar yayınlanıyor. Carrie Rosefsky Wickham, "Kardeşler'i iktidarı ele geçirmeye ve kendi şeriat versiyonunu halkın arzusu hilafına dayatmaya hevesli ve muktedir olarak tasvir etmenin, hareketin bazı özelliklerini görmezden gelirken, bazılarını abartan ve grubun zaman içinde geçirdiği mühim değişimi hafife alan bir karikatür olduğunu" açıkça ortaya koyuyor. Kardeşler'in yakın dönem tarihine dair kısa bir özetle Wickham diğer siyasi hareketlerle işbirliğinin ve parlamentoda yer almanın İslamcıların politikaları ve stratejileri üzerinde yaptığı ılımlılaştırıcı etkiye atıfta bulunuyor. Hareket içinde üç ana grup olduğunu belirten Wickham, bunlardan en büyük görünen grubun dini muhafazakarlıkla katılımın ve temsiliyetin değerine duyulan inancı birleştiren pragmatik muhafazakarlar olduğunu belirtiyor. Yazar Müslüman Kardeşler'in Mübarek karşıtı kampın geçici lideri olarak El Baradei'yi desteklemesinin şaşırtıcı olmadığını, zira demokrasiye yumuşak bir geçişin ordu ve Batı'nın da kabul edebileceği bir geçici hükümeti gerektireceğini anladıklarını kaydediyor. Yine de Rosefsky Wickham, Kardeşler'in kendilerini sınırlamak yönündeki pragmatik tutumlarını süreç içinde devam ettirip ettirmeyeceklerinden emin değil. Şeriata atıfta bulunmayan yeni bir anayasayı kabul etme niyetlerine dair hâlâ birçok soru işareti söz konusu. Kadınlara ve gayrimüslimlere yönelik muğlak tutumları nasıl gelişecek ve sürecin sonunda hangi grup harekete hakim olacak? İşte bu belirsizlikler sebebiyle Wickham bütün iç ve dış aktörlere Müslüman Kardeşler'i dışlamayıp siyasi sürece dahil etme, "böylece hiçbir grubun devlet gücü üzerinde tekel kuramayacağı ve bütün vatandaşlara yasal çerçevede belli özgürlüklerin garanti edileceği bir güçler ayrılığı sistemini oluşturma" çağrısında bulunuyor. Sanırım demokrasi yanlısı aktivistlerin büyük çoğunluğu bu dengeli yaklaşımı kabul edebilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ne yapmalı?

Joost Lagendijk 2011.02.09

Mısır'da Devlet Başkanı Mübarek'e ve rejimine karşı halk ayaklanması devam ediyor. İki haftalık protestoların ardından hâlâ binlerce insan, Kahire'deki Tahrir Meydanı'nda ve Mısır'ın dört bir köşesinde her gün toplanıp ülkeye 30 yıldır hükmeden diktatöre nefretini gösteriyor. Ana talepleri ise basit: Mübarek defol!

Göstericilerin, her toplumsal kesimden yeterince Mısırlıyı protestoları devam ettirmeye daha ne kadar süre motive edebileceğini kimse bilmiyor. Bazı kuşkucular çoktan devrimin ivme kaybettiği ve otoriter rejimin ne kadar dayanıklı ve duruma ayak uydurabilir olabileceğini gösterdiği sonucuna varmış durumda. Onlara göre Mısır ordusu duruma hâlâ tam olarak hakim ve görünüşe göre Mübarek'in gitmesini ancak yerine Ömer Süleyman'ın getirilmesi şartıyla kabul etti, ki Süleyman, Foreign Affairs'ın internet sitesinde Joshua Stacher'ın söylediği gibi, "Mübarek'le aynı anti-demokratik kumaştan biçilmiş bir isim". Stacher'a bakılırsa, "Mısır ordusu tereddüde düşmedi, hatta doğru düzgün ter bile dökmedi. Aslında rejim halk üzerinde şiddet uygulayıp ardından insanları o şiddetten kurtarmak şeklinde karmaşık bir strateji izleyerek bütün süreç boyunca birlik bütünlüğünü korudu."

Bazıları ise sürecin sonunda bir şeylerin değişeceğine dair umut beslemeye devam ediyor. Tahrir'deki ve internet üzerindeki aktivistler Mısır'da daha demokratik bir gelecek yönündeki umutlarını hâlâ dile getiriyor ve ülkenin bütün bunlar yaşandıktan ve yaklaşık 300 insan öldürüldükten sonra, taleplerini öylece görmezden gelemeyeceğine inanıyor. Mücadelelerinin tek sonucunun Mübarek'in devrilmesi ve iktidara bir 'light' Mübarek'in geçmesi olduğunu kabul etmek istemiyorlar. Süleyman şu an muhalefetin bir kısmının hızını, en demokrasi yanlısı aktivistlere göre hiçbir yere varmayacak müzakerelerin batağına çekerek, becerikli bir şekilde kesiyor.

Velhasıl Mısır'da şu an bütün devrimler sırasında veya sonrasında ortaya çıkan tartışmaya tanık oluyoruz: Kararlı devrimciler temel taleplerinden geri adım atmak istemezken, reformistler eski rejimle belli bir uzlaşmaya varılmaksızın sonuçta onca kan ve gözyaşının boşa akmış olacağını düşünüyor. Bütün devrimci metinlerin anası, Rus devrimci Vladimir Lenin'in 1902'de yazdığı "Ne Yapmalı"dır. Bu kitapçıkta Lenin, hiçbir hareketin, sürekliliği sağlayacak istikrarlı bir liderler örgütü olmaksızın uzun müddet dayanamayacağını savunur. Lenin'e göre kitlelerin, bilhassa otokratik yönetimlerin olduğu ülkelerdeki kendiliğinden eylemliliğinin uzun vadede başarılı olmasını, ancak küçük ve iyi örgütlenmiş bir profesyonel devrimciler grubu garanti altına alabilir.

Mısır'daki sorun ise kitlelerin sokaklarda olması, fakat bırakın halk protestolarının meyvelerini toplayabilecek devrimci bir öncüyü, kabul edilmiş hiçbir liderliğin olmaması. Müzakereler rejim ile bir grup muhalefet lideri arasında devam ediyor. Fakat birçok aktivist Süleyman'ın reform hareketini tuzağa sürüklediğinden endişe ediyor. Müslüman Kardeşler bile bu görüşmelerden iyi bir şeyler çıkıp çıkmayacağı konusunda bölünmüş görünüyor. Genç aktivistler, protestocuların başlıca taleplerinden biri mahiyetinde, olağanüstü hali kaldırmaya bile yanaşmayan biriyle aynı masaya oturan temkinli Müslüman Kardeşler liderliğini eleştiriyor. Fakat göstericiler arasında da takip edilecek en iyi strateji konusunda muazzam fikir ayrılıkları mevcut. Bazı insan hakları aktivistleri Mübarek'in, geçici bir hükümete ve mevcut Anayasa'nın kurallarına göre yeni seçimlerin yapılmasına imkan verecek bir dizi başkanlık kararnamesi imzaladıktan sonra sadece istifa etmesi gerektiğini savunuyor. Diğerleri ise bu yasalıcı yaklaşıma karşı çıkıyor, zira tıpkı hükümet gibi Anayasa'nın da gayrimeşru olduğunu düşünüyor. 'Mevcut kurallarla niye vakit kaybedelim?' diye soruyorlar. Kahire Üniversitesi Hukuk Fakültesi, parlamentonun derhal lağvedilmesi ve yeni bir anayasanın yapılması çağrısında bulunurken, bir uzlaşma önerisi ortaya koydu. Aynı zamanda Süleyman'a belli başkanlık yetkilerinin verilmesini de istiyorlar. Başkan yardımcısından hiç hazzetmeyen aktivistler ise bu öneriye kuvvetle karşı çıkıyor.

Tahrir Meydanı'nda protestolar sürüyor. İnternet üzerinde tartışmalar devam ediyor. Fakat görünen o ki, bütün bu çabaların arzu edilen sonuca, yani demokratik bir Mısır'a varmasını sağlamak için ne yapılması gerektiğini kimse bilmiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mısırlılar ve Batı

Joost Lagendijk 2011.02.13

Şu an cuma sabahı. Berlin'deyim. Dün akşam geldiğimden beri otel odamdaki televizyona yapışmış, Mısır'daki son gelişmeleri takip etmeye çalışıyorum.

Mübarek'in gitmesini bekliyorum. Hâlâ koltuğunda olması karşısında büyük hayal kırıklığı içindeyim. Bugün muhtemelen bir milyondan fazla insan Tahrir Meydanı'nda toplanacak ve Mısır devlet başkanının dün gece söylediklerinin yetmeyeceğini ve artık çok geç olduğunu cümle âleme duyuracak. Bugün ile sizin bu yazıyı

okuyor olacağınız pazar sabahı arasında geçen sürede ne olacağını elbette kimse bilmiyor. Günün her dakikasını bulunduğu yerden haberleştirebilen bir gazeteci değil de köşeyazarı olmak bazen hakikaten asap bozucu.

Köşeyazarı olarak bir adım geriye çekilip olayları analiz etmem, meselelere dair geleneksel olmayan bir bakış açısı sunmam lazım. Gözlerinizin önünde bir devrim gerçekleşirken bunu yapmanız zor oluyor, zira şu an yazdığının iki gün sonra çoktan eskimiş olabileceğini biliyorsunuz. Her neyse, aradaki mesafeyi kapatma çabasıyla, iki yıl önce aldığım bir kitabı okumaya karar verdim: Bruce K. Rutherford'un 'Mübarek sonrası Mısır' adlı kitabı. Dün Berlin'e uçarken başladım ve okuduklarımdan etkilendim. Henüz bitirebilmiş değilim elbet, fakat Rutherford'un 2006-2007 yıllarında Mısır'da yaptığı saha çalışmasına dayanan gözlemleri ve analizleri cidden çarpıcı. Mısır dahilinde yaşanan ve ülkeyi çoktandır Mübarek sonrası döneme hazırlayan değişimler konusunda gayet emin. Rejim, iş dünyası, İslamcı hareket ve çok ilginç şekilde, yargı içindeki reformculara odaklanan Rutherford'a göre bu dahili kuvvetler zaten liberal reformlar istikametinde bastırıyor. ABD'ye tavsiyesi ise şu: Çok fazla burnunu sokma ve hukukun üstünlüğünü güçlendirmeyi, özel sektörün bağımsızlığını artırmayı ve temel haklara dair güvenceleri geliştirmeyi, yani ülkenin adım adım otoriterlikten demokrasiye götürülmesini bu reform yanlısı Mısırlılara bırak.

Rutherford'un vardığı sonuçlar, Mısır devrimini takip edenlerin büyük kısmının ortaya koyduğu gözlemi doğrular nitelikte: bu, kendilerine ne iş ne de hak veren statükodan illallah demiş genç Mısırlıların, Türkler, Amerikalılar ve Hollandalılar ne istiyorsa onu, yani kendileri ve çocukları için özgürlük içinde onurlu bir hayat isteyen her kesimden insanın desteğiyle kalkıştığı, yerli malı bir isyan. Bugün olan bitenlerin toplumda derin kökleri var; o toplum hayatın gerçekleriyle bağını hepten koparmış bir diktatöre korkutularak boyun eğmeyi kabul etmiyor artık.

Ali Bulaç'a Rutherford'un kitabını okumasını tavsiye ederim. Meslektaşım geçen hafta bu sayfalarda beni temelde, Batı'nın kendi dünya görüşünü yoksul Mısırlılara dayatmak için sergilediği haince çabaların parçası olmakla suçlayan bir yazı yazdı. Bulaç'a göre Müslüman Kardeşler konusunda temkinli olmak ve İran modeline pek sempatiyle bakmamak emperyalist bir planın parçası. Bu yaklaşıma iki temel itirazımı izah etmek isterim. Bulaç, doğu 'Garbiyatçılığının' geleneği dahilinde, bütün Batılıların belli ki aynı fikri taşıdığı için mensup olduğu monolitik bir Batı'dan söz ediyor. Bu sorunlu düşünce tarzı uyarınca, Hollandalı olmam sebebiyle beni de, sözgelimi CIA ile aynı kefeye koyuyor. Amerikan gizli servisinin geçmişte istemediği hükümetleri devirmek için sayısız utanç verici teşebbüste bulunduğu doğru. Fakat bu bir Amerikalı veya Avrupalının bütün söylediklerini şüpheli ya da tanıımı gereği yanlış kılar mı? Ben de tutup Bulaç'ı sırf hepsi doğulu olduğu için Taliban veya Suudi krallarıyla aynı telden çalmakla suçlasam bundan hiçbir farkı olmaz. Aşırı basitleştirilmiş kategoriler kullanmayı bırakalım.

Fakat daha da önemlisi şu: Bulaç Batı'ya böyle önemli bir rol biçmekle, bu devrimi Mısırlıların yaptığını inkar etmiş oluyor. Onların, özlemini çektiklerinin, (istikameti ister Batı ister Doğu olsun) laik ve dinci otokratlardan arınmış bir gelecek olduğunu CIA'den veya Batılı entelektüellerden öğrenmeye hiç ihtiyaçları yok.

j.lagendijk@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mübarek sonrası

Geçen haftaki yazımda Mısır devriminin yerli malı olduğunu ve bu isyanı o veya bu şekilde bir Batı planı gibi sunmanın mantıklı olmadığını yazmıştım. O yazıya gelen bazı tepkilere dair düşüncelerimi ifade ederek başlamak isterim.

Birçok okuyucu olayın kıvılcımını çakmak konusunda Mısırlı gençlerin oynadığı öncü role itiraz etmiyor ve hayatın her alanından sıradan vatandaşların desteğini aldığını kabul ediyor. Fakat görünüşe göre CIA'nın isyanda dahli olmadığı düşüncesi bazılarına fazla uzak geliyor. Bana naif olduğumu söylüyorlar ve geçmişte, en başından aleni şekilde veya sonradan açığa çıktığı üzere, dünyanın dört bir köşesinde birçok askerî darbenin itici gücünün (her daim perde arkasında kalarak elbette) Amerikan gizli servisi olduğunu hatırlatıyorlar. Bu kez Amerikalıların parmağı olmadığından nasıl bu kadar emin olabildiğimi soruyorlar.

Geçen pazar da söylediğim gibi, ABD'nin son elli yılda dünya çapında halk ayaklanmalarını bastırmak konusunda ziyadesiyle olumsuz bir rol oynadığı aşikar. Benim kuşağım için 1973'te Şili'de Salvador Allende'ye karşı yapılan askerî darbe siyasi olgunlaşmamızda belirleyici anlardan biriydi. Yani evet, Amerika'nın yerelden gelişen muhalefet hareketlerini manipüle etme gayretlerine karşı daima uyanık olalım. Fakat dünyadaki her büyük olayın arkasında Amerika'nın gizli eli olduğuna da lütfen inanmayalım.

Geriye dönüp son üç haftadır Amerika'dan gelen tepkilere baktığınızda, ne CIA, ne Dışişleri Bakanlığı ne de Beyaz Saray'ın ne olup bittiğine dair ipucuna sahip olduğu açık seçik görülüyor. Washington'da hiç kimse bunların olacağını beklemiyordu. 25 Ocak'tan sonra her gün, Kahire'de kimin ne yapacağını ve buna nasıl bir karşılık verilmesi gerektiğini idrak gayretiyle geçen zorlu bir sınavdı. Obama ve Clinton'ın Mısır devlet başkanının kafasından geçenleri anlamak için akla kararı seçtiğinden ve olayların gidişatını etkilemek amacıyla Mısır ordusundaki güçlü bağlantılarını kullandığından hiç kuşkusuz yok. Fakat Mübarek'in gidiş tarihinde bile isabet kaydedemediler. Amerika yaşananları doğru anlamakta zorlandı ve şaşırtıcı olan Tahrir Meydanı'ndaki insanların büyük çoğunluğunun ABD'yi zerre kadar kale almamasıydı. Time dergisi yazarı Ferid Zekeriya'nın Mübarek'in devrilmesini "ilk Amerika sonrası devrim" diye nitelemesi boşuna değil.

Kuşkusuz ki Amerikalılar şimdi Mısır'daki yeni gerçekliklere ayak uydurmaya çalışıyor ve en büyük Arap ülkesinin geleceğini şekillendirmekte rol oynamak isteyeceklerdir. Avrupalılar, Çinliler ve Rusların da aynısını yapıp istediğinden şüpheniz olmasın. Mısır ve hakim olduğu bölge dünyanın geri kalanı için, ellerini tamamen çekemeyecekleri kadar önemli.

Beni daha ziyade endişelendiren, demokrasi yanlısı göstericilerin devrim sonrası travmasına kapılma tehlikesi. Sebebi tamamen ülke içi. Mübarek gitti, fakat rejiminin esas payandası, yani Mısır ordusu hâlâ yerli yerinde. Silahlı kuvvetlerin, iyi örgütlenmiş ve birleşik bir muhalefetin yokluğunda, yanı sıra istikrar sağlama çabası dahilinde, ülkeye demokrasi yolunda rehberlik edeceği söyleniyor. Doğru, yaz öncesinde demokratik seçimlere imkân verecek ve kısa süre sonra oya sunulacak anayasal değişiklikler ilan ettiler, ayrıca geçiş sürecine nezaret edecek hükümeti muhalif isimlerin katılımıyla yeniden şekillendirmeye de söz verdiler. Hatta ordu son Mübarek kabinesinden yolsuzlukları ayyuka çıkış bazı bakanları tutukladı.

Fakat ben ordu rehberliğindeki mevcut geçiş sürecinin demokratik olmayan bazı eski esaslarda gerçek değişikliğe yol açacağına inanmakta hâlâ zorlanıyorum. Ordu devletin bütün kademelerinde sahip olduğu gücün ciddi ölçüde azalmasını kabule hazır mı? Yargıçlar bağımsızlıklarına tekrar kavuşturulacak ve onlara bizzat ordunun kuşkulu operasyonlarını ciddi ciddi soruşturma imkânı tanınacak mı? Siyasi risk danışmanlığı Stratfor'un da belirttiği gibi: "Hafta Mısır'ı yöneten yaşlı bir askerle başladı. Bittiğinde Mısır'ı resmî yetkileri Mübarek'in bile fevkinde olan farklı yaşlı askerler yönetiyordu." Velhasıl yeni Mısır'ın nasıl şekilleneceğini yakından takip etmek için yeterince sebep var.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kayayı aşındırmak

Joost Lagendijk 2011.02.20

Su damlaları kesintisiz olarak aynı noktaya düştüğünde en sert kayanın bile eninde sonunda aşınacağını herkes bilir.

Bu fizik yasası, siyaset ve hukuk alanlarında da geçerli. Avrupa hukukunun en katı kısımlarından biri, Avrupa Birliği dışından gelip birlik üyesi ülkelerden birine gitmek isteyenlere azami üç ay vize verilmesine yönelik kurallar ve düzenlemeler bütünü. AB'ye girmek isteyen her işadamaı, öğrenci veya turist, bazen aşağılayıcı sürtüşmelere de dönüşen bu bıkırtıcı vize prosedürlerinden olumsuz etkileniyor. Sırf vizeler vaktinde verilmediği için birçoğu iş fırsatlarını kaçırıyor, konferanslara katılamıyor, hatta dışarıda eğitim görme şansından mahrum kalıyor. Türkiye beş yıldır AB ile tam üyelik müzakereleri yürütürken, ülkenin vatandaşlarına bu sistemin hâlâ uygulanıyor olması birçok Türk'ün asabını fena halde bozuyor. Katıldığım özel sohbetlerde veya açık tartışmalarda vize meselesi sık sık gündeme geliyor ve Avrupa'nın samimiyetsizliği ve güvenilmezliğinin en bariz örneği olarak gösteriliyor. Pek çok Avrupalı siyasetçi ve siyasi karar alıcı, uzun vadede bu durumun devam edemeyeceğini gayet iyi bilse de, mevcut vize rejiminin değişmesine direnmek veya gereken düzenlemeleri ertelemek için hâlâ elinden geleni ardına koymuyor. Bilhassa Almanya ve Hollanda gibi ülkelerde var olan kısıtlayıcı kuralları savunmak muhafazakâr siyasetçiler tarafından, seçmenlerin giderek artan bir kesiminden gelen göç karşıtı popülist talepleri anladığını göstermenin en iyi yolu addediliyor. Fakat vize kayası, üzerinde büyük çukurlar açabilecek hukuk damlalarının karşısında gün geçtikçe yumuşuyor.

Geçen hafta Haarlem'deki Hollanda mahkemesi, Hollanda'da yaşayan ve çalışan Türk işadamaı Cahit Yılmaz'ın ülkeye girmek için vizeye ihtiyacı olmadığına hükmetti. Mahkeme hükmünü, Avrupa Adalet Divanı'nın (AAD) 2009'da meşhur 'Soysal' davasında verdiği hayati önemdeki karara dayandırdı.

Mehmet Soysal ve İbrahim Savatlı, bir Türk şirketinde şoför olarak çalışıyor, bir Alman şirketine ait TIR'ları kullanıyordu. Vize yenileme başvuruları Berlin'deki mahkeme tarafından reddedilince, bir üst mahkemeye gittiler ve o mahkeme de davanın AAD'ye gönderilmesine karar verdi. Şubat 2009'da AAD Türk vatandaşları için vizeye gerek olmadığı, zira böyle bir kısıtlamanın AB ile Türkiye arasında imzalanıp 1973'te yürürlüğe giren Ortaklık Anlaşması Ek Protokol'üyle alakası bulunmadığı kararına vardı. Daha basit söylersek, 1973'te bir vize sistemine sahip olmayan AB üyesi bir ülkenin bu tarihten sonra böyle bir sistemi devreye sokmasına izin verilemezdi, çünkü bu Türklerin seyahat etmesini zorlaştıracaktı, ki bu tam da protokollerde sayılan yasaklardan biriydi. 1973'te hiçbir ülke Türklere vize alma mecburiyeti koymadığı için de seksenler ve doksanlarda getirilen bütün yeni kısıtlayıcı kurallar AAD'ye göre yasal değildi ve kaldırılması gerekiyordu.

O dönemde hâlâ Avrupa Parlamentosu üyesiydim ve Strazburg'da AAD kararının yol açacağı sonuçlara dair bir toplantı düzenledim. Soysal davasının avukatlarının yanı sıra, elbette Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi dekanı olan ve Türk vatandaşlarının AB ülkelerine vizesiz gidebilmesinin uzun yıllardır savunuculuğunu yapan Profesör Haluk Kabaalioğlu da toplantıdaydı. Bu tür AAD kararlarının ardından harekete geçmesi gereken Avrupa Komisyonu kamuoyuna açıklama yapmak istemedi, davet ettiğimiz Alman ve Hollandalı temsilciler de toplantıya katılmayı reddetti. Gelmeyenlerin hepsi Soysal davasının bir dönüm noktası olabileceğini biliyordu, fakat bunu dile getirme cesaretleri yoktu. O zamandan beri hem Komisyon hem en etkili üye ülkeler karar

paralelinde açık sonuçlar formüle edilmesini ertelemeye gayret ediyor. Hukuk uzmanları karardaki bazı detaylara itiraz ediyor. Brüksel ve Berlin'deki siyasi karar mercileri bu dosyayı, Türkiye ve AB'nin geçenlerde sonuçlandırdığı geri alım anlaşmasına dair tartışmayla birleştirebilmeyi umuyor.

Velhasıl damlalar kayanın üzerine düşmeye devam ediyor. Basıncı artırmak için bireysel davalardan yeni kararlar çıkması gerekecek. AB biraz daha zaman kazanabilir. Fakat vize kayası aşınmaya başladı ve devamı gelecek. j.lagendijk@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Devrimci futbol

Joost Lagendijk 2011.02.23

Birkaç yıl önce futbol ve küreselleşme üzerine "Futbol Dünyayı Nasıl Açıklar?" adlı şahane bir kitap okumuştum. Yazarı, Amerikan dergisi 'The New Republic'te çalışan gazeteci Franklin Foer. Kitap, futbol dünyası ve fanatik taraftarlarla ilgili hikâyeler ve röportajlardan oluşan bir derleme.

Foer, okuru Glasgow'un sokaklarına ve tribünlerine götürüyor ve kentin iki futbol kulübü Celtic ve Glasgow Rangers arasındaki ezeli rekabetten doğan ateşli duyguları açıklamaya çalışıyor. Kitabın hatırladığım en iyi bölümü, Mayıs 1990'da Dinamo Zagreb ile Kızılyıldız Belgrad arasındaki maça dair olanı; karşılaşma, kısa süre sonra Hırvatistan ile Sırbistan arasında patlak verecek olan savaşa zemin hazırlamıştı.

Foer'in kitabı, bu hafta sonu Hollanda dergisi 'De Groene Amsterdammer'de çarpıcı bir haber okurken aklıma geldi. Birçok başka medya kuruluşu gibi liberal solda yer alan dergi de isyanın başladığı 25 Ocak'tan bu yana Mısır'da neler olduğunu kavramaya çalışıyordu. Haliyle birçok akademisyen ve uzman, doğru sorunun İslam'ın yeni Mısır demokrasisinde rol oynayıp oynamayacağı değil, bu etkinin nasıl şekilleneceği olduğunu anlatmak için çırpınıyordu. Fakat haberde beni asıl heyecanlandıran din veya Facebook ya da yeni anayasa değil, Mısır futbol takımı El-Ahli'nin taraftarlarının Mübarek'e karşı sokak protestolarında oynadığı çok önemli roldü. Ülkenin en büyük futbol kulübünün 'Ultralar' adıyla meşhur en fanatik taraftarlarının Tahrir Meydanı'nda ön saflarda olduğunu ve Mübarek rejimi yandaşlarının parayla tutup örgütlediği haydut çetelerinin saldırılarına karşı en sıkı direnişlerden birini gösterdiğini okuduğumda gözlerime inanamadım. Birçok ateşli El-Ahli taraftarı, Mısır toplumunun, son firavunun 30 yıllık diktatörlüğünde en çok ıstırap çeken kesimlerine mensup. Yoksullar, işsizler, daha iyi bir hayattan yana umutları yok. Mübarek rejimine karşı ayağa kalkmalarının, bu demografik ve sosyolojik sebeplerin ötesinde doğrudan futbol tutkusuyla ilgili bir başka sebebi daha var. El-Ahli'nin ezeli rakibi, üst sınıfların ve ordunun takımı olan Zamalek. Protestolar sırasında Zamalek, alenen koltuğu sallanan diktatörü destekledi. Bu, El-Ahli'nin isyan karşısında tarafsız kalması ve birçok taraftarının devrime katılması için kâfi sebepti. Ultraların yıllara dayanan polisle kavga geleneği vardı ve şiddetli sokak protestolarıyla ilgili edindikleri bu tecrübe onları, Tahrir Meydanı'nın göstericilerden temizlenmesi tehlikesi baş gösterdiğinde örgütlenmesi gereken direnişin çok önemli bir parçası haline getirdi. Öte yandan isyanı savunmak konusunda futbol taraftarlarının oynadığı kahramanca role hiç şaşırmayanlar da var. Bunlardan biri, "Ortadoğu Futbolunun Fırtınalı Dünyası" gibi ilgi çekici bir adı olan internet blogunu yazan Amerikalı gazeteci James Dorsey. Ona göre otoriter bir Arap rejiminin hükmü altındayken insanın rahatsızlığını ifade edebileceği esasen iki yer var: cami ve stadyum. Herkesin sürekli din faktörünün öneminden dem vurduğuna dikkat çeken Dorsey, düzene öfke duyan futbol taraftarlarının Mısır devrimindeki etkisinin hafife alındığını iddia ediyor.

Ancak bölgedeki diğer diktatörler bunu hafife almıyor. Kaddafi, futbol taraftarlarının daha büyük protestoları ateşlemesini engellemek için Libya futbol ligini askıya almış durumda. Cezayirli muadili Buteflika, aynısını

Cezayir'de yaptı. İran'da Cumhurbaşkanı Ahmedinecad da gönülsüzce ligin durdurulması talimatı verdi, zira 2009'dan bu yana birçok statta mevcut rejim aleyhinde sloganların hâlâ duyulabildiğini biliyor. Şu an bölgede koltuğu tehlikede olan birçok otokrat futbol taraftarlarının statların içinde ve etrafında toplanmasını engelleme telaşında. Bu, öfke duyulan bir liderin hükmettiği istikrarsız bir toplumda futbol taraftarlarının oynayabileceği son derece güçlü ve potansiyel olarak yıkıcı rolün idrak edildiğini gösteriyor. Normal koşullar altında futbol ve siyaset dünyasını ayrı tutmakta beis yok. Olağanüstü koşullarda ise bu ikisi bazen şiddetle çarpışıyor. Devre arası skoru: demokratlar 1-0 önde.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çölde bir psikopat

Joost Lagendijk 2011.02.27

Yaptığım en garip yolculuklardan biriydi. 2003 sonunda Avrupa Parlamentosu'ndan bir avuç mesaiadaşımla birlikte Trablus'a uçtum.

Libya lideri Muammer Kaddafi ile görüşecek, onu Avrupa Birliği'yle yakınlaştırmaya ikna etmeye çalışacaktık. Dünyanın geri kalanı tarafından dışlanmakla geçen yılların ardından Libya yavaş yavaş kabuğundan çıkıyordu. BM yaptırımları daha yeni kaldırılmıştı ve AB de kısa süre sonra aynısını yapmaya hazırlanıyordu. Birkaç yıl önce AB, birlik ile Akdeniz'in güney ve doğu kıyılarındaki ülkeler arasında gevşek bir işbirliği zemini niteliği taşıyan Barcelona Süreci'ni başlatmıştı. Libya bu Avrupa-Akdeniz Ortaklığı'na katılmakta tereddütlüydü ve Libya'nın da sürece tam katılım vaktinin geldiğini düşünüyorduk. O dönemde Brüksel'de birçok insan Kaddafi'nin masada olmasının, bu yeni işbirliği zeminini engellemeye veya karıştırmaya devam etmesinden daha iyi olacağı konusunda hemfikir idi.

İki gün boyu, kendisine dair kullanılmasından hoşlandığı tabirle Devrimin Rehberi'yle görüşüp görüşemeyeceğimiz muallakta kaldı. Artık ayrılmak üzereydik ki haber geldi: "Rehber sizinle görüşmek istiyor." Ertesi sabah Trablus'tan çöle uçtuk. Bilinmeyen bir yere indikten sonra yolculuğumuza hafif arazi araçlarıyla devam ettik ve nihayet hedefe vardık: Bir vahanın yakınında kurulmuş devasa bir kamp. Sıkı güvenlik kontrolünün ardından Rehber'in çadırına girmemize izin verildi. İşte karşımızdaydı, gerçekten de etrafı kadın muhafızlarla çevriliydi ve Avrupalı misafirleri pek de umurundaymış gibi görünmüyordu. Bu tavrını sonraki 30 dakikada da hiç değiştirmede. Heyetimizin başkanı, Libya liderini Avrupa ile daha güçlü ilişkilerin getireceği faydalara ikna etmek için elinden geleni yaptı. Kaddafi'de tespit edebildiğimiz tek hayat belirtisi, bir sürü uçan böceği uzak tutmak için dev bir yaprağı sallarken kolunun ileri geri hareket etmesiydi. Verdiği kısa cevapta Kaddafi, AB ile aradaki mesafeyi ortadan kaldırmaya niyeti olmadığını açıkça söyledi. Rehber'e göre Avrupa'nın demokrasi, insan hakları ve kapitalist ekonomiye dair kuralları ve yasaları, Libya'da bizzat mimarı olduğu devrimci demokrasiye uygun değildi. Bu farklılıkların üstesinden gelmek ise uzun zaman alacaktı.

Kaddafi'yi 'canlı' izlemek gerçekten mühim bir tecrübeydi. Karşımızda oturan, megalomaninin bir insanda cisimleşmiş haliydi. Davranışı, duruşu, bütün o dekor. Hem ürkütücü hem gülünçtü. Bir Hollanda gazetesinin bu hafta yazdığı gibi: Kaddafi hem III. Richard hem de Mr. Bean. Kendi yıkılmazlığından emin, yoluna devam etmek ve ayakta kalmak için bütün kirli taktikleri kullanmaya muktedir ve istekli kusursuz Shakespearyen kral olmak için rol kesmesine hiç gerek yok. Fakat aynı zamanda, gülünç şapkaları ve aptalca cübbeleriyle aşırı süslü operavari kostümler giyen aktör Rowan Atkinson'ı da hatırlatıyor. Bu adam 2003'te Avrupalı siyasetçilerle

karmaşık uzlaşmalara varmakla ilgilenmiyordu. Aynı dizginsiz muktedirin, 2011'de diktatörlüğünden bıkan vatandaşlarına kulak vermeye de zerre niyeti yok.

Şu an Libya'da bir dram yaşanıyor. Kaddafi bütün iktidarını ve imkânlarını kendisine karşı patlak veren isyanı en acımasız yollarda bastırmak için kullanıyor. Libya'dan gelen haberler dehşet verici. Binlerce insan öldürüldü, bunlar medyaya pek yansımıyor, zira her zamanki gibi gazeteciler ülkeye sokulmuyor. Umut edilir ki siz bu satırları okurken Kaddafi tarih olsun. Gitmeden önce, Rehber'in gözünde hoş görülemez bir nankörlük sergileyen halkına azami acı ve ıstırap yaşatmakta bir saniye olsun tereddüt etmeyecektir. Kaddafi hakikaten Libya'nın kendisi olduğunu ve ülkenin onsuz hayatta kalamayacağını düşünüyor. Zavallı Libyalılar, saçma sapan davranışları ve çılgın fikirlerinde zerre sınır tanımayan bir hükümdara on yıllarca katlanmak zorunda kaldılar. Bu mutlak iktidar diktatörlüğün can çektiği şu günlerde de tezahür ediyor. Kaddafi'nin sonu, en az bundan önceki 40 yılda olduğu kadar şiddet yüklü ve kestirilemez şekilde cereyan ediyor. Umalım ki o son çok gecikmesin. j.lagendijk@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tek taraflı jestler işe yarar paket anlaşmalar değil

Joost Lagendijk 2011.03.02

Eminim bu köşeyazısının başlığına "Kıbrıs" kelimesini koysaydım, büyük çoğunluğunuz okumadan sayfayı çevirirdi.

Çözülmez görünen bu ihtilaf artık pek kimsenin ilgisini çekmiyor. Bütün argümanlar tekrar tekrar öne sürülüyor. Sonu gelmez müzakereler çözüme varmıyor. Neticede Kıbrıs sorunu, Türk siyasi hayatının parçası olan daimi baş ağrılarından biri olup çıktı. Dört başı mamur koşullarda bu sıkıntıların ortadan kaldırılması gerekir, fakat Ankara'daki günlük hayat hep aynı dertle sürüp gidiyor. Artık kimse meseleye dönüp bakmaya zahmet etmiyor.

Sizi uyarmam lazım: bu yazı Kıbrıs hakkında. Geçen hafta Uluslararası Kriz Grubu, Kıbrıs konusunda üzerinden atlanmaması gerektiğini düşündüğüm bir rapor yayınladı. Kriz Grubu, ihtilafları önlemeye ve çözmeye çabalayan en saygın bağımsız küresel örgütlerden. Bu çerçevede en önemli faaliyetlerinden biri belli bir sorunu ele alan ve olası çözümleri sıralayan vakitli ve iyi çalışılmış uzman raporları yayınlaması. Avrupa kurumlarındaki tecrübelerime dayanarak size Kriz Grubu'nun Balkanlar'a dair raporlarının Brüksel'in bu bölgeye yönelik politikalarını şekillendirmesinde son derece etkili olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim. Kriz Grubu ayrıca Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğinin iki tarafın da çok işine yarayacağı inancıyla, üyelik sürecine sıkı destek vermesiyle biliniyor. Grubun en fazla odaklandığı ihtilaflardan biri de Kıbrıs. 2006'dan bu yana bütün Kıbrıslıların ve dışarıdaki tüm tarafların çıkarına en uygun seçeneğin soruna kapsamlı bir siyasi çözüm bulunması olduğunu gösteren dört ayrıntılı rapor yayınladı.

Fakat Kriz Grubu'nun dışlı sorun çözücüleri bile bugün ortada Kıbrıs'a yönelik ideal bir çözüm bulunmadığı sonucuna vardı. Grup Kıbrıs konusunda pes etmek yerine, geçen hafta mevcut tıkanmayı aşmayı amaçlayan bir öneri ortaya koydu. Rapor hem Türkiye'ye hem Kıbrıslı Rumlara, sonradan kapsamlı bir çözüm bulunması açısından hayati önem taşıyan güven ortamının inşa edilmesi için tek taraflı adımlar atması çağrısında bulunuyor. Gayet dengeli hazırlanmış paketin kilit unsurları şunlar: Türkiye, AB ile Gümrük Birliği'nin Ek

Protokolü'ne dair 2005'te verdiği taahhüdü yerine getirip limanlarını ve havaalanlarını Kıbrıslı Rumların deniz ve hava trafiğine açmalı. Kıbrıslı Rumlar Gazimağusa limanının (Kıbrıslı Türkleri kapsayacak şekilde) Kıbrıs-AB ticaretine açılmasına, Ercan Havaalanı'na charter seferleri yapılmasına izin vermeli ve Türkiye'nin AB ile müzakere fasıllarını bloke etme politikasına son vermeli.

Kriz Grubu bütün bu adımların daha önce tartışıldığını, fakat hayata geçmediğini, zira tarafların atacağı her bir adımı karşıdakinin iki adım atması şartına bağladığı çok ağır paketlerin parçası olarak müzakere edildiklerini gayet iyi biliyor. Kıbrıs bağlamında paket anlaşmaların az şansı olduğu aşikar. Tek taraflı jestler ise daha önce işe yaradı ve Kriz Grubu'na göre, yine başarılı olabilirler, zira iki toplumun bilinen ihtiyaçlarına hitap ediyorlar, Türkiye ve AB'nin geçmişteki taahhütlerini yerine getiriyorlar ve müstakbel görüşmelerin nihai sonucuyla bir alıp veremedikleri yok.

Malum çevrelerin Türkiye'nin atacağı her adım aleyhinde aynı bayat argümanları ortaya atacağından hiç kuşku yok. Kıbrıslı Rumları ve AB'yi eleştirecek (ki haksız da değiller) ve Türkiye'nin şu an yerinden kıpırdamaması gerektiğini savunacaklar. Türkiye'nin adım atmamasını cansiperane savunan bütün bu çevrelerin üzerinden atladığı mesele şu: Statüko uzun vadede ne Türkiye'nin ne de Kıbrıslı Türklerin çıkarına. Kıbrıs'ın Türk kesimi Türkiye'nin durgun arka bahçesinden ibaret bir yer olmayı sürdürecektir. Kıbrıslı Rumlarla anlaşmayı reddetmekle Ankara, AB üyeliği sürecini dondurmuş ve kendi reform programına, refahına ve bölgedeki cazibesine zarar vermiş olacaktır.

Kriz Grubu'nun Türkiye'ye Kıbrıs'a çakılıp kalmanın ziyadesiyle sorunlu bir tutum olduğunu sürekli hatırlatacak inadı ve zekâyı göstermesi mutluluk verici. Evet, Kıbrıs'ın Türkiye için AB'den daha önemli olduğunu iddia etmek kulağa çok sert geliyor. Fakat lütfen bugünün ve yarının siyasi gerçekliklerine dikkatle bakalım. O gerçeklikler açıkça şunu işaret ediyor: Kendi kendini kandırmak, kolayca kendi kendini yıkmaya dönüşebiliyor. İş işten geçmeden taktikleri değiştirmekte hayır var.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ergenekon davası kendi kendini tahrip mi ediyor?

Joost Lagendijk 2011.03.06

Bugüne kadar Türkiye içinde ve dışındaki liberallerle demokratların büyük çoğunluğu, gizli bir çete halinde hükümeti devirmeyi planlamakla suçlanan Ergenekon'a yönelik soruşturmayı destekleme eğilimindeydi.

Avrupa Komisyonu'nun son ilerleme raporunda yer alan ifadelerle hemfikirdiler: "Dava Türkiye'nin demokratik kurumlarının düzgün işlemesi ve hukukun üstünlüğü noktasında özgüvenini güçlendirmek için bir fırsattır. Bu bağlamda dava sürecinin hukuka uygun yürümesi, bilhassa yargılananların haklarına saygı gösterilmesi önemlidir." Son cümle bazı zanlıların uzun tutukluluk süreleri ve onlara isnat edilen birçok suçlamanın muğlaklığına dair (Ergenekon davasını destekleyenler arasında da) artan eleştirilere atıfta bulunuyor.

Şahsi kanaatimi açıkça ifade etmek isterim. 1990'larda binlerce solcu Türk'ün ve Kürt aktivistin öldürülmesinden sorumlu tutulan insanların peşine düşülmesini her daim savundum. Türkiye'de ordu mensupları, ultra milliyetçi kamu görevlileri ve Türk toplumunda kilit mevkilerde bulunan insanlardan oluşan bir şebeke, yani "derin devlet" denen bir yapılanma olduğuna kuvvetle inanıyorum. AKP hükümetlerine zarar verip nihayetinde devirmek yönündeki yakın dönem girişimler de dahil, geçmişteki yasa dışı eylemleri açığa

çıkarmayı hedefleyen tüm çabaları hâlâ memnuniyetle karşılıyorum. Türkiye'de demokrasi, bu iddialar araştırılıp yeterli kanıt bulunduğu takdirde faillerinin mahkemeye çıkarılmasıyla güçlenecektir. Bütün bu soruşturma ve araştırmaların mümkün olan en yüksek hukuki standartlara dayalı olarak yürütülmesi gerektiğinin altını tekrar tekrar çizdim. Başından beri, her hatanın Ergenekon soruşturmasının bütününe itibardan düşürmek için kullanılacağı belliydi.

Ne yazık ki davanın başladığı 2007'den bu yana çeşitli gaflar ve yanlışlar yapıldı. İlk iddianameler yarım yamalak kanıtlarla doluydu ve dört yıl zarfında savcılar tek bir davayı bile sonuçlandıramadı. Ergenekon'a kuşkuyla bakanların bile birçok kirli işe karıştığına inandığı Veli Küçük gibi insanların davaları dahi bitirilemedi.

Davanın taşıdığı iyi niyetleri desteklemek, her yeni gelişigüzel gözaltı dalgasıyla daha da zorlaştı. Şüpheli listeleri arttıkça, kimin kimle bağlantılı olduğunu ve zanlıların tam olarak neyle suçlandığını pek az insan adamakıllı takip edebilir hale geldi. Tutukluların büyük çoğunluğu bazen aşırı milliyetçi fikirler ortaya koymalarıyla tanınıyor. Fakat bu fikirlere sahip olmak tek başına insanları hapse atmanın gerekçesi olamaz.

Korkarım ki Ergenekon davasının liberaller ve demokratların desteğini kaybetme tehlikesinin baş göstereceği bir noktaya doğru ilerliyoruz. Geçen hafta bazı gazetecilere yönelik baskınlar ilerleyen süreçte bu açıdan bir dönüm noktası olabilir. Ahmet Şık ve Nedim Şener'in tutuklanması nasıl izah edilebilir? Şık, Ergenekon davasının başlamasında en önemli rolü oynayan gazetecilerden biri. Nokta Dergisi için çalıştığı dönemde meşhur "darbe günlükleri"ni Ahmet Şık ifşa etti ve o günlükler sonradan ilk Ergenekon iddianamesindeki kilit önemde kanıtlardan biri oldu. Şener, Milliyet Gazetesi'nde çalışan bir araştırmacı gazeteci ve Hrant Dink cinayetiyle ilgili, Türk polisi ve jandarmasının birçok yalanını ve yanlışını açığa vuran kitabını yayımlamasının ardından Dünya Basın Özgürlüğü Kahramanı seçildi.

Bu tutuklamaların, sürekli Ergenekon diye bir şey olmadığını ve davanın hükümet tarafından muhalifleri susturmak için kullanıldığını iddia edenlerin değirmenine su taşıyacağına hiç kuşku yok. Ergenekon davasının mevcut savunucularının gözünde güvenilirliğini kaybetmesini önlemenin tek yolu, soruşturmanın ölçeğini iddia edilen şebekenin en dış çeperine yayıp, Veli Küçük gibileriyle komploculuk yaptığına kimsenin inanmadığı Şık ve Şener gibi insanları işin içine katmak gibi büyük bir riske girmekten vazgeçmektir. Tavsiyem şu: Halihazırda hapiste olan çekirdeğe odaklanın ve onları kimsenin reddedemeyeceği somut kanıtlara dayanarak cezalandırmaya gayret edin. Eğer bu hızla yapılmazsa, Ergenekon soruşturması kendi kendini tahrip edecek. Rayından çıkan ve bir yıldırma kampanyasına dönüşen dürüst ve temiz bir macera olarak tarihe gömülecek. Türkiye'nin geçmişinin karanlık taraflarıyla yüzleşmek yönünde altın bir fırsat da kaçırılmış olacak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Güven bitiyor

Joost Legendijk 2011.03.09

Son birkaç güne ve Ergenekon davasındaki en son tutuklama dalgasına dair yığınla yoruma dönüp bakıldığında, bu soruşturmaların sınıra gelip dayandığı açıkça görülüyor. Davayı daha önce karanlık geçmişle yüzleşme ve Türkiye'yi demokratikleştirme çabasının parçası olduğuna inandığı için kuvvetle destekleyenlerin idrakinin ve hoşgörüsünün sınırı bu.

Ergenekon savcılarının attığı her adımı hâlâ savunanlar Türkiye'de ve dışarıdaki demokratlarda hasıl olan hüsrani ve kızgınlığı yabana atmamalı. Cumhurbaşkanı Gül'ün bile bulunduğu makamın sınırlarını zorlayıp kaygı beyan ettiği bir ortamda büyük bir şeyler oluyor demektir.

Bu gazete de süregiden soruşturmaları, mantıklı sebeplerle daima destekledi. Şimdi gazetenin bazı köşe yazarları niye endişe duymamamız ve savcıların işlerini yapmasına izin vermemiz gerektiğini izah etmeye çalışıyor. Öne sürdükleri argümanlardan bazılarına katılıyorum. Tutuklanan gazetecilerin hepsinin yazılar yazmakla veya televizyon programları yapmakla yetinmediği doğru. OdaTV'deki bazı gazetecilerin iştiğal ettiği diğer işler okunduğunda, gazetecilikle pek de ilgisi olmayan kimi şaibeli faaliyetler yürüttükleri bariz şekilde görülüyor. Gazeteci olmanız size dokunulmazlık vermez, bilhassa da yanlış işler içinde olduğunuza dair güçlü göstergeler varsa. Geçen hafta tutuklananlar OdaTV'deki gazetecilerden ibaret olsaydı, eminim şu anki harareti tepkilere tanık olmazdık. Türkiye'deki yorumcuların büyük çoğunluğu, bu kanalın bazı Ergenekon zanlılarıyla bağlantılarını yakından incelemenin geçerli sebepleri olabileceğinin farkında.

Fakat korkarım ki Zekeriya Öz ve ona bağlı Ergenekon savcıları ekibini savunmayı sürdürenler kilit noktayı gözden kaçırıyor. Artık Öz ve ekibinin doğru şeyi yaptığına güven duyulmuyor.

Bu güven bir günde tükenmedi. Soruşturmanın başında Veli Küçük ve ultra milliyetçi avukat Kemal Kerişsiz gibilerin çok büyük ihtimalle perde arkasındaki komplolarda dahil bulunduğu ve geçmişteki bazı çözülmemiş cinayetlerle bağlantılı olabileceğinden kimsenin kuşkusu yoktu. Cumhuriyet'in Ankara temsilcisi Mustafa Balbay tutuklanıp günlükleri yayınlandığında, insanların büyük çoğunluğu gazeteci olmasına rağmen Balbay'ın bazı kirli oyunların da parçası olabileceğini anladı. General Çetin Doğan ve diğer eski ordu komutanları suçlandığında da hiçbir demokrat sesini yükseltmedi, zira birçoğu onlar aleyhindeki iddiaların doğru olabileceğine inanıyordu. Geçen yılki bazı tutuklamalar sonrası iddianamelerde yer alan ve 'yardım yataklık' noktasına varan muğlak ifadeler nedeniyle kuşkular oluşmaya başladı. Fakat çoğunluk, uzun tutukluluk sürelerine ve davalardan ceza çıkmamasına yönelik eleştiriler giderek artarken bile savcılara kredi tanımaya hâlâ istekliydi. Artık böyle değil.

Ahmet Şık ve Nedim Şener'in tutuklanmaları bu güvene ağır darbe vurdu. Bu adeta Saadet Partisi yönetim kurulunun içkili araç kullanmaktan tutuklanması gibi bir şey. Teoride doğru olabilir, gerçekte ise kimse buna inanmaz. Darbelere karşı duruşlarıyla bilinen gazetecileri Ergenekon'un parçası olmakla suçlamanın harareti tartışmalara yol açmayacağını düşünmek, en hafif tabiriyle naiflik olur. Böyle bir davada savcılar hukuki argümanların arkasına saklanıp herkesten sabırlı olmasını isteyemez. Dayandıkları kanıtların ne olduğunu gösteremezlerse, kuşkucu bir kitleyi ikna etme savaşını kaybederler ve savaş hepten kaybetme tehlikesine girerler.

Ergenekon davasındaki gerçek suçlular, savcılar gerçeklikle bağlarını kaybettiği ve belli sınırlar olduğunu idrak etmediği için sürecin sonunda serbest kalırsa, bu Türkiye için bir dram olur. Demokratlar arasındaki güveni yeniden tesis etmenin ve bu tarihi davayı müspet bir sonuca vardırmanın tek yolu, hukuki incelikleri geçip kamuoyuna Şık ve Şener'in niye tutuklandığını sarıh bir dille izah etmektir. Eğer Öz bunu yapamazsa veya yapmayacaksa, iki gazeteci de bir an önce serbest bırakılmalıdır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dengeyi bulmak

Geçen hafta Avrupa Parlamentosu, Türkiye'yle ilgili yıllık raporunu oylayıp kabul etti. Parlamento geleneksel olarak demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğüne dair Kopenhag Kriterleri'ne odaklanıyor.

Rapor, parlamentonun Türkiye raportörü Ria Oomen-Ruijten tarafından hazırlandı. Hollandalı bir Hristiyan Demokrat olan Oomen-Ruijten, son beş yıldır büyük bir başarıyla, taraflar arasındaki onca farklılığa rağmen parlamentodaki bütün büyük siyasi gruplarca genelde dengeli ve adil addedilen değerlendirmeler ortaya koyuyor.

Geçmişte Avrupa Parlamentosu'nun ordunun 2007'deki e-darbesi ve 2008'de iktidar partisini kapatma çabaları aleyhindeki net tavrı AKP ve liderleri tarafından takdire şayan bulunmuştu. Geçen yıl Türkiye meclisi parlamento Doğan Grubu'na yönelik vergi cezasına ve Kürt ve Alevi açılımlarındaki ataletle karşı sert eleştiriler yöneltmesine rağmen, raporu memnuniyetle karşılamıştı.

Geçen hafta ise Türk hükümeti rapora dair en ufak bir anlayış göstermedi. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, en son parlamento raporuna, dengeli olmadığını iddia ederek verip veristirdi. Hatta daha da ileri giderek Ria Oomen-Ruijten ve mesai arkadaşlarını bizzat dengeli davranmamakla ve Türkiye hakkında doğru düzgün bilgiye sahip olmamakla suçladı. Klasik komplo teorilerine yaslanıp, raporun "sipariş üzerine" hazırlandığını iddia etmekten de geri kalmadı. Peki bu öfkenin sebebi ne?

Erdoğan'ın tiradına kulak verildiğinde, parlamento raporundaki iki paragrafın bu öfkeyi tetiklediği açıkça ortada. Paragraflardan biri basın özgürlüğü, diğeri ise Ergenekon davasıyla ilgili. Parlamento, "basın özgürlüğünün kötüye gitmesine, bazı sansürcü tutumlara ve internet de dahil, Türk medyasında giderek artan oto-sansüre dair" kaygısını dile getiriyor. Hükümete ve yargıya basın özgürlüğünü koruma çağrısında bulunurken, "yargı ve polis cenderesiyle karşı karşıya kalan Nedim Şener, Ahmet Şık ve diğer gazetecilerin davalarını yakından takip etme" kararını beyan ediyor. Rapor, Avrupa Parlamentosu'nun her daim desteklediği Ergenekon davasıyla alakalı olarak da yargılama öncesi aşırı uzun tutukluluk sürelerine dair endişesini dile getiriyor ve "Nedim Şener ve Ahmet Şık gibi tanınmış gazetecilerin tutuklanmasının, tam tersine demokrasiyi güçlendirmesi gereken yargılamaların güvenilirliğini yitirmesine yol açabileceğine dikkat çekiyor."

Bu dikkatle formüle edilmiş eleştiriyi Başbakan'ın son derece keskin sözleriyle kıyasladığımızda bazı sonuçlara varabiliriz:

Görünüşe göre geçmişte cesur duruşları ve dengeli hükümleri nedeniyle methedilen aynı parlamenterler, bir yıl içinde, iktidar partisinin altını oymaya ahdetmiş ne idüğü belirsiz karanlık güçler tarafından manipüle edilen kafası karışık yabancılara dönüşmüş durumda.

·Sadece bir kısmını sayarsak, aynı konulara dair endişelerini daha da sert ifadelerle dile getiren Hasan Cemal, Taha Akyol, Cengiz Çandar, Ahmet Altan, Ergun Babahan, Ali Bayramoğlu ve Fehmi Kuru gibi saygın gazeteciler ve köşe yazarlarının hepsi Başbakan tarafından dengeli olmayan kişiler olarak görülüyor.

Başbakan, başlıca eksikliklerinden birinin eleştiriye tahammül edememek olduğunu söyleyen tenkitçilerini haklı çıkarmak için elinden geleni yapıyor. Şunu da eklemek isterim: Başbakan, kendisine hakikatleri söylemeyi görev bilen dostlarıyla başından beri asla güvenmemiş olanları birbirinden ayırt edemiyor.

Sanki Türkiye'de basın özgürlüğüyle ilgili hiçbir sorun olmadığını düşünen tek insan Başbakan gibi görünüyor. Bugünlerde Zaman ve Taraf gazetelerindeki gazeteciler Ergenekon soruşturmasına dair haberlerinden dolayı yüzlerce davayla yüz yüze. Diğer yandan Doğan gazetelerinde çalışan gazeteciler de benzer davalar nedeniyle

kendilerini tehdit altında hissediyor. Fakat en kuvvetli Türk siyasetçisi, bu meseleye dair her eleştirel sözün iftira olduğunu düşünüyor.

Mevcut ağız dalaşı, Başbakan'ın AB'ye yönelik birbiri ardına gelen ziyadesiyle keskin açıklamalarının en sonuncusu. Gözlemcilerin çoğu, bu açıklamaların 12 Haziran genel seçimleri öncesi siyasi taktiklerin parçası olduğuna inanıyor. Benim korkum, bu nahoş yorumların etkilerinin seçim gününden sonra da epey uzun müddet görülecek olması.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Almanya'nın riskleri ve Türkiye'nin riskleri

Joost Lagendijk 2011.03.23

Üç gün önce Berlin'de Alman Yeşillerinden eski bir arkadaşım ile akşam yemeğindeydim.

Alman ve Türk futbol liglerindeki en son neticelerle ilgili yorum yaptıktan sonra geçen haftadan bu yana manşetleri işgal eden iki konuyu konuştuk: Libya'daki Kaddafi rejimine müdahale ve Japonya'daki deprem sonucunda yaşanan nükleer felaket. Alman hükümeti her iki konuda da çarpıcı bir tavır sergiledi. Almanya, Libya üzerinde uçuşa yasak bölge öngören BM tasarısını desteklemedi ve sivil nüfusu korumak için yapılacak operasyonlara katılmayacağını açıkça ifade etti. Libya'nın iç çatışmasına müdahale etmenin çok riskli olduğu düşünülüyordu ve zaten az sayıda konuşlandırılabilir Alman birliği başka yerlerde görevliydi. Karar Alman yorumcuların ve analizcilerin büyük kısmı tarafından şiddetle eleştirildi; Merkel'in neden AB içinde ülkesini izole etmeyi ve BM Güvenlik Konseyi'nde Çin ve Rusya'nın yanında saf tutmayı tercih ettiğini anlamıyorlardı. Çin ve Rusya insani müdahalelere karşı isteksiz tutumlarıyla biliniyor, zira Çeçenlere ve Uygurlara yönelik insafsız muamelelerinden dolayı günün birinde uluslararası toplumun kendilerini de hedef alabileceğinden korkuyorlar.

Fakat Alman ulusunu bir bütün olarak sarsan asıl vaka, Japonya'nın Fukuşima nükleer santralindeki korku filmi oldu. Arkadaşım, olayların gelişimini izlerken Alman televizyonları ile CNN arasında sürekli gidip geldiğini anlattı. Ona göre haberleri veriş tarzındaki fark hayret vericiydi. Haberlerin Alman versiyonuna bakıldığında, çok geçmeden Almanya'da da bir felaket yaşanabileceği hissine kapılmamak mümkün değildi. İç karartıcı ruh halini özetleyen şey şuydu: Sanki Alman gazeteciler cesetleri sayıyor, CNN gazetecileri ise sürekli hayatta kalanları bulmaya çalışıyordu. Alman hükümeti derhal ulusal panik ve endişe duygusuna uygun bir karşılık üretti ve yedi eski nükleer enerji santralini geçici olarak kapatmaya karar verdi; geri kalan santrallerle ilgili ne yapılacağı kararını ise zamana bıraktı. "Eğer Japonya'da böyle bir şey yaşanabiliyorsa, Almanya'da sanki hiçbir şey olmamış gibi devam edemezsiniz." diyordu Merkel. Bu karar medyada, Almanya'daki vatandaşlar ve siyasetçiler arasında var olan mümkün mertebe bütün risklerden kaçma eğilimine dair bir tartışma başlattı. Uzman 'ruh okuyucuları' şu sonuca vardı: Güvenlik ve kusursuz dünya takıntısı Almanların tipik eğilimiydi ve böyle bir ülkede nükleer risklere asla yer yoktu.

Aynı iki çarpıcı vakaya Türkiye'nin tepkisi ise son derece farklı oldu. Buna karşın Libya konusunda Türkiye'nin duruşunun tam olarak ne olduğunu hâlâ anlayabilmiş değilim. Yaptırımlara ve BM'nin uçuşa yasak bölge tasarısına karşı çıktı, fakat sadece birkaç gün sonra Kaddafi'ye yönelik askerî saldırıya katkıda bulunmaya hazırды. Hafif tabiriyle söylersek, buna inandırıcı ve tutarlı bir diplomasi demek pek mümkün değil.

Türk hükümetinin Japonya'daki nükleer soruna tepkisine baktığımızda da durum pek iç açıcı değil. Başbakan'a ve enerji bakanına göre, depremlerden çok çekmiş bir ülke olan Türkiye'de iki nükleer enerji santrali inşa etme planlarını yeniden gözden geçirmeye hiç gerek yoktu. Her ikisi de sorunlara gark olan eski moda Japon santrali ile Rusların Akdeniz kasabası Akkuyu'da inşa etmeyi planladığı ultra modern tesis arasındaki farkın altını çizdi. Bu kıyaslamanın karşısına sıkı argümanlar koymak mümkün, fakat burada bahsetmek istediğim husus bu değil. Santralin yakınında bir deprem olması halinde Türkiye kıyısında Fukuşima benzeri sahneler yaşanma riski sorulduğunda Başbakan hiç istifini bozmadı. Başbakan'a bakılırsa evlerdeki tüpgazlar da risksiz değildi, öyleyse endişeye mahal yoktu.

Herhangi bir Alman siyasetçi bu cevabı verse kariyeri mahvolur. Görünen o ki Türkiye'de nükleer riskleri küçümsemek kabul edilir bir tutum. Bunun nedeni, Almanya ile kıyaslandığında Türk toplumunun bütün risklerden kaçınmaya daha az odaklanması mı? Yoksa henüz Türkiye'de nükleer enerji üzerine ciddi bir tartışma yapılmamış olması mı?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

R2P*

Joost Lagendijk 2011.03.30

Libya üzerinde uçuşa yasak bölge ilan etmek ve gerektiğinde bunu uygulayarak Libyalı sivilleri acımasız şiddete karşı korumak Batı emperyalizminin bir başka örneğinden mi ibaret?

BM Güvenlik Konseyi tarafından verilen müdahale yetkisi, özünde Amerika ve Avrupa'nın Libya'nın petrol rezervlerine erişimini garantiye almak yönünde adi bir çaba mı? Kaddafi'ye karşı halk isyanına, Libya diktatörünün uçakları ve tanklarını bombalayarak kalkan olmak yönündeki mevcut çabayı eleştiren birçok solcuya kulak vererseniz cevap net: 'Evet'. Türkiye ve başka ülkelerdeki solcular için Libya müdahalesi ABD ve AB'nin ikiyüzlülüğünün ve çifte standardının kanıtı. Bu ülkeler sözgelimi hasım gruplar arasındaki şiddetli çatışmalarla paramparça olan Fildişi Sahili'ne değil de Libya'ya müdahale etmeye karar veriyor, zira Fildişi Sahili'nde petrol yok.

İronik olan şu ki, bu radikal Batı karşıtlığına destek verenler ultra-soldan ibaret değil. Bilhassa Müslüman dünyada birçok muhafazakâr da bu yaklaşımı benimseme eğiliminde. Türkiye'de düşük tonlu bir versiyonunu Ankara'nın Libya politikasını izah etmek yönündeki son zikzak hareketleri sırasında hükümetin bazı açıklamalarında da bulmak mümkün. Söz konusu açıklamalarda petrole atıfta bulunuluyor. Libya müdahalesi aleyhinde konuşanların bir başka klasik teması mahiyetinde, Amerika'nın Afganistan ve Irak müdahaleleriyle kıyaslama yapılıyor.

Ben Libya ile Afganistan ve Irak arasında bağ kurmanın, mevcut olayları külliyan yanlış okumak olduğu kanaatindeyim. Sebebini izah etmek isterim: Bence şu an Libya'da olan bitenler, geçmişte Ruanda ve Bosna'ya müdahale edilmemesiyle yakından bağlantılı. Ruanda'da 1994'te gerçekleşen soykırımın dehşetini hepimiz hatırlıyoruz; bu küçük Doğu Afrika ülkesinde yaklaşık 800 bin insan öldürülmüştü. Uluslararası toplum öylece seyretmiş ve nasıl karşılık vereceğini bilememişti. Sonrasında, benzer mezalimlerin gerçekleşmek üzere olduğu durumlarda ne yapılacağına dair uzun ve hararetli tartışmalar yaşandı. 2006'da BM Güvenlik Konseyi müstakbel soykırımları, savaş suçlarını, insanlığa karşı suçları ve etnik temizlikleri önlemeyi amaçlayan bir

ilkeler dizisinin yer aldığı bir tasarımı kabul etti. Tasarımın ortaya koyduğu kavram 'Koruma Sorumluluğu' (R2P) idi. Eğer bir devlet vatandaşlarını kitlesel mezalimden koruyamıyorsa ve barışçı önlemler işe yaramıyorsa, uluslararası toplumun son çare olarak askerî güçle müdahale sorumluluğu vardı. Fakat ulusal egemenliğin dokunulamaz sayıldığı geçmişle bu son derece devrimci kopuşu tetikleyen sadece Ruanda değildi. Birçokları kararsız ve bölünmüş dünya güçlerinin Bosnalı Sırpların 1992 ile 95 arasında binlerce Bosnalı Müslüman'ı öldürmesine nasıl göz yumduğunu unutmamıştı. Türkiye'nin gayet haklı gerekçelerle Saraybosna'daki cinayetleri durdurmak amacıyla harekete geçilmesi için nasıl bastırdığını ve Amerikalılar nihayet müdahale ettiğinde nasıl mutlu olduğumu dün gibi hatırlarım. General Mladić'in yaklaşan birliklerini bombalamak yönündeki gönülsüzlüğün 1995'te Srebrenica'da 8 bin Müslüman erkeğin ve erkek çocuğunun öldürülmesine yol açmasını asla unutmayacak olan sadece ben değilim. Dünyanın R2P noktasına gelmesi için bütün bu trajedilerin yaşanması gerekti. BM'nin insani müdahale yetkisi vermesi, bundan böyle bu tür vahşetlere artık hiç tanık olmayacağımız anlamına mı geliyor? Ne yazık ki hayır. 2003'te Darfur'da binlerce insan ölürken dünya müdahale etmedi. Harekete geçmek yönünde siyasi irade olmadığında, büyük küresel güçlerden birinin kısa vadeli çıkarları tehlikeye girdiğinde veya R2P'nin normlarını etkili bir operasyona tercüme etmek son derece zor olduğunda bu trajediler başka bir yerde tekrar yaşanabilir.

Hepsinin ötesinde müdahalelerin büyük kısmı belirsizliklerle dolu. Hatta başarısız da olabiliyorlar. Yine de 1999'da binlerce Kosovalının hayatını kurtaran NATO müdahalesinden yanaydım. Aynı sebeplerle Kaddafi birliklerine yönelik hava saldırılarının Bingazi'de bir katliamı önlemesinden memnunum. Libya müdahalesi yasal, gerekli ve hem Libya halkı hem bölge kamuoyu tarafından destekleniyor. Dünya liderlerini gerektiğinde R2P doğrultusunda müdahaleyi reddettiklerinde eleştirelim, müdahale ettiklerinde değil.

(*) Responsibility to Protect ifadesinin kısaltması olan R2P Türkçeye "koruma sorumluluğu" olarak çevrilebilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Johan Cruyff

Joost Lagendijk 2011.04.03

Libya'da Muammer Kaddafi ölüm kalım savaşı veriyor. Suriye'de Beşar Esed acımasız güç ve gönülsüz tavizleri bir arada devreye sokup ayakta kalmaya çalışıyor.

Japonya'da son yılların en büyük nükleer felaketinin yol açtığı sızıntının önüne geçilemiyor. Hollanda'da ise medya tek bir adamı konuşuyor: Johan Cruyff.

Johan Cruyff? Sanırım Cruyff'un bir futbol oyuncusu olduğunu hatırlamanız için elli yaşın üzerinde olmanız lazım. Kariyerine 1964'te Amsterdam'da, Ajax takımında başladı ve orada 1973'e dek top koşturdu. 1971, 72 ve 73 yıllarında Ajax, Şampiyonlar Ligi'nin selefi olan Avrupa Kupası'nı kazandı. 1974'te gelmiş geçmiş en ünlü milli takımlardan Hollanda Milli Takımı'nın kaptanıydı; Total Futbol diye bilinen meşhur oyun tarzıyla Dünya Kupası'na damgasını vuran Hollanda takımı finalde Almanya'ya kaybetti. 1973'te Barcelona için Ajax'tan ayrılan Cruyff, kulübü adeta diriltti ve ulusal gururu yeniden tesis etti. Bütün zamanların en büyük futbolcularından biri sayıldı, Pele ve Diego Maradona gibi oyuncularla kıyaslandı. Ajax'ın ve sonra tekrar Barcelona'nın menajeri olarak 1980'ler ve 90'larda da büyük başarılar kazandı ve birçokları tarafından, kariyerine Cruyff döneminde

oyuncu olarak başlayan Josep Guardiola'nın çalıştırdığı şu anki etkileyici Barcelona takımının (büyük)babası olarak görülüyor.

Demem o ki, burada tüm zamanların en büyük Hollanda ikonlarından birini konuşuyoruz; 64'üne merdiven dayayan Cruyff hâlâ çok tanınıyor, popüler ve etkili. Peki medya bugünlerde niye Cruyff'la yatıp kalkıyor? Çünkü göz kamaştırıcı kariyerine başladığı Ajax'ı yeniden yapılandırmasının vakti geldiğine karar vermiş durumda. Yıllardır Hollanda şampiyonluğunu kazanamayan ve Amsterdam'ın gururu unvanını önce PSV Eindhoven'ın, daha yakın dönemde de Twente'nin kaptığını gönülsüzce kabul etmek zorunda kalan düşüş halinde bir kulüp Ajax. Fakat Cruyff yenilgiyi asla kabul etmez.

2008'de ciddi bir müdahalede bulunarak kulübü yeniden yapılandırmayı, yönetimi değiştirmeyi ve yeni bir tarz ve idman yöntemi getirmeyi denedi. Başarısız oldu, zira o dönem Ajax'ı çalıştıran ve Cruyff'un güvendiği isimlerden olan Marco van Basten önerilerin fazla radikal olduğu kanısındaydı. Fakat Cruyff asla pes etmez. O yüzden tekrar denedi ve bu kez daha iyi hazırlanmış görünüyor.

Zekice ve iyi ayarlanmış bir medya kampanyasının ardından Ajax'ın yönetim kurulu istifa etti. En büyük Hollanda gazetesi De Telegraaf'taki köşesini gözdelelerini öne çıkarıp sevmediklerini itibardan düşürmek yönünde önemli bir silah gibi kullanan Cruyff tarafından itilip kakılmaktan bıkip yoruldu. Cruyff'un talepleri şunlardı: Kısa süre Galatasaray'da da top koşturan mevcut teknik direktör Frank de Boer kalabilir, fakat yardımcılığına Cruyff'un futbol felsefesini tümüyle paylaşan iki eski Ajax oyuncusu, Wim Jonk ve Dennis Bergkamp getirilmeli. Yeni yönetim kurulu da güçlü futbol kökenlerine sahip isimlerden oluşmalı. Kendinden menkul kurtarıcı Cruyff'a göre, ancak bunlar yapılırsa Ajax saldırgan futbol oynayan bir takım olarak şöhretini tekrar tesis edebilir ve Hollanda'da ve dışarıdaki bütün rakiplerini devirecek noktaya gelebilir.

Amsterdam'da yaşananlar medya manşetlerini süslemek açısından bütün unsurlara sahip. Bu haftaya kadar kulübü yöneten teknokrat yöneticiler kadar güç sahibi olan karizmatik bir lider söz konusu. Yazık ki, geçmişte olduğu gibi Cruyff başkalarına ne yapmaları gerektiğini söylemekte pek mahir, fakat kendi başına sorumluluk almayı hiç istemiyor. Onun istediği gemiyi sarsıp kendi müritlerinin şovun dümenine geçmesini sağlamak, fakat bunu yaparken Ajax başkanlığından veya teknik direktörlüğünden uzak durmak. Geçen haftaki kaotik sahnelerin ardından Cruyff sessiz sakin bir hayat sürdüğü Barcelona'ya gitti. Amsterdam'da Cruyff'un talimatlarının tam ve hızlı şekilde uygulanması halinde Ajax'ın daha iyi olacağına inanan pek çok insan var hâlâ. Hollanda başkenti dışındaki pek çok başka insan ise yaşlı ustaya duyduğu sevgi ve saygıya rağmen, altın bir geçmişin altın bir geleceğin garantisi olmadığı kanaatinde. Futbolda da işler çok değişti. Sorun şu ki, Cruyff bu tatsız gerçeği kabul etmeyecek kadar kendinden emin ve inatçı. Cruyff asla dinlemez.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Öfkeli Ülke

Joost Lagendijk 2011.04.06

Modern Türkiye hakkında daha fazla şey öğrenmek isteyen yabancılar için konuyla ilgili iyi İngilizce kitapların sayısı şaşırtıcı ölçüde az.

Buraya ilk kez gelen birçok ziyaretçi veya Türkiye'ye dair gazete manşetlerinin ardındaki hikâyeyi merak eden birçok insan kitapçıya gittiğinde veya internete girdiğinde pek az seçenek buluyor karşısında. Muhtemelen

New York Times'ın eski İstanbul bürosu şefi Stephen Kinzer'in "Hilal ve Yıldız" ya da tanınmış Türkiye uzmanı ve yaygın beğeni toplayan Atatürk biyografisinin yazarı Andrew Mango'nun "Günümüzde Türkler" kitabıyla karşılaşılacaktır. Her iki kitap da bilgilendirici ve iyi yazılmış, fakat en aşağı yedi yıl önce kaleme alındıklarından AKP iktidarındaki Türkiye'yi kapsamıyorlar. İktidar partisi hakkında yayınlanan ilginç kitapların sayısı giderek artıyor, fakat hepsi akademik ve pahalı.

Dün İstanbul Politikalar Merkezi tarafından, zamanı geçmiş genel Türkiye kitapları ile AKP üzerine uzmanlaşmış külliyat arasındaki mesafeyi kapatabilecek bir kitap piyasaya sunuldu: "Öfkeli Ülke. 1989'dan bu yana Türkiye." Kitap, Soğuk Savaş'ın bitiminden sonraki dünyaya dair hazırlanan bir dizinin parçası ve Britanya'daki Oxford Üniversitesi'nin Avrupa Çalışmaları Merkezi'nde öğretim görevlisi olan Kerem Öktem tarafından yazıldı. Kitabın yukarıda adı geçen klasiklerin yerini alma potansiyeli var mı peki?

Bazı açılardan kesinlikle var. Öktem yerinde bir tercihle 1989'dan başlamıyor ve ilk bölümde Osmanlı Devleti'nin son dönemini, Cumhuriyet'in doğuşunu ve 1980 darbesine varan dönemi özetliyor. Türk ekonomisindeki ana eğilimleri ve ülke içinde ve Türkiye'nin dış dünya ile ilişkilerindeki değişimleri açıklayabilmek için 1991'e kadarki Özal yıllarına müstakil bir bölüm ayırıyor. Öktem, Özal'a ve sıradan insanların umutlarıyla korkularına karşılık verme, ekonomiyi yeniden yapılandırma ve komşulara karşı yeni bir yaklaşım sergileme çabalarına genel olarak müspet bakıyor. 1980'lerde başlayan ılımlı modernleşme sürecinin kesintiye uğradığı ve Türk devleti ile PKK arasındaki savaşta on binlerce hayatın kaybedildiği 1991 ile 2002 arasındaki dönem "kayıp on yıl" diye niteleniyor. Öktem Şubat 1997 darbesine, eski seçkinlerin hiç hesap vermeden sürdürdüğü manipülasyonlara ve ülkenin savaş ve devletin keyfi uygulamalarıyla genel olarak sindirilmesine bilhassa eleştirel yaklaşıyor.

Birinci AKP hükümetine müspet bakıyor ve çabalarını 'Özal'ın bıraktığı yerden devam edilmesi' olarak tarif ediyor, fakat 2005 sonrasında bu değişimlere karşı açık ve gizli muhalefetin derinleştiğini vurgulamayı da ihmal etmiyor. 2007'den bugüne geçen dönemi ele alan son bölüm ise kaçınılmaz olarak hâlâ sürmekte olan gelişmeleri anlamlandırma yönünde bir ilk çabadan ibaret. Fakat Öktem doğru sorular ortaya koyuyor ve sözgelimi Ergenekon davasına dair dengeli bir yaklaşım sergiliyor.

Türkiye'nin yakın tarihinin karanlık sayfalarına yönelik soruşturmalar doğrudan doğruya kitabın temel mevzuuna temas ediyor. Öktem'e göre Cumhuriyet tarihi, "muhafız devlet, devlet hiyerarşisi içinde en yüksek mevkilerdeki kişisel ilişkilerle kurulan amorf bir iktidar yapısı" diye tanımladığı şeyin gücünü geriletmek yönünde sürekli bir mücadele olarak görülmeli. Bunu derin devlet diye de okuyabilirsiniz. Temelde bu analize katılsam da, Türkiye'ye yönelik bu son derece ideolojik bakışın kavrama aşına olmayan yabancılar tarafından iyi karşılanıp karşılanmayacağından emin değilim; ideolojinin kitaptaki merkezî rolünü aşırı bulabilirler. Öktem, on yıllarca statüko yanlısı güçler tarafından itilip kakılan gruplar ve bireyler (sol, İslamcılar ve Kürtler) arasında ve Türkiye toplumunda hasıl olan öfkenin bütün suçunu da, tam manasıyla ikna edici olmayan şekilde muhafız devlete yüklüyor.

Yazara AB hakkındaki bölümü geliştirmesini ve kitabın ikinci baskısında veya tercümesinde bazı olguları düzeltmesini tavsiye etmek isterim. Sözgelimi dönemin dışişleri bakanı Abdullah Gül Hrant Dink'in cenazesine katılmadı ve e-darbe 24 Nisan değil, 27 Nisan 2007'de yapıldı. Bu tür hatalarına rağmen bütün dostlarıma kitabı okumalarını önereceğim, zira gerçekten de okuyucunun bu karmaşık ülkeyi daha iyi anlayabilmesini sağlıyor

Türkiye'nin iki yüzü

Joost Lagendijk 2011.04.10

Geçen hafta Hollanda'da geçirdiğim birkaç gün zarfında son dönemdeki iki gelişmenin Avrupa'nın Türkiye algısında nasıl sorunlu bir bölünmeye sebep olduğunu açıkça gördüm.

Bir yandan Ergenekon soruşturmalarındaki inişli çıkışlı gidişata dair ağır eleştirilerin giderek arttığını görmek çarpıcı. Bilhassa bazı gazetecilerin tutuklanması ve yayımlanmamış bir kitabın peşine düşülmesi Avrupa'da hiç iyi karşılanmadı. Olumsuz geri dönüşlerin büyük kısmının Türkiye'nin dostlarından; AB üyeliğini daima desteklemiş olan siyasetçiler ve gazetecilerden geldiğini hatırlatmak isterim. Birlik içinde Türkiye'nin basın ve ifade özgürlüğü gibi konularda AB standartlarına daha da yaklaştığını görmek isteyen insanlar bunlar. Son iki haftadır birçoğu Türkiye'nin yaklaşmak yerine bilinmeyen topraklara sürüklendiğine, yargının gelişigüzel tutuklamalarının ve muhalif gazetecilere yönelik baskıların arttığına dair endişelerini açıkça dile getiriyor.

Hükümete yakın birçok Türk yorumcunun tepkisi ise, bu endişeleri, bilgi eksikliğinin veya hükümet karşıtı güçlerin su katılmamış manipülasyonunun sonucu diye niteleyip reddetmek yönünde. Avrupalı tenkitçilerin bütün gazetecileri aynı kefeye koyma ve Ergenekon davasına dair haber yaptığı için taarruz altında olan, diğer Ergenekon şüphelileri ile bağlantısı olduğu iddiasıyla tutuklanan ve yazıları bazı resmî makamları rahatsız ettiği için canından bezdirilen gazeteciler arasında ayırım yapmama eğiliminde olduğu doğru. Fakat bu eleştirilerin kısa süre sonra yatışacağını ummak veya daha kötüsü, Türkiye'nin AB üyeliği süreci şu an yerinde saydığı için artık ne düşündüklerini hiç umursamadığını söyleyerek bu 'acı söyleyen' dostları kışkırtmak hayati bir hata olacaktır. Bu ülkedeki çoğunluk fikriyatı mahiyetinde AB üyeliğine arka çıkan her Türk, Türkiye'nin üyeliğinin liberal, sosyal demokrat ve yeşil destekçilerinin aleyhe döndüğünü görmekten rahatsızlık duymalı. Eğer bu cehaletin veya kandırılmanın sonucuysa, Türkiye'nin Avrupalı dostlarını daha iyi bilgilendirmesi gerektiği açıkça ortada. Fakat bu çevrelerin olumsuz düşünceleri ciddiye alınmalı. AB üyeliğini savunmaya istekli Avrupalı dostlara sahip olmak Türkiye'nin uzun vadeli çıkarlarının gereği. Onlara kabadayılık taslamak veya bilgisiz aptallar gibi göstermek Türkiye ve AB'de bu projeye her daim karşı çıkmış olanların ekmeğine yağ sürmekten başka işe yaramaz.

Diğer yandan Türkiye'deki bazı gelişmelere yönelik eleştirilerine rağmen birçok Avrupalı yorumcu, AB ile Türkiye'nin devrim sonrası Kuzey Afrika'da ortak girişimlerle bulunma ihtimalinden büyük heyecan duyuyor. Bu hafta sonu German Marshall Fonu Amsterdam'da "AB, Türkiye ve Komşular" başlıklı üst düzey bir atölye çalışması düzenliyor. Amerikalı, Avrupalı ve Türk uzmanlar, karmaşık dönüşüm süreci konusunda yardım ve tavsiye arayan bir bölgenin teşkil ettiği zorluklarla başa çıkma stratejilerini tartışacak. Konferansın hazırlık belgelerinden birinde Türk siyaset analisti Sinan Ülgen, Kuzey Afrika'da ve kim bilir belki Ortadoğu'nun belli bölgelerinde Ankara ile Brüksel arasında iddialı ve kapsamlı bir işbirliği çerçevesi oluşturulmasına yönelik ikna edici bir öneri ortaya atıyor. AB ile Türkiye arasında özel sektörün geliştirilmesinden siyasi kurumların yapısının reformdan geçirilmesine, oradan asker-sivil ilişkilerine uzanan potansiyel işbirliği alanlarının bir listesini çıkarıyor. Bütün bu meselelerde etkin bir ortaklığın hem Türkiye'nin hem AB'nin yararına olacağını vurguluyor.

Ülgen'e göre bu, iki taraf arasındaki güven eksikliğini de giderecek: "Türkiye'nin AB üyesi bir ülke sıfatıyla ne gibi bir rol oynayabileceği sorusuna kesin bir cevap oluşturacaktır. Yanı sıra Türkiye'nin üyeliğinin AB'yi 'sulandıracağı' korkularının giderilmesine de yardımcı olacaktır. Tam tersine, Ankara ile Brüksel arasında başarılı bir dış politika işbirliği, Türkiye'nin katılması halinde AB'nin daha etkin ve nüfuzlu bir küresel aktör haline gelebileceği iddiasını da kanıtlayacaktır."

Türkiye'deki iç gelişmelere yönelik eleştiriler ve Akdeniz etrafında verimli ortaklığa yönelik iyimserlik bir madalyonun iki yüzü. Sadece tek bir yüzü ciddiye alıp diğerini görmezden gelmek işin kolayına kaçmaktır. Türkiye'nin Avrupalı dostları medya özgürlüğü ile ilgili endişelerine doğru ve dürüst bir cevabı hak ediyor. Türkiye, komşu bölgelerde somut müstakbel işbirliği yönünde Avrupa'nın ortaya koyacağı yapıcı bir öneri için biçilmiş kaftan.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye-AB: Güçlü bir takım

Joost Lagendijk 2011.04.13

Türkiye, Avrupa Birliği ve ABD, Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkelerinin daha demokratik ve müreffeh olmasına yardım etme çabalarında işbirliğine gitmeli mi?

Geçen hafta sonu German Marshall Fonu'nun (GMF) Amsterdam'da, Hollanda Dışişleri Bakanlığı ve Türkiye Ekonomik Politikalar Vakfı (TEPAV) ile ortaklaşa düzenlediği atölye çalışmasında tartışılan kilit sorulardan biri buydu. Atölyeyi organize edenler, Ankara, Washington ve Avrupa başkentlerinin büyük kısmının dış politika gündeminin ilk sırasında yer alan soruyu tartışmak üzere Türkiye, Avrupa ve ABD'den uzmanları bir araya getirdi: Arap Baharı'nın olumlu istikamette devam etmesine nasıl katkıda bulunabiliriz?

Tunus ve Mısır'ın diktatörlüklerden başarıyla kurtulmasının hemen sonrasında yapılması itibarıyla, toplantının zamanlaması son derece yerindeydi. Öte yandan Libya, Suriye ve bazı Körfez ülkelerinde devrim hâlâ sürüyor ve sonucunun ne olacağı hiç belli değil. Şu an başlıca uluslararası aktörlerin Libya'daki hengâme ile iştigal etmek için bütün diplomatik becerilerini seferber etmesi, Suriye'de benzer bir senaryonun tekrarlanmasını önlemeye çalışması gerekiyor. Sadece devrim sonrası planlara odaklanma lüksleri yok. Fakat Tunus ve Kahire'de süreç geliyor ve kurumlar ve seçimlere dair şu an alınan kararların gelecekte çok büyük etkileri olacak. Bu süreçlerde rol oynamak istiyorsanız kaybedecek zamanınız yok.

AB, komşularına yönelik politikalarını gözden geçirmekle meşgul, zira son 15 yıldır çok etkili olmadığının farkında. Avrupa'nın bu bölgeye yaklaşımının temelinde, AB üyesi olmayı planlayan ülkelerle iştigal ederken kullanılan yöntemlerin aynısı vardı: AB mallara ve nihayetinde ortaklık kurulan ülkelerden gelen insanlara kapılarını açıyor, bunun için de demokratik reformlar yapmalarını şart koşuyordu. Fakat Amsterdam'da Brüksel'in mutfağını gayet iyi bilen bir katılımcının da söylediği üzere: "İki taraf da bir yığın numara yaptı. Güney Akdeniz ülkeleri reform yapar gibi, AB de kapıyı açar gibi yaptı." Bunun sonucunda da pek bir şey olmadı. Sonuç: AB'nin, birliğe hiçbir zaman katılmayacak ve ilelebet komşu kalacak ülkelerle iştigal etmek için yeni, daha gerçekçi bir politikaya ihtiyacı var. Farklı türde inisiyatifler kullanması ve bölgedeki diğer önemli aktörlerle daha yakın işbirliği yapması gerekiyor. Avrupa Komisyonu ve AB Yüksek Temsilcisi, aralarındaki en son istişarede mesajı aldıklarını açıkça gösterdi. Türkiye, "önemli bir bölgesel aktör ve Müslüman çoğunluklu nüfusa sahip bir ülkede çok partili demokrasinin saygın bir örneği" olması sebebiyle, kilit önemde bir ortak olarak özellikle zikredildi. Amsterdam'daki uzmanların büyük çoğunluğu bu konuda hemfikir ve sinerjiyi vurgulamaya çalıştı. Demokrasiyi teşvik etmek açısından Polonya ve Macaristan gibi AB üyesi ülkelerin dönüşümsel tecrübeleri Türkiye'nin 1980'lerden bu yana öğrendiği derslerle birleştirilmeliydi. İş alanları yaratmak bakımından, Türkiye'deki sorunlar ve kusurlar Mısır gibi bir ülkeye AB'nin sunabileceği modellerden muhtemelen daha cazip gelecekti. Genelde katılımcıların çoğu AB'nin parası ve tecrübesinin Türkiye'nin

bölgeye yakınlığıyla birleştirilmesi gerektiğinde de hemfikirdi. Bir Türk uzmanın dediği gibi: Arap ülkeleriyle iştigal etmek konusunda Türkiye, "Bu işte hep beraberiz" iddiasını ortaya koyabilecek, böylece, bırakın Amerikalıları, diğer Avrupalıların bile sunamayacağı kader ortaklığı hissiyatına hitap edebilecek yegâne ülkeydi.

İşe yaracak mı? Bekleyip göreceğiz, fakat Türkiye ve AB'nin bunu denemesi gerektiğinden hiç kuşkusuz yok. Fakat tek bir şartla: Güney Akdeniz'de yakın işbirliğinin, "asıl mesele"nin, yani Türkiye'nin AB üyeliğinin yerini alamayacağı başından beri gayet açık. Geçmişte Ankara'nın ikincil meseleleri üyelik sürecinin önüne koymaya çok hevesli olmadığını biliyorum. Türk siyasi karar mercileri bunların üyeliğin alternatifi halinde gelişebilme ihtimalinden korkuyordu, çünkü bazı Avrupalıların üyeliğin yerini ortaklığın almasından gayet mutlu olacağını farkındaydılar. Amsterdam'da tartıştığımız şey bu değildi. Türkiye ile AB'nin ortak yakın çevrelerinde işbirliği içinde adım atması herkes için bir kazan-kazan durumu yaratabilir. Hatta AB ile Türkiye'nin uzun vadeli stratejik çıkarları açısından en iyisinin, bütün diğer büyük sorunlarda da aynı takımda oynamak olduğuna dair kavrayışın güçlenmesine yardımcı olabilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye Afrika'da

Joost Legendijk 2011.04.17

Birkaç ay önce, dünyanın en ünlü düşünce kuruluşlarından biri olan Londra merkezli Chatham House'da çalışan Fadi Hakura telefon etti.

Daha önce Chatham House ile İstanbul Politikalar Merkezi (IPC) arasındaki ortak projeleri ele almak için çeşitli defalar bir araya gelmiştik. Üzerinde konuştuğumuz başlıklar arasında Türkiye-AB ilişkileri ve iklim değişikliği vardı. Telefon görüşmemiz sırasında Fadi bu kez iyi bilinen bu meselelere değinmeyip Türkiye'nin Afrika ile ilişkilerine dair bir seminer düzenlememizi önerince şaşırdım. Dürüst olmak gerekirse, kabul etmeden önce iki kez düşünmek zorunda kaldım. Türkiye'nin Afrika politikalarıyla ilgili bu kadar ilginç olan neydi? İkincil önemde gördüğüm bir meseleye kafa yormak için zaman ve enerji harcamaya değer miydi? Fakat Fadi ısrarlıydı; Chatham House'da Afrika üzerine çalışan mesai arkadaşlarının Türkiye'ye ilgisinin giderek arttığından dem vurdu. Türkiye'nin Afrika'daki faaliyetlerine dair fikir edinmek için okuma yapmam da kolay görünmüyordu, zira çok fazla kaynak yoktu. Konu hakkında birkaç iyi makaleden birini geçen yıl Konya Selçuk Üniversitesi'nden Prof. Birol Akgün, Sevilla Üniversitesi'nden Mehmet Özkan ile birlikte yazmıştı. Modern Afrika Çalışmaları Dergisi'nde yayımlanan yazı, beni "Türkiye'nin Afrika Açılımı" üzerine bir seminer düzenlemeye degeceğine ikna etti. Yazı beni ayrıca Türkiye-Afrika ilişkilerinin gelişmesinde öncü rol oynayan Türkiye İşadamları ve Sanayiciler Konfederasyonu (TUSKON) ile temas kurmaya sevk etti. Seminere yüksek nitelikli konuşmacılar sağlamak için çeşitli bağlantılarını kullanarak katkıda bulunmaktan gayet mutlu olacaklarını söylediler.

Neticede geçen perşembe Türkiye içinden ve dışından küçük, fakat kararlı bir grup işadamları, devlet görevlisi ve akademisyenle İstanbul'da bir araya geldik; hepsi Türkiye'nin Afrika'daki teşebbüsleriyle ilgili son derece deneyimli ve bilgili insanlardı. Etkilendiğimi söylemeliyim. Aşına olduğunuz konularla ilgili konferanslara veya seminerlere katıldığınızda çoğu zaman yeni argümanlar duymazsınız. Bu toplantılar temaslarda bulunmak açısından iyidir, fakat aslında düşüncelerinize şekil vermezler veya yeni bir şey katmazlar. İşte bu kez durum farklıydı.

Birkaç saat içinde Türkiye'nin yeni aktif dış politikasının bu pek bilinmeyen, fakat üzerinde epey kafa yorulmuş veçhesine dair bir resim ortaya çıktı. Beni en fazla etkileyen, hükümet politikaları, ticari stratejiler ve insani yardım faaliyetleri arasındaki sinerjiydi. Hükümet düzeyinde Afrika'yla ilgili düşünsel mesai 90'larda, merhum Dışişleri Bakanı İsmail Cem döneminde başlamıştı. Fakat ancak 2005'ten sonra AKP hükümeti Afrika'ya yönelik yeni bir yaklaşım geliştirerek, bu bölgeyi dış politikanın ayrılmaz bir parçası haline getirdi. 2005'te 12 olan büyükelçilik sayısı bu yıl 22'ye çıkarıldı, gelecek yılki hedef 32. Başbakan ve cumhurbaşkanı kilit önemdeki Afrika ülkelerine iyi hazırlanmış ziyaretler gerçekleştirdi; Türkiye G20 gibi uluslararası platformlarda da Afrika'nın sesi gibi hareket ediyor. Öte yandan ekserisi TUSKON üyesi olan birçok küçük ve orta ölçekli Türk şirketi Afrika kıtasının dört bir köşesinde kök salıyor. Sonuç toplam ticaret hacminde inanılmaz bir artış. Artan ihtiyaçlara cevap vermeyi hedefleyen Türk Hava Yolları Afrika'ya doğrudan seferlerini artırıyor ve İstanbul'u dünyanın dört köşesinden Afrika'ya aktarmalı uçuşlar için en uygun merkez mahiyetinde başarıyla konumlandırıyor. Türkiye aynı zamanda okullar, kalkınma desteği, insanî yardım ve imamlar için burs gibi iyi bilinen yumuşak güç araçlarını da kullanarak, kendisini birçok Afrika ülkesinde önemli bir rekabetçi konumuna yerleştiriyor.

Afrika'da sıkı bir rekabet söz konusu. Çin atak politikalarıyla biliniyor, fakat Hindistan ve Brezilya gibi yükselen güçler de kıtada son derece aktif. Türkiye sahadaki yeni oyunculardan, fakat kendisini diğer oyunculardan farklı kılan bir strateji geliştirmiş gibi görünüyor. Çin'in kıtadaki varlığı daha ziyade devlet kuruluşları tarafından yürütülürken, Hindistan öncülük etme işini büyük Hint şirketlerine bırakıyor. Akgün ve Özkan'ın da işaret ettiği üzere, Türkiye'nin Afrika politikası, ilk kez sivil toplum örgütlerinin, özel sektörün ve devletin çıkarlarının büyük ölçüde çakıştığı bir alan teşkil ediyor; bu durum aynı zamanda ülke içi aktörlerin dış politikanın şekillenmesi üzerinde artan etkisini de gözler önüne seriyor. Fadi iyi ki beni arayıp bir araya gelmemiz ve Britanya'nın analitik yeteneklerini Türkiye'nin küresel bir güç olma çabalarını daha derinlikli yorumlamak için kullanmamız konusunda ısrar etmiş.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zana dışarı, Cihaner içeri

Joost Lagendijk 2011.04.20

2003 ve 2004'te aylar boyu saatlerce Leyla Zana'nın başının arkasına baktım.

Birkaç metre önümde, Ankara'daki kasvetli Devlet Güvenlik Mahkemesi salonlarından birinde hâkimle savcının karşısında oturuyordu. Üç arkadaşıyla birlikte, birkaç yıl önce terörist PKK ile bağlantıları olduğu gerekçesiyle hapse girmelerine yol açan dava yeniden görülüyordu. Bunun sebebi 2003'te kabul edilen ve Türk devletini Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin adil olmadığına hükmettiği davaları yeniden görmeye mecbur bırakan yeni bir yasaydı. Zana'nın 10 yıl hapisle cezalandırıldığı ilk dava, o kusurlu davalardan biriydi. Peki suçu neydi? 1991'de TBMM'deki milletvekilliği yemini sırasında Kürtçe bir cümle kurması. Ceza almasından kısa süre sonra birçok Avrupalı için Türkiye'deki Kürtlerin dillerinin, kültürlerinin ve siyasi haklarının tanınması için verdiği mücadelenin simgesi haline geldi. 1995'te Avrupa Parlamentosu Zana'ya Saharov ödülünü verdi; insan haklarını savunduğu için eziyet gören insanlara verilen özel bir ödüldü bu.

Parlamento adına, yeniden görülen davada bulunmak, Zana ve diğer üç mahkuma moral destek vermek ve bu kez davalıların adil yargılanıp yargılanmayacağını görmek üzere defalarca Ankara'ya gittim. Adil

yargılanmadılar, zira aynı sudan kanıtlar ve Türk Ceza Kanunu'nun kısıtlayıcı maddelerinin tartışmalı yorumu söz konusuydu. Neticede Zana ve üç eski Kürt parlamenter Nisan 2004'te tekrar ceza aldı. Bütün dava üç ay sonra şaşırtıcı bir noktaya geliverdi ve Yargıtay'ın kararı teknik bir hataya dayanarak bozması üzerine dördü de serbest bırakıldı.

Zana nihayet özgürdü ve ilerleyen yıllarda, ödülünü almak ve Kürt sorununu tartışmak için çeşitli defalar Avrupa Parlamentosu'nu ziyaret etti. Türkiye'de ne olması gerektiğine dair pek çok kez onunla konuşma fırsatı buldum. Canlı tartışmalardı bunlar, bazı noktalarda anlaşıyorduk, fakat hapisteki PKK lideri Abdullah Öcalan'ın Kürt sorununun çözümü konusunda oynaması gereken kilit role dair yaklaşımında aynı fikirde değildik. Bu düşüncesini Türkiye'de de açıkça ifade etti ve bundan dolayı 2008 ve 2009'da "terör propagandası yaptığı" gerekçesiyle yine yıllarca hapis cezası aldı.

Son birkaç yıldır Zana'yla konuşmadım. Hâlâ aktif olmasına rağmen, yeni bir Kürt siyasetçiler kuşağının onun yerini aldığı izlenimi içindeydim. Fakat BDP haziran seçimleri için onu tekrar aday gösterdi ve iyi bir parlamenter olabileceğini kanıtlaması için ikinci bir şans verdi. Ve birçok kritik meselede onunla hemfikir olmasam da, performansını merakla bekliyordum. Öyle bir şey olmayacak. İki gün önce Yüksek Seçim Kurulu (YSK) Zana'nın ve başka bazı BDP'lilerin adaylığını eski mahkumiyetlerini gerekçe göstererek veto etti. Neticede bunun anlamı şu: Türk yargısının geçmişte Zana'yı hapse götüren bütün hataları ve keyfi kararları hâlâ onun peşini bırakmıyor. O bir zamanların değil, bütün zamanların sanığı.

Aynı YSK eski başsavcısı İlhan Cihaner de dahil, bazı Ergenekon sanıklarının adaylığında ise hiçbir sorun görmedi. Bu insanların Meclis'e girmek istemesinin tek nedeninin hapisten çıkmak olduğu herkesin malumu olsa da, YSK yetkilileri Meclis yetkilerinin ve onunla birlikte gelen dokunulmazlığın bu şekilde suiistimal edilmesine dair hiçbir kuşku beyan etmiş değil. Zana'nın reddedilip Cihaner'in onaylanması iki bariz mesaj veriyor. Bu BDP'ye yönelik bir kışkırtma, ki partinin ve destekçilerinin buna kapılmayacak kadar akıllı davranmasını umut ediyorum. Bu aynı zamanda bütün mevcut ve müstakbel suç sanıklarına, bir sonraki seçimler öncesi kendilerine Türk yargı sisteminin düzgün işlemesini bozmakta yardımcı olmaya istekli bir parti aramaları yönünde çıkarılmış bir davetiye.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Oklahoma City

Joost Lagendijk 2011.04.24

Geçen hafta Teksas ve Oklahoma'daki çeşitli üniversitelerde AB, Türkiye ve Ortadoğu üzerine konuşma yapmak için ABD'deydim.

Keyifliydi ve görebildiğim kadarıyla, konuşmam toplantılara katılan öğrenciler ve öğretim üyeleri tarafından beğenildi. Birçok Amerikalının Türkiye, Avrupa veya Ortadoğu hakkında pek az şey bildiği veya hiç bilgisi olmadığı doğru. Büyük çoğunluğunun umurunda da değil, zira doğdukları ülkeden ayrılmak gibi bir niyetleri yok. Öyleyse başka yerlerde ne olup bittiğiyle ilgilenmenin ne alemi var? Fakat Houston, Dallas ve Oklahoma City'de tanıştığım insanlar dünyanın bu köşesindeki gelişmelerle, bilhassa da Türkiye'nin devrim sonrası Arap dünyası için bir örnek mahiyetinde artan önemiyle son derece ilgiliydi. Beklenebileceği gibi Türkiye'nin İsrail ve İran politikalarına dair pek çok soru aldım; birçok Amerikalı bu politikaları Türkiye'yi Batı'dan uzaklaştıran şu

meşhur eksen kaymasının kanıtı olarak görüyor. Çoğunluğunu akademisyenlerin oluşturduğu dinleyicileri, bunun Türkiye'nin bölgedeki aktif dış politikasını temelden yanlış okumak olduğuna ikna edebildiğimi umarım. Birçok dinleyici Türkiye'nin, gayet yakın ilişkiler geliştirdiği Suriye'deki Esed rejimine karşı başarılı bir isyana nasıl yaklaşacağını da merak ediyordu.

Ne var ki sonuçta beni bu geziyle ilgili en çok etkileyen şey, Amerikalı ev sahiplerimin endişeleri veya Rice Üniversitesi, Teksas A&M ve Oklahoma Üniversitesi'nin kampüslerinin büyüklüğü ve kalitesi değildi. Geçen hafta beni asıl çarpan, 19 Nisan 1995'te Alfred P. Murrah Federal Binası'na yönelik bombalı saldırıyı anmak için inşa edilen Oklahoma City Ulusal Anıtı&Müzesi'ydi. Saldırıda 168 erkek, kadın ve çocuk öldü. 11 Eylül öncesi ABD'deki en büyük terör saldırısıydı. Saldırının gerçekleştiği yeri ziyaret ettiğimde bazı olguları ve isimleri hatırlayabiliyordum. Fakat bu kentin merkezinde, tam 16 yıl önce yaşanan dramın ne kadar büyük olduğunu hiç tahayyül edememiştim.

Vaktiyle bombalanan binanın bulunduğu yerin dışında etkileyici bir anıt inşa edilmiş. Birbirinin eşi olan iki anıtsal kapı yıkım anını ifade ediyor - 19 Nisan 09.02. "Boş Sandalyeler Alanı" kaybedilen hayatları simgeliyor; buradaki daha küçük sandalyeler öldürülen 19 çocuğu temsil ediyor. Muazzam patlamadan geriye kalan binanın içerisinde düzenlenmiş müzenin en nefes kesici odalarından birinde, saldırı anında sokağın karşısında yapılan bir toplantının resmî kayıtlarını dinleyebiliyorsunuz. Birilerinin toplantının prosedürlerini anlattığını duyuyorsunuz ve birdenbire inanılmaz bir patlama sesi, ardından çığlıklar ve feryatlar. Yandaki odada 09.13'te harap olmuş binanın helikopterden çekilmiş haber görüntülerini izleyebiliyorsunuz - bunlar yayınlanan ilk görüntüler. Bu görüntüleri hatırlıyordum: Adeta ortadan yarılmış kocaman bir bina, bütün katları yok olmuş.

FBI derhal tarihteki en büyük soruşturmayı başlattı. Kısa süre sonra iki kişi, Timothy McVeigh ve Terry Nichols tutuklandı; gerçekten de ikilinin kamyonu patlayıcıları dolduran ve federal binanın önüne getiren kişiler olduğu ortaya çıktı. Birbirlerini ordudan tanıyan, aşırı hükümet karşıtı fikirlere sahip, hayal kırıklığı içindeki adamlardı bunlar. Fakat bazı haber kuruluşları ve birçok Amerikalı uzun müddet başkalarının da işin içinde olması gerektiğine inandı. Bu sinekkaydı tıraşlı, kısa saçlı iki Amerikalı eski askerin kendi insanlarını böylesine büyük bir yıkıma maruz bırakabileceğini kabul etmek istemiyorlardı. Patlamadan hemen önce binadan çıkıp koşarak uzaklaşan Ortadoğululardan bahsedildi. Bazı yerel siyasetçiler hiç vakit kaybetmeden İslami köktencilığe atıfta bulundu; yabancıları suçlamak yönünde utanç verici ve temelsiz bir çabaydı bu. Kısa süre sonra özür dilemeye mecbur oldular. Neticede çoğu Amerikalı acı gerçeği kabul etmek zorunda kaldı: Bu terör eylemi ülkenin kendi bağrından çıkmıştı. McVeigh idama mahkum edildi ve cezası 2001'de infaz edildi. Nichols ise müebbet hapse çarptırıldı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Suriye'de sıfır çözüm

Joost Lagendijk 2011.04.27

Uluslararası toplumun Suriye'ye karşı sertleşmesi yönündeki çağrılar gün geçtikçe artıyor.

Geçen cuma 100'den fazla insanın öldürülmesinin ve çeşitli Suriye kentlerinde göstericilere yönelik süregiden kanlı saldırıların ardından ABD, AB ve Türkiye, Suriye liderliğinden kaynaklı kızgınlığını ve rahatsızlığını ifade etti. Esad rejiminden aşırı güç kullanımından kaçınmasını ve dişe dokunur siyasî reformlar başlatmasını

istediler. Dünyanın her köşesinde, anamuhalefet partisi CHP de dahil, birçok çevre daha fazlasının yapılması gerektiğine kuvvetle inanıyor, fakat bu cinayetleri bir an önce durdurmak için ne gibi etkin önlemlerin alınabileceği o kadar açık değil. Daha sert açıklamalar, hatta var olanlara ilaveten yeni yaptırımların devreye sokulması Suriye makamlarını bu ağır zulmü durdurmaya ikna edebilir mi? Korkarım ki edemez.

Bir tarafta kamuoyunun ve birçok siyasetçinin artan öfkesi ve harekete geçilmesi çağrısıyla, diğer tarafta Suriye uzmanlarının büyük kısmının temkinli analizleri ve düşük beklentileri arasında çarpıcı bir farklılık söz konusu. Geçen hafta ABD'deyken tesadüfen Oklahoma Üniversitesi Ortadoğu Çalışmaları Merkezi'nin direktörü ve internetteki popüler haber sitelerinden Syria Comment'in yazarı Joshua Landis ile karşılaştım. Landis'e göre Suriye devlet başkanının zorla iktidardan düşürülemeyecek olmasının, en azından şu an için hem uluslararası, hem ülke içi sebepleri var. Esad'ın ayakta kalması bölgedeki bütün kilit aktörlerin (İran, İsrail, Türkiye ve Suudi Arabistan) menfaatine. "Herkesin refleks halinde takındığı tavır, Esad'ın kontrolü tekrar ele alabilmesini ummak olacaktır." diyor Landis, zira "Suriye'nin ulusal kurumlarının Irak'ta olduğu gibi çökme ihtimali yüksek. Ve sonrasında karşınıza bitmek bilmez hizipleşmeler çıkacaktır." Böyle bir durumdan en fazla kaybı olacak ülke İran: Suriye Tahran'ın yegane Arap müttefiki ve onu kaybetmek İran'ın Lübnan ve İsrail/Filistin'deki gelişmeleri Hizbullah ve Hamas üzerinden etkileme çabalarına ciddi bir darbe vuracak. İsrail ile Esad rejimi birbirini zerre kadar sevmiyor, fakat kaostan ve Müslüman Kardeşler'in yükselişinden korkan İsrail kendisine Esad'ın alternatifinin ne olabileceğini soruyor. Son birkaç yıldır Türkiye komşularıyla, birçok ticarî kazanım getiren çok iyi ilişkiler geliştirmiş durumda. Ankara'nın ilk tercihi de, rejim değişikliğini ve büyük ihtimalle onu izleyecek olan istikrarsızlığı teşvik etmek değil, Esad'a reform baskısı yapmak.

Suriye'nin Mısır olmadığını bilen diğer Suriye uzmanlarının yorumları Landis'inkilerden farklı değil. George Manson Üniversitesi Ortadoğu Çalışmaları Programı direktörü Bessam Haddad, Arap Reform Bülteni'nde iki ülkenin niye kıyaslanmaması gerektiğini açıklıyor. Eski Devlet Başkanı Mübarek dönemindeki ağır baskıya rağmen Mısır'da sivil toplum Suriye'dekinden çok daha gelişkin. Haddad'a göre, Mısır'da son on yıl zarfında bu belli düzeyde bir bireysel ve grupsal güç birikimine (yanı sıra toplumun yeniden politikleşmesine) yol açtı, ki Suriyeliler böyle bir güçten tümüyle mahrum. En önemlisi de Suriye toplumu din, cemaat, mezhep ve etnisite açısından çok daha heterojen, bu da muhalefet arasında uyumu zorlaştırıyor. Diğer yandan Suriye'nin zor kullanan aygıtları ve ordusu, bütün kilit mevkileri tutmuş olan Esad ailesi üyeleriyle iktidarın üst kademelerinde sıkı bir birlik oluşturuyor. Bu da Haddad'ı, Suriye ordusu ve güvenlik birimlerinin Esad'a karşı ayağa kalkma ihtimalinin zayıf olduğu sonucuna götürüyor. Bu ayıltıcı değerlendirmeye ilaveten Landis, Suriye isyanındaki liderlik eksikliğine dikkat çekiyor: "İsyanın başını 20'li ve 30'lu yaşlarında genç aktivistler çekiyor. Cesurlar, disiplinliler ve insanları özgürlük çığlığının arkasında toplamak konusunda çok başarılılar. Daha ötesini başarmak için Suriye halkını, iç savaşın dehşetini veya ulusal kurumların çöküşünü tecrübe etmeksizin parlak bir geleceğin mümkün olduğuna ikna edebilecek bir liderlik üretmeleri gerekiyor."

Her gün kanlı şiddetin şoke edici görüntüleri karşısında insan elbette uzmanların haksız çıkmasını umut ediyor. Fakat eğer haklılarsa, Suriye'de uzun bir acımasız baskı dönemine ve bu zulmün sona ermesi çağrılarını yaparken Esad iktidarını devirmeye muktedir ve istekli olmayan kenardaki seyircilere hazırlıklı olmalıyız.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çılgın inşa ve imha projeleri

Başbakan'a hakkını teslim etmek lazım: Kamuoyunun ve medyanın gündemine damga vurmak konusunda Türkiye'de kimse onun eline su dökemez.

Geçen hafta açıkladığı Kanal İstanbul projesi ülkenin her kesiminden muazzam bir ilgi gördü. Açıklamanın ertesi günü berberdeydim ve herkesin konuştuğu tek konu buydu. Berberlerdeki konuşmalar, halkın zihnini nelerin meşgul ettiğine dair iyi bir göstergedir genellikle. Gelineen noktada, seçimlere sadece altı hafta kalmışken, kanal projesi yeni anayasanın içeriği veya Türkiye ile sınırdaş olan Suriye'de yüzlerce göstericinin öldürülmesiyle birlikte ortaya çıkan ziyadesiyle problemlili durum gibi meseleleri bir kenara itiverdi. 12 Haziran öncesi gerçek sorunların bu kadar kolay ikinci plana itilmesi, seçimlere yönelik mevcut heyecan eksikliğini de gösteriyor. Oylar sayıldıktan sonra Türkiye'nin siyasi hayatında büyük ihtimalle hiçbir şey değişmeyecek. İktidar partisi kazanacak ve 2007'deki ezici zaferini tekrarlayacak, CHP oyunu birkaç puan artıracak, MHP biraz oy kaybedecek, fakat Meclis'e girmeyi yine de başaracak. Böylesine iddialı ve heyecan verici bir proje ortaya konmuşken, partiler arasındaki anlamsız atışmalarla ve seçimin detaylarıyla niye uğraşılın ki?

"Çılgın" Kanal İstanbul projesine daha yakından bakmanın niye faydalı olabileceğine dair birkaç gerekçe saymak isterim. Birincisi, bu kanalın bir bütün olarak İstanbul için, petrol veya tehlikeli maddelerle yüklü gemilerin kaza yapma tehlikesini nasıl olup da ortadan kaldıracaklarını anlamış değilim. Boğaz'a yakın oturan biri olarak, kapımızın önünden daha az petrol tankeri geçmesini isterim elbet. Fakat Boğaz'a paralel bir rota yaratmak, olsa olsa daha fazla insanı riske sokacaktır. Boğaz'da daha az gemi olacak, fakat her iki su yolundaki gemi toplamı artacak. Bu da Boğaz'a yakın oturan İstanbulluların (önceye göre azalsa da) hâlâ tehlikede olması, onlara bir de kanalın iki tarafında inşa edilecek ve her biri bir milyon insanı barındıracak olan iki yeni mega kentin sakinlerinin eklenmesi anlamına gelecek. Ben hâlâ, İstanbul'un yeni bölgelerinden geçen daha fazla gemiye davetiye çıkarmak yerine, gemilerin kullanımını ortadan kaldıracak boru hatları gibi alternatif nakil rotalarının kurulmasının daha mantıklı olduğu kanaatindeyim.

İkinci olarak, yeni su yoluna yapılacak yatırımın toplamı 50 milyar dolar civarında. Yani çok para. Bu para niye devlet hastanelerindeki sağlık hizmetini daha kaliteli hale getirmek veya ilk ve orta eğitimin düzeyini yükseltmek için harcanmasın? Biliyorum, bunlar siyasetçiler için hayal gücünü kışkırtan devasa inşa projelerinden daha az "cazip" öneriler. Fakat eğer Türkiye dünya sahnesinde saygın ve başarılı bir aktör olmak istiyorsa bu iki mesele de hayati önem taşıyor. Vatandaşlarınızın pek çoğu modern bir toplumda hak ettiği sağlık hizmetini hâlâ almazken kanallar inşa etmenin ne alemi var? Düşük eğitim düzeyi, öğrencilerin çoğunu yüzünü geleceğe dönmüş, teknolojiye ve dil becerilerine dayanan bir ekonomiye katılmaktan alıkoymayı sürdürürken betona yatırım yapmak niye? Kanal İstanbul'un Türk inşaat şirketleri için bir nimet olacağı muhakkak. Hiç olmadığı kadar fazla çelik ve çimento üretecekler. 20. asırda çok önemli olan eski tarz teçhizat üretiminde Türkiye'nin konumunu güçlendirecek. Fakat ülkeyi, yüksek teknolojilerin ve sağlıklı ve eğitilmiş bir nüfusun belirleyici faktörler olduğu 21. asra hazırlamayacak.

Türk devleti daha fazla inşa planlarken, imha konusundaki kabiliyetini sergilemekten de geri kalmıyor. Kars'ta ünlü heykeltıraş Mehmet Aksoy'un tasarladığı, barış ve insanlığı simgeleyen anıt yıkılıyor. Bu, yerel milliyetçilerin ve Başbakan'ın siyasi müdahalelerinin sonucu; daha önce demokratik şekilde alınan kararları yok sayarken, hukukun üstünlüğüne dayanan bir devlet olarak Türkiye'yi alay konusu haline getiriyor. Türkiye'nin dışarıdaki imajını yerle bir edecek utanç verici bir tutum bu, zira kabul edilemez bir sansürcülük olarak görülüyor ve dünyanın Taliban döneminde Afganistan'da tanık olduğu hoşgörüsüzlükten farksız addediliyor. Bu ülke niye önceliklerini doğru belirleyemiyor?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mücahit

Joost Lagendijk 2011.05.04

19. asrın Amerikalı yazarlarından Mark Twain, şu satırları yazarken sanırım iki asır sonra Usame bin Ladin'in ölümünü öğrenen dünya vatandaşlarının duygularına tercüman olmuştu: "Bir insanın ölmesini asla dilemem, fakat bazı ölüm ilanlarını büyük bir zevkle okurum."

Pek çok yorum ve tepkide, bir seri katilin ortadan kaldırılmasından kaynaklı rahatlama ve adalet duygusunun bileşimini, fakat Ladin'in ölüm haberi sonrası bazı Amerikan kentlerinde tanık olduğumuz sevinç çılgınlıkları ve kutlamalardan duyulan rahatsızlığı görmek mümkün. Kuşkusuz Bin Ladin, İslami köktencilğin Müslüman olup olmadığına bakmaksızın çok sayıda insanı öldüren bir kanadının simgesi haline gelmişti. Başkan Obama, Bin Ladin'in Müslüman bir lider değil, Müslümanları kitlesel katliama uğratan biri olduğunu söylerken haklıydı. Fakat Ladin'in en yıkıcı mirası dünya çapında Müslüman olanlarla olmayanlar arasındaki ilişkileri zehirlemesi, Batı'da medeniyetler çatışması fikrinin havariliğini yapanlarla güç birliği yapmasıydı. İslam'la diğer dinlerin asla bir arada huzur içinde yaşamayacağı düşüncesi ne yazık ki bu hafta da denize gömülmüş değil. Hayatın her alanından ve bütün dinlerden fanatikler hâlâ Bin Ladin'in temel tezine inanıyor. Hatta onlardan bazılarının, en tanınmış ideologlarının ölümünü dünyanın her köşesinde masum insanlara yeni saldırılar düzenlemenin gerekçesi olarak kullanacağı beklenebilir. Reuters'in düzenlediği ankete katılanların yaklaşık yüzde 80'i ABD yönetiminin Bin Ladin'i öldürmekle doğru karar verdiğini söylüyor. Fakat sadece yüzde 25'i Kaide liderinin ölümünden sonra kendisini daha güvende hissediyor, yüzde 59'u ise böyle hissetmiyor.

Fakat Bin Ladin'in fikirlerinin süregiden popülerliği, tezahürünü sadece daha fazla terörist şiddet korkusunda bulmuyor. Bin Ladin'in ölümüne yönelik tepki selinin ortasında Gazze Şeridi'ndeki Hamas yönetiminin lideri İsmail Haniye gazetecilere yaptığı açıklamada, "Bir Arap mücahide suikast düzenlenmesini ve öldürülmesini kınıyoruz." dedi. Bizzat inatçı bir terörist olmadıkça bir insan bunu nasıl söyleyebilir? İsrail hükümeti, Haniye'nin, ölümünün ardından Kaide liderine sahip çıkmasından gayet mutlu olmalı, zira bütün Hamas liderlerine sürekli terörist damgası yapıyor. Halbuki Hamas'ı yakından takip edenlerin büyük çoğunluğu, en azından yakın zamana dek Haniye'yi, Gazze Şeridi'nin gündelik işleyişini devam ettirmek söz konusu olduğunda uzlaşmaların değerini, ideolojik bakımdan katıksız ve tavizsiz olan sürgündeki Hamas liderliğinden çok daha iyi bilen bir pragmatist olarak görüyordu. Gazze Şeridi'ndeki siyasi analistler Haniye'nin sözlerini, bölgede Hamas'ı fazla ılımlı addeden ve güçlerini silahlı çatışmalara süren Kaide bağlantılı Selefi gruplarla gerilimleri yatıştırma çabası olarak izah etmeye çalıştılar, fakat çok ikna edici olmadılar.

Haniye'nin sözlerinin arkaplanında ne olursa olsun bu, Mısır arabuluculuğunda Hamas ile rakibi El Fetih'in Abbas başkanlığındaki Filistin Yönetimi arasında sağlanan anlaşma sonucu bu hafta ilan edilecek Filistin geçici birlik hükümeti açısından hiç hayra alamet değil. Filistin Yönetimi sözcüsü Gassan Hatib'in Bin Ladin'le ilgili sözleri ise şöyleydi: "Bin Ladin'den kurtulmak barış içinde bir dünya hedefi için hayırlı, fakat önemli olan Bin Ladin gibilerin dünyada yarattığı ve teşvik ettiği söylemin ve yöntemlerin -şiddet yöntemlerinin- üstesinden gelmek."

Ortak amaçları mahiyetinde, 1967 sınırlarına dayalı bağımsız ve yaşayabilir bir Filistin devletine ulaşmak yönündeki en iyi stratejiyle ilgili böylesine esaslı değerlendirme farkı varken, Hamas-El Fetih anlaşması ne

kadar ayakta kalacak? Filistinliler arasındaki hassas anlaşmanın, daha olumlu sonuçlar üretmeye bile başlamadan çökmesi hazin olacaktır. Filistin sorununun çözümü, şiddete dayalı taktiklerinin bahanesi olarak Filistinlilerin süregiden acısına işaret etmeyi pek seven bütün İslami köktencilerin en iyi panzehiridir. Korkarım ki Bin Ladin'in ve şiddet yüklü zihniyetinin uzun gölgesi bir süre daha üzerimizden kalkmayacak. Bir süre daha masum kurbanlara ve onlarla birlikte dişe dokunur çözümlere ket vurulduğuna tanık olacağız.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İlelebet beraber mi?

Joost Lagendijk 2011.05.11

"Yıldızlardan bir hale/Raks ediyor derin mavi denizin üzerinde/İlelebet beraber" Bu bir haiku, Japon şiirinde belli bir kalıpla yazılan bir tür.

Yukarıdaki haiku iki gün önce Avrupa Konseyi Başkanı Herman van Rompuy tarafından, 9 Mayıs'ın anısına yazıldı. Avrupa Birliği için önemli bir gün bu. Fransız Dışişleri Bakanı Robert Schuman'ın 9 Mayıs 1950'de okuduğu tarihî bildiri, 1957'de AB'nin kurulmasıyla sonuçlanan süreci başlatmıştı.

Siyasetçilerin şiir yazması her zaman hoş bir şeydir ve Van Rompuy da haiku sevgisiyle biliniyor. En son haikusu sarı yıldızlı mavi Avrupa bayrağına bariz bir gönderme. Fakat daha önemlisi, Avrupa'nın önde gelen siyasetçilerinden birinin AB'ye üye ülkeler arasındaki mevcut ve müstakbel birliği vurgulama ihtiyacı hissetmesi.

Van Rompuy'un Avrupa'nın birlikteliğine yaptığı vurgu, birlik içindeki uyumun 'Der Spiegel' tarafından ciddi şekilde sorgulanmasından birkaç gün sonrasına denk geldi. Meşhur Alman dergisi geçen cuma bütün AB maliye bakanları arasında 9 Mayıs'ta gizli bir toplantı planlandığını ve ana gündemin Yunanistan'ın Avro bölgesinden ayrılması gerekip gerekmediğini tartışmak olacağını yazdı. Haber müthiş bir etki yaptı. Avro derhal yüzde 1 değer kaybetti, bütün Avrupa medyası haberin üzerine atladı ve AB birdenbire ciddi bir krizle karşı karşıya kaldı.

Sonraki birkaç saat boyunca bir sert yalanlamalar ve mahcup gerekçelendirmeler furyasına tanık olduk. Hayır, Yunanistan'ın Avro bölgesinden ayrılması asla ve kat'a söz konusu değildi. Fakat evet, Lüksemburg başbakanı ve Avro bölgesi başkanı Jean-Claude Juncker'in Avro kullanan en büyük Avrupa ekonomilerinin (Almanya, Fransa, İtalya ve İspanya) maliye bakanlarını ülkesindeki küçük bir kalede toplantıya davet ettiği doğrudur. Avrupa Bankası Başkanı Jean-Claude Trichet, Avrupa Komisyonu'nun ekonomik işlerden sorumlu üyesi Olli Rehn... Yunanistan maliye bakanı George Papakonstantinu da davetliler arasındaydı. Bu açıklama diğer Avrupa başkentlerinin öfkeli tepkilerine yol açtı. Niye bütün Avro bölgesi ülkeleri toplantıya davet edilmemişti? Sözgelimi bilhassa Hollanda, Yunanistan, İrlanda ve Portekiz gibi zor durumdaki ekonomilere yardım etmek için oluşturulan fona ciddi katkıda bulunurken nasıl olur da toplantıya dahil edilmezdi?

Lüksemburg toplantısının herkese açık olmamasına dair öne sürülen gerekçeler ikna edici olmaktan çok uzaktı ve büyük AB üyesi ülkeler tarafından önemli bir anlaşma hazırlığı yapıldığı hissiyatını güçlendirmekten başka işe yaramadı. Ana gündem maddesi gerçekten de Yunanistan'dı. Yunanlıları Avro bölgesinden çıkarmak değil, Yunanistan'ın yüz yüze olduğu süregiden sorunlarla nasıl başa çıkılacağı mevzubahisti. Ülke, ekonomik olarak ayakta kalabilmek için yakın geçmişte AB'den ve IMF'den büyük borçlar aldı. Fakat destek paketi işe yaramıyor.

Finans piyasaları Yunanistan'ın (veya Portekiz'in) borçlarını geri ödeyecek kadar hızlı büyüyeceğine inanmıyor ve bu yüzden Atina için yeni borçlar almak her geçen gün daha da zorlaşıyor.

Geçen cuma Avro bölgesinin önde gelen siyasi karar mercilerinin vardığı sonuç, Yunanistan'ın, ödemelerinin düzensiz bir şekilde revize edilmesinden kaçınmak için kısa zaman sonra bir ikinci kurtarma paketine ihtiyaç duyacağı yönünde. Bu da ilave fonların devreye sokulması ve belki de mevcut borçların vadesinin uzatılması anlamına gelebilir. Bu kararın ne zaman alınacağı belirsiz, fakat finans piyasaları AB'yi hızlı hareket etmesi yönünde zorlayabilir. Aynı zamanda, giderek daha fazla iktisatçı, borcun yüzde 50'si veya daha fazlasının silinmesini içeren 'çetin' yeniden yapılandırmaların eninde sonunda zorunlu hale geleceği kanısında. Yunan tahvillerine yatırım yapan birçok Avrupa bankası, bu taahhütlerin değeri ciddi şekilde azaltılırsa sıkıntıya girecektir. Bazı analistler bu sert önlemlerin bile yeterli olmayacağına ve AB'nin Yunanistan ve Portekiz'in ortak para biriminden çekilmesi yönündeki müzakerelere kendisini hazırlaması gerektiğine inanıyor.

Schuman'ın süreci başlatmasından 61 yıl sonra, AB en ciddi krizlerinden birini yaşıyor. Geçmişte birlik ayakta kalmayı ve krizlerden daha da güçlenerek çıkmayı başardı. Fakat gelinen noktada mevcut üye ülkelerin hepsinin ilelebet beraber kalıp kalmayacağından emin değilim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Aklımdaki Gürcistan

Joost Lagendijk 2011.05.15

Düşük seviyeli atışmaların damgasını vurduğu bir seçim kampanyası sırasında Türkiye'nin dış politikasına dair ciddi tartışmalar yapmaya mahal kalmaması pek de şaşırtıcı değil.

Avrupa ve ABD'de Türkiye'nin dünyadaki rolü üzerine tartışmalar Türkiye ile AB arasındaki sorunlara ve (olumlu bir işaret mahiyetinde) Türkiye'nin Arap Baharı'nın sonucunu etkileme potansiyeline odaklanıyor. Şu an için içeride ve dışarıda Türkiye'nin batı ve doğu komşularıyla, Balkanlar ve Güney Kafkasya'yla ilişkilerine pek ilgi gösteren yok. Fakat bu, herkesin bu konu üzerine kafa yormayı bıraktığı anlamına gelmiyor. Geçen hafta Avrasya Ortaklık Fonu ve Hollanda Uluslararası İlişkiler Enstitüsü Clingendael, Lahey'de Gürcistan hakkında üst düzey bir seminer düzenledi. Tartışmaların büyük çoğunluğu eski Sovyet cumhuriyetindeki iç gelişmelere yoğunlaştı. "Gürcistan demokrasi mücadelesine öncülük mü ediyor, yoksa bu mücadeleyi yitiriyor mu?" sorusuna cevap arandı. Benden de Gürcistan'ın dönüşümünün genel siyasi etkilerine dair, Türkiye'nin bakış açısından bir konuşma yapmam istendi.

Katkıların niteliğinden, bilhassa da Gürcistan'dan gelen katılımcıların katkılarından etkilendiğimi söylemeliyim. Konuşmacılar arasında Gürcistan Başbakan Yardımcısı Giorgi Baramidze, Gürcistan Hür Demokratları'nın ve muhalefetin lideri Irakli Alasania, muhalif gazeteci ve internetten yayınlanan 'The Liberal'in yayın yönetmeni Şorena Şaverdaşvili de vardı (<http://liberali.ge/english>). Konuşmacılar birçok noktada esaslı bir fikir ayrılığı içindeydi. İktidar partisinin temsilcileri yolsuzlukla mücadele ve ticaret ortamının iyileştirilmesi konularında kaydedilen ilerlemeyi vurgularken, diğerleri Saakaşvili'nin otokratik eğilimlerine dair pek çok örnek verdi. Sözelimi yargı bağımsız değildi ve medyaya hükümet yanlısı bir tarafgirlik hakimdi. Geçmişte, Balkan ülkelerinde veya başka yerlerdeki karşıtlar arasında bu tür çatışmalara epey tanıklık etmişliğim vardır. Çoğu zaman bu fikir alışverişleri hiçbir yere varmaz, çünkü konuşanlar birbirlerini dinleme niyetinde değildir ve

sadece kendi fikirlerini kabul ettirmeye çalışırlar. En azından bu konferansta Gürcüler arasında böyle bir şey yoktu. Herkes eleştirilere cevap vermek için elinden geleni yaptı, somut örnekler ortaya koymaya çalıştı ve fikir ayrılıklarına rağmen karşıtının fikirlerine saygı gösterdi. Hepsini dinledikten sonra Gürcistan'ın bölge için gerçekten demokratik bir model olup olmadığından hâlâ emin değilim. Fakat farklı fikirlerin dengeli ve saygılı bir tarzda tartışıldığı böyle olgun bir siyasi kültürden diğer birçok ülkenin ders almasının hayırlı olacağını söyleyebilirim.

Türkiye-Gürcistan ilişkilerine gelirsek, sadece şu olgunun altını çizebilirim: Türkiye aşağı yukarı aynı türden iç sorunlarla yüz yüze olsa da, Gürcistan bir model olarak görülüyor. Ankara ile Tiflis arasındaki ilişkileri, kültürel yakınlık, güçlü ekonomik bağlar ve iki ülkeyi önemli enerji koridorları olarak konumlandırmaktan kaynaklı ortak çıkarların bir bileşimi şekillendiriyor. Son meselenin ucu Türkiye ile Rusya arasındaki karmaşık ilişkilere de dokunuyor; bir gözlemcinin de söylediği gibi, "geniş çaplı işbirliği ve gizli rekabet unsurlarıyla dolu" bir ilişki bu. Gürcistan, Türkiye ile Rusya arasında Orta Asya'dan Avrupa'ya doğalgaz ve petrol nakli konusunda yaşanan rekabette kilit bir rol oynuyor. Bakü'de başlayıp Türkiye'de sona eren meşhur boru hatları hep Rusya'yı baypas ederek Gürcistan üzerinden geçiyor. Birçok analiste göre Gürcistan ile Rusya arasındaki Ağustos 2008 savaşının, birçok başka hususun yanında bir sebebi de Rusya'nın, enerji anlaşmalarından dışlandığını düşündüğü takdirde bu boru hatlarının güvende olmadığını Gürcistan ve Türkiye'ye açıkça göstermek istemesiydi. Bu Türkiye'nin planlarına vurulan bir darbeydi, fakat bununla ilgili yapılabilecek pek fazla şey yok, zira Türkiye Rus doğalgazına ve petrolüne ağır şekilde bağımlı durumda.

2008'den bu yana Türkiye ve Gürcistan ekonomik bağlarını güçlendirmeye odaklanıyor. Son dönemdeki planlar arasında Türkiye'nin Gürcistan'da üç hidroelektrik santrali inşa etmesi ve sınırlarını Gürcistan vatandaşlarına daha fazla açması da var.

Türkiye Güney Kafkasya'da önemli bir aktör olmak istiyor, fakat Ermenistan ile çözülmeyen sorunlar, Azerbaycan'ın negatif etkisi ve kimsenin Rusları karşısına almak istememesi Türkiye'nin hedeflerini ciddi şekilde daraltıyor. Kendisinin ve Rusya'nın enerji çıkarları arasında hassas bir denge gözetmek Türkiye'nin önündeki tek makul seçenek gibi görünüyor. Öngörülebilir gelecekte Türkiye'nin aklında Gürcistan değil Rusya olacak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Son kuşak

Joost Lagendijk 2011.05.25

Geçen hafta Diyarbakır Belediye Başkanı Osman Baydemir hepimizin had safhada ciddiye alması gereken bir uyarıda bulundu.

Birçoklarının Barış ve Demokrasi Partisi'ndeki (BDP) ılımlı seslerden biri olarak gördüğü Baydemir, BDP'nin mevcut liderlerinin Türk devletinin müzakere edip tokalaşabileceği son Kürt kuşağı olduğunu söyledi. Diyarbakır Belediye Başkanı'na göre artık uzlaşmak istemeyen yeni bir kuşak var ve onların radikal tavrı bazı eski kuşak mensuplarını da etkilemeye başladı. Türkiye'nin batısı ve doğusunda yaşayan insanların birbirleri hakkındaki düşünceleri arasında büyük bir mesafe oluştuğunu belirten Baydemir, "Artık duygudaşlık yaşayamıyoruz. Bu çok acı bir durum, fakat gerçek bu." diye konuştu.

Birkaç hafta önce Diyarbakır'da yaşayan Kürt bir akademisyen ve kadın hakları aktivistiyle konuştum. Bana tam da aynı şeyleri söyledi. Onun kuşağı, diyelim ki 30 ile 45 yaşları arasındakiler, 1980 darbesi sonrası Kürt milliyetçilerinin acımasız ve şiddetli bir şekilde ezilmesini doğrudan tecrübe etmemişti. Diyarbakır Cezaevi'ndeki tüyler ürpertici hikâyeleri biliyorlardı, fakat bu hatıralar kendi günlük deneyimlerini yansıtmıyordu. Dediğine göre, kendi kuşağındakilerin büyük çoğunluğu hayatta ilerlemek, Türkçe öğrenmek ve Türk toplumunun parçası olmak istemişti. Türk ordusunun gücünden ve bölgenin her yerinde göze çarpan varlığından korkuyorlar, bu yüzden çatışmaya girmekten kaçınıyorlardı. Birçok kuşakdaşı Kürtlerin ayrımcılığa uğradığını gayet iyi biliyor ve bundan nefret ediyordu. Öte yandan silahlı direnişin kendilerine bir şey getirmeyeceğini de görüyorlardı. Eğitim almak ve düzgün bir iş bulmak, onların Kürt kültürünün ve dilinin süregiden bastırılmasından kaçmanın yoluydu.

Kürt akademisyen bu düşünme biçiminin hızla kaybolduğu uyarısında bulunuyor. Ona göre 15-25 yaş arasında çocuklardan oluşan tamamen yeni bir kuşak var ve onlar polis veya ordudan korkmuyor, öldürülebilecek bile olsalar sokaklara çıkıp çatışıyorlar. Ölüm tehlikesi umurlarında değil. Büyük çoğunluğu eğitimsiz, fakat okul bitirenler bile bir şeylerin değişeceği umudunu yitirmiş durumda. Beklentilerin yüksek olduğu ve birçok Kürt'ün nihayet geçmişteki engellerin çoğunu ortadan kaldıracak değişimler yaşanacağını umut ettiği bir dönemde büyüdüler. Bazı şeyler gerçekten de değişti; sözcğelim TRT 6 yayına başladı, Kürt siyasetçiler seçim mitinglerinde Kürtçe konuşabiliyor. Fakat çoğu şey de aynı kaldı. Açılımlar yarı yolda tıkanı ve giderek artan sayıda genç Kürt tutulmayan onca sözden, eski argümanların bütün taraflarca sürekli tekrarlanmasından rahatsız ve bıkkın usanmış durumda. İşte bu yeni kuşak bir şeylerin adım adım değişeceğine veya Türklerle birlikte yaşamaya artık inanmıyor. Onlar için küçük adımlar veya bazı taleplerinin yumuşak bir yaklaşımla tanınması yeterli değil. Haklarını istiyorlar ve o hakları hemen şimdi istiyorlar.

Seçim kampanyasında haliyle böylesine önemli bir rol oynayan Kürt sorununa dair tartışma açısından bütün bunların anlamı ne? Korkarım ki AKP, birçok Kürt'ün duyduğu bu rahatsızlığın ne kadar büyük ve ciddi olduğunu idrak etmiyor. İktidar partisinin Kürt meselesine dair planlarından vazgeçmesi ve geçenlerde Başbakan'ın Kürt sorunu diye bir şey olmadığını ilan etmesi sonrası gençlerden ibaret kalmayan bir rahatsızlık bu. Yüzlerce Kürt siyasetçi hapiste ve son birkaç aydır bölgede düzenlenen askerî operasyonlarda yüzlerce kişi öldürüldü. Hükümetin bu eski tarz baskıya niye cevaz verdiğini kimse anlamıyor; tek izahı, milliyetçi oylara göz kırpan bir seçim oportünizmi olabilir.

12 Haziran'da bu düş kırıklığından kazançlı çıkacak taraf BDP olacak. Fakat anlaşılan o ki, BDP bile Güneydoğu'daki yeni radikalizmi dizginleyip denetlemek yönünde ancak sınırlı bir güce sahip. Seçimlerden sonra AKP ve BDP, masaya oturup, CHP'nin de desteğiyle Kürt sorununda tarihî bir uzlaşmaya varmak konusunda bir fırsat daha elde edecek. Kılıçdaroğlu liderliğindeki CHP de bu meselede yapıcı bir işbirliğine istekli olduğunun işaretini verdi. Bu, mevcut Türk ve Kürt siyasetçiler kuşağının son şansı gibi görünüyor. Yine başarısız olurlarsa, korkarım ve ne yazık ki Baydemir haklı çıkacak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kötü insanlar için kötü bir yıl

15 yıl sürdü, fakat geçen perşembe nihayet gerçekleşti: 1992-95 yılları arasında Bosna-Hersek'te 100 bin insanın hayatına mal olan savaş sırasında Bosnalı Sırp'ların komutanlığını yapan Ratko Mladić tutuklandı.

Mladić on beş ayrı savaş suçuyla itham ediliyor; en vahimi Temmuz 1995'te Bosna kasabası Srebrenica'da 7500 erkeğin ve oğlan çocuğunun öldürülmesi.

Mladić'in tutuklanması Avrupa'nın dört bir köşesinde sevinçle karşılandı; mutluluğa, tutuklanmasının bu kadar uzun sürmesinden kaynaklı üzüntü eşlik ediyordu. 1990'lardaki Balkan savaşlarında o veya bu şekilde dahil olan bütün insanlar için; fakat elbette bilhassa Mladić ve canı ordusunun kurbanlarının aileleri için gerçekten de büyük bir gündü.

Şahsen benim için Bosna'daki savaş, insan hakları böylesine büyük bir ölçekte ihlal ediliyorken şiddet kullanmaya ve askerî müdahalede bulunmanın gerekliliğine dair fikirlerimi temelinden değiştirdi. Saraybosna'yı çevreleyen tepelerde konuşlanmış, 1992-95 arasında zavallı kenti topa tutan tankların fotoğraflarını asla unutmayacağım. Keskin nişancılar yıkıntılar arasında tespit edebildikleri bütün canlılara ateş ediyordu. 3 yıllık kuşatmada sadece Bosna başkentinde 10 bin insan öldürüldü. Bu terör harekâtının komutanı Ratko Mladić'ti. Bu dehşet ancak Amerikan savaş uçakları Sırp birliklerini bombalayıp geri çekilmek zorunda bıraktığında sona erdi.

"Bosna Kasabı"nın en vahim vahşet eylemi Srebrenica içinde ve civarında 7500 silahsız Bosnalı Müslüman'ın soğukkanlılıkla öldürülmesiydi. 11 Temmuz 2005'te, Nazilerden beri Avrupa'da işlenen en vahim suçun onuncu yılında, anma törenine katılmak üzere katliamların gerçekleştirildiği kasabaya gittim. Srebrenicalı erkek ve kadınların 'güvenli sığınak' olarak gördüğü, Hollandalı BM birlikleri tarafından korunan küçük askerî üssün kalıntılarını gezdik. Korku içindeki kasabalıları, Ratko Mladić komutanlığında yaklaşan Bosna Sırp ordusunun sinsi ve yıldırıcı taktikleriyle nasıl başa çıkacağı konusunda hiçbir fikri olmayan genç ve deneyimsiz askerlerden yardım ve koruma isterken gösteren resimleri tüm canlılığıyla hatırlıyordum. Hollandalılar bu tecrübeli savaş suçlusunun dengi değildi. Mladić onları üssü terk etmeye zorladı, ardından erkekleri kadınlardan ayırdı ve civar tepelerdeki bütün erkekleri öldürdü. Cesetleri, ancak yıllar sonra bulunabilen toplu mezarlara doldurdu.

Temmuz 2005'te yeşil örtülere sarılmış yüzlerce tabut devasa mezarlıkta yan yana dizilmiş, defnedilmeyi bekliyordu. Bazı toplu mezarlarda birkaç ay önce bulunmuş cesetlerin kalıntıları vardı içlerinde. Siyahlara bürünmüş kadınlar toprağa yeni kazılmış çukurları hazırlıyorlardı. Böylesine büyük bir acı ve etnik temizlik çılgınlığının nelere yol açtığına dair bu kadar çok kanıt karşısında ağlamamak çok zordu.

Birçokları için Ratko Mladić, Avrupa tarihindeki bu karanlık dönemin simgesiydi ve hâlâ öyle. Bosnalı Sırp'ların savaş dönemindeki siyasî lideri Radovan Karacić'le birlikte savaşın sona ermesinin ardından adaletten kaçmayı başardı. AB'nin Sırbistan ile üyelik müzakereleri başlatmakta bu kadar tereddüt etmesinin en önemli sebebi, Sırp hükümetinin her iki savaş suçlusunu bulamaması veya bulmayı istememesiydi. Umalım ki 2008'de Karacić'in tutuklanmasının ardından geçen hafta da Mladić'in yakalanması Sırbistan'ın uzun AB üyeliği yolculuğuna başlamasını sağlasın.

Gelecek birkaç yılda dünya, Karacić ve Mladić Lahey'deki eski Yugoslavya, Savaş Suçları Mahkemesi'nde yargılanırken, bir kez daha Bosna soykırımının dehşetiyle yüzleşecek. Nahoş, aynı zamanda zaruri bir yüzleşme olacak bu. Diğer kitle katliamcılarına, adaletten bir süre kaçabileceklerini, fakat eninde sonunda yakayı ele vereceklerini göstermek açısından da son derece önemli yargılamalar olacak.

BBC'den bir gazeteci geçen hafta emekli Bosnalı Sırp generalin yakalandığını duyururken, Hüsnü Mübarek'in devrilmesini, Üsame bin Ladin'in öldürülmesini ve Ratko Mladić'in tutuklanmasını hatırlatarak, "Kötü insanlar için kötü bir yıl" ifadesini kullandı. Ve daha Mayıs ayındayız.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cafcaflı sözlerin ötesine bakma çabası

Joost Lagendijk 2011.06.01

12 Haziran seçimlerine on gün kaldı. Yorumcular ve siyaset analistleri için en heyecanlı dönem bu olmalı. Demokrasinin en civcivli günleri.

Türkiye'nin geleceğine dair vizyonlarını anlatan, mümkün merteye çok seçmen kazanmak için elinden geleni yapan parti liderleri. Seçenekleri değerlendiren ve nihayetinde en ikna edici hikâyeyi hangi partinin anlattığına karar veren seçmenler. Peki bugünlerde tanık olduğumuz manzara bu mu?

Bu seçimler karşısında heyecan duymakta hakikaten zorlandığımı söylemeliyim. Heyecan eksikliği üzerine kafa yorduğumda ise iki sebep aklıma geliyor. Biri yakın bir seçim yarışının olmaması. Bütün anketler 2007 seçimlerinin aşağı yukarı bir benzerinin yaşanacağını işaret ediyor: İktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) açık ara birinci çıkacak, anamuhalefetteki Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) oylarını biraz artıracak, muhalefetin küçük ayağı Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) oy kaybedecek ve Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) Meclis'te grup kurmasını sağlayan 20 veya üzerinde vekili yine çıkaracak. Diğer bir deyişle, seçimlerin en muhtemel sonucu, mevcut Meclis'in sadece küçük değişikliklerle bir kopyası olacak. Herkesin kafasını meşgul eden yegane soru, seks skandallarıyla başı dertte olan MHP'nin yüzde 10'luk seçim barajını geçip geçemeyeceği. Cevabın mühim olduğuna katılıyorum. Çünkü MHP Meclis'e giremediği takdirde AKP'nin vekilliklerin üçte ikisini kazanıp muhalefet partileriyle uzlaşma aramaksızın yeni bir anayasayı geçirme imkânı bulması güçlü ihtimal haline gelecek. Ve evet, bu Türk demokrasisi için gerçekten de kötü olacak. Fakat MHP'nin seçim performansı bu seçimlerin en heyecan verici kısmıysa, bunun beni, sanırım birçok Türk gibi, son derece tuhaf bir duruma sürüklediğini; fikirlerimin en uyuşmadığı partinin seçimde iyi performans göstermesinden mutlu olmak zorunda bıraktığını itiraf etmeliyim.

Bunun da ötesinde, iki gün önce Markar Esayan'ın Today's Zaman'daki köşesinde gayet güzel ifade ettiği bir duygu hasıl oluyor. Esayan şunları yazıyor: "Seçim mitinglerine baktığımda rahatsızlık duyuyorum ve kalbim üzüntüyle burkuluyor; elli yıl önceki Türkiye'ye geri gönderilmiş gibi hissediyorum. Fakat belki bundan da kötüsü, meydanlarda kullanılan dil ve üslubu Türkiye vatandaşlarının aklına ve zekâsına bir tür saygısızlık olarak görüyorum. (...) Kaba bir üslup ve rakipleri kötölemek, halkın istediği bir şey değil."

İster Türkiye'de ister başka ülkelerde olsun, her seçim öncesi, bir yanda iyi hazırlanmış seçim programları ve hoş politika önerileri ile, diğer yanda medyanın dikkatini çekmek ve seçim sonrası planlarınızın ayrıntılarıyla ilgilenmeyen seçmenleri ikna etmek için verilen sıkı mücadele arasında daima büyük bir tezat olduğunu biliyorum. Bir seçim kampanyası, alternatif politikalar üzerine kılı kırk yaran bir tartışmadan külliyen farklı bir şey.

Fakat Türkiye'nin 12 Haziran sonrası karşılaşacağı en önemli sorunlar üzerine neredeyse hiç tartışılmayan bir kampanyaya tanık olmak, en hafif tabiriyle, cesaret kırıcı. Erdoğan ve Kılıçdaroğlu, yeni anayasanın temeli olması gereken kilit kavramlar hakkında niye tartışmıyorlar? Kürt sorununu nihayet çözmek yönünde somut planlar üzerine niye hiç tartışma yok? Japonya'daki felaketin ardından Türklerin büyük çoğunluğunun birçok vatandaşın hayatını ve geleceğini tehlikeye atabilecek bir enerji üretim şekline milyarlarca lira yatırılmasına

karşı olduğunu bildikleri halde niye hiçbir muhalefet partisi çıkıp AKP'ye nükleer enerjiye verdiği kayıtsız şartsız destek konusunda yüklenmiyor?

Sonraki iki yazımda mevcut Meclis'te temsil edilen dört partinin güçlü ve zayıf taraflarına daha detaylı bakmaya çalışacağım. Bundan kastım, son birkaç yıldır izledikleri politikalar ve geleceğe dair planları. Çünkü seçim sonrası bazı hayati tartışmalarda hangi fikirlerin hakim olacağı son derece mühim. Bunu yaparken, parti liderlerinin cıvıltılı seçim nutuklarının gürültüsü veya içeriğine tek bir kelime hasretmeyeceğimden kuşkunuz olmasın.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çatışmalı bir seçim kampanyası ve sonrası

Joost Lagendijk 2011.06.05

-Seçimlere bir hafta kalmışken, kampanya süreci boyunca belli başlı partilerin nasıl bir performans sergilediklerini ve seçim öncesi dönemde yaşananların, 12 Haziran sonrası parlamentonun işleyişi üzerinde ne gibi etkilere sahip olabileceğini değerlendirme vakti geldi.

Bu iki makalede iki küçük muhalefet partisine, Türk milliyetçisi MHP ile Kürt milliyetçisi BDP'ye göz atacağım. Bir başka makalede ise anamuhalefet partisi CHP ile hükümetteki AKP üzerinde duracağım.

MHP'den başlayalım. Parti son haftalarda medyada kendisine çok geniş bir yer buldu fakat bu hiç de partinin seçim kampanyasına bağlı bir ilgi değildi. MHP bir 'seks kaseti' skandalıyla sallandı ve bu da komplo teorisyenlerinin ekmeğine yağ sürdü. Bence bu konuyla ilgili seçimlerden sonra daha fazla şey işiteceğiz. Samimiyetle umuyorum ki bu karalama kampanyasının mimarları bir gün ortaya çıkarılır. Kasetlerde yer alan adamların davranışları hakkında ne düşünürseniz düşünün, demokratik bir bakış açısından önemli politikacıları istifaya zorlayan isimsiz tehditler asla kabul edilemez. Bunun gibi şoke edici olaylar sadece ilgili partinin kamuoyundaki imajını değil aynı zamanda genel olarak siyasetin imajını zedeler. Şantaj taktiklerinin bu durumda işe yaraması, herhangi bir partiye garezi olanların bu tip kirli yollara sapıp siyasetçilerin kariyerlerini mahvetmelerine açık davetiye çıkarıyor. MHP lideri Devlet Bahçeli, kaset skandalının partisinin moraline ve iç işleyişine etki etmemesi için elinden geleni yapsa da olan oldu bir kere ve parti büyük yara aldı.

MHP'nin, seçim çalışmalarını takip eden medya tarafından sık sık gündeme getirilmesinin bir ikinci nedeni daha var fakat bu da Bahçeli'nin söyledikleriyle, daha doğrusu seçim meydanlarında haykırdıklarıyla ilgili değil. Tüm anketler AKP'nin seçimlerden tekrar birinci parti olarak çıkacağını gösterdiği için herkesin aklındaki en büyük soru şu: AKP parlamentoda basit çoğunluk mu yoksa tek başına iktidar olmasını sağlayacak bir çoğunluk mu elde edecek? Birinci senaryoda AKP'nin yeni anayasa konusunda muhalefet partileriyle uzlaşma yoluna gitmesi gerekecek. İkinci senaryoda, yani AKP'nin TBMM'deki sandalyelerin üçte ikisinden fazlasını elde etmesi durumunda herhangi bir uzlaşma gerekmeksizin istediği her şeyi yapma fırsatı olacak. Bu iki senaryodan hangisinin hayata geçeceğini belirleyecek parti ise MHP. Eğer MHP yüzde 10 barajını aşarsa AKP'nin Bahçeli'nin partisile uzlaşma araması gerekecektir. Bu öyle ilginç bir vaziyetin ortaya çıkmasına neden oluyor ki, yeni bir anayasa için ulusal bir uzlaşmanın son derece önemli olduğunu düşünen birçok demokrat, taban tabana zıt oldukları bir partinin, yani MHP'nin her şeye rağmen parlamentoya girmesini istemek zorunda kalıyor.

MHP'nin niçin manşetlerden düşmediğini açıklayan tüm bu röntgencilik ve taktiksel oyunlar, iş siyasi meselelere geldiğinde MHP'nin dikkate değer hiçbir şey söylemediği veya çok az şey söylediği gerçeğini gizlememeli. MHP'nin Türkiye için bir projesi olduğunu gösteren tek bir öneriye veya girişime denk geldiğimi hatırlamıyorum. İştiklerimiz, varsa yoksa korkuya dayanan ve müspet bir siyasi gündem sunmadan diğer partilere saldıran o çok bilindik konuşmalar. Bahçeli en karanlık kâbus tabloları çizmekte çok usta ve hiç kimse MHP liderini dinledikten sonra tatlı rüyalara kapılacak gibi durmuyor. Görünen o ki MHP parlamentoya girecek ve şimdiden belli olan bir şey varsa, o da 12 Haziran sonrası parlamentoda yapılacak önemli tartışmalara MHP'nin katacağı pek bir şey olmayacak. Söz konusu olan yeni anayasa, Kürt meselesi veya AB ile ilişkiler olduğunda MHP her zamankinden daha uzlaşmaz bir 'Hayır!' partisi görüntüsünde. Türk toplumunda bol gürültü çıkaran bir azınlığın olumsuz hislerini temsil eden MHP'nin, çoğunluk temsilcilerinin ülkenin geleceğiyle ilgili yaptıkları tartışmaları etkileyecek yetkinliği yok.

BDP'nin 12 Haziran sonrası tartışmalarda önemli bir rol oynayıp oynayamayacağı ise henüz bilinmiyor. Hükümetin 2009 yılında başlattığı ve geride birçok hayal kırıklığına uğramış Kürt bırakarak çark ettiği 'Kürt açılımı' sürecinde oluşan boşluktan olabildiğince istifade etmeye çalışan BDP, seçim öncesi dönemde çok belirgin bir yer kaplıyor. Her ne kadar birçok Kürt tarafından hissedilen öfkeyi ve BDP'nin seçim kampanyasında kullandığı kendilerine verilen fakat tutulmayan sözlerle ilgili yaşanan derin memnuniyetsizliği anlasam da, oylarını artırmak için partinin izlediği yola dair bazı çekincelerim var.

Son birkaç ayda BDP'nin işleyiş tarzı, 2007'den bu yana parlamentoda yaptıklarının bir yansıması niteliğinde. BDP bir yandan AKP ile karşılıklı oturup, özellikle Güneydoğu'da yaşayan Kürtleri ilgilendiren acil sorunların çözümü için yapıcı adımlar attı. Bu adımlar bölgesel özerkliğe, Kürtçenin yerel yöneticiler tarafından kullanılabilmesine ve henüz içeriği tam olarak belli olmayan, Kürtçenin eğitim dili olmasına ilişkin makul öneriler içeriyordu. Ne yazık ki hükümet, Kürt sorununun çözümüne Kürt siyasetçileri ve onların tasarılarını dâhil etmeye yanaşmadı. Birçok seçilmiş yerel Kürt siyasetçisinin tutuklanması ve 'Kürt açılımı'nın arkasının gelmemesi, Kürt kitlelerinde hükümetin onları yüzüstü bıraktığı izlenimini yarattı. Bu da BDP içinde ve etrafında bulunan, aşamalı reformların ve AKP ile işbirliği yapmanın Kürtlere hiçbir faydasının dokunmayacağına inanan radikallerin eline koz verdi.

2010 yılının eylül ayında yapılan anayasa referandumunu boykot etmesi ve yeni milletvekili adaylarını militan nitelikte kişilerden seçmesi gösteriyor ki, BDP içindeki maksimalist eğilimler epey güçlenmiş durumda.

Benim endişelerim kaçan fırsatların doğurduğu öfkeden ve siyasi hasımlara karşı şiddet kullanımını BDP'nin seçim kampanyasının ayrılmaz bir parçası haline getiren eski tarz bir devlet baskısının tekrar uygulamaya konulmuş olmasından kaynaklanıyor. Bir seçim kampanyasını biriken kızgınlıkları ifade etmek için kullanabilirsiniz, fakat tehdit ve korkutmayı seçim çalışmanızın ayrılmaz bir parçası haline getirmek apayrı bir tavidir.

Sorun sadece ahlakî veya taktiksel değil. Biliyorum ki BDP'li siyasetçilerin yer aldığı bazı durumlarda polis aşırı güç kullanmaktan kaçınmadı. Devletin güvenlik güçleriyle baş etmeye çalışmak, kendi seçmen kitlesinden BDP'ye gelen oylarda bir artış sağlayabilir. Aynı zamanda şöyle bir tehlike var ki, seçimlerden sonra hâlihazırda epey büyümüş olan gerginlikten geri adım atmak BDP için çok zor olabilir. Kürt meselesi gerçek bir mesele ve en kısa zamanda bir çözüme kavuşturulmalı. Bu da ancak 12 Haziran sonrasında AKP, CHP ve BDP'nin bir araya gelmesi ve bir uzlaşmaya varmasıyla mümkün olacak. Uzlaşmak için bu üç partinin de bazı şeylerden feragat etmesi şart. Gelecekteki ortaklarıyla arasındaki birçok köprüyü attığı bir seçim kampanyasından sonra BDP böyle bir uzlaşmayı isteyecek veya bunu gerçekleştirmeye vâkıf olacak mı?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye tarihî bir uzlaşmaya hazır mı?

Joost Lagendijk 2011.06.08

Türk seçimlerine dair ilk yazımı, MHP'nin güçlü fikirler ortaya koymadığı için, sonuçları Türkiye'yi gelecek çeyrek asırda şekillendirecek olan seçim sonrası tartışmalarda (yeni bir anayasa, Kürt sorununun çözülmesi, AB üyeliği sürecinin nihayetlendirilmesi ve sürdürülebilir bir enerji politikasının güvenceye alınması) önemli bir rol oynayamayacağı tespitiyle bitirmiştım.

BDP bu tartışmalarda, bilhassa da anayasa ve Kürt sorunuyla ilgili hususlarda kilit bir aktör olmalı, fakat bu partinin diğer siyasi partileri, sürtüşmeye dayalı seçim stratejisinin 12 Haziran sonrası yapıcı bir rol oynamasına engel olmayacağı konusunda ikna edip edemeyeceğinden emin değilim.

CHP içindeki değişim sürececek mi?

Bu da bizi 12 Haziran seçimlerinin, iki büyük aktör konumundaki CHP ve AKP'nin Türkiye'nin geleceğini belirleme kapasitelerine dair ne gösterdiği sorusuna getiriyor.

Anamuhalefet partisiyle başlayalım. CHP'yi statükonun muhafızı olmakla suçlayan (ve pek de haksız olmayan) gözlemciler bile Kemal Kılıçdaroğlu'nun yeni liderliğinin dikkat çekici bazı politika değişikliklerini beraberinde getirdiğini kabul etmek zorunda kalıyor. Deniz Baykal'ın Avrupa esaslarına uygun yerel özerkliği desteklediğini, anadilde eğitime açık olduğunu, ordu üzerinde parlamento kontrolüne arka çıktığını veya AB üyeliği sürecine dair yapıcı fikirler ortaya koyduğunu kim hayal edebilirdi? Seçim zamanı vaatlerin kolayca ortaya atıldığını biliyorum. Kılıçdaroğlu'nun bütün bu hususlarda partisinin desteğini alıp almayacağı da henüz oldukça belirsiz. Fakat fikirleri, Türkiye'nin karşı karşıya olduğu kilit sorunların büyük çoğunluğunda "eski" CHP'ninkilerden ciddi farklılık arz ediyor. Bütün bu siyasi kırılmaları oportünistlikten veya Türk seçmenini kandırma gayretinden ibaret saymak dar görüşlü ve pek akılcı olmayan bir tutum olacaktır.

Bu değişimlerin ne kadar kalıcı olduğunu sınamanın daha iyi yolu, bunları önemli adımlar olarak memnuniyetle karşılamak ve CHP'nin Meclis'teki yeni grubuna çabuk ve sarıh bir şekilde hayata geçirilmesi yönünde baskı yapmaktır. Kılıçdaroğlu'nun CHP içinde bulunan ve bazıları seçimler sonrası yeni lidere ve fikirlerine karşı harekete geçme planlarına çoktan başlamış olan tutucuları kontrol edebileceğine dair de kuşkularım var. Kılıçdaroğlu'nun etrafındaki bazı insanların, özellikle tabii ki aday gösterilen Ergenekon zanlılarının epey bir entrika tecrübesi olduğunu unutmayalım. Kılıçdaroğlu'nun bu adayları niye kabul ettiğini anlamakta hâlâ zorlanıyorum; tek açıklaması, CHP içinde Baykal doktrininden ciddi bir sapmaya karşı çıkan güçlerle uzlaşma arama mecburiyetinin ortadan kalkmaması olabilir.

Kılıçdaroğlu'nun partisi içindeki bu direnişin üstesinden gelme gayretlerine dair bazı yorumlarla ilgili sorunun şu: CHP'nin her daim devletin ve eski Türk seçkinlerinin savunucusu olduğu ve olacağı analizine dayanarak, bunu başaramaması halinde sabit bir memnuniyet duyulacak olmasından hoşlanmıyorum. CHP geçmişte böylesine ağır bir hükmü fazlasıyla hak ediyordu, fakat Kılıçdaroğlu CHP'de reform yapmak ve onu frenlemek yerine geniş tabanlı bir merkez sol parti haline getirmekte başarılı olursa/olduğunda bundan şahsen mutluluk duyarım; zira böyle bir CHP, AKP'nin üzerinde, Türkiye'yi daha açık, hoşgörülü ve demokratik bir topluma dönüştürme sürecini devam ettirmek doğrultusunda basınç oluşturacaktır. Türkiye'deki siyasetin son on yıldır

yaşadığı büyük trajedi, böyle yapıcı, reform yanlısı bir merkez sol partinin olmaması. Bütün kanaatlerden demokratlar siyaset sahnesinde böyle yeni bir aktörün arzı endam etmesinden memnuniyet duymalı, değişim sürecinin meşakkatli olduğunu ve henüz tamama ermediğini görseler bile.

İktidarın yükü

Türkiye'yi 21. asra hazırlamanın bütün sorumluluğu dokuz yıl önce AKP'nin sırtına yüklendi. Bazı alanlardaki performanslarına yönelik tüm eleştirilerle birlikte, Başbakan Erdoğan ve ekibinin etkileyici bir iş çıkardığını kabul etmek lazım. AKP'nin Avrupa'daki diğer partilerin olsa olsa rüyasında görebileceği bir sonuçla, art arda üçüncü genel seçimi kazanacak olmasının sebebini anlamak için tecrübeli bir seçim gözlemcisi olmaya da gerek yok. En başta Türkiye ekonomisinin daha önce hiç olmadığı kadar fazla insan için daha çok zenginlik üretmesi söz konusu. Evet, iktidar partisinin ekonomi politikalarının Kemal Derviş'in reçetelerine dayandığı, işsizliğin hâlâ yüksek olduğu, zenginle yoksul arasındaki uçurumun eskisi kadar derin olduğu ve ufukta bazı risklerin belirdiği doğru. Bununla birlikte büyüme rakamları göz kamaştırıcı ve daha da önemlisi, birçok Türk geleceğin daha iyi olacağı ve bundan dolayı AKP'ye teşekkür edilmesi gerektiği kanaatinde.

Olgular, rakamlar ve kanaatler seçimlerde önemlidir. Fakat bunu geniş bir kitleye izah edemezseniz, insanları size oy vermeye ikna etmekte zorlanırsınız. AKP ise hem en karizmatik lidere hem de en profesyonel kampanya aygıtına sahip olmasıyla öne çıkıyor. Ülkeyi dolaştığınızda, her yerde AKP posterleriyle karşılaştığınızda ve konuşma yapan parti liderlerini izlediğinizde, Tayyip Erdoğan'ın açık ara en popüler siyasetçi olduğunu görmek şaşırtıcı gelmiyor. Buna AKP'nin ordunun siyasetteki rolünü geriletmesini ve Türkiye'nin dışarıdaki imajını güçlendirmesini eklediğinizde, bir başka muzaffer seçim akşamının altın formülünü elde ediyorsunuz.

Bu AKP'nin semalarında hiç bulut olmadığı anlamına mı geliyor? Bulutlar var ve bazıları gayet kara. Bu seçimlerde iktidar partisinin en önemli sorunu, Kürtler ve Aleviler arasında yükselen umutları ve beklentileri karşılamayarak yaptığı stratejik hata. 2009'da Kürt ve Alevi açılımlarını başlatmak cesur bir adımdı. Bu açılımları yarı yolda durdurmak AKP'nin reform yanlısı parti imajına ağır darbe vurdu ve bilhassa Kürtler arasında birçok potansiyel seçmeni hoşnutsuz ve öfkeli halde bıraktı.

Uzun vadede ise AKP açısından iki önemli sorun görüyorum. Biri, bu hükümetin Türkiye'yi geleceğe hazırlama isteği noktasında eski moda yöntemler kullanması. Kampanya sırasında açıklanan bütün "çılgın" planlar daha fazla inşaat, daha fazla beton ve çelik gerektiriyor. Evlerin ve yolların önemli olduğunu kabul eden Çinliler bile ekonomik büyümelerini sürdürülebilir kılmak için yeniliklere, temiz enerjiye ve akıllı teknolojilere bir sürü para harcıyor. AKP'nin eski usul kalkınmacı ve çevre düşmanı yaklaşımında bunun esamisi bile yok. Günün birinde acısı elbet çıkacaktır.

AKP açısından en büyük tehlike şundan kaynaklanıyor: Türkiye'de ve dışarıdaki birçok insan, partinin Tayyip Erdoğan'ın sınırsız heveslerinin aracı haline geldiği kanaatinde. AKP içindeki güçler ayrılığının yavaşça eridiğini ve geride kendisine veya politikalarına yönelik hiçbir eleştiri kabul etmeyen tek başına bir lider bıraktığını görmek için 'Economist' analizi okumalarına gerek yok. Başbakan'ın otoriter eğilimlerine dair artan eleştirileri Türkiye veya reform karşıtlığı diye yaftalamak ciddi bir hata olur. Bilhassa Türkiye'nin dışarıdaki dostları ve Türkiye'deki reform yanlısı demokratlar arasında ifade ve medya özgürlüğünün AKP liderinin ellerinde emniyette olmadığına dair korkular artıyor. Birçoklarında yeni anayasaya yönelik son derece önemli tartışmanın Başbakan'ın cumhurbaşkanlığıyla ilgili hevesleri tarafından rehin alınacağı endişesi var. Bu endişeler (AKP tarafından da) ciddiye alınmalı. Türkiye'nin 12 Haziran'dan sonra ihtiyacı olan şey, yeni bir tek adam partisi şovu değil. Yapılması gereken, ülkedeki büyük aktörler arasında yeni anayasayı formüle etmek, Kürt sorununu çözmek ve AB üyeliği sürecini canlandırmak yönünde dikkatle düzenlenmiş bir işbirliği süreci

başlatmak. Bunun gerçekleşmesi için de uzlaşmaya istekli bir AKP'ye ve seçimde verdiği sözleri tutabilecek bir CHP'ye ihtiyacımız var.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hiddink içeri, Hiddink dışarı

Joost Lagendijk 2011.06.12

Bu yazıyı yazdığım sırada Türk Milli Futbol Takımı Teknik Direktörü Guus Hiddink'in Premier Lig ekiplerinden Chelsea'nin teklifini kabul edip etmediği hâlâ belirsizdi.

Hollandalı teknik adam ve menajeri ısrarla, Euro 2012'de Türk takımının başında olmayı düşündüğünü öne sürüyor. Bir hafta önce BBC, Türkiye Futbol Federasyonu'nun (TFF) üst kademelerindeki bir kaynağın Hiddink'in "Chelsea'ye hayır diyemeyeceğini, ayrılmak istediğine inandıklarını" söylediğini iddia etti. TFF, iddiaya, henüz herhangi bir anlaşma olmadığını ve Hiddink ile TFF Başkanı Mahmut Özgener bir haftalık tatilden dönmeden resmi bir şey gerçekleşmeyeceğini açıklayarak cevap verdi.

Benim tavsiyem şu: Bütün bu sözleri ve ciddi açıklamaları unutun. Bana güvenin: Birkaç gün içinde Guus Hiddink İstanbul'dan Londra'ya taşınacağını, Türkiye'de çok güzel zaman geçirdiğini ve Milli Takım'ın eleme grubundan çıkacağına inandığını, fakat Chelsea'nin kendisine reddedemeyeceği bir teklifte bulunduğunu açıklayacak. Elbette Mahmut Özgener zeki biri ve Chelsea'nin sahibi Roman Abramovich'ten tam tazminat almak için oyunu sıkı oynaması gerektiğini biliyor. TFF Başkanı'nın bu hafta, tatilinin ortasında, Chelsea'yi, TFF ile hâlâ bir yıllık sözleşmesi olan Hiddink'e yasa dışı bir yaklaşımda bulunduğu konusunda uyarmasının sebebi de bu. Belki bilmiyorsunuzdur: Hiddink'in sözleşmesinde kalan 12 ayın tam değeri 10 milyon Türk Lirası. Özgener ancak TFF bu parayı Rus milyarderden aldığı anda Hiddink'ten vazgeçecektir.

Beni belki naif bulabilirsiniz, fakat Hiddink'in davranışından derin hayal kırıklığına uğradım. İnsan olarak kendisini severim; bence PSV Eindhoven'ın ve Hollanda ve Güney Kore milli takımlarının başındayken gerçekten büyük işler yaptı. Fakat şu an öne sürdüğü zayıf bahaneler onu, en azından benim açımdan, gözden düşürüyor. Hiddink, bir kulübün temposunu, milli takım teknik direktörlüğüne yeğlediğini ima ediyor: "Kendimi enerji dolu hissediyorum, bu yüzden bir kulüp daha tercih edilesi. Ve benim sevdiğim şey her gün çalışmak. Daha fazla şey yapmam gerektiğini düşünüyorum." Yapma Guus, bu söylediklerine kargalar bile güler. Şubat 2010'da, aynı işi Rusya'da yaptıktan sonra TFF ile epey kârlı bir kontrat imzalarken ne yaptığını gayet iyi biliyordun. Eğri oturup doğru konuşalım: Hiddink tam da bugünlerde giderek artan sayıda teknik direktörün ve oyuncunun yaptığını yapıyor: Para neredeyse oraya gidiyorlar ve ortada bir sözleşme olup olmadığını umursamıyorlar. Bugünün futbolunda sadakat yok artık ve Hiddink bize bu tatsız gerçeği hatırlatacak kadar nezaketsiz davranıyor.

Belki bana eski kafalı diyenler çıkacaktır, fakat teknik direktörler kendilerini belli bir göreve, sözgelimi bir ülkeyi Avrupa Şampiyonası finallerine çıkarmaya adyorsa ve ardından yarı yolda fikrini değiştirip daha fazla para kazanmak için başka yere gidiyorsa ben bunu normal karşılayamam. TFF Başkanı Mahmut Özgener'in de dediği gibi: "Türkiye'ye gelip canınız istediği zaman çekip gidemezsiniz."

Öte yandan aynıysa gömlek değiştirir gibi kolayca soyunma odası değiştiren kulüp teknik direktörleri için de geçerli. Son on yılın en başarılı İngiliz takımı Manchester United'ı (1986'dan bu yana başında Sir Alex Ferguson

var) ve Britanya adasında yıllardır en göz alıcı futbolu oynayan Arsenal'i (teknik direktörü 1996'dan beri Arsene Wenger) sevmemin nedenlerinden biri bu. Her iki teknik direktör de bir takımı dikkatle inşa etmenin, aynı felsefeye sıkı sıkıya bağlı kalmanın, altyapıdan yetişen genç oyuncularını bünyeye katmanın, velhasıl uzun dönemli bir inancın bir kulübe neler getirebildiğini gösteriyor. Her yıl diğer kulüplerden teknik direktörleri ve oyuncuları kallavi sözleşmelerle ayartarak kendilerine bir isim satın almaya çalışan Chelsea ve Manchester City gibi para saçan takımlardan ise hiç hazzetmiyorum. Şükür ki bu taktikler şu ana dek istenen sonuçları vermedi ve samimi umudum o ki, Hiddink'in Chelsea'si de aynı tecrübeyi tadacak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zaferin ardından ne gelir? Uzlaşma!

Joost Lagendijk 2011.06.15

Neticede pazar günkü genel seçimlerin sonuçları şaşırtıcı değildi.

İktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) beklenenden biraz daha fazla oy aldı, fakat partiye yeni bir anayasayı Meclis'te tek başına kabul edip referanduma sunma imkânı verecek 330 sandalye çitasını aşamadı. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) yükseldi, fakat birçok destekçisinin umduğu kadar oy almadı ve memnuniyetsiz Kılıçdaroğlu muhaliflerinin partide yeni reformcu politikalara karşı bir iç mücadele başlatma ihtimalinin önünü açık bıraktı. Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) beklenenin üzerine çıktı ve kirli kampanyaların şükür ki her zaman amaçlanan etkiyi yapmadığını gösterdi. Son olarak Barış ve Demokrasi Partisi'nin (BDP) desteklediği bağımsız adaylar büyük başarı elde etti ve AKP'nin 2009'daki Kürt Açılımı'nı tamamen erdirememesinden azami ölçüde kârlı çıktı.

Seçimde bir de rekor kırıldı: Yüzde 10 barajını aşmadığı için Meclis'te temsil edilmeyen partilerin toplam oyu sadece yüzde 5'e tekabül ediyor. Son derece yüksek temsil oranı elbette memnuniyet verici, fakat umarım bundan Türkiye'nin anti-demokratik seçim barajını devam ettirmesi gerektiği sonucu çıkarılmaz. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) temsil gücünü artıran bir başka unsur ise kadın vekillerin oranının yüzde 15'e dayanması; bu oran TBMM'yi ABD Kongresi'ne (yüzde 17) ve Fransa Ulusal Meclisi'ne (yüzde 18) yakın bir noktaya taşıyor. Yeni Meclis'teki siyasi çeşitlilik de arttı, zira bağımsız adaylar arasında sosyalist, İslamcı ve Süryani kökenli isimleri görebiliyorsunuz. Bileşimi ne olursa olsun, yeni Türkiye meclisi etkinliğini ancak, bu seçimin üç galibi (AKP, CHP ve BDP) birlikte çalışmayı ve gerek yeni anayasa gerek Kürt sorunu konusunda Türkiye toplumunun büyük çoğunluğunun düşüncelerini yansıtan uzlaşmalar üretmeyi başardığı takdirde gösterebilecektir. Üç parti de farklı sebeplerden dolayı bu noktaya tek parça halinde gelmekte zorlanacaktır.

AKP'de kimin sözünün geçtiği belli. Fakat yeni anayasaya dair tartışmalar sırasında önde gelen AKP üyeleri arasında başkanlık sistemine yönelik farklı fikirler oluştuğuna tanık olursak hiç şaşırmam. Erdoğan yeni anayasayı, büyük ihtimalle 2014'te aday olacağı cumhurbaşkanlığının yetkilerini güçlendirmek için kullanmak istiyor. Sözgelimi Cumhurbaşkanı Gül ve AKP'nin kurucularından Bülent Arınç'ın güçlü bir başkanlık sistemine pek hevesli olmadığına dair bariz işaretler söz konusu. Bu listeye bir de AKP lideri sıfatıyla Erdoğan'ın halefi olacak ismin bir sonraki seçimlerde Çankaya Köşkü'ndeki ziyadesiyle güçlü selefinin hizmetkârı olmaya hiç de meraklı olmayacağını eklediğinizde, kilit bir tartışma üzerinden bölünmüş bir iktidar partisinin bütün bileşenlerini elde edersiniz. Muhalefet partilerinin hepsi başkanlık sistemine karşı ve AKP içindeki çatlaklardan sonuna kadar yararlanmaktan mutlu olacaklardır.

CHP, Ergenekon zanlılarını ve eski Baykal çizgisinin diğer açksözlü savunucularını yeni Meclis grubuna dahil ederek kendi bölünmelerinin zeminini zaten yaratmış oldu. İşleri daha da vahim hale getiren husus, reform yanlısı parti lideri Kemal Kılıçdaroğlu ile statükonun yılmaz savunucusu ve her nasılsa anayasa konusunda partinin sözcüsü olan Süheyl Batum arasında ortak nokta bulmanın neredeyse imkânsız görünmesi. Müzakere masasında CHP'nin pozisyonunu kim formüle edecek? Bu görevi üstlenen kişi diğer aktörlerle uzlaşmaya istek duyan birlik halinde bir partiyi temsil etmeye muktedir olacak mı?

BDP de Kürt temsilcilerin çoğunun bir gözünü her daim, konsensüs oluşturmayı hedefleyen görüşmelerde öne sürüp savunmak şöyle dursun, anlaması dahi zor ani zihin değişimleri herkesin malumu olan İmralı Kâhini'nde tutacağı düşünülürse, Meclis grubu içinde ortak tutum bulmak konusunda sorunlar yaşayacaktır. Yeni bir anayasa formüle etme sürecini rayında tutmanın tek yolu, meseleye ilgisini ve inancını göstermiş pek çok sivil toplum örgütünü başından itibaren sürece dahil etmektir. Sivil toplum örgütleri, iç bölünmelerin üstesinden gelinmesi ve 12 Haziran'da ifade edilen ruh hali değişimini yansıtan yeni bir anayasanın formüle edilmesi için sürece dahil olmayı ve temsilcilerine kulak verilmesini isteyen pek çok Türk'ün kararlılığını temsil ediyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Baykal'ın konuşmaya hakkı var mı?

Joost Lagendijk 2011.06.19

CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu'nun geçen hafta sonu yapılan seçimlerde oyların yüzde 26'sını alması bir başarı mıdır?

Eğer Kılıçdaroğlu'na bir not verecek olsam, 10 üzerinden 7 verirdim. CHP lideri yüzde 30 oyun gerçekçi bir hedef olduğunu iddia edip çıtayı çok yükseğe koyarak hata yaptı. Bu gerçekçi bir hedef değildi, fakat görünen o ki CHP, AKP'nin fazlasıyla sahip olduğu profesyonel kamuoyu araştırma uzmanlarından yoksun. Diğer yandan, 2007'ye göre partisinin oylarını 3,5 milyon artırması Kılıçdaroğlu için artı bir puan. Bir başka hata ise partinin eski muhafızlarına ödün verip bazı Ergenekon sanıklarının ve merkez sağ politikacıları milletvekili adayı göstermesi oldu. Neticede böyle yaparak, bu yeni CHP politikacılarıyla, mitinglerde halka sunduğu anayasa, Kürt sorunu ve orduya ilişkin yeni parti politikaları arasında ciddi uçurum olduğuna kanaat getiren birçok potansiyel seçmenin aklını karıştırmış oldu. Yine de CHP içinde değişim yaşandığına dair bir algı oluşturmayı başardı. Bu da eski lider Deniz Baykal dönemine damgasını vuran uzun durgunluktan sonra önemli bir kazanç sayılır. Bir bütün olarak bakıldığında, bence hiç kimse CHP adına daha iyi bir performans sergileyemezdi. Yeni anayasanın hazırlanması ve Kürt sorununa kalıcı bir çözüm bulunması konularında (tabii AKP ve BDP'yle beraber) öne sürdüğü yeni fikirlerin arkasında durabileceğini ve durmaya kararlı olduğunu göstermesi için Kılıçdaroğlu'na bir şans tanınmalı.

CHP'deki eski kafalı müfritlerin yeni liderlerinden ve onun seçim performansından memnun olmamaları, oylar sayılır sayılmaz da yıkıcı faaliyetlere başlamaları kimseyi şaşırtmadı. Belki ben yeterince kurnaz değilim, fakat karşı devrimin liderliğini Deniz Baykal'ın yapacağı aklımın kıyısından bile geçmedi. Baykal'ın, CHP'nin seçim sonuçları için yaptığı yorumları okuduğumda ve halefi, partisinin oylarını yüzde 26'ya çıkardı diye nasıl yakındığını gördüğümde gözlerime inanamadım.

İnsanda biraz utanma olur! Baykal çok sayıda seçim kaybetti ve bunların hiçbirinde yüzde 21'in üzerine çıkmayı başaramadı. Yüzde 21 oranını da 2007 yılında elde etti. Ondandır önceki üç seçimde yüzde 20 oranını bile yakalayamadı (2002), meclise girecek oyu alamadı (1999'daki oy oranı yüzde 8,7'di) veya 1995'te yüzde 10 barajını güç bela aşabildi. Demek ki Türkiye tarihinin en deneyimli kaybedeninin, kendisinden iflas bayrağını çekmiş bir parti devralan adamı, oylarını yüzde 50 değil de sadece yüzde 25 artırmış olmakla itham ettiğini görüyoruz. CHP'de köklü bir kendi kendini sakatlama geleneği var, bunun farkındayım, fakat insan yine de bu tip parti içi dalaverelerin ne denli zararlı olduğunu kendi deneyimlerinden bilen bir şahsın çenesini kapamasını ve Kılıçdaroğlu'nun başladığı işi bitirmesine müsaade etmesini bekliyor. Tabii bu kişi partisinin başarısından ziyade bu ülkede on yıllardır yaşanan gelişmeleri yanlış yorumlayan çevrelerin çıkarlarına CHP'yi alet etmek istiyorsa, ona bir şey diyemem.

Birçok analist Baykal liderliğindeki bu isyanın başarısız olacağına hemfikir. Fakat siyasi zombilerin dönüşünü engellemek Kılıçdaroğlu ve ekibine çok fazla zaman ve enerji kaybettirecek. Keşke bu zaman ve enerjiyi Türkiye'nin sorunlarına çözüm bulmaya harcayabilse. Bunu içtenlikle diliyorum.

Başbakan'ın son aylarda bazı politikacı ve gazetecilere yönelik iftira ve hakaret davalarını geri çekme kararına ilişkin bir not: Daha önce birçok defa söylediğim gibi, AKP liderinin bu davaları açması başlıbaşına bir hataydı. Erdoğan'ın, bu tip davaların Türkiye'de ve dışarıda kendisine dair oluşan eleştiri kabul etmeyen otoriter bir lidere dönüştüğü algısını pekiştirmek dışında bir işe yaramadığını fark etmesi sevinçle karşılanacak bir gelişme. Böylesi rahatsız edici gözlemlerde bulunan Economist ve onun gibi gazeteleri suçlamak, bu tip eleştirilere yanıt vermek için ideal bir yöntem değil. İdeal olan açılmış davalardan vazgeçmek ve gelecekte böyle davalar açmaktan kaçınmaktır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Avro krizi: Tehlike ve fırsat bir arada

Joost Lagendijk 2011.06.22

AB maliye bakanlarının son kriz toplantılarına dair haberleri okurken merhamet duymamak elde değil. Bu beyler (artı, kısa süre sonra Uluslararası Para Fonu'nun başına geçmek için Washington'a gidecek olan bir Fransız bakan) oturup saatlerce Yunanistan'ı iflastan kurtarmanın en iyi yolunun ne olduğunu tartışıyor.

Önlerinde bakanlıklarındaki en parlak memurlar tarafından hazırlanmış tavsiyeler ve öneriler var. Fakat bakanlar gazeteleri okuyup televizyondaki haber programlarını seyrettiklerinde en az kendi yardımcılarını kadar parlak addedilen birçok iktisatçının Brüksel'deki toplantı salonlarında tartışılanlarla külliyen çelişen öneriler ortaya koyduğunu görmeden edemiyorlar.

Yunanistan'ın karşılaması gereken belli koşullara dair kendi aralarında hasıl olan onca fikir ayrılığına rağmen AB bakanlarının genel amacı hâlâ, Atina'ya borçlarını ödemesine ve iflası önlemesine yetecek kadar parayı vermek. Bu planlar Yunanistan'ın mali olarak dibe vurması halinde sonuçlarının Yunanistan için, AB için, bütün büyük bankalar için ve genelde uluslararası ekonomi ve para sistemi için korkunç olacağı kanısına dayanıyor.

Bu arada Yunanistan'da işlerin sarpa sarmasından Türkiye de payına düşeni alacak. Türkiye'deki doğrudan yabancı yatırımın büyük kısmı Avrupa kaynaklı. Bu akış Avrupa bankaları ve şirketleri resesyona yüz yüze

kaldığı için kesilecek olursa, Türkiye'nin zaten inişli çıkışlı olan büyümesi, son derece vahim bir durgunluğa girebilir.

Öte yandan ünlü iktisatçılar, Yunanistan'ın iflasının her ne pahasına olursa olsun engellenmesi gerekip gerekmediğine dair sorular sormayı sürdürüyor. Bütün bu yeni AB kredilerinden sonra, Atina'nın sırtındaki borç yükünün fazlasıyla ağırlaşmasından korkuyorlar. Bu kredileri almak için Papandreu hükümetinin kallavi bütçe kesintileri yapması gerekiyor. Yunanistan ekonomisini gelecekte daha rekabetçi hale getirmeyi amaçlayan kemer sıkma önlemleri, kısa vadede çok ihtiyaç duyulan büyümeyi zedeliyor. Ekonomik faaliyet yavaşladığı takdirde Yunanistan, bütün bu kredileri öngörülen zaman zarfında nasıl ödeyebilecek? Bunun da ötesinde, Yunan halkı günlük hayatları üzerinde böylesine şiddetli etkileri olan politikalara daha ne kadar katlanacak? Acı hangi noktada tahammül edilemez hale gelecek? İktisat uzmanlarının en iyi çıkış stratejisine dair köklü fikir ayrılıkları içinde olduğu bir ortamda, kötünün en iyisi olan seçeneğe karar vermek ve sonrasında kameraların karşısına geçip vatandaşlarına haklı korkularının yersiz olduğunu ve bakanların aldıkları kararların bu kez etkili olacağından kuşku duymadığını anlatmaya çalışacak olan bakanlara acıyorum.

AB bir yandan mevcut avro kriziyle boğuşurken, bir yandan da müstakbel bir başka krizi önlemeyi amaçlayan sert tedbirleri uyguluyor. İki yıl önce şu an Brüksel'de tartışılıp kabul edilen radikal önerileri kimse tahayyül edemezdi. Avro kullanan AB üyesi ülkeler, birliğin bütçelerini köşe bucak denetlemesini sineye çekmek zorunda kalacak. Brüksel planlardan memnun olmazsa değiştirilmeleri gerekecek. Likidite sorunlarıyla karşılaşan avro bölgesi ülkelere yardım etmek için bir mali istikrar mekanizması devreye sokulacak. Dokunulamaz görünen Lizbon Anlaşması, hukuki muğlaklığı önlemek için değiştirilecek. Eski Belçika başbakanı ve şu an Avrupa Parlamentosu'ndaki Liberal Grup'un lideri Guy Verhofstadt'ın da dediği gibi: "Bütün avro bölgesi ülkeleri ciddi ciddi aynı gemide olduklarını idrak etmiş durumda. Gemi su alırsa herkes batar." Verhofstadt daima Avrupa düzeyinde daha kuvvetli ekonomi yönetiminden yanaydı, fakat önerdiği planlar Avrupalı liderlerin çoğu tarafından naif ve birçok AB üyesi ülkede sayıları giderek artan Avroseptikler için kabul edilemez bulundu. İronik olan şu ki, Yunanistan krizinin sonucunda Verhofstadt en iyi günlerini yaşıyor ve acı gerçeği vurgulamaktan da gayet mutlu: "Eğer Avrupa ülkeleri mevcut krizden güçlenerek çıkacaksa, daha büyük düşünmek ve adına AB dediğimiz ortak girişime daha az değil, daha çok inanmak zorundalar. Neticede Avrupa'nın birliği, refahın feda edilmesi değil, egemenliğin birleştirilmesi projesi olarak tasarlandı."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bal gibi nefret söylemiydi

Joost Lagendijk 2011.06.26

Geçen hafta Hollanda yargısı sağcı popülist siyasetçi Geert Wilders'ı nefret suçu ithamlarından akladı; gerekçe, İslam karşıtı açıklamalarının, pek çok Müslüman için incitici olsa da, meşru siyasi tartışma sınırları içinde kaldığı yönündeydi.

Hakim Wilders'ın bazı ifadelerinin "kaba ve kötüleyici" olduğunu, fakat Müslümanlara yönelik artan ayrımcılıkla doğrudan ilişkilendirilemeyeceğini de gerekçeleri arasında saydı.

Mahkemenin kararına niye katılmadığımı, bilhassa en önemli iki iddiaya ("bir grup insanı -yani Müslümanları- mensup oldukları din temelinde aşağılamak ve insanlara -yani Müslümanlara- karşı dinlerine dayalı nefret

yaymak") dair hükmüyle niye uyuşmadığımı anlatmak isterim.

Wilders aleyhindeki dava, azınlık haklarını savunan çeşitli gruplar, Wilders'ın İslam ve Müslümanlar hakkındaki sözlerinin ifade özgürlüğü sınırlarını ihlal ettiği iddiasıyla mahkemeye başvurması üzerine başladı. Dava, başından beri tartışmalara vesile oldu. Wilders'a ve İslam karşıtı beyanlarına kuvvetle karşı olsalar da, çoğu Hollandalı siyasetçi ve yorumcu Özgürlük Partisi liderinin yargılanmasına karşıydı. Yorumlarının ifade özgürlüğü sınırları dahilinde olduğuna inanıyorlar ve davanın Wilders'a kendisini bir ifade özgürlüğü kahramanı gibi gösterip daha da öne çıkarması için yeni bir zemin sunmasından korkuyorlardı. Hollanda ve dışarıdaki birçok liberal, Wilders'ın İslam'a dair söylediklerinden dolayı yargılanmaması gerektiği kanaatindeydi ve hâlâ da öyleler. Oysa anaakım demokrat siyasetçiler ve diğer kanaat liderleri Wilders'ın kışkırtıcı söylemiyle mücadele etmek konusunda daha cesur ve açık sözlü olmalıydı.

Her ne kadar tartışmanın başrolündeki şahsın çoğu zaman anlamlı bir diyalog yürütmeye istek duymaması ve bunun yerine kışkırtıcı açıklamalar yapıp kaçmayı tercih etmesi gibi bir problem söz konusu olsa da, Wilders ve fikirlerinin parlamento içinde ve dışında enine boyuna tartışılması gerektiğini söyleyenlere tümüyle katılıyorum. Benim katılmadığım husus bu çok ihtiyaç duyulan fikir mücadelesinin, açıklamalarının nefret yaymayı yasaklayan kanunları ihlal edip etmediğini görmek üzere Wilders'ı mahkemeye çıkarmak aleyhinde ciddi bir argüman olarak kullanılması. Ortada böyle bir kanun varsa, herkese uygulanmalı. Hakimlere ve birçok kanaat önderine kulak verdiğinizde, sırf siyasetçi olduğu için Wilders'a sıradan Hollanda vatandaşlarıyla aynı şekilde muamele edilmemesi gerektiği izlenimine kapılıyorsunuz. Bana göre siyasetçiler hukukun üstünde değildir. Daha önce Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin de belirttiği gibi, siyasetçiler bilhassa kamuoyunun tartıştığı hassas konularda söz söylerken daha fazla dikkat göstermelidir. Wilders'ın kasten bu dikkati göstermediği aşikar ve bir hakimden bu ziyadesiyle kışkırtıcı tutumu gözden geçirmesini istemek haksız muameleye veya ayrımcılığa maruz kaldığını düşünen her Hollanda vatandaşının temel hakkıdır.

Bence meselenin can alıcı noktası, Wilders'ın İslam ve Kur'an hakkındaki açıklamalarıydı. Bir örnek vereyim: "Sorunun temelinde faşist İslam, Allah ve Muhammed'in hasta ideolojisi var; bu ideolojinin kaynağı da İslami 'Kavgam', yani Kur'an." Mahkeme geçen hafta bu ve benzer beyanların "İslam'a atıfta bulunduğu ve bu yüzden de insanlara karşı nefret yaymadığına veya insanları ayrımcılığa uğratmadığına" hükmetti.

Hakime göre din eleştirisi, herhangi bir dinin eleştirilmesi meşruydu ve ifade özgürlüğü ilkesi uyarınca müsamaha görmeliydi. Velhasıl söz konusu dine mensup insanlar (bu örnekte Müslümanlar) incinebilirdi, fakat haksızlık eden şahsı nefret söylemiyle suçlama hakkına sahip değillerdi.

Bana göre Wilders'ın İslam'ı faşizmle bir tutması bal gibi Müslümanlara karşı nefret yaymaktır. Faşizm, bilhassa Hollanda ve Almanya gibi ülkelerde, tahayyül edilebilecek en aşağılık siyasi ideolojidir. Faşist semboller ve kitaplar (Hitler'in "Kavgam"ı mesela) yasaktır ve Avrupa vatandaşlarının büyük çoğunluğu bu dünya görüşünü benimseyen insanlardan nefret eder ve böyle kişiler siyasette ve toplumda dışlanır. Bu yüzden önde gelen bir siyasetçi İslam'ı en az faşizm kadar kötü bulduğunu ve Müslümanların kutsal saydığı kitabı yasaklamak istediğini sürekli olarak açıkça dile getirdiğinde, Müslümanların dinlerinin çarpık bir yorumunun bu korku tellallığına dayanak edildiğini düşünmesine kim şaşırabilir? İnsanlara karşı, dinleri üzerinden nefret yaymak bu değilse nedir?

Wilders davasında mahkemenin verdiği karar ağızda kötü bir tat bırakıyor. Anlaşılan o ki Hollanda'da, ne zaman İslam'a küfretse hemen yanına bu dine inananlara karşı hiçbir kini olmadığı nakaratını ilâştirecek kadar kaşarlanmış bir siyasetçinin ağızından çıktığı sürece, Müslümanları aşağılamaya ve onlara karşı nefret yaymaya izin var. Bu bariz yalanlara nasıl inanabilirsiniz? Hakimin bu tuzağa düşerek, çok dinli bir toplumda Müslümanların konumunu vahim şekilde etkileyen bu nefret söylemine dair dikkatli bir değerlendirme yerine

ifade özgürlüğüne yönelik son derece teorik bir yaklaşımı tercih etmesi, böylece Hollanda'daki Müslümanların rastgele itilip kakılabilecek ikinci sınıf vatandaşlar haline geldiği izlenimini güçlendirmesi büyük talihsizlik.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mısır'da neler oluyor?

Joost Lagendijk 2011.07.03

Mısır'ın artık manşetleri süslemiyor olması şaşırtıcı gelmesin. Bütün dünya, bu yılın ocak ve şubat aylarında Kahire'nin merkezindeki Tahrir Meydanı'nı; Mısır halkının ülkeyi 30 yıldır yöneten devlet başkanı Hüsnü Mübarek'e karşı kalkıştığı ayaklanmayı izliyordu.

Mısır diktatörlüğünün devrilmesi, Arap Baharı isyanının en büyük ödülüydü. Dünyanın dört bir köşesindeki demokratlar büyük sevinç içindeydi, Araplar ve demokrasiyle ilgili basmakalıp fikirleri artık gözden geçirmek gerekiyordu ve bölgedeki devrim Libya, Bahreyn, Yemen ve Suriye'ye yayıldı. Ne yazık ki Nil boyunda tanık olduğumuz heyecan verici ve nihayetinde gayet yumuşak iktidar devri Trablus ve Şam'da tekrarlanmadı. Libya ve Suriye liderleri Mübarek'in düşüşünden dersler çıkarmıştı ve ne pahasına olursa olsun pes etmeyip direnme kararındaydılar. Otokratik liderlerinden bıkip usanmış Libyalılar ve Suriyelilerle, reform yerine baskıyı tercih eden Kaddafi ve Esad rejimi arasındaki kanlı çatışmaların dehşetini gösteren resimler her gün akmaya devam ediyor.

Bu arada gündemde geri sıraya düşen Mısırlılar, devrim sonrası zorluklarla başa çıkmaya çalışıyor. Bu süreç en az birkaç ay öncesinin olağanüstü olayları kadar önemli, fakat modern medyanın mantığı, neler olup bittiğine dair Mısır veya Arapça yazan yorumcuların bu meseleye hasrettiği internet siteleri dışında bilgi sahibi olmamızı son derece güçleştiriyor. Geçen hafta Tahrir Meydanı birdenbire tekrar haberlere konu oldu. Şubattan bu yana hiçbir şey değişmemişçesine, polisin göstericileri dövdüğünü gördük. Twitter sayfam derhal bazı eski protestocuların öfkeli tweetleri ile dolup taştı; Mübarek'e karşı şubattaki Mısır isyanı hakkında dünyayı bilgilendirmekte önemli rol oynayan insanlardı bunlar. İronik olan o ki, bu kez dövülen insanlar, birkaç ay önce ölen şehitlerin akrabalarıydı. Aileler eski devlet başkanı ve onun yakınları aleyhinde açılan davanın bir an önce başlaması talebiyle Tahrir Meydanı'nda oturma eylemi örgütlemişti. Eyleme yönelik sert müdahale, Mısır'da bazı şeylerin değiştiğinin, ama bazılarının da aynı kaldığının göstergesiydi.

Mübarek 11 Şubat'ta istifa etmek zorunda bırakıldığında, iktidarın dizginlerini Mısır ordusuna devretti. O zamandan beri, tamamı üst rütbeli komutanlardan oluşan 18 üyeli Silahlı Kuvvetler Yüksek Konseyi (SCAF) ülkeyi yönetiyor. 76 yaşındaki Mareşal Muhammed Tantavi'nin başkanlığını yaptığı SCAF, pek hazır olmadığı bir siyasi rol üstlendi. İktidardaki beş ayında Tantavi devrimin bazı kilit taleplerini karşılamak zorunda kaldı, fakat bazı hayati önemdeki talepler hâlâ yerine getirilmedi. Birkaç gün önce El Cezire'nin İngilizce internet sitesi SCAF'ın performansına dair son derece bilgilendirici bir puan tablosu yayınladı; tabloya bakıldığında Mısır'ın halkın demokratik taleplerini karşılayabilmenin hâlâ çok uzağında olduğu açıkça görülüyor. Olumlu tarafta bazı eski rejim yetkililerinin tutuklanıp yargılanması, Mübarek'in nefret edilen Ulusal Demokratik Partisi'nin lağvedilmesi ve geçici anayasaya yönelik referandum var. Fakat daha yapılacaklar listesi cesaret kıracak kadar uzun. Olağanüstü hal kaldırılmış değil ve parlamento ve devlet başkanlığı seçimleri sürekli erteleniyor. Tutulmayan sözlerin en rahatsız edici olanı, göstericilerin korunması ve polisin zapt edilmesi konusunda sergilenen kesin başarısızlık. Aktivistlere göre son birkaç ayda 10 binden fazla sivil tutuklandı, pek

çoğu kablolar ve elektrikli coplarla feci şekilde dövüldü. Merkezi devlet güvenlik güçleri reforma tabi tutulmadı ve geçen hafta Tahrir Meydanı'ndaki protestoda 1.000'den fazla insanın yaralanmasına yol açan müdahaleyi bu güçler gerçekleştirdi.

Ordunun kendine mahsus otoritesini korumaya çalışabileceği yönünde korkular söz konusu. Geçenlerde bir general yeni anayasanın orduyu bütçe denetiminden muaf tutması ve siyasete müdahale hakkı tanınması gerektiğini söyledi. Kulağa tanıdık geliyor değil mi?

Umalım ki Mısırlı devrimciler geçici muktedirlerinin üzerindeki baskıyı sürdürmeyi ve onları Mübarek dönemi ile kesin bir kopuşa mecbur etmeyi başarsın. Ayrıca Mısır'da gerçek bir ilerleme, cesur Libyalı ve Suriyeli demokratlara, şiddet yüklü eski rejimler devrildikten sonra bölgenin ileriye gidebileceğini de gösterecektir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AB kuşkucuları yanılıyor-umarım

Joost Lagendijk 2011.07.13

Bir uyarıyla başlamak isterim. Bazıları bu yazıyı okumasın, zira fikirleriyle taban tabana zıt düşüyor. İlk kategoride Türkiye'nin AB üyeliğinin tarihe gömüldüğüne inananlar var.

Bunlardan bazıları Türkiye'nin dünyanın en büyük ekonomik blokuna katılmasını zaten hiç istememişti, bazıları ise yedi yıl önce bunun iyi bir fikir olduğunu düşünüyordu, fakat artık pes etmiş durumdalar. Onlara göre AB kalbinin derinliklerinde Türkiye'yi istemediğini fazlasıyla gösterdi ve bu arada Türkiye de AB dışında başarılı olabileceğini kanıtladı. Bu yazıyı geçmek isteyebilecek ikinci kategori okurlar ise Türkiye ile AB arasındaki bütün sorunların Avrupalıların ikiye bölünmüşlüğü ve çifte standardı olduğunu düşünenler. Onlar müzakerelerdeki tıkanmadan Türkiye'nin sorumlu tutulması gerektiğine inanıyorlar. Umarım hâlâ geriye yazıyı merak eden insanlar kalmıştır.

Bugünlerde Avrupa Komisyonu'nun genişlemeden sorumlu üyesi Stefan Füle, Türk sivil toplum örgütleri ve hükümetle Türkiye'nin üyelik müzakerelerini canlandırmanın en iyi yolunun ne olduğunu tartışmak üzere Türkiye'de. Bu görüşmelerin iki meseleye odaklanacağını tahmin ediyorum: Kıbrıs ve vize. Her iki konuda da AB temsilcisi Türkiye'ye, hem Türkiye hem AB'nin yararına olacak ortak bir politika geliştirme çağrısında bulunacak.

Kıbrıs konusunda son birkaç gündür, sorunun asla çözülmeyeceğini düşünen kuşkucular arasında bile yeni bir heyecan dalgasına tanık oluyoruz. Bu iyimserlik BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon'un Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk taraflarına bu yılın ekim ayına kadar görüşmelerin tamamlanması çağrısında bulunan bir plan sunduğu geçen haftaki Cenevre görüşmelerinden kaynaklanıyor. Birçokları bu müzakerelerden çözüme yaklaşan herhangi bir şey çıkacağı yönündeki umutlarını kaybetmişti. BM patronu, geline nokta başarısızlığı veya sonu gelmez bir sürüncemeyi kabul etmeye hiç niyetli olmadığını açıkça ortaya koydu. Görünen o ki iki taraf bu yıl meseleyi halletmek zorunda olduklarını, aksi takdirde sözgelimi BM askerlerinin çekilmesi gibi Kıbrıslı Rumları ziyadesiyle rahatsız edecek sonuçlarla yüzleşeceklerini idrak etti. Türkiye Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu da iyimserliği paylaştı ve 2012 baharında bir referandum yapılması umudunu dile getirdi. Referandumdan her iki tarafta da evet sonucu çıkması, Kıbrıs'ın AB dönem başkanlığını alacağı 2012 Temmuz'undan önce adanın tekrar birleşmesine imkan verecek. Füle ile görüşmesinde Davutoğlu, Türkiye'nin limanlarının birkaçını sınırlı bir

süre Kıbrıs gemilerine açmaya niyetli olduğu yönündeki spekülasyonu doğrularsa, işler daha da iyi bir noktaya gelecektir. Bu noktada AB ile ilişkilerin önündeki engeli kaldırmak ve topu AB ile Kıbrıslı Rumların sahasına atmak akıllı bir adım olacaktır. Brüksel'in Lefkoşa'nın engelleyici tutumuna yönelik sabrının tükenmekte olduğunu gayet iyi bilen Füle'nin bu sembolik jesti memnuniyetle karşılayacağından hiç kuşkusuz yok.

Vize konusuna gelince Füle, bazı AB üyesi ülkelerin tavizsiz tutumu ile Ankara'nın şu an için tek mümkün seçenek mahiyetinde, adım adım ilerleyecek karmaşık bir süreci reddetmesi arasında sıkışıp kalmış durumda. Hükümet vizelerin, herhangi bir prosedürün önceden belirlenmiş sonucu olarak, bütün Türkiye vatandaşları için kaldırılmasını ve bu noktaya bir an önce gelinmesini istiyor. Türk siyasetçilerin seçimler öncesinde bu konuda haklı ve meşru bir noktada durmaları anlaşılabilir. Şu an ise Avrupa Komisyonu ile vize rejiminin aşamalı serbestleştirilmesi yönünde bir anlaşma yapmalarının Türk işadamlarının, öğrencilerinin ve akademisyenlerin çıkarlarına, hiçbir Türk'e faydası dokunmayacak ve Avrupa'daki sertlik yanlılarının değirmenine su taşımaktan başka işe yaramayacak bir 'ya hep ya hiç' yaklaşımına yapışmaktan daha fazla hizmet edeceğini görmeliler.

12 Haziran'da değişim için verilen oylar hem yeni Erdoğan hükümeti hem de AB'nin önünde, Türkiye'nin tam üyeliğine hâlâ bağlı olduklarını göstermeleri bakımından bir fırsat penceresi açtı. Yaratıcı öneriler ortaya koyarak ve somut yararlar getirecek uzlaşmalara vararak bu bağlılığı kanıtlamalılar. İki tarafın da Türkiye'deki AB kuşkucularının yanıltıldığını göstermeye istekli olduğunu umalım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Atatürk'ü anlamak

Joost Lagendijk 2011.08.28

Türkiye'yi ziyaret eden yabancılar için en büyük gizemlerden biri her daim şudur: Ölümünün üzerinden 70 yıldan fazla bir süre geçmişken niye hâlâ her yerde Mustafa Kemal Atatürk'ün resimleri ve heykelleri var?

Avrupa'da hiçbir ülkede benzer bir manzarayla karşılaşmazsınız. Monarşilerde tahttaki kralın veya kraliçenin portresi resmî dairelere asılır, fakat onların ömrü de tahtlarını haleflerine bıraktıkları gün sona erer. Cumhuriyetlerde de aynısı görevdeki devlet başkanı için geçerlidir. Ölümünün üzerinden onca yıl geçen eski bir kralın veya devlet başkanının suretini bu kadar bol bir şekilde hiçbir yerde bulamazsınız. Birçok Avrupalı için bu durum, Orta ve Doğu Avrupa'daki eski komünist ülkelerle veya anti-demokratik ideolojiler ve/veya eski moda despotlar tarafından yönetilen Orta Asya'daki mevcut otoriter rejimlerle her neviden çağrışımı içeriyor. Oysa Türkiye her iki türle de kıyaslanabilecek bir ülke değil.

Diğer yandan Türklerin büyük çoğunluğu Batı'daki bu idrak eksikliğiyle başa çıkmakta zorlanıyor. Ziyaretçileri duyarsızlıkları ve Türkiye tarihine dair bilgisizlikleri nedeniyle suçluyorlar ve Atatürk'ün kamusal alanlardaki süregiden hakimiyetini, ülkenin 90 yıl önce yok olmaktan kurtarılmasında ve bugünün Türkiye'sinin hâlâ çok değerli olan temelini atılmasında oynadığı öncü role atıfta bulunarak savunuyorlar. Muhtemelen iktidar partisine oy vermeyen Türkler arasında Atatürk'ün daha ateşli destekçilerini bulursunuz, fakat AKP saflarında bile birçok insan Atatürk'ün mirasının böyle görünür bir biçimde onurlandırılmasını hararetle savunuyor.

Birkaç yıl önce yaşadığımız bir olayı dün gibi hatırlıyorum: O dönem Avrupa Parlamentosu'ndan bir mesai arkadaşım (ki kendisi Türkiye'yi gayet iyi tanıyor ve AB üyeliğini kuvvetle destekliyordu) Türk gazetecilerle

kayıtdışı bir görüşmede belki günün birinde, Türkiye'de demokrasinin güçlenmesinin ve artan özgüvenin işareti mahiyetinde, Atatürk resimlerinin yavaş yavaş azalabileceğini ihtiyatlı bir şekilde dile getirmişti. Sözleri basına sızdırıldı ve Türk medyasında büyük tartışma kopardı. Türkiye'ye tekrar gelebilmesi için kamuoyuna niyetinin Atatürk'e veya fikirlerine hakaret etmek olmadığını açıklaması gerekti.

Türklerin ve Türk olmayanların Atatürk algısındaki farklılık kısa zamanda ortadan kalkmayacak. Fakat Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu hakkındaki bu bakış farklılığını gidermeyi ve belli bir ortak kavrayış zemini oluşturmayı önemli bulanlar için iyi haberler var. Amerikan Princeton Üniversitesi profesörlerinden, Osmanlı İmparatorluğu'nun son, Cumhuriyet'in erken dönemi konusunda tanınmış bir akademisyen olan Şükrü Hanioglu'nun en son kitabı, şu an Türkiye'deki kitapçıların raflarında yerini aldı. Kitabın ismi "Atatürk: Entelektüel Bir Biyografi". Hanioglu, 250'den az sayfada ve son derece anlaşılır bir üslupla Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusunun 19. asır sonu, 20. asır başındaki dönemin entelektüel ve sosyal bir ürünü olduğunu gösteriyor. Yazar Atatürk'ün hayatını, fikirlerini ve eserlerini analiz ederek, Osmanlı imparatorluk düzeninden modern Türkiye ulus-devletine zorlu geçişi anlamaya ve Atatürk'ün entelektüel gelişiminin izini sürmeye çalışıyor.

Hem Türkler hem Türk olmayanlar bu kitabı mutlaka okumalı. Türk tarihçiliği Atatürk'ü modern Türkiye şeklindeki bir mucizeyi tek başına gerçekleştiren yalnız bir dahi olarak görme eğiliminde. Bugüne kadar bu olağanüstü başarıya saygı göstermenin bir yolu da onun resimlerini Türkiye'deki bütün duvarlara asmak. Hanioglu, Atatürk'ün liderliğinin muazzam etkisini kabul etmekle birlikte, sözelimi Selanikli geçmişinin ve dinî olmayan okullarda ve askerî akademilerde gördüğü eğitimin görüşlerini biçimlendirmekte oynadığı rolü izah ediyor. Atatürk yeni bir Türkiye vizyonunu inşa ederken, fikirlerinin çoğunu modern dünyada bilimin önemine ve dinin zayıflayan rolüne dair büyük teorileri popülerleştiren Batılılardan ve Osmanlılardan aldı. Kitap eleştiriden de geri durmuyor ve Atatürk'ün programının radikalliğinin, politikalarının otoriter nitelik kazanmasına yol açtığını anlatıyor. Birçok başka dönüştürücü devlet kurucusu gibi, Atatürk'ün de muhalefete veya eleştiriye pek az müsamahası vardı.

Umalım ki bu kitabı okuduktan sonra hem yabancılar hem Türkler Atatürk'ün kim olduğuna, fikirlerini nereden aldığına ve Türkiye için neden bu kadar önemli olduğuna dair daha iyi bir kavrayışa sahip olsun. Bu gelişmiş ve daha dengeli idrakin bu ülkede Atatürk resimlerinin ve heykellerinin sayısı ve onların hem misafirler hem ev sahipleri tarafından algılanma biçimi üzerinde tesiri olup olmayacağını 20 yıl içinde göreceğiz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

11 Eylül'de neredeydiniz?

Joost Lagendijk 2011.09.04

Sadece bir hafta sonra bütün dünya, on yıl önce El Kaide teröristlerinin kaçırdıkları uçakları Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a çakıp 3 bin insanı öldürdüğü günü anacak.

Bu hafta binlerce yazı ve televizyon programında, o günün hikâyesi, tarihin tanık olduğu en büyük terör saldırısının arkasındaki sebepler ve bilhassa o zamandan beri hayatlarımıza yaptığı etki anlatılacak. Bu ve bundan sonraki iki yazımda 11 Eylül'ün benim kuşağımdan siyasetçiler, gazeteciler ve analistler için tam

manasıyla bir dönüm noktası olmasının sebebini, 11 Eylül'ün niye dünyaya bakışımızı değiştiren dramatik bir vaka olduğunu anlatmaya çalışacağım.

20. asrın 60'lı ve 70'li yıllarında büyüdüm ve benden yaşça büyük olan hemen herkes, "1963'te John F. Kennedy'nin öldürüldüğünü duyduğunda neredeydin?" sorusunu yanıtlayabilir. Ben artık hatırlayamıyorum, zira suikast sırasında altı yaşımdaydım ve evde televizyonumuz yoktu. Fakat anne-babamın kuşağı için ABD başkanını öldüren kurşunlar, bir dönüm noktasıydı. O zamandan beri dünyanın dört bir köşesindeki milyarlarca insanda, sözgelimi 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılması gibi derin izler bırakan başka olaylar gerçekleşti. Ne var ki hiçbirisi 11 Eylül 2001'de New York'taki ikiz kulelere yapılan saldırıyla kıyaslanamaz. İnanılmaz yıkımın ve akıl almaz trajedinin görüntüleri dünyanın her tarafında canlı yayınlandı.

Bu kez nerede olduğumu gayet iyi hatırlıyorum. Avrupa Parlamentosu'nun (AP) bir üyesiydim ve dik kafalı mizacını şahane bir mizah duygusuyla birleştiren Alman Hristiyan-Demokrat Elmar Brok'un başkanlığını yaptığı Dış İlişkiler Komitesi'nin toplantısında'yık. Biz dünyanın belli bir bölgesindeki durumu tartışırken, büyük heyecana kapılmış olan asistanlar başkana yaklaştı ve ona toplantı odamızın dışında çok önemli bir şeyler olduğu bilgisini verdi. Brok o sırada konuşan kişinin sözünü derhal kesti ve bize sakın ve ciddi bir edayla, toplantıyı bitirmemizi önerdiğini, zira az önce New York'ta dramatik olaylar yaşandığına dair bilgilendirildiğini söyledi. Kafam karışmış bir halde ofisime koştum. Ofiste asistanlarım, Dünya Ticaret Merkezi'ne çarpan ikinci uçağın görüntülerinin tekrar tekrar verildiği televizyon ekranlarına adeta yapışmıştı. Olanlar karşısındaki şaşkınlığa ve inanamamaya, endişe ve korku eşlik ediyordu. ABD'deki önemli binaları yerle bir etmek üzere ilerleyen başka uçaklar da olduğu söylentileri vardı. Kim bilir belki Avrupa da hedefteydi. Bazıları, potansiyel hedef olarak gördükleri AP binasını terk etmek istiyordu. Birkaç kişi binadan ayrıldı. Geri kalanlarımız Atlantik'in diğer yakasındaki tekrar tekrar gösterilen korkunç olayları izledik.

11 Eylül'ün etkisini değerlendireceğim sonraki iki yazımda öne çıkan kavramlardan birine odaklanacağım: küresel siyasetin İslamlaşması. Bu operasyonu planlarken Üsâme bin Ladin'in pek çok hedefi vardı. En önemlisi de Batı ile İslam dünyası arasında, Samuel Huntington'ın klasik "Medeniyetler Çatışması" temel tezini yankılayan şekilde, ikisinin uyumsuzluğunu kanıtlayacak bir savaşı kışkırtmaktı. Söz konusu gayretlerin doğurduğu karışık sonuçlara bu hafta geri döneceğim. Fakat El Kaide teröristleri İslam'ı ABD ve Avrupa'daki kamusal söyleme zorla zerk etmek bakımından kesinlikle başarılı oldular. İslam, daha önce Batı ülkelerindeki iç gelişmeleri ve dünya çapında uluslararası ilişkileri değerlendirip açıklamak için (bilhassa da yanlış şekilde) hiç kullanılmamıştı.

Etkili liberal Alman gazetesi 'Die Zeit'ın ('Zaman') Türkiye ve Ortadoğu muhabiri Michael Thumann'ın 'Der İslam-Irrtum' ('İslam Yanılgısı') kitabını henüz bitirdim. Thumann belagatli ve ikna edici bir tarzda, İslam saplantısının Batı'daki birçok vatandaşın ve siyasetçinin kendi toplumlarındaki ve onları çevreleyen ülkelerdeki sorunları analiz etme şeklini nasıl tepeden tırnağa çarpıttığını gösteriyor. Netice ise yanlış sorulara verilen yanlış cevaplar oluyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Göçmendiler, Müslüman oldular

Son günlerde 11 Eylül üzerine mümkün olduğunca çok yazı okumaya çalışıyorum.

Bu pazar, El Kaide'nin ABD'ye yönelik 3 bin insanın ölümüne yol açan terörist saldırılarının 10. yıldönümü olacak. O günün arifesinde Amerikan ve Avrupa medyası 11 Eylül'ün genelde dünyaya, özelde ABD'nin pozisyona yaptığı etkiyi açıklamaya çalışan makale ve yazılarla dolu. Kaçırılan uçakların Dünya Ticaret Merkezi'ne çakıldığı günden bu yana dünyanın kökünden değiştiğini iddia eden analistler ile tek bir vakanın her halükârda yaşanacak gelişmeler üzerindeki etkisini abartmamamız gerektiğini düşünenler arasında ilan edilmemiş bir yarış var gibi görünüyor.

Sanırım ben, 11 Eylül'den önce zaten başlamış olan yapısal değişimlerin üzerinden atlamaksızın, kendimi ilk gruba daha yakın buluyorum. Bu fikrimi, birçok Batı ülkesinde yeni bir aşırı sağcı popülizmin yükselişine odaklanarak izah etmek isterim. Açık olalım: 11 Eylül yaşanmasaydı, ABD'de, Atlantik'in iki yakasında İslam ve Müslümanlara dair süregiden tartışmaya İslam karşıtı taban örgütleri, sağcı medya ve Çay Partisi'ne yakın üst düzey siyasetçiler aracılığıyla olumsuz şekilde tesir edebilen küçük, fakat son derece etkili bir İslamofobik ağ olmayacaktı. 11 Eylül olmasaydı, Amerikan eyaletleri şeriat hukukunu yasaklamayı aklına getirmeyecekti, zira Cumhuriyetçi başkanlık adayı Newt Gingrich'in dediği üzere, "Şeriatın ABD ve dünyada özgürlüğün bildiğimiz haliyle bekasına yönelik ölümcül bir tehdit olduğu" iddiasını kimse ciddiye almayacaktı.

Peki İslam'ın oportünist siyasetçiler tarafından taşla tutulması 11 Eylül yaşanmaksızın ABD'nin popülist sağın canlanışına sahne olmayacağı anlamına mı gelir? Sanmıyorum. Çay Partisi'nin yükselişi ve Cumhuriyetçiler üzerindeki tesiri, Amerikan toplumunda alttan alta her daim varlığını hissettiren hükümet karşıtı, vergilendirme karşıtı ve liberal olmayan güçlü bir yapıyla yakından bağlantılı. Bu yapı çirkin başını her on yılda bir çıkarıp kükrer. Benim izlenimim, Çay Partisi'nin bazı üyeleri arasında tanık olabildiğimiz yaygaracı ırkçılığı açıklamak söz konusu olduğunda, beyazların ABD tarihindeki ilk siyahi başkandan duyduğu rahatsızlığın, Müslümanların Amerikan topraklarındaki küçük ve pek de görünür sayılmayacak varlığından daha önemli olduğu yönünde. İslam'la ilgili korku tellallığı 11 Eylül sebebiyle popüler. Fakat bu, Çay Partisi adaylarının popülarlığını açıklamak bakımından ancak marjinal bir rol oynuyor. Avrupa'daki popülist, İslam karşıtı aşırı sağın yükselişiyle ilgili belli bir raddeye kadar aynı analiz yapılabilir. Fark, birçok Batı Avrupa ülkesinde hatırı sayılır ve gayet göz önünde Müslüman toplulukların varlığı.

Son yazımda anlattığım siyasetin İslamlaşması meselesi Avrupa'daki göçmenlere dair söylemde açıkça kendisini gösteriyor. 11 Eylül'den sonra göçmenler bir günde Müslümanlar haline geldi. Hollanda gibi hazır olmayan bir toplumda yeni gelenlerin varlığına bağlı sorunların birçoğu 10 Eylül 2001'de de gayet iyi biliniyordu. Pek az izahat bu göçmenlerin çoğunluğunun mensup olduğu dinle bağlantı kuruyordu. Çoğunlukla ayrımcılığa ve başarısız entegrasyon politikalarına odaklanılıyordu. İşte bu durum 11 Eylül'den sonra keskin bir biçimde değişti.

İslam birdenbire süregiden sorunların en iyi açıklaması sayılır oldu. Günah keçileri arayan popülist siyasetçiler İslam dinini suçlamanın, bizzat göçmenlerin ve genelde Hollanda toplumunun sorunlarından yine o göçmenleri sorumlu tutmanın kolay yolu olduğunu gördü. Fakat Geert Wilders'ın popülarlığı sadece İslam karşıtı söylemine bakılarak açıklanamaz. Yeni popülizmin Hollanda ve Avrupa'nın başka ülkelerindeki yükselişi çok daha karmaşık bir fenomen. İşgücü piyasasındaki yapısal değişimler, birçok basit ve düşük ücretli işin kaybedilmesi, Avrupa Birliği'nin artan nüfuzu, bariz bir kimlik yitimi gibi faktörler (ki daha başka faktörler de sayılabilir) 21. asırda kaybettiklerini düşünen birçok Avrupalıda tedirgin edici bir güvensizlik hissiyatına yol açmış durumda. Fakat küreselleşmenin işaret edebileceğiniz bir yüzü yok. Müslümanların ise var ve popülistler bunu gayet iyi idrak etti.

ABD'de olduğu gibi, 11 Eylöl yaşanmasaydı, Hollanda'da öfkeli ve güvensiz hisseden yüzer gezer seçmenleri yeni popölist davaya çekmek için İslam'ın taşa tutulmasını kullanmak mümkün olmazdı. Fakat oyların yüzde 15'ini almak da, pek hayra alamet görmedikleri bilinmez bir gelecekte korkan birçok Hollandalının huzursuzluğunun yansımısını Wilders'ta bulmasıyla mümkün olabilirdi ancak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye ve 11 Eylöl

Joost Lagendijk 2011.09.11

Geçen hafta Amerikan ve Avrupa medyası 11 Eylöl'ün 10. yıldönümü vesilesiyle yazılan yazılardan ve yayınlanan televizyon programlarından geçilmiyordu, fakat tarihin gördüğü en büyük terörist saldırıya Türk basınında dikkat sergilendiğini söylemek pek mümkün değildi.

Bugün muhtemelen farklı olacak, fakat bu küresel anma gününün arefesinde Türk gazetecileri ve yorumcuları tarihsel dönüm noktası niteliğindeki bu olaya diğer Batı ölkelerindeki meslektaşlarından dikkat çekici ölçüde az ilgi gösterdi. Bunun nedeni 11 Eylöl'ün bir Türk için bir Amerikalı veya Alman için taşıdığından tümüyle farklı bir anlam ifade etmesi mi? Yoksa Türk medyası ölkede içi haberlerle fazlasıyla meşgul olduğu için mi böyle? Bu yüzden mi kötüleşen Türkiye-İsrail ilişkilerine dair yazıların sayısı 11 Eylöl yazılarını fersah fersah geride bırakıyor? Muhtemelen her iki sebebin bir karışımı söz konusu.

Sebepler ne olursa olsun bu, 11 Eylöl'ün dünyanın birçok ölkesindeki Türkiye algısı üzerinde yaptığı etkinin ciddi şekilde azımsandığının bir işareti. Avrupa'daki Türkiye tartışmasıyla başlayalım. Birçok Avrupa ölkesinde 11 Eylöl'ün nasıl değerlendirilmesi gerektiğine dair tartışma, tam da Üsamedin bin Ladin'in istediğı gibi, birkaç yıl öncesinde Amerikalı profesör Samuel Huntington tarafından öne sürölen Batı ve Müslöman dünya arasında kaçınılmaz bir medeniyetler çatışması yaşanacağı teorisine gelip dayandı. Birçok analist ve siyasetçi bu fikri kuvvetle reddetti ve bu nedenle AB'nin Türkiye'yi tam üyeliğe kabul etmesi gerektiğini vurgulamaya başladı. Bu, Avrupa'nın Hristiyanlar, ateistler ve Müslömanların asla barış içinde bir arada yaşayamayacağını savunan tehlikeli fikrin boşa çıkarılmasına yapacağı en büyük katkı olacaktır. Almanya Dışışleri Bakanı Joschka Fischer gibi önemli siyasetçiler Türkiye'nin AB üyeliğine dair fikirlerini değıştirdi ve kararsızlıktan tam destek verme noktasına geldi. Ne yazık ki Avrupa'nın seçkinleri arasındaki bu müspet değışim, madalyonun sadece bir tarafıydı.

Diğer tarafta 11 Eylöl sonrası dikkatlerin aniden İslamiyet'in üzerine çevrilmesi ve teröristlerin dünyanın dört bir köşesindeki kanlı saldırılarını motive etmek için bu dini istismar etmesi birçok Avrupa vatandaşı arasında bir korku iklimi yarattı. Kamuoyu yoklamalarından Müslömanlara karşı, birçoğunun derinlerde bir yerde köktendinci ve potansiyel terörist olabileceğı yargısına dayanan güçlü bir hoşnutsuzluk çıkmaya başladı. Türklerin büyük çoğunluğu Müslöman olduğundan dolayı İslam'a karşı giderek artan ve popölistler tarafından kışkırtılan antipati Avrupa'daki seçmenlerin belli kesimleri üzerinde Türkiye'nin AB üyeliğine destek açısından olumsuz bir etki yaptı.

Fakat 11 Eylöl'ün etkisi Türkiye'nin AB ile ilişkilerinin çok ötesine uzandı. AKP'nin iktidara gelişinin ardından dünyanın dört bir tarafındaki birçok analist ve yorumcu Türkiye'yi, cihatçı İslamcılığın Bin Ladin ve Suudi yurttaşları tarafından saldırgan ithali karşısında ideal bir zıt denge noktası olarak görmeye başladı. ABD

Başkanı George W. Bush "ılımlı İslam" ifadesini ortaya attı ve hiç sevilmediği için de bütün kavram derhal bu ifadenin arkasında berbat oluverdi. Fakat yabana atılacak bir kavram değildi bu. AKP iktidarında Türkiye laik bir devletin, İslam'ın ılımlı bir yorumunu destekleyen muhafazakâr bir Müslüman parti tarafından yönetilebileceğinin canlı kanıtı oldu. O dönemdeki dogmatik AKP karşıtlarının iddia ettiği gibi bu, Türkiye'nin yavaş yavaş İslamlaştığı ve Washington ile Brüksel'in bundan memnun olduğu anlamına da gelmiyordu.

Biz zarfı unutup mazrufa odaklanalım. 11 Eylül'ün ve onunla eşzamanlı olarak AKP'nin yükselişinin (hayır sevgili komplo teorisyenleri, bu ikisi arasında hiçbir bağ yok) sonucu Türkiye ve onu yöneten parti, sadece Amerikalı ve Avrupalı stratejistler için değil, Akdeniz boyunca mücadele eden İslamcılar ve demokratlar için de son derece ilginç bir fenomen haline geldi. Türkiye, inançlarıyla burada tanık oldukları kişisel özgürlükleri ve refahı birleştirmek isteyen birçok Arap için örneğe dönüştü. Türkiye'nin konumundaki bu yükseliş bu yılki Arap Baharı'ndan uzun zaman önce başladı ve hatta belki halk isyanlarının arkasında yatan nedenlerden biri olduğu bile söylenebilir. Arap dünyasındaki insanlar kendilerine sunulan birbirinden beter modellere (laik diktatörlük veya İslami despotizm) bir alternatif aramıyor olsaydı bu isyanlar gerçekleşmezdi.

Elbette Türkiye'nin bölgesel bir güç ve alınacak bir örnek olarak yükselişi AKP'nin 2002'den bu yana izlediği bilinçli bir politikanın sonucu. Fakat 11 Eylül ve onun hem Batı'da hem Arap dünyasında yarattığı etkiler olmasaydı, söz konusu çabalar bu kadar başarılı olmazdı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mısır için hangi Türkiye modeli?

Joost Lagendijk 2011.09.14

Bu yazı yazıldığı sırada Başbakan Tayyip Erdoğan, Kahire Havaalanı'na inmek üzere. Kahire, Türkiye liderinin Mısır, Tunus ve Libya'ya gideceği, epey reklamı yapılan Arap Baharı turunun ilk durağı. Erdoğan'ın bilhassa devrim sonrası Mısır'a yaptığı ziyaret küresel medya tarafından yakından takip ediliyor.

Medya, Türkiye'nin Kudüs ile diplomatik ilişkileri koparmasının ve İsrail büyükelçisinin geçen hafta öfkeli bir kalabalığın elçilik binasına zorla girmesiyle Mısır'dan kaçmak zorunda kalmasının ardından yeni bir İsrail karşıtı koalisyonun ortaya çıktığını görme beklentisinde. Fakat Erdoğan Mısır'a, geçen yıl dokuz Gazze filosu aktivistinin öldürülmesine dair özür dilemeyi inatla reddeden "şımarık" İsrail'e sözlü saldırılarını tekrarlamak için gitmedi sadece. Dünyaya, bölgedeki en kuvvetli askerî güce karşı ayağa kalkmaya cesaret eden bir lider ve Mısırlılar ile diğer Arapların pek çoğunun kendi ülkelerinin izlemeye çalışması gereken bir örnek olarak gördüğü bir ülkenin başbakanı sıfatıyla, Arap dünyasında ne kadar popüler olduğunu göstermek de istiyor.

Bu yılın ocak ayında Arap Baharı'nın başlamasından beri bir model olarak Türkiye'ye dair pek çok şey söyleniyor. Basitleştirmeler konusunda uyarıda bulunan ve Türkiye ile despotlarından yeni yeni kurtulan Arap ülkeleri arasındaki derin farklılıkları vurgulayan analistlerle hemfikirim. Bugünün Türkiye'sini, sözgelimi 80 yıllık bir laik devlet kurumları tarihine sahip olmayan ülkelerde kopya edemeyeceğiniz doğru. Söz konusu tarih derin farklılıklardan sadece biri. Yine de, ülkelerini reforma tabi tutmayı isteyen her toplumsal kesimden birçok Arap'ın, Türkiye ve AKP'ye çok şey öğrenebilecekleri cazip örnekler olarak baktığı da hayatın gerçeği.

Beni ilgilendiren, Başbakan'ın Mısır'daki görüşmelerinde hangi Türkiye modelini teşvik ettiği. Kahire'deki resmî makamlar, Erdoğan'ın dünya medyasının kameraları önünde gösteriyi çalmasına izin vermeye hiç hevesli

değildi. Bu yüzden Tahrir Meydanı'na gitmesine veya üniversitede kamuoyuna hitaben bir konuşma yapmasına izin vermediler. Velhasıl Erdoğan'ın söyledikleri kapalı kapılar ardında kaldı. Fakat hem şubatta devlet başkanı Mübarek'i deviren isyanın arkasındaki itici güç olan genç devrimcilerle hem de Mısır'a hükmeden askerî konseyin ihtiyar başkanı Mareşal Tantavi ile görüştüğünüzde, tek bir hikâyeye bağlı kalmanız pek kolay olmasa gerek.

Genç protestocular için günümüz Türkiye'si, laik bir devletin post-İslamcı bir muhafazakâr parti tarafından yönetildiği bir Müslüman ülke, bütün eksiklerine rağmen vatandaşların bütün diğer Arap ülkelerinden daha fazla bireysel özgürlükten yararlandığı başarılı bir ekonomi ve demokrasi mahiyetinde cazip bir örnek. Yeni Türkiye'ye dair bu algının AKP lideri tarafından da memnuniyetle karşılandığından eminim.

Fakat ortada eski bir Türkiye modeli de var ve Tantavi ve general mesai arkadaşlarının aklında olan model tam da bu. İktidarı Mübarek'ten aldılar ve seçimlerden sonra mevcut yetkilerini teslim etmeye niyetli olduklarına dair pek az işaret var. Bunun örneklerinden biri yeni Mısır anayasası. Önde gelen generaller, söz konusu belgenin orduya gelecekte gerekli gördüğü takdirde ülke yönetimine müdahale imkânı sağlayacak bazı maddeler içermesini beklediklerinin işaretini çoktan verdiler. On yıllar süren askerî vesayetin ardından ordunun siyasetteki rolünü daha yeni geriletmeyi başaran Türkler için kulağa tanıdık geliyor değil mi?

Erdoğan (elbette kapalı kapılar ardında) Mısırlı generallere siyasi heveslerinden vazgeçip görevin yeni sivil makamlarda olmasını kabul etmeleri yönünde uyarıda bulundu mu? Yoksa ordunun süregiden hakimiyetinden yaka silkmiş olan protestoculara başka, İsrail'e hayatı dar etmek için en azından kısa vadede işbirliği yapmak zorunda olduğu askerî muktedirlere başka mı konuştu?

İşte bu, yeni demokratların safında görülmek isteyen, fakat hâlâ iktidarda olan eski muhafızlarla iş yapması gereken Türk hükümetinin yüz yüze olduğu ikilemlerin örneklerinden sadece biri.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Algılara karşı olgular

Joost Legendijk 2011.09.18

Geçen hafta 2011 yılı Transatlantik Eğilimleri araştırması yayınlandı. Önde gelen uluslararası düşünce kuruluşlarından ABD German Marshall Fonu 2002'den bu yana her yıl Amerikan ve Avrupa kamuoyuna dair, dış politika, transatlantik ilişkileri ve ekonomiye odaklı veriler yayınlıyor.

Bu yılki araştırma ABD, Türkiye ve 12 AB üyesi ülkeyi kapsıyor. Verilerin tamamını www.transatlantictrends.org adresinde bulabilirsiniz. Ben bu yazıda Türkiye'yle ilgili bazı çarpıcı bulgulara odaklanmak istiyorum.

On yıldır Türkiye-AB ilişkileri üzerine mesai harcayan biri olarak Türkiye'nin AB üyeliği sürecine dair ruh halinin yıllar içinde nasıl değiştiğini ilk elden biliyorum. Genel olarak hem Türkiye hem AB'de bir heyecan azalması olduğu kesinlikle doğru. Sebepleri gayet iyi biliniyor ve ayrıntılarına inmeye lüzum yok: çözülmeyen Kıbrıs sorunu, Fransa ve Almanya'daki liderlik değişimi, AB dahilindeki ekonomik kriz ve bunun sonucu olarak, Türkiye'de AB'nin artık ciddi olmadığına ve belki başka alternatifler aranması gerektiğine dair güçlenen kanı. Böyle bir ortamda yapılan Transatlantik Eğilimler araştırması (TE11) bazı çarpıcı sonuçlar ortaya koyuyor.

Birincisi, Türkiye'de AB üyeliğine kamuoyu desteğinin sık sık iddia edildiği kadar keskin bir düşüş yaşamadığını gösteren çeşitli anket sonuçlarını doğruluyor. Görüşülen Türklerin yaklaşık yarısı (yüzde 48) Türkiye'nin AB üyeliğinin iyi bir şey olacağını düşünüyor. Bu manzarayı belli bir perspektife yerleştirirsek şunu görüyoruz: Polonya ile AB arasında 1990'larda yapılan beş yıllık üyelik müzakerelerinin ardından üyeliğe verilen desteğin Polonya'da da düşüşe geçtiğine, başlangıçta yüzde 75 olan destek oranının birkaç yıl sonra yüzde 50 civarına indiğine tanık olmuştuk. Belli bir noktada Polonyalılar da hızlı sonuç alınacağına yönelik umutlarını yitirmiş ve AB'nin sürekli olarak ilave katı koşullar öne sürdüğü kanısına kapılmıştı. Diğer bir deyişle: müzakereler sırasında destek oranlarında görülen bu değişim Türkiye'ye has bir durum değil. Daha önce de yaşanmıştı. Polonya AB'ye 2004'te, vatandaşların net çoğunluğunun referandumda üyeliğe 'evet' demesinin ardından girdi.

TE11'e dönelim. Türkiye'deki genel algının tersine, AB ülkelerinde yaşayanların çoğunluğu Türkiye'nin AB dışında tutulmasının sebebinin Müslüman çoğunluklu nüfusu olduğuna inanmıyor. Aynı sonuçlar, Türkiye'nin AB'ye entegre olamayacak kadar yoksul olduğuna dair popüler düşünceyle ilgili de söz konusu. Avrupalıların yaklaşık yüzde 60'ı bu noktada herhangi bir engel görmüyor. Bu, Türklerin bütün AB vatandaşlarını zenginliklerini Türkiye ile paylaşmak istemeyen İslamofobikler olarak suçlarken biraz daha dikkatli olması gerektiğini gösteren bir husus. Böyle Avrupalılar var elbette ve sesleri de yüksek çıkıyor ve göz önündeler, fakat TE11'in de ortaya koyduğu üzere, çoğunluğu teşkil etmiyorlar.

Algı ile gerçeklik arasında bir başka ilginç tezat, Türkiye'nin kimlerle daha yakın işbirliği yapması gerektiği sorusuna verilen cevaplarda görülebilir. Türklerin önemli bir kısmı (yüzde 43) Ortadoğu'daki komşularını ülkenin ekonomik çıkarları açısından AB üyelerinden daha önemli buluyor. Gerçek ise şu: Türkiye'nin son iki yılda toplam ticaretinin yüzde 42'si AB, sadece yüzde 11'i Arap ülkeleriyle. Miktarın ötesinde, Türkiye'nin Avrupa'ya yaptığı ihracatı orta ve ileri teknoloji ürünleri oluşturuyor. Türk sanayiinin geleceği tam anlamıyla üretimindeki teknolojik niteliği modernleştirmeye çalışan bu sektöre dayanıyor. Diğer yandan Türk şirketleri geri teknoloji ürünlerini Ortadoğu'ya satıyor. Bu kâr sağlamak açısından iyi, fakat gelecekte daha fazla büyümek noktasında pek fazla şans sunmuyor.

Türkiye'de 2008-2010 dönemindeki tüm doğrudan yabancı yatırımların yüzde 76'sı AB ülkelerinden, sadece yüzde 8'i Körfez ülkelerinden geliyor. Daha da önemlisi, Avrupa'nın Türkiye'deki yatırımlarının büyük çoğunluğu yeni istihdam alanları yaratırken, Arap parasının büyük kısmı zaten mevcut olan Türk şirketlerinde hisse satın almaya gidiyor.

Bunlar, popüler algıların gerçek duruma dayalı bir temeli olmadığını gösteren örneklerden sadece ikisi. Ortadoğu'ya yönelik tercih Arap Baharı'na gösterilen olumlu reaksiyondan ve AB'den gelen olumsuz haberlerden belli. Fakat bence Türklerin büyük çoğunluğu neticede politikaların algılara değil olgulara dayanarak belirlenmesinin daha mantıklı olduğunu kabul edecektir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Birleşik muhalefet: ABD, İsrail ve... Hamas

Joost Lagendijk 2011.09.21

Uluslararası toplumun gözü, bu hafta dünya liderlerinin Birleşmiş Milletler Genel Kurulu yıllık toplantısında bir araya geleceği New York'ta olacak. Muhtemelen yıllardır yapılan en dramatik toplantılardan birine tanık

olacağız, zira Filistinliler Güvenlik Konseyi'ne Filistin devletinin tam BM üyeliği için başvurma niyetini açıkladı.

Mevcut takvime göre, Filistin Yönetimi Başkanı Mahmud Abbas bu başvuruyu, cuma günü Genel Kurul'da yapacağı konuşmanın hemen ardından takdim edecek. O ana kadar Filistinlilere planlarını değiştirmek için her tür çabanın seferber edileceği birkaç sıcak güne hazır olun. Sözelimi Filistinlilere İsrail ile kapsamlı bir çözüm doğrultusunda yeni görüşmelere derhal başlama sözü verilebilir. Ya da bir adım geri atan bir tutum mahiyetinde, tam üyelik için Güvenlik Konseyi'ne başvurmak yerine (ki bu girişimin Amerikan vetosuna toslayacağı kesin sayılır), kimsenin veto hakkına sahip olmadığı ve net bir çoğunluğun Filistin'in pozisyonunun gözlemciden BM'nin devlet olmayan üyesi seviyesine çıkarılmasını destekleyeceği Genel Kurul'a başvurmaya ikna edilebilirler.

Şu an için Abbas ABD, İsrail ve bazı Avrupa ülkelerinin artan baskısına boyun eğmeyecek gibi görünüyor. Filistinliler anlaşılabilir sebeplerle, geçmişte kendilerini hiçbir yere götürmeyen envai çeşit vaatten bıkip usanmış durumda. Üyelik başvurusunu, taviz vermeyen ve gönülsüz İsrail'i masaya tekrar oturmaya zorlayacak ve anlamlı, ciddi müzakereleri yeniden rayına oturtacak cüretli bir girişim olarak görüyorlar.

Şahsen umudum Abbas'ın ilk baştaki niyetleri noktasında sıkı durması. İsrail'le, Batı Şeria'daki yerleşimlerin ikiye katlandığı ve Gazze'nin nefessiz bırakıldığı yirmi yıllık başarısız görüşmelerin ardından Filistinlilerin moral kazanmaya ihtiyacı var. New York'ta o veya bu şekilde elde edilecek bir başarı İsrail karşısındaki pozisyonlarını güçlendirecek. BM'de yapılacak bir oylamanın tek başına Filistinlilere hak ettikleri devleti getirmeyeceğini Abbas da gayet iyi biliyor. O noktaya varmak için, hem İsrail'in hem Filistinlilerin acıtıcı ciddi tavizler vermek zorunda kalacağı zorlu müzakereler yürütülmesi gerek. Fakat işin içindeki bütün aktörler, BM üyesi ülkelerin büyük çoğunluğunun sadece bir devletin değil, iki devletin yaşayabilirliğini garanti eden bir sonuç istediğini bilirse, bunun sürece katkısı olur.

Bu hafta New York'ta yaşanacak olan diplomasi mücadelelerinin ilginç bir vechesi, Filistin devletine muhalefetin bileşimi. Elbette İsrail hükümetinden veya daha önceki sözlerinden çark ederek hem hayal kırıklığı yaratan hem kendi itibarını iki paralık eden Obama yönetiminden bahsetmiyorum. Önde gelen muhaliflerden biri Gazze'ye hükmeden İslamcı hareket Hamas.

Son birkaç gündür Hamas liderleri BM'deki girişimin kendileri açısından hiçbir yere varmayacağını açıkça ifade ediyorlar. Söylemlerinin büyük kısmı, daha önce de işittiğimiz azamiyatçı taleplerle stratejik düşünme isteksizliğinin bildik karışımından oluşuyor. Söylemin hayati önemde parçası, 1967 sınırları dahilinde, yani o yıl gerçekleşen Arap-İsrail savaşından önce var olan sınır hatları üzerinden kurulacak bir Filistin devletinin reddi. Abbas'ın New York'ta tanınmasını istediği devlet bu, ki sınırın diğer tarafındaki İsrail'in de açıkça tanınması anlamına geliyor. Geçmişte pek çok Hamas sözcüsü 1967 sınırlarını üstü kapalı şekilde, İsrail'le bazı ayarlamaları ve Filistinli mülteciler için kabul edilebilir bir çözümü de içeren olası bir anlaşmanın temeli olarak kabul etti. Bu ılımlı yaklaşımın rafa kaldırıldığı açık. Hamas'ın son açıklaması yine "Filistin toprağının bir karışını veya Filistinlilerin (geri dönüş de dahil) haklarının bir gıdımını bile vermemeyi" savunan eski tarz lügatı kullanıyor. Herkes bu tutumun başarı şansı olmadığını biliyor, fakat Hamas bu fırsatı Filistinlilerin içindeki farklılıkların altını çizmek için kullanmaya karar vermiş görünüyor. Bu tutum, yakın gelecek açısından hayra alamet değil. Filistinliler arası birlik ve Hamas'ın bir şekilde dahli olmadıkça, yeni görüşmelerden dişe dokunur hiçbir şey çıkmayacaktır.

Belki Türkiye Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu çok iyi tanıdığı Hamas liderliğini arayıp onlara tarihi fırsatları heba etmenin Filistinlilerin kaldıramayacağı bir şey olduğunu anlatabilir.

Farklı hızlar

Joost Lagendijk 2011.09.25

Geçen hafta dünyanın farklı kesimlerinin aynı anda yüz yüze geldiği birbiriyle çelişen sorunların bir başka örneğine tanık olduk. New York'taki Birleşmiş Milletler'de Filistinliler, tek taraflı Amerikalılar, bölünmüş Avrupalılar ve dünyanın onca erteleme taktiğinden gına getirmiş olan geri kalan ülkeleri arasında manevra yaparak, bağımsız ve yaşayabilir bir devlet hayalini canlı tutmaya çalıştı.

Türkiye'de medya, Türkiye'yi bölgedeki yeri doldurulmaz ülke, bütün yeni Arap demokrasilerinin takip etmek istediği model olarak konumlandırmayı başaran Başbakan'ın yıldızının parladığına dair gururlu haberler yayımladı. Bu, belli bir dereceye kadar doğru olabilir. Öte yandan hükümet, şu rahatsız edici gerçeği de olanca şiddetiyle hatırladı: Türkiye'nin dışarıdaki cazibesi ülke içindeki Kürt sorununu kısa süre içinde çözemediği takdirde ciddi zarar görecektir. Irak'taki terörist üslerini bombalayarak eski rutine sarılmanın yeterli olmadığı açık. Meşru Kürt talepleri ancak süregiden reformlarla karşılanabilir. Bunu Kürtler de, Erdoğan da, dünya kamuoyu da biliyor.

Peki ya Avrupa? AB Euro'nun hayata geçirilmesinden bu yana karşı karşıya kaldığı en vahim ekonomik krizden çıkış yolu arıyor hâlâ. Yunanistan'ın iflas edeceğine dair spekülasyonlar berdevam. Görünüme göre büyük Avrupa bankaları bir tur daha devlet desteğine ihtiyaç duyuyor. Hollanda ve Almanya gibi kilit önem taşıyan ülkelerde halkın Yunanistan'a ilave borç verilmesine desteği zayıflıyor. Giderek artan sayıda analist ve siyasetçi Euro bölgesinin sorunlarının Atina ve Roma'daki mevcut dibe vuruların çok ötesine gidebileceğinin farkında. Bu kriz, AB'yi mali ve kurumsal yapısını yeniden düşünmeye zorluyor. Birçok seçenek tartışılıyor ve bunlardan biri, en azından yapısal reformlardaki bitmek bilmez ertelemelerin Avrupa Birliği'nin varlık sebebine ölümcül bir darbe vurmasından korkan Avrupa yanlısı yorumcular arasında zemin kazanıyor gibi görünüyor.

Olası çözümlerden birinin ayrıntılarına girmeden önce size şunu hatırlatmak isterim: AB'nin bu süreç sonunda tercih edeceği çıkış yolunun Türkiye üzerinde de, hem ekonomik hem kurumsal açıdan muazzam etkileri olacak. Avrupa'daki derinleşen ve çözülmemiş ekonomik krizin Türkiye'ye hiç etkisi olmayacağını iddia eden siyasetçilere inanmayın. Bilhassa çoktandır alarm veren yüksek cari açığa tesir edecek.

Fakat AB, Ulrike Guérot ve Charles Grant gibi isimlerin tavsiyelerine kulak verdiği takdirde, bunun Türkiye üzerinde uzun vadeli bir kurumsal etkisi de olacak. Her iki uzman da Berlin ve Londra'daki etkili düşünce kuruluşlarında çalışıyor ve 'çekirdek' veya iki vitesli Avrupa diye tanımladıkları fikri savunuyor. Üç halkadan oluşan bir Avrupa tahayyül ediyorlar: Birincisi, ekonomik ve mali meselelerde daha fazla egemenlik paylaşımına gönüllü güçlü Avrupa ekonomilerinden müteşekkil bir Euro-çekirdeği olacak. Bu ülkeler muhtemelen dış politika ve güvenlik gibi diğer alanlarda da daha ileri entegrasyonu tercih edecekler. İkinci halkada, şu an için çekirdek gruba katılmaya ehil veya istekli olmayan, fakat gelecekte katılabilecek ülkeler yer alacak. Britanyalılar pound'u Euro'ya yeğlediği ve daha fazla entegrasyona karşı çıktığından dolayı günün birinde Birleşik Krallık'ın da dahil olabileceği üçüncü ve sonuncu halkada ise AB'nin "dostları" olacak.

"Dost" statüsü için bir diğer aday Türkiye. Guérot ve Grant'a göre Türkiye'nin AB'ye katılma hevesi gözle görülür şekilde azalıyor ve Ankara tam AB üyeliği ile pek de uyumlu olmayan bölgesel güç arzuları besliyor.

Birkaç yıl önce bu tür senaryolar sadece akademisyenler arasında tartışılıyordu. Bugünse daha şiddetli bir şekilde tekrar gündemdedir. AB liderleri çeşitli üyeler için farklı hızlarda gelişen bir Avrupa ihtimali üzerine kafa

yormaya mecbur kalıyor. Bir bütün olarak AB için hangi stratejik vizyonun tercih edileceğini umarım ki çok gecikmeden öğreniriz. AB farklı çemberlerle kuşatılmış güçlü bir çekirdek oluşturmaya karar verirse, Türkiye de kendi kararını vermek zorunda. Lider ülkelerin oluşturduğu çekirdek gruba katılıp aynı zamanda bunun gerektirdiği sınırlamaları kabul mü edecek, yoksa bir bütün olarak AB üzerinde daha az etkiye bulunduğu, fakat özerk bir ekonomik ve dış politika yürütmek konusunda daha özgür olduğu çemberde mi yer alacak?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Başa dönmek mi, yoksa...?

Joost Lagendijk 2011.09.28

PKK'nın yeni terör saldırılarının ve Türk devletinin saldırılara verdiği askerî karşılığın en moral bozucu tarafı, herkesin bunun hiçbir şeyi çözmeyeceğini bilmesi.

Daha önce de pek çok kez aynı noktaya geldik. Genç, masum insanlar sırf yanlış zamanda yanlış yerde oldukları için ölüyor. Hükümet karşılık verme baskısı altında ve Türkiye içinde ve sınır ötesindeki operasyonlar için orduya yeşil ışık yakıyor. Haşin bir dil kullanılıyor, farklı etnik gruplar arasındaki öfke ve nefret duyguları alevlendiriliyor.

Çözülmez görünen ihtilafların en çarpıcı niteliklerinden biri meseleye vakıf ve tarafsız olan herkesin çözümün neye benzemesi gerektiğini aşağı yukarı bilmesidir. Kürt sorunu noktasında da herkes Türkiyeli Kürtlerin geleceğinin daha demokratik bir Türkiye'de olduğunun, günün birinde Kürtçenin ülkenin belli kesimlerinde eğitimin bir parçası haline geleceğinin, Türkiye'nin idari yapısında ademimerkeziyetçiliğe ihtiyaç duyulduğunun ve nihayetinde sıradan PKK üyelerinin topluma yeniden entegre edilmesi gerekeceğinin ziyadesiyle farkında. Velhasıl zorluk çözümün kendisi değil; asıl büyük engel oraya nasıl varılacağı meselesi. Bilhassa ne zaman taraflar bir anlaşmaya yaklaşıyor gibi görünse, her iki taraftaki sertlik yanlıları menzil dahilindeki uzlaşmayı yok etmek için ellerinden geleni yapıyor. Bu kısırdöngülerin bir yenisine mi kapılmak üzereyiz? Yoksa bu kez daha iyimser olmak için sebep var mı?

Bence öngörülebilir gelecekte farklı bir senaryonun şekillendiğine tanık olabiliriz, zira geçmişle kıyaslandığında hayati önemde iki noktada değişim var. Daha temkinli söyleyeyim: Değişim var gibi görünüyor.

Bunlardan biri Kürtler arasında son PKK saldırılarına, bilhassa Ankara, Siirt ve Batman'da Kürt ve Türk sivillerin ölümüne yol açan saldırılara karşı kuvvetli ve aleni bir şekilde dile getirilen itiraz. Giderek artan sayıda Kürt, PKK'ya bu saldırıları durdurması çağrısında bulunuyor. İnat eden tutucuların savunmaya geçmesine yol açan güçlü bir sloganları da var: "Benim adıma öldürme." Bu noktada hayati değişim şu anki muhalefetin hiçbir etkisi olmayan dışarıdaki unsurlardan değil, bizzat Kürt milliyetçi hareketinin saflarından geliyor olması.

Belediye başkanları ve diğer seçilmiş siyasetçiler artık bu tür acımasız saldırıları kabul etmek istemediklerini söylüyor. BDP'yi Meclis'teki koltuklarına oturmaya ve siyasi arenada sonuç almak için mücadeleye zorlayan da bu insanlar. Birçok BDP milletvekili Ankara'da siyaset yapmak istediğini açıkladı. Siz bu yazıyı okurken arkadaşlarının geri kalanını buna ikna edip edemedikleri belli olacak. Benim tahminim, BDP'nin 1 Ekim'de Meclis'e geleceği yönünde. İkinci önemli değişimin etkin olabilmesinin önkoşulu da bu.

New York ziyaretinin ardından Başbakan Erdoğan hükümetin Kürt meselesine yönelik, tam ve tutarlı olarak uygulanması halinde önemli bir istikamet değişikliğinin işaretini veren yeni stratejisine dair açıklamalarda bulundu. "Konuşmak isteyenlerle konuşacağız, terörizme başvuranlarla savaştığımız," ifadesini kullandı Başbakan. Kulağa açık geliyor olabilir, fakat değil. Bana göre Başbakan'ın açıklaması şu anlama geliyor: Ordu PKK'nın Kandil Dağları'ndaki üslerini bombalamaya devam ederken, Erdoğan siyasi çözüme inancını açıkça dile getiren bütün Kürt temsilcileriyle oturup konuşmak niyetinde. Onların içinde elbette BDP'li siyasetçiler olacak, fakat aynı zamanda, ister beğenin ister beğenmeyin, Türk devletinin zaten uzun süredir o veya bu şekilde müzakere ettiği hapisteki PKK lideri Öcalan da olacak.

İlerleyen günlerde büyük zorluk PKK'nın inatçı ve tutucu unsurlarını, muteber Kürt temsilcileri için vaatkâr bir yol açarak izole etmek olacak. Fakat bu strateji sadece iki koşul altında işe yarayacaktır. Hükümet muhataplarına meşru Kürt taleplerini karşılamak konusunda epey mesafe kat eden dişe dokunur bir anlaşma önermeye niyetli olmalı. Diğer yandan Öcalan ve BDP'nin buna karşılık verebilmesi, yani savunabilecekleri bir anlaşma söz konusu olduğunda terörist şiddetin durması gerekiyor. İşin zor kısmı muhtemelen bu olacak ve ancak Kürt kamuoyu kitlesel olarak süregiden PKK şiddeti aleyhine döndüğünde gerçekleşecektir.

Bu sebeplerden dolayı Türkiye'nin bu kez en başa dönmekten kaçınabileceği konusunda temkinli bir iyimserlik içindeyim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Avrupa'da belirsizlik ve gerilim

Joost Lagendijk 2011.10.02

Bazı toplantılara katılmak ve Brüksel'deki eski mesai arkadaşlarım ve AB yetkilileriyle Türkiye-AB ilişkilerinin son dönemine dair fikir alışverişinde bulunmak üzere şu sıralar Hollanda'dayım.

Fakat aradan daha bir gün geçmişken, buralarda konuşulan meselenin Türkiye olmadığı belli. Elbette Ankara-Brüksel ilişkileriyle yakından iştigal edenler Erdoğan'ın Kuzey Afrika'ya düzenlediği son ziyaret ve laik devlet modelini savunmasından heyecan duyuyorlar. Doğu Akdeniz'deki savaş tehditlerinden de ziyadesiyle endişeliler.

Gazeteler ve televizyonlardaki haberleri izleyip bazı eski dostlarla konuştuktan sonra herkesin aklındaki meselenin ne olduğu açıkça ortaya çıkıyor: Ekonomik krizin daha da kötüleşme ihtimali. Başlıca sorun, hem iktisatçılar hem siyasetçiler arasında krizden en uygun çıkış yolunun ne olduğuyla ilgili tam bir kafa karışıklığı yaşanması. Tahmin edersiniz ki dostlarım iç ve dış politikayla ortalama birinden daha fazla ilgileniyorlar. Haberleri takip etmeye ve avro bölgesinde süregiden sorunlara en iyi çözümün ne olacağını kestirmeye çalışıyorlar. Fakat bu tartışmada kimin doğru kimin yanlış olduğuna bir türlü karar veremediklerini hepsi kabul etmek zorunda kalıyor. Geçen perşembe Alman parlamentosu avro bölgesi kurtarma fonunun artırılması lehinde oy kullandı. Bu, Avrupa'nın dört bir köşesinde birçoklarına rahat nefes aldırdı. Fakat hemen sonrasında, bu kararın tedirgin piyasaları yatıştırmak konusunda birkaç günden fazlasını kazandırıp kazandıramayacağına dair, saygın iktisatçıların yorumlarıyla daha da alevlenen kuşkular gündeme geldi. Mevcut fon Yunanistan'ı kurtaramamakla kalmayıp, İtalya'nın borcuna, Fransa'nın zayıflayan bankalarına ve başka ülkelerde ufukta görülen sorunlara bağlı gelişen krizleri yatıştırmamanın yanına bile yaklaşamayacağından dolayı, Avrupa'nın çok

daha büyük bir fona mı ihtiyacı var? Şu an uygulanan son derece sıkı kemer sıkma programı siyaseten sürdürülemez ve ekonomik açıdan yıkıcı olduğu için Yunanistan her halükârda kısmen veya külliyen iflas mı etmeli? Büyük Avrupa ekonomileri bütçe kesintilerine gitmek yerine, krizden çıkmak için gereken büyümeyi yaratacak teşvik programlarını mı devreye sokmalı?

Sıradan Hollanda veya Alman vatandaşlarına sorduğunuzda, bu konuda hiçbir fikirleri olmadığını ve daha da vahimi, görünüşe göre liderlerinin de kendileriyle aynı durumda olduğunu söyleyeceklerdir. Öte yandan insanların medya üzerinden aldığı bilgiler delirtecek raddede kafa karıştırıcı, zira finans uzmanları genel hatlar ve olası bir kurtarma paketinin en ufak ayrıntıları üzerine birbirleriyle kavga ediyor.

Bununla birlikte birçok analist nihayetinde AB'nin daha entegre bir ekonomik, mali ve siyasi birlik yönünde ilerlemesi gerektiği konusunda hemfikir. Geçen hafta yıllık Birliğe Sesleniş konuşmasında Avrupa Komisyonu Başkanı José Manuel Barroso, AB üyesi ülkelerin mali ve ekonomik politikalara dair ulusal egemenliklerinin önemli kısımlarından feragat etmeleri ve kontrolü Avrupa kurumlarına devretmeleri gerektiğini vurgulayarak cesur bir teşebbüste bulundu. Bazı muhalifler zaten yedi yıldır başkanlığı yürüten Barroso'yu görev dönemi boyunca söylediklerinin arkasında durmamakla suçlasa da, Avrupalı siyasetçiler Barroso'nun söylediklerinin yabana atılacak gibi olmadığını kabul etmek zorunda kaldı. Tek tek ülkeler, hatta büyük olanları bile, parasal bir birliğin parçası olup aynı para birimini kullandıkları koşullarda artık meselelerin üstesinden yalnız başlarına gelecek güçte değiller. Bu, AB'nin mimarisinde yapısal hata olduğuna dair acı bir itiraf.

Mantıksal gerekçeleri itibarıyla, yetkileri Avrupa kurumlarına devrederek çabuk bir toparlanmaya gitme çağrılarına katılmamak zor. Fakat siyasetçilerin çoğu şunu gayet iyi biliyor: Liderlerine baktığında belirsizlik gören ve sayısı giderek artan kuşkucu vatandaşlar, şu an ihtiyaç duyulan şeyden hiç hazzetmiyor. İnsanlar şu soruyu soruyor: Seçilmiş temsilcilerimiz bu krizle nasıl başa çıkacağını bilmiyorsa, meseleyi, sonucu etkileme ihtimali daha da az olan çok daha karmaşık bir düzeye taşımanın ne manası var? AB, dışarıdan bakan birçok insanın kaçınılmaz addettiği önlemleri benimsemesini engelleyen güven eksikliğinden kaynaklı bir kısır döngüye sürüklenme tehlikesiyle yüz yüze.

Harvard iktisatçılarından Kenneth Rogoff'un da dediği gibi: "Gelineen noktada küçük adımların inandırıcı olduğunu düşünmüyorum. Bu sürecin sonunda bir Avrupa Birleşik Devletleri çıkması gerek ve bu yapı avro bölgesindeki herkesi kapsamayabilir. Söz konusu noktaya 20 yıl sonra geleceklerini düşünüyorlardı, ama şimdi önlerinde 20 hafta var." Rogoff haklı olabilir, fakat Amerikalı bir profesörün bunu söylemesi, Avrupalı bir siyasetçinin savunup uygulamasından hâlâ çok daha kolay.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Müslümanlar olmuyorsa, vur Yunanlılara

Joost Lagendijk 2011.10.05

Benim için Avrupa'daki İslamofobi'ye dair yazmak daima karmaşık bir dengeleme mesaisini ifade ediyor.

Bir yandan aşırı sağcı popülistlerin İslam karşıtı söylemi oy kazanmak için nasıl kullandığını göstermek istiyorum. Entegrasyonun gerçek sorunlarıyla ve hepsinden önemlisi bütün Müslümanları potansiyel terörist olarak gösteren 11 Eylül sonrası histerisiyle eski önyargıları karıştırarak çokkültürlü bir topluma korku zerk ediyorlar. Diğer yandan Türkiye gibi çoğunluğu Müslüman olan birçok ülkede, Müslümanları kapsayan her

olayı Batı toplumlarında İslamofobi'nin yükselişine atıfta bulunarak açıklama eğilimine de kuvvetle karşı çıkıyorum. Her ihtilaf İslam'a beslenen olumsuz hislerle bağlantılı değil. Bazen sorunlar tamamen şahsi nitelik taşıyor ve zaman zaman polisin veya diğer resmi kurumların Müslüman olmayanların da cefasını çektiği kötü davranışlarından kaynaklanıyor. Belki daha da önemlisi, İslamofobiklerin giderek görünür hale gelmesinin ziyadesiyle dikkat çektiği bir ortamda, asla unutulmaması gereken şu nokta: Avrupalıların yaklaşık yüzde 75'i onların saplantılı tutumlarına katılmıyor.

Bu son noktayı bir adım ileri götürmek isterim. İslamofobi'nin aşırılıkçı politikalara destek kazanmak için bir araç olarak kullanılmasının sınırlarına gelip dayandığına dair güçlü bir izlenim içindeyim. Hollanda'da bu noktaya gelindiğini daha geçen yıldan görmek mümkündü. Dünyanın mimli İslamofobiklerinden Geert Wilders'in Özgürlük Partisi'ne niye oy verdikleri sorulduğunda insanların büyük çoğunluğu, Müslümanlardan veya dinlerinden başka sebepler sıralıyordu. Wilders son genel seçimlerde yüzde 15 oranında oy aldı, zira kendisine oy verenler anaakım siyasetçilerden nefret ediyor, küreselleşmenin ve göçün sonucunda işlerini ve kimliklerini kaybetmekten korkuyordu ve genç Faslıların karıştığı birçok küçük suçtan bıkip usanmıştı. Müslümanlara güvensizlik duydukları doğrudur, fakat çoğu Wilders'ın sergilediği derin nefreti paylaşmıyordu. Hatta bazıları onu İslam eleştirisini fazla abartmakla suçluyordu. Korku tellallığının Wilders ve yakın çevresinin umduğu türden bir 'sihirli değnek' olmadığının ilk işaretiydi bu.

İşler o zamandan beri değişti. Arap Baharı, Müslümanlığın kaynağı olan Arapların kurduğu hayallerin Avrupalılardan farklı olmadığını gösterdi. Onlar da daha az yolsuzluk, daha fazla demokrasi ve daha iyi hayat şartları istiyordu. Tunus ve Kahire'de protestocular daha fazla şeriat veya İslami bir devlet talebiyle sokaklara dökülmedi. Verdikleri açık mesaj ve sergiledikleri cesur tavır, Müslümanları tescilli demokrasi karşıtları olarak sunan popülist argümanın altını inceden inceye oydu.

Komşulardaki değişen paradigmanın üzerine bir de Avrupa'nın yüz yüze geldiği gerçek sorunlar eklendi. Ekonomik ve kurumsal olan, İslam'la hiçbir alakası olmayan sorunlardı bunlar. Kuşku ve endişeli Avrupalılar, siyasetçilerinin avro krizine yönelik güvenilir çözümler ortaya koymasını istiyordu ve vatandaşların büyük çoğunluğunun öncelikler listesinin üst sıralarında yer almayan İslam gibi meselelerle zihinlerini meşgul etmeye niyetleri yoktu. Akıllı popülistler bu mesajı aldı ve taktiklerini değiştirmeye başladı.

Hollanda'daki 'ne olacak bu memleketin hali' tartışmasında İslam'ın esamisi neredeyse hiç okunmuyor. Fakat aşırılıkçılara bakılırsa ortada yeni bir düşman var. Adı da Avrupa. Hem sağcı hem solcu popülistler Avrupa Birliği'ni hedef alıyor ve avro bölgesinde karşı karşıya kalınan sorunlardan dolayı Brüksel'i suçluyor. Onlara göre mevcut durumun sorumlusu Brüksel'deki bürokratlar ve onların AB üyesi ülkelere zorla dayattığı karmaşık kurallar. Ve radikaller, 'Diğer Avrupalıların pervasızlığının faturasını niye Hollandalılar ödesin?' sorusunu soruyor. 'Diğer Avrupalıların pervasızlığı' deyince de gözler malum suçlulara dönüyor: Yunanlılar. Bugünlerde Wilders'a kulak verdiğinizde, aşırı sağcı popülistler için Yunanlıların yeni Müslümanlar haline geldiğini düşünüyorsunuz. Her şeyden dolayı suçlanabiliyorlar. Yunan hükümetlerine bütün o ucuz kredileri verip dağ gibi bir ulusal borç oluşturan Avrupa bankalarını ağzına alan yok. Kendi egemenliklerinden feragat etmek istemedikleri için geçmişte daha sıkı kurallar konmasını reddeden Avrupalı liderlerden söz edeni ise ara ki bulasın. Bunlar popülistler için fazlasıyla karmaşık meseleler. Muhitteki yeni oyun Yunanistan'a ve Yunanlılara vurmak. Onlar tembel, paramızı çarçur ettiler ve güvenilmezler. En iyisi onları avro bölgesinden atalım gitsin. Bu dışlama mekanizmasının aynısını daha önce de gördük; bazılarının hatalarından bütün Yunanlılar sorumlu tutuluyor. Eski günah keçilerinin yerine ne zaman yenilerini koymak zorunda kalacaklarını çok merak ediyorum.

Türkiye-AB ilişkileri: Karamsarlığa teslim olmayın

Joost Lagendijk 2011.10.12

Avrupa Komisyonu (AK), bugün yıllık Türkiye İlerleme Raporu'nu açıklayacak. Zaman Gazetesi'nin sağlam bağlantıları olan acar Brüksel muhabiri sayesinde raporu bir hafta öncesinden okuyabildik.

Doğrusu raporda sürpriz bir şey yok. Metinde sıralanan müspet ve menfi hususlar Türkiye'de ve Türkiye ile AB arasında son on iki aydır yaşanan gelişmeleri takip eden kimseye şaşırtıcı gelmemiş olmalı. Türklerin büyük çoğunluğu gibi AK de silahlı kuvvetler üzerindeki sivil denetimin ilerlemesinden ve Eylül 2010'da anayasal değişikliklerin kabul edilmesi sonucu yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığının güçlenmesi noktasında kaydedilen ilerlemeden memnun. AKP muhalifi çevrelerin sıkı lobi faaliyetine rağmen Ergenekon davasını hâlâ Türkiye için, demokrasi karşıtı yasadışı faaliyetlere ışık tutmak açısından bir fırsat olarak niteliyor. Diğer yandan AK'nin bazı başka meselelerde ilerleme kaydedilmemesi, hatta zaman zaman geriye gidilmesi konusunda endişelerini dile getirmesi bekleniyordu. Raporda aşırı uzun tutukluluk sürelerine ve davaların sonuçlandırılmasının çok uzun sürmesine dair sert eleştiriler var. Kadınlara yönelik şiddet ve cinayetler azalmak yerine artıyor ve bu, bir yanda kadın haklarını ve toplumsal cinsiyet eşitliğini garanti eden hukuki çerçeve ile diğer yanda sosyal ve ekonomik gerçeklik arasında giderek açılan mesafeyi gözler önüne seriyor. Nihayet AK çok sayıda ifade özgürlüğü ihlaline ve oransız istismara açık kapı bırakan ve Türk medyasında yaygın otosansüre yol açan son derece sorunlu ceza yasasının değişmemesine dair ciddi kaygılarını dile getiriyor.

Önceki yıllarda olduğu gibi herkes raporun içerdiği uzun konu listesinden istediğini seçebilir ve raporun dengeli olduğuna hükmedebileceği gibi (ki bence de öyle), bazı hususların üzerinden atlanmasına ya da tartışmalı hükümlere odaklanıp raporu taraflı veya tek yanlı diye reddedebilir.

Ancak raporun ilginç tarafı, bütün ayrıntılarını inceden inceye değerlendirmek değil. Ben asıl hükümetin ve diğer tarafların, bu yılki raporu müstakbel AB üyeliğine dair Türkiye'de yürüyen tartışmada kendilerini konumlandırmak açısından nasıl kullanacağını merak ediyorum.

Eminim ki bazıları 2011 AK değerlendirmesini bütün suçu AB'ye yüklemek yönünde kullanacak. Avrupa'yı samimiyetsiz olmakla itham edip bizzat AB tarafından yapılan hataların altını çezecek ve Türkiye'nin Brüksel'den gelen eleştirel yorumları çok ciddiye almasına lüzum olmadığı sonucuna varacak. Bu kesimi esasen AB üyeliğine her daim kuşkuyla bakanlar oluşturuyor. Onlara Türkiye'nin üyelik müzakerelerinde ilerleme sağlanamamasından ve Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy gibilerin Türkiye karşıtı söyleminden rahatsız olan ve sayıları giderek artan Türkler de ekleniyor. Düş kırıklıklarını ve öfkelerini anlasam da, sorumlu Türk makamlarına başka bir tepki çizgisi izlemelerini, naçizane, tavsiye ederim.

Şu sıralar AB'ye yüklenmenin Türkiye'de ziyadesiyle alkış topladığını herkes biliyor. Bu yüzden rapora tepki mahiyetinde Başbakan'ın AB'ye yönelik (sözelimi Kıbrıs meselesindeki hatalarıyla ilgili) bazı keskin sözler sarf ettiğini görürsek hiç şaşırmam. Erdoğan, Türkiye'nin, hele Arap dünyasının Türkleri ve onların toplum modelini kollarını açıp kucakladığı bir dönemde, krizdeki bir birliğe katılma çabasıyla niye bir yığın enerji sarf etmesi gerektiğini soran halkın hissiyatına oynayacaktır.

Fakat iktidar partisi Türkiye'nin uzun vadeli çıkarlarını gerçekten aklında tutmak istediğinde, AB'ye yönelik mevcut karamsar ruh haline teslim olmamalı. Üyelik sürecini canlı tutmanın Türkiye'nin de yararına olduğunu görmeli. İlerleme raporunu hazırlayan AK, bir yandan da mevcut katı vize sistemini yumuşatmak yönünde adım

atmak niyetinde. Türkiye'nin Avrupa Birliği Bakanı Egemen Bağış, bunun sıradan Türklere getireceği avantajları anlıyor ve müspet tepki gösteriyor. Aynısı AB'nin Türkiye ile Balkanlar ve Kuzey Afrika'da daha yakın işbirliği yapma planları için de geçerli. Türkiye'nin sırtını çevirmesi yerine her iki tarafın yarar sağlayacağı çözümler aramak daha iyidir. Sırt dönmekten hiçbir hayır gelmez ve hükümet, bunu belki itiraf bile edemeyeceği kadar iyi biliyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Wall Street'i işgal etmek ve ötesi

Joost Lagendijk 2011.10.16

Bu hafta sonu dünyanın dört bir köşesinde binlerce insan, tümüyle kontrolden çıktığını savundukları kapitalist sistemin aşırılıklarıyla bağlantısı bulunan binaların etrafındaki sokakları ve meydanları işgal edecek.

Londra'da Borsa binası, Frankfurt'ta Avrupa Merkez Bankası, diğer kentlerde de denetimsiz finansal açgözlülüğü sembolize eden binalar hedefte olacak. Yani işgal hareketi küreselleşmiş durumda.

Her şey dört hafta önce New York'ta, küçük bir derginin Tunus, Mısır ve Libya'da iktidarları deviren Arap Baharı protestolarından ilhamla "Wall Street'i İşgal Et" fikrini ortaya atmasıyla başladı. Başlangıç bir yanıyla muğlak; Amerikan finans sisteminin kalbini işgal etmeye çalışmanın amacının ne olduğu belirsizdi. Nihayetinde işgalciler, net bir talep silsileleri veya ortak bir ideolojileri olmaksızın aşağı Manhattan'daki Belediye Binası'ndan beş blok uzaktaki bir parka yerleşti. Bu rengarenk kalabalığı birleştiren şey, Wall Street bankalarını 2008'de kurtaran federal hükümetin, yüksek işsizliğin ve iş güvencesizliğinin pençesinde kıvranan sıradan Amerikalıları umursamazken, bankaları muazzam kârlarla baş başa bıraktığı hissiyatıydı.

Eylemi ilk duyduğumda birkaç gün içinde sona ereceğini düşündüğümü itiraf etmeliyim. Küçük bir radikal aktivistler grubunun marjinal bir girişimi gibi görünüyordu. Sempatikti belki, fakat muğlak da ve olsa olsa muhitteki birkaç bin inatçı eylemciyi seferber etme şansı vardı. Ya da Londra'da yayınlanan Times'ın dediği gibi, protestolar "heyecan verici, fakat nafileydi."

Hepimiz yanıldık. Aradan iki hafta geçmişken protestocular hâlâ oradaydı ve sayıları da artmıştı. En zengin yüzde 1'lik kesime vergi konması, döviz ticaretinin ve bütün finans işlemlerinin vergilendirilmesi gibi daha belirgin talepler ortaya kondu. Son talep, Avrupa Komisyonu benzer bir plan önerdiğinde Atlantik'in diğer yakasında da yankı bulmuş oldu. Wall Street işgalcilerinin gerçeklikle bağının külliye kopuk falan olmadığını işaretliydi bu. Dünyanın dört bir köşesinden medya kuruluşları eyleme ilgi gösterdi ve diğer Amerikan kentlerindeki sempatanlar kendi işgallerini başlattı. Gösteriler milyarlarca dolarlık banka kurtarmalarına karşı birer feryat, fakat daha genel anlamda yolunu kaybetmiş ve halka hizmet edemeyen bir ekonomik ilişkiler sistemine karşı birer itiraz niteliği taşıyor. Ve desteğin giderek büyümesi birçok şüpheliyi şaşırtıyor.

Time Dergisi'nin en son ulusal anketi ABD'de İşgal hareketinin yüzde 54 oranında destek bulunduğunu gösteriyor. İşgal'in, usulsüzlük yapan Wall Streetçilerin yargılanması veya zenginlerin ödediği vergilerin artırılması gibi bazı taleplerinin beklenenden çok daha popüler olduğu anlaşılıyor. Geçen hafta Nobel ödüllü eski ABD Başkan Yardımcısı Al Gore blogunda şunu yazdı: "Demokrasinin krizde olduğu bir dönemde, sistemimizin kusurlarına dikkat çeken gerçek bir taban hareketi doğru istikamette atılmış ilk adımdır. Wall

Street'i İşgal Et hareketini destekleyen ve alkışlayanlar arasında beni de sayın." Dört haftada küçük, adı duyulmamış bir aktivistler grubu küresel çapta hem tanındı hem saygı kazandı. Niye?

İşgal hareketinin cazibesini izah etmek kolay değil. Ortada hâlâ ortak bir program yok, liderler veya tespit edilebilir yapılar yok. Fakat iletişim için Facebook, Twitter ve YouTube var. Daha da önemlisi, ABD'de olduğu gibi, milyonlarca insan ekonomik krizin ortasında çaresiz ve umutsuzken, bir avuç seçkinin her yıl daha da zenginleşmesinin normal olmadığına dair yaygın bir popüler idrak söz konusu. Sözelimi bu haftaki Guardian gazetesinde, çalıştıkları bankalar vergi mükelleflerinin parasıyla çöküşten daha yeni kurtarılan 10 Londra profesyonel finansçıdan dokuzunun bu yıl geçen yıldan daha yüksek ikramiye almasının beklendiğini okuduğunuzda çileden çıkmanız için çılgın bir liberal veya solcu olmanız gerekmez.

Belki İşgal hareketi bir süre sonra ulaşılamaz hedefleri olduğu için silinip gidecek. Daha muhtemelen olanı, Washington ve dünyanın diğer başkentlerindeki siyaset ve iş seçkinleri için bir kalk borusu olacak. Temel mesaj şu: sınırsız şirket açgözlülüğünden müteşekkil mevcut sistem sürdürülemez, bunu değiştirmenizi istiyoruz ve 'hayır'ı bir cevap olarak kabul etmiyoruz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Her şerde bir hayır var

Joost Lagendijk 2011.10.19

"Zenginliğin daha adil dağıtılması yönündeki temel çağrı görmezden gelinemez. Burada mevzu bahis olan Amerikan rüyasının geleceği. Rüyanın amentüsü her daim şuydu: Sıkı çalışan herkes müreffeh bir hayat şansına sahip olmalı. İşte o rüya finansal aşırılığın ve siyasi kinizmin yol açtığı krizle paramparça oldu. Sonuç büyüyen eşitsizlik, artan yoksulluk ve krizi sırtlanmak açısından en zayıf durumda olanların fedakârlığı. (...) Küresel finans sistemine karşı sokaklara dökülen protestocular ve anketlerin onların çağrılarını desteklediğini gösterdiği yüzde 54 oranındaki Amerikalı haklı bir rahatsızlık duyuyor. (...) Değişim çılgınlığına kulak verilmeli."

İşgal hareketinin geçen hafta sonu dünya çapında düzenlediği eylemlere dair bu yorum radikal solcu küçük bir dergi veya anti-kapitalist bir blogcu tarafından yazılmadı. Bu satırlar, dünyanın en etkili ve prestijli gazetelerinden biri ve serbest piyasa ile liberal demokrasinin sıkı müdafii olan Financial Times'ın başyazısında yer alıyordu.

Müesses nizam temsilcilerinin "İşgalcilere" dair sarf ettiği pek çok müspet sözün örneklerinden sadece biri bu. Almanya Maliye Bakanı ve Başbakan Angela Merkel'in muhafazakâr Hristiyan Demokratları'na mensup Wolfgang Schäuble de protestoları "ziyadesiyle ciddiye" aldığını kabul etti. Avrupa Merkez Bankası'nın müstakbel başkanı Mario Draghi ise "gençlerin öfkelenmeye hakkı olduğunu" söyledi.

Göstericilerin protesto ettiği sistemin ta kendisinin hayati önemde parçaları olan insanların ve kurumların, kafa sayısına bakıldığında hâlâ marjinal görünen bir fenomene destek beyan etmelerini nasıl açıklamalı? Geçen hafta dünyanın dört bir köşesinde yüz binlerce insanın, adaletsiz ve çürümüş bankacılık sisteminin simgesi sayılan yerlerde 'işgal' adı altında gerçekleştirilen eylemlere katıldığı doğru. Fakat kentlerin çoğunda katılım çok etkileyici değildi ve üzerinde ortaklaşılan sloganlar veya talepler olmadığından verilen mesaj muğlak kaldı. Dahası geçmişte, sözelimi Irak Savaşı'na karşı, Washington, Londra veya Madrid'deki siyasi karar mercilerine

hiçbir tesiri olmayan çok daha büyük ve hedefli gösterilere tanık olmuştuk. Bu ani sempatinin ve anlayışın sebebi ne?

Bir yanıyla şöyle açıklanabilir: Son birkaç ayda birçok siyasetçi, mevcut finans sisteminin tümörlerine yönelik öfkenin orta ve aşağı tabaka seçmenlerine de ulaştığını fark etti. Hükümetlerin vergi mükelleflerinin cebinden çıkan paralarla hazırladığı kurtarma paketleri sayesinde ekonomik krizden çıkabilen bankacıların daha sıkı ve iyi denetlenmesi çağrıları küçük bir grup aktivistle başladı. Fakat söz konusu hissiyat, kolayca sokaklara çıkmayacak olsa da, kendilerini batıran finans piyasalarına karşı "bir şeyler yapılması gerektiği" konusunda hemfikir olan ve sayıları giderek artan sıradan vatandaşlarca da paylaşıyor.

Bu noktada beklenmedik desteğin ikinci sebebine geliyoruz. Avrupa Komisyonu Başkanı Jose Manuel Barroso, düzenbaz bankacıların yasalar karşısında hesap vermesini talep edecek kadar ileri giderek, Avrupa hukukunun buna muktedir olduğunu ilan etti. En önemlisi Avrupalı liderler bu hafta sonu yapılacak zirvede Yunanistan'ı iflastan kurtarmak için iddialı ve sert planlar hazırlıyor. Birçoklarının beklentisi Yunanistan'ın borçlarının yüzde 50'ye varan oranda indirileceği yönünde. Böyle bir indirim, geçmişte Yunan devletine milyarlarca Euro borç vermiş olan çeşitli Fransız ve Alman bankaları için büyük sorunlar doğuracak. Bu yüzden planlar, sürecin sonunda ortaya çıkabilecek büyük borç silmeleriyle başa çıkmalarına yardımcı olmak için Avrupa bankalarının sermaye yapılarının zorla yeniden düzenlenmesini de içerebilir. Önde gelen Avrupalı bankacılar bunun beraberinde getireceği yeni devlet finansmanı ve kamusal denetim ihtimalinden hiç memnun değil.

Bu sebeple, Alman dergisi Der Spiegel'in de belirttiği gibi, "Avrupalı liderlerin bakış açısıyla geçen haftaki protestoların zamanlaması (ve bankaları kötü adamlar olarak gösteren mesajları) 'kör istedi bir göz, Allah verdi iki göz' kabilinden bir gelişme."

Yeni ve katı kurallar dayatmak ve özel bankalarla resmî makamlar arasındaki güç dengesini kurmak için Avrupalı liderler, Wall Street'i işgal Et hareketinin bir ay önce başlattığı halk protestoları dalgasının üzerine binmeye çalışacak. Eminim ki New Yorklu aktivistler, Avrupa bankacılık sisteminin yeniden yapılandırılması üzerinde böyle muazzam ve ciddi bir etkide bulunacaklarının farkında değillerdi. O günlerde Barroso ve Schäuble'nin de olmadığından hiç kuşku yok. Şimdi farkındalar. Onlar için işgalciler şerdeki hayır gibiler.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

50 yıl

Joost Lagendijk 2011.10.23

Taksi şoförleriyle Berlin'den daha fazla konuştuğum başka bir yer yok.

Nedeni basit: Hollanda'da nadiren taksiye binerim, zira toplu taşıma gayet iyi organize edilmiştir. İstanbul'da düzenli olarak taksi kullanıyorum, fakat Türkçeyi sınırlı konuşabildiğim için hâlâ hava durumunun veya Hollanda futbol tarihindeki büyük yıldızların ötesine geçemiyorum. Berlin'de iyi olan şey taksi şoförlerinin büyük kısmının Türk olması ve Almanca konuşmaları. Bu noktada dikkatli olmam lazım, zira Türkiye kökenli olan, fakat Almanya'da doğmuş bir insanın hâlâ Türk sayılıp sayılmayacağı sorusu sorulabilir, ki çok da haksız bir soru olmaz. Şimdi bu tartışmalı meselenin derinine inmek istemiyorum, o yüzden kolaylık adına Türkçe konuşan herkese, nerede doğmuş olursa olsun veya pasaportunda ne yazarsa yazsın, Türk diyeceğim.

Geçen hafta Berlin'deydim ve taksi şoförü yine çok geçmeden Türkiye'yle bir alakam olduğunu fark etti, zira eşimle telefonda konuşurken bazı Türkçe kelimeler kullanmışım. Durumumu açıkladım ve daha sormama bile fırsat kalmadan genç şoför kusursuz bir Almancayla İstanbul'u ne kadar özlediğinden ve oraya gitme planlarından söz etmeye başladı. Anne-babası yetmişlerde Almanya'ya gelmiş, kendisi de burada doğmuştu. Aslında aile birleşmesi demeliyim, çünkü babası annesinden yıllar önce Almanya'ya gelmişti.

İyi para kazanıyordu. Fakat Berlin'de bir taksiye daha yatırım yapmak yerine kazancını Türkiye'ye aktarmaya başlamış, böylece birkaç daire alıp kiraya vermişti. Günün birinde İstanbul'a yerleşeceğine inanıyordu. Bunu mümkün olduğunca erken yapacaktı, zira artık Berlin'de yaşamayı sevmiyordu. Onca yıldan sonra Türkiye kökenli olmayan yurttaşları tarafından aslında hâlâ kabul görmediğini hissediyordu. Daha da önemlisi, hem ekonomik hem toplumsal olarak Almanya'da işler sadece daha karmaşık hale gelirken, Türkiye'nin doğru istikamette ilerlediğini düşünüyordu. Onun için Türkiye dinamizm, Almanya ise durgunluk demekti.

Almanya veya Hollanda'da yaşayan Türklerden sık sık benzer hikâyeler dinliyorsunuz. Bazıları oralardan kopup Türkiye'ye taşınmaya karar veriyor. Çoğu içinde bulunduğu durumdan hiç memnun değil, fakat ailevî sebeplerle veya bütün sorunlara rağmen ikinci ülkelerine alıştıkları için kalmaya mecbur hissediyor.

Elli yıl önce, Ekim 1961'de Alman ve Türk hükümetleri Alman işverenlerin işsiz Türkiye vatandaşlarını istihdam etme sürecini başlattı. Kamuoyuna açıklamalar yapılmadı, resepsiyonlar verilmedi, manşetlerde yer almadı. İmzalanması bile gerekmeyen üç sayfalık bir diplomatik belgeydi bu. Ve o belgeyle, tamamen istemsiz olarak, Alman toplumunu, iki ülke arasındaki bağı ve Türklerle Almanların birbirlerine dair algılarını kökünden değiştirecek bir ilişki resmen başlamış oldu.

Bu hafta, haftalık Alman gazetesi 'Die Zeit', acı ve sevinçten, trajik olaylardan ve neşeli hatıralardan, boşa çıkan beklentilerden ve başarılı kariyerlerden müteşekkil çalkantılı bir tarihi harekete geçiren Ekim 1961'deki o önemsiz olayın anısına uzun, güzel bir makale yayımladı. Makalede neler yoktu ki: Alman makamlarının yaptığı pek çok hatayı kabul eden eski Almanya Başbakanı Helmut Schmidt. "En Alttakiler" kitabında ağır şartlar altında çalışan Türklere yönelik ayrımcılığı ve sömürüyü ifşa eden Günter Wallraff. Kant ile Kur'an arasında yetişen, heyecan dolu Almanyalı genç Türklerle anne-babalarının bağlı olduğu gelenekler arasındaki gerilimlerin bir örneği olan aktris Renan Demirkan. Evleri ırkçılar tarafından yakıldığında beş çocuklarını kaybeden Mevlüde ve Durmuş Genç'in 1993'teki Solingen dramına dönüp baktıklarında sergiledikleri göz yaşartıcı yas ve bağışlayıcılık. Yaşlı ve genç Türklerin, bir yandan kişisel travmaları, bir yandan da çokkültürlü bir toplumda yüz yüze geldikleri, ama çoğunun inkâr etme eğiliminde olduğu süregiden zorlukları yansıtan korkularına ve endişelerine nasıl yaklaştığını anlatan psikolog Elif Cındık...

Makale, 1961'de artıları ve eksileri olan bu uzun hikâyeyi başlatmaya değip değmediği sorusunu reddederek neticeleniyor. Artık önemi yok. Almanlar ve Türkler bugün bir arada ve bu değişmeyecek. Taksi şoförüm bile bunu kabul etmek zorunda kalırdı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Avro kâbusunda mutlu son mu?

Van depreminde hayatını kaybedenlerin ailelerine en içten başsağlığı dileklerini ifade ederek başlamak isterim. Depremın vurduğu bölgelerdeki yıkımı ve afetzedelerin acısını ve çaresizliğini görmek yürek dağlayıcı.

Türkiye'nin doğusundaki korkunç doğal afet yabancı medyada geniş yer buldu. Ancak kaçınılmaz olarak bu felaket Avrupa basınında, bu kez insan yapımı olan ve kara bulutlar gibi dolaşan bir başka felaketin gölgesinde kaldı: avro krizi.

Geçen hafta sonu Brüksel'de olağanüstü bir toplantı silsilesine tanık olundu. Bir araya gelen Avrupa maliye bakanları ve hükümet başkanları, birçok deneyimli gözlemcinin AB tarihindeki en ciddi sorun diye nitelediği avro krizine kalıcı çözüm yolları bulmaya çalıştı. Kötümserler avro bölgesi ülkelerinin bugün yapılacak zirvede ikna edici bir çözüm paketi ortaya koyamayacağından korkuyor. Bu başarısızlığın sonucunda da Avrupa ekonomik ve mali sisteminin, küresel ekonominin geri kalanı üzerinde de tahayyül ötesi yan etkileri olacak bir çöküşle karşı karşıya kalacağından endişeliler.

İyimserlerin ve gerçekçi yorumcuların çoğunun izlenimi ise, hafta sonu ortaya konan temelin Avrupalı liderlerin Yunanistan'daki acil sorunlarla nasıl başa çıkılacağı ve bugüne kadar etkili bir koordinasyon ve kontrol mekanizmasından yoksun olan ortak para bölgesinin yapısal kusurlarına nasıl çare bulunacağı konusunda bir konsensüs inşa edebilmesi açısından yeterli olması gerektiği yönünde. Avrupa Konseyi Başkanı Herman van Rompuy'un da formüle ettiği üzere: "Aslında mevcut krizin sebeplerinden biri şu: Avro bölgesi ekonomilerinin bağlı olduğu ölçeği neredeyse herkes hafife aldı."

Bu akşam cevaplanması gereken üç kilit soru şöyle: Yunanistan'ın borcu nasıl eritilecek? Bankalar nasıl kurtarılacak? Ve krizin başka ülkelere sirayet etmesinin önüne nasıl geçilecek?

Tereddüt ve inkârla geçen ayların ardından herkes şu konuda hemfikir: Yunanistan'ın mevcut borcu böyle kalırsa, ülke asla toparlanamayacak ve alacaklılarına ödeme yapamayacak. Mesele bankaların ne kadar kayba razı olacağı. Yüzde 50 veya 60 mı? Fransa hükümeti böyle ciddi bir 'kesintiye' uzun zamandır direniyordu, çünkü Yunan devlet tahvillerini elinde bulunduran özel sektör kuruluşları arasında birçok büyük Fransız bankası var. Fakat bu hafta sonu Yunanistan'ın borcunun tahmin edilenden çok daha fazla olduğunu gösteren gizli bir raporun basına sızmasının ardından Fransa Cumhurbaşkanı Sarkozy de Yunanistan borcunun indirilmesi yönünde bankalarla ciddi bir anlaşma yapılmadıkça bu krizden çıkış olmadığını kabul etmek zorunda kaldı. Diğer avro bölgesi ülkelerinin de, Atina'nın sorunlarına temmuzda kararlaştırılan halihazırdaki 109 milyar avrodan fazla para harcamaya ne gücü ne de gönlü var.

Avrupa'nın zayıflayan bankalarının sermaye yapılarını yeniden düzenlemeye (yani gelecekteki sorunlarla daha iyi başa çıkmak için daha büyük kaynaklar yaratmaya) sevk edilerek güçlendirilmesi gerektiği konusunda da konsensüs var gibi görünüyor. Bankalar ilk önce sermayelerini kendi başlarına yükseltmeye çalışmalı, lüzum halinde hükümetlere başvurmalı. Bankalar ancak her iki çabanın da başarısız olması halinde, avro bölgesinin bütün zayıflıklarıyla iştigal etmek için kurulan kurtarma fonu Avrupa Mali İstikrar Mekanizması'ndan yararlanabilir.

Bu ihtimal, halledilmesi gereken üçüncü hayati meseleyle doğrudan bağlantılı: Gerekirse İspanya ve bilhassa İtalya'yı da kapsamı ve spekülörleri sorumluluğun Yunanistan'ın ötesine geçmeyeceğine ikna etmesi için istikrar fonu ne büyüklükte olmalı? Fona bir trilyon avro koymaktan ve bu paranın sadece AB üyesi ülkelerin ilave katkılarıyla değil, muhtemelen işin içine IMF'nin ve gayet devrimci bir adımla, Çinliler ve Hintliler gibi Avrupa dışından yatırımcıların ve devlet fonlarının katılmasıyla toplanmasından söz ediliyor.

Benim tahminim avro kâbusunun mutlu sonla biteceği yönünde. Zira AB benzer krizlerin üstesinden gelmeyi daima başarmıştır. Evet, birçok hükümet üzerinde çok fazla para verilmemesi yönünde güçlü dahili baskılar var.

Avro bölgesi ülkeleriyle Britanya gibi avro kullanmayan, fakat bugünkü zirvenin sonucundan her halükarda etkilenecek olan AB üyesi ülkeler arasında da bariz gerilimler söz konusu. Ancak neticede hepsi aynı gemide olduklarını ve başarısızlığın bir seçenek olmadığını biliyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dünya Türkiye'yi izliyor

Joost Lagendijk 2011.10.30

Konferans sezonu yine açıldı. Geçen hafta British Council, Türk düşünce kuruluşu TESEV ve Türkiye'deki Avrupa Birliği delegasyonunun düzenlediği 8. Boğaziçi Konferansı vardı.

Önceki yıllarda olduğu gibi konferansın odağı Türkiye-AB ilişkileriydi. Birkaç gün önce ABD German Marshall Fonu (GMF), Hollanda Dışişleri Bakanlığı ve Türkiye Ekonomik Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) ortaklığında, Arap Baharı'nın Türkiye, AB ve ABD üzerindeki etkisini tartışmak üzere bir grup seçilmiş Türk ve yabancı uzmanı davet etti. Gelecek hafta Suat Kınıkloğlu'nun Stratejik İletişim Merkezi'nin GMF ile ortaklaşa düzenlediği ikinci İstanbul Forumu'na tanık olacağız; Türkiye'nin yakın çevresindeki değişimler ve bunun Ankara'nın politikaları açısından ne anlama geldiğine dair çeşitli paneller düzenlenecek. Nihayet 17-18 Kasım'da da TUSKON, Türkiye'yi AB'ye yakınlaştırmak konusunda hangi ortak çıkarların yeniden öne çıkarılabileceğini gözden geçirmek amacıyla Türk ve yabancı yorumcuları bir araya getirecek. Eminim haberdar olmadığım başka birçok toplantı da vardır.

Avrupa ve Amerika'nın bakış açısından Türkiye'nin bölgede hiç olmadığı kadar kilit bir aktör olduğu ve dünyanın her köşesindeki analistlerin Türkiye'nin bugün ve gelecekteki politikalarını yorumlamak konusunda mesai harcadığı açık.

Bir yandan birçokları Türkiye ile AB'nin resmi üyelik müzakerelerindeki mevcut tıkanmayı nasıl aşabileceğini soruyor. Anlaşılır sebeplerden dolayı katıldığım konferanslardaki bazı katılımcılar Türkiye-AB ilişkilerine derin bir kuşkuyla bakıyor ve bir çıkış yolu olduğuna inanmıyor. Başka birçokları da zorlukları kabul ediyor, fakat aradaki bağı koparıp atmanın AB'nin de Türkiye'nin de çıkarına olmadığını farkındalar. Herkes AB'nin Türkiye ile Balkanlar, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'ya dair ortak zemin bulma yönündeki son çabalarının yeni bir kader ortaklığı hissiyatına vesile olup olmayacağını merak ediyor. Neticede varılan sonuç şu: uzun vadeli ekonomik ve stratejik çıkarlarını korumak için Türkiye ile AB'nin gelecek iki yılda aralarındaki bağı sürdürmeye gayret etmesi gerek. Gelecek yıl Fransa'daki cumhurbaşkanlığı, 2013'te Almanya'daki parlamento seçimlerinin ardından AB dahilindeki büyük engellerin ortadan kalkıp kalkmayacağı açıklık kazanacak. O zamana kadar AB'nin tekrar birlik sınırlarının ötesine bakmasına imkân verecek şekilde avro krizini de çözebilmesi gerekiyor.

Türkiye-AB ilişkilerinin güçlüklerinden çok daha heyecan verici olan elbette Kuzey Afrika'daki halk isyanları ve Türkiye'nin orada oynadığı rol. Şu meşhur Türkiye Modeli meselesi, mevzu bahis tartışmalarda daima gündeme geliyor. Son GMF etkinliğinde farklı ülkelere analistlerin taban tabana zıt sonuçlara varmasını görmek ilginçti. Arap uzmanlardan biri Arap dünyasındaki birçok aktivist ve demokrat için Türkiye'nin bir ilham kaynağı olarak önemini vurgularken, bölgeden gelen bir başka yorumcu bu müspet değerlendirmeye şiddetle itiraz ediyordu. Ona göre Türkiye Modeli, Türk ve Avrupalı muhataplarını memnun etmek ve onlara Mısır veya Libya'da radikal değişimlerden korkmaya lüzum olmadığını kanıtlamamak isteyen küçük bir grup Arap'ın

durmadan tekrarladığı bir şehir efsanesiydi. Gerçek dünyada, sözgelimi Arap internet siteleri ve bloglarının çoğunda Türkiye'nin parlak bir örnek olarak görülmediğini iddia ediyordu.

Batılı katılımcıların büyük kısmı bu ayıltıcı mesajın ardından hayal kırıklığına uğramış görünüyordu. Türk yetkililer ise hiçbir şey olmamış gibi davrandı ve Türkiye'nin liberal ekonomi, laik devlet ve oluş halindeki demokratik toplumdan müteşekkil başarılı bileşimini, son 100 yılda tümüyle farklı bir tarihsel tecrübeden geçen komşularına ithal etmek gibi bir niyetinin asla olmadığını vurguladı.

Türkiye'ye dair dile getirilen bu 'biz karışmayız' politikasının tümüyle doğru olup olmadığından emin değilim. Türkiye'nin, Türk malları için yeni pazarlar bulmanın ötesinde, istikrarlı ve demokratik komşular istediği açık gibi. İşin iyi tarafı kimin bu noktaya geleceğini görmek için önümüzde hâlâ epey zaman var. Arap dünyasında, berraklık kazanması çeyrek asır alabilecek bir sürecin daha başındayız. Diğer bir deyişle: önümüzde daha çok konferans var.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sıfır sorunsuz komşu

Joost Lagendijk 2011.11.02

Türkiye'nin son birkaç yıldır uyguladığı dış politikayı takip eden analistlerin büyük çoğunluğu başlıktaki cümleyi yüksek sesle dile getirmeyecektir.

Ya çok nazikler ya da Ankara'nın son dönemdeki küresel girişkenliğiyle dalga geçmenin, öngörülebilir gelecekte birlikte çalışmak zorunda olacakları AKP liderliğinin hoşuna gitmeyeceğini hesaplıyorlar. Fakat özel görüşmelerde veya kapalı kapılar ardında "komşularla sıfır sorun" tabir edilen politikayla ve onun mimarı olan Türkiye Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ile ilgili şakalar yapıyorlar. Bu ifade en çok 'sıfır sorun' kavramını ti'ye almak için kullanılıyor ve Türkiye'nin komşularıyla daha az sorun yaşamak bir yana, sınırları boyunca giderek daha fazla sorunlu durumla yüz yüze kaldığı dile getiriliyor. Ahmet Davutoğlu'nun fikirlerini hayata geçirmek yönünde gösterdiği yorulmak bilmez çabalar, komşularla sıfır sorun değil, sorunsuz sıfır komşu yaratmış durumda. Buna dair kanıt listesi de cesaret kıracak raddede uzun.

AB ile üyelik müzakereleri tıkanmış durumda ve Kıbrıs'la ilişkiler hâlâ çok kötü. Ermenistan'la ilişkileri iyileştirme çabaları başarısız oldu ve Bakü'deki 'kardeşlerde' kuşkuya ve rahatsızlığa yol açtı. Yakın zamana dek Tahran'daki teokratlar İran'ın nükleer programına dair uluslararası toplumla yaşadıkları ihtilafta Türkiye'nin desteğini almaktan gayet memnundu. Fakat Türkiye yeni bir NATO füze savunma kalkanının parçası mahiyetinde Amerikan radarlarına ev sahipliği yapmayı kabul edip, İran'ın bölgedeki en önemli müttefiki konumundaki Suriye'nin aleyhine döndükten sonra üst düzey İranlı yetkililer Türk hükûmetine sert suçlamalar yöneltmeye giriştiler. Bu listeye bir de Türkiye ile İsrail arasındaki keskin söylemleri ve kopan diplomatik ilişkileri, Şam'daki rejime yönelik politikada Suriye Devlet Başkanı Esed'i dosttan hasma dönüştüren dikkat çekici değişikliği de eklediğinizde, niye pek çok alaycı yorumcunun Davutoğlu'nun sayısız enerjik faaliyetinin sonucunun negatif olduğu neticesine vardığını anlamak zor değil. İyi niyetlere ve etkileyici bir entelektüel temele rağmen, eski akademisyen Türkiye'nin etrafında bir dostluk zinciri yaratmayı başarabilmiş değil.

Bu hafta German Marshall Fonu (GMF) Arap Baharı'nın Türk dış politikası üzerindeki etkilerine dair ilginç bir rapor yayınladı. Raporun yazarlarından İtalya'nın en birikimli Türkiye uzmanı Nathalie Tocci, Ankara'nın dış

faaliyetlerine yönelik eleştirilerinde temkinli, fakat yine de ortaya koyduğu analiz Dışışleri Bakanlığı'nda birçoklarını üzmüş olmalı. Tocci mantıklı gerekçelerle, Arap Baharı'nın kısa vadeli etkileri ile Ortadoğu'daki değişimlerin Türkiye'ye sunabileceği orta ve uzun vadeli fırsatları birbirinden ayırıyor. Tocci'ye göre Mısır, Libya ve Suriye'deki isyanlar Türk dış politikasındaki bir dizi tutarsızlığı açığa vurdu ve Davutoğlu'nun stratejisine "içkin normatif ve reelpolitik boyutlar arasındaki gerilimi" ön plana çıkardı. Türkiye, Mısır'da başından itibaren demokrasinin safındaydı, bunun en büyük sebebi de iki ülke arasında her daim üstü kapalı bir husumet olması ve aynı zamanda güçlü ekonomik bağların yokluğuydu. Libya'da ise 15 milyar dolarlık yatırım ve 25 bin Türkiye vatandaşı Ankara'yı çok daha temkinli kıldı. Suriye'ye gelince, Türkiye'nin bekle-gör yaklaşımını terk etmesi, ancak Başbakan Erdoğan'ın Suriye diktatörü üzerindeki nüfuzunun sifıra yakın olduğunu görmesiyle mümkün oldu.

GMF raporunun iyi tarafı, Türk dış politikasının çelişkilerine ve sınırlarına ışık tutmakla kalmaması. Rapora katkıda bulunan çeşitli uzmanlar, Türkiye'nin Arap Baharı'nın nihai sonucunu müspet yönde etkilemek bakımından baskın bir rol oynamak konusunda muazzam bir potansiyeli olduğunu savunuyor. Yazarlara göre bunu yapmak için de Türkiye ile bölgedeki iki alakalı taraf (yani AB ve ABD) arasında planlı işbirliği gerekiyor. Bunun hiç kolay olmayacağını kabul etmekle birlikte, en azından ciddi şekilde denenmesi gerektiğini söylüyorlar.

Bütün küresel aktörler için olduğu gibi, Türk dış politikası için de büyük sorun bir yanda yüce ilkeler ile iddialı fikirler, diğer yanda da etkili müdahaleler ile pratik öneriler arasında doğru dengeyi bulmak. Ahmet Davutoğlu, teorilerinin gerçek dünyada işe yaramadığını düşünen alaycıların yanıldığını kanıtlamalı. Bunu yapmanın yollarından biri, komşularla hâlâ pek çok sorun bulunduğunu ve Türkiye'nin bu sorunları çözmek için bütün yapıcı ortaklarla birlikte çalışmaya istekli olduğunu kabul etmek. Dünyanın bu kısmında sıfır sorunu unutmakta, netice daha az sorun olduğunda da şükretmekte hayır var.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nahoş benzerlikler

Joost Lagendijk 2011.11.09

Ergenekon davası ile Kürdistan Halklar Konfederasyonu'na (KCK) yönelik soruşturmalar arasında görmezden gelinmesi zor benzerlikler söz konusu. Sizinle üç benzerliği paylaşmak ve bunların beni niye giderek rahatsız ettiğini açıklamak isterim.

Herhangi bir yanlış anlamaya mahal vermemek için, iki dava arasındaki derin farklılıkların altını çizerek başlayayım. Ergenekon davası, devletle güçlü bağları olan, çeşitli darbe girişimleri ve çok sayıda cinayetten sorumlu tutulan mazisi eskiye dayalı bir şebekeyi ortaya çıkarma çabasıyla ilgili. KCK örneğinde ise, amacının şiddete başvuran başvurmayan bütün Kürt milliyetçi faaliyetlerini koordine etmek, Türkiye'de ve nihayetinde bütün komşu ülkelerde bir tür yarı özerk Kürt bölgesi kurmak olduğu söylenen nispeten yeni bir örgütlenmeden söz ediyoruz. Ergenekon, pek az insanın varlığını reddedeceği derin devletin karanlık geçmişiyle ilgili. KCK ise birçoklarının ayrıntılarını tam olarak anlamakta hâlâ zorlandığı paralel bir devletin gelecekteki anahatlarıyla ilgili.

Bu temel farklılıklara rağmen ikisi arasında, bilhassa Türk devletinin iki davayla iştigal etme tarzı açısından, önemli benzerlikler var. Birincisi, hem Ergenekon şebekesini hem KCK örgütlenmesini, piramidin tepesinde olanların planlarını gönüllü ve bilinçli şekilde uygulayan binlerce sıra neferini irtibatlandıran ve yöneten kuşatıcı, ahtapotvari yapılar olarak niteleme eğilimi söz konusu. Ayrıntılı yapıları ve komuta zincirlerini içeren şemalar sunuluyor. Dürüst olmak gerekirse, doğası gereği karanlık bir örgüt olan Ergenekon'un böylesine şeffaf bir tarzda örgütlendiğine inanmakta her zaman zorlandım. Gerçek dünyada işler kâğıt üzerindeki bu planların gösterdiğinden çok daha karmaşıktır. 2005'te alınan bir KCK gölge devleti kurma kararlarını çok ciddiye almakta da aynı ölçüde zorlanıyorum. Bunlar daha ziyade, gerçek dünyayla bağını koparmış pervasız ve izole liderlerin fantezilerini hayata geçirmek için siyasi ve kültürel farklılıkların silindiği bir toplumu sıkı sıkıya örgütlemeyi öngören eski moda, Sovyet tarzı şablonları andırıyor.

Hem Ergenekon'un hem KCK'nın melez şemalarıyla ilgili sorun, yetkililerin insanları bunlara inanmaya zorlaması. Komplo planlarının veya bunların ortaya dökülme şekillerinin en azından bir kısmının ciddiyetine dair soru işaretleri ortaya koymanız, derhal kuşkulu örgütlenmenin destekçisi veya son derece saf (ya da her ikisi) olmakla suçlanmasına yol açıyor.

Endişe verici bulduğum ikinci paralellik, aşırı hevesli savcıların kendi tezlerinin altını oyma eğilimi. Ahmet Şık ve Nedim Şener'in tutuklanması Ergenekon soruşturmalarına ciddi zarar verdi, çünkü davayı savunan birçok insan bu araştırmacı gazetecilerin niye hapse konduğunu anlamadı. Bu ayrıksı tutuklamalara dair ikna edici açıklamalar yapılmadı ve o yüzden hem Türkiye'deki hem dünyadaki birçok gözlemcinin gözünde bütün operasyonun meşruiyeti ciddi şekilde aşıldı. Şu an Profesör Büşra Ersanlı ve yayıncı Ragıp Zarakolu'nun geçen hafta KCK operasyonları kapsamında tutuklanmasıyla ilgili tam da aynı durum yaşanıyor. Bu entelektüellerin niye tutuklandığını gerçekten kimse anlamıyor ve terörizmle bağlantılı olduklarına dair iddialar konusunda ortaya konan bütün açıklamalar cılız ve taraflı görünüyor. Bir kez daha sonuç birçok insanın, bazıları terörist faaliyetlerle açıkça ilişkilendirilebilecek olmasına rağmen, diğer bütün tutuklamalardan da kuşku duymaya başlaması oluyor.

Ergenekon ile KCK davaları arasındaki üçüncü ve son benzerlik devlet içindeki bölünmeler gibi görünüyor. Hükümetin Şık ve Şener'in tutuklanmasından memnun olmadığı aşıkardı ve bu yüzden tutuklamalardan sorumlu Savcı Zekeriya Öz davadan alındı. Aynı sözüm ona terfinin şimdi Ersanlı ve Zarakolu tutuklamalarından sorumlu olan ve Hakkâri'ye gönderilen İstanbul Emniyet Müdür Yardımcısı Tufan Ergüder için devreye sokulduğunu görebiliyoruz. Bütün bunlar, her iki hassas davada benimsenmiş bir sevk ve idare tarzının olmadığına işaretleri.

Benzer raydan çıkmaların gerçekleşmesini önlemenin en iyi yolunun ne olduğuna dair çok şey söylendi. Tutuklamaların hem zanlılara hem kamuoyuna daha iyi izah edilmesi gerektiğine katılıyorum. Yargılanma öncesi tutukluluk süreleri ciddi olarak sınırlandırılmalı ve Ceza Kanunu ile Terörle Mücadele Kanunu'nda, keyfi tutuklamalara imkân veren tüm maddelerin temizleneceği köklü değişiklikler yapılmalı. Belki de en önemlisi şu: yetkililer hatalar yapıldığında, Türk adalet sistemine güveni daha da zedeleyen "ya bizdensiniz ya da bize karşı" tavrına sarılmak yerine, eleştirileri kabul etmeli.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İran'la nasıl iştigal etmeli?

Geçen hafta Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA), İran'ın hararetli tartışmalara konu olan nükleer programıyla ilgili yeni bir rapor yayınladı.

Tahran, ABD ve AB tarafından sivil projeyi, nükleer silah geliştirmenin kisvesi olarak kullanmakla suçlanıyor. Daha önceki IAEA değerlendirmeleri bu iddiaya son derece temkinli yaklaşıyor ve büyük ölçüde, İran'ın gerçek niyetleriyle ilgili hâlâ pek çok belirsizlik olduğuna işaret ediyordu. En son rapor BM'ye bağlı nükleer denetim kurumunun İran'ın nükleer programını kuşatan sır perdesini aralamak yönünde on yıldır gösterdiği çabada en kuvvetli hükmü ifade ediyor. Silah denetçileri İran'ın yürüttüğü araştırma ve geliştirme faaliyetine dair "ciddi endişelerini" dile getirirlerken, "İran'ın nükleer bir aygıt geliştirmekle bağlantılı faaliyetler yürüttüğü yönünde muteber bir kanıya" sevk ettiğini söyledikleri yeni kanıtlar bulduklarını ve projenin hâlâ yürüyor olabileceğini iddia ediyorlar.

Rapora verilen tepkiler, İran'ın nükleer programının nasıl değerlendirileceği noktasındaki derin ayrımların altını çiziyor. Uçları bir kenara bırakın. Elbette İran Cumhurbaşkanı Ahmedinejad IAEA'ya verip verip vermedi, onları Amerika'nın uşakları olarak niteledi ve dünyaya Tahran'ın dürüstlüğünden kuşku duymak için hiçbir sebep olmadığını söyledi. Yalpazenin diğer tarafında, beklendiği gibi İsrail hükümeti ve bazı Amerikalı sertlik yanlıları vardı; onlar raporun en vahim korkuları teyit ettiğini ve İran'ı durdurmak için askeri müdahalenin çok geçmeden mecburiyet haline gelebileceğini vurguladı.

Ben, Ulusal İran Amerikan Konseyi'nin başkanı ve İran'ı yöneten teokratların sıkı karşıtı olan Trita Parsi'nin sağduyulu analizine katılma eğilimindeyim. Şunları söylüyor Parsi: "Spekülasyonun tersine, rapor İran'ın nükleer programıyla ilgili hakim kanıyı büyük oranda güçlendirdi: Tahran on yıllardır nükleer gizlilik (yani nükleer silah üretme kapasitesi) peşindeydi, şimdi de öyle, fakat IAEA İran'ın halihazırda nükleer silah geliştirmeyi hedefleyen aktif bir programa sahip olduğu sonucuna varmıyor."

Konunun uzmanı olmayanlar için IAEA raporundaki bütün detayları ve Parsi gibilerin ortaya koyduğu çekinceleri tam anlamıyla kavramak ve değerlendirmek çok zor. Nükleer silah geliştirmek o kadar basit değil ve bilhassa İran tesislerine tam erişim imkânı verilmediğinde, bilgili uzmanları bile kafa karışıklığına sürüklemek ve kandırmak kolay, ki uzun zamandır da durum bu. Bu bakımdan bir başka İranlı uzman, Carnegie Uluslararası Barış Vakfı'ndan Kerim Sadjapur şu sonuca varırken muhtemelen haklı: "Nihayetinde karşılıklı güvensizliğin kanıtları büyük oranda geçersizleştirdiğini söyleyebiliriz. İran'ın niyetlerinden kuşku duyanlar için irili ufaklı her kanıt yeterli; ABD'nin niyetlerinden kuşkulu olanlar içinse irili ufaklı hiçbir kanıt yeterli değil."

Bütün bu spekülasyonlardan sonra en önemli soru şimdi ne yapılacağı. Birçok gözlemci haklı nedenlerle İran'ın nükleer tesislerine saldırı düşüncesini reddediyor, zira askeri bir müdahalenin İran'ın programını çok uzun müddet geciktirmeyeceğini ve İranlıları gayri meşru hükümetlerinin arkasında birleştireceğini savunuyorlar. Şahsen, Parsi'nin önerisinin yapılacak en iyi şey olduğunu düşünüyorum: IAEA'nın denetim ve İran programının niteliğini belirleme imkânlarını ciddi şekilde güçlendirmek istikametinde baskıyı sürdürmek. Daha fazla şeffaflık, bugüne kadar İran'ı durdurmaya muvaffak olamayan yaptırımlardan daha iyi sonuçlar verecektir.

Bunların ötesinde, Freedom House yetkililerinin Amerikan dergisi Foreign Affairs'ın internet sitesinde öne sürdüğü bir tavsiyeye de canı gönülden katılıyorum. Önde gelen insan hakları savunucuları, sadece İran'ın tartışmalı nükleer programına odaklanmak yerine, İran'ın korkunç insan hakları sicilini teşhir ederek Tahran'daki mevcut rejimin altını oymayı öneriyor. Onlara göre rejimin esas yumuşak karnı, meşruiyete sahip olduğu yönündeki altı boş iddiası. Ahmedinejad'ı iktidarda tutmak için 2009'da hileli bir seçim tezgâhladığından bu yana Ayetullahlar, muhalefeti susturmak için baskıya ve zulme bel bağlamış durumda; gazetecileri hapse atıyorlar, tutukluları işkenceden geçiriyorlar ve muhalifleri infaz ediyorlar. Freedom House, bu yaygın ve bariz

insan hakları ihlallerine odaklanmanın rejimin ikiyüzlülüğünü teşhir edeceğini ve İran'a, gücünü ve nüfuzunu artırmaya çalışırken ülke içinde yaşadığı sorunları hatırlatacağını söylüyor.

Bu strateji, yaptırımlara hiç hevesli olmayan ve Dışışleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun da geçenlerde dile getirdiğı gibi, her daim "halkın yanında olan" Türkiye için de geçerlilik taşımalı. İran'da birçok demokrat bu iyi niyetlerin kendilerini de kapsayıp kapsamadığını soruyor. Ankara'nın bu soruya sarıh bir cevap vermesinin vakti geldi.

Kaynak: [zaman.com.tr](https://www.zaman.com.tr), web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hrant Dink davası böyle sona ermemeli

Joost Lagendijk 2011.11.16

Temmuz 2007'de, aynı yılın ocak ayında Hrant Dink'i öldürmekle suçlanan zanlılara açılan davanın ilk duruşmasına katılmışım.

Hrant'ın arkadaşı olarak ailesine moral destek vermek ve Avrupa Parlamentosu'nun bir mensubu sıfatıyla da Avrupa'nın Türkiye'de ve dışarıda birçok insanı şoke eden bu cinayete büyük önem verdiğini göstermek için oradaydım.

Beşiktaş'taki tika basa dolu mahkeme salonunda ruh hali üzüntüyle, Hrant'ın öldürülmesine dair gerçekleri tam manasıyla ortaya çıkarma kararlılığının bir bileşimiydi. Hatta bu defa cinayetten sorumlu olanların adaletten kaçamayacağına dair belli bir iyimserlik de vardı. Herkes daha önce neler yaşandığını hâlâ hatırlıyordu; 1980'ler ve 90'larda pek çok gazeteci öldürülmüş, fakat bu cinayetlerin hiçbirini aydınlatılmamıştı. Ben de dahil birçok insan, bu davanın farklı olabileceğine yönelik umutlu bir beklenti içindeydi, zira Türkiye değişmişti ve eski-yeni cinayetlerle yüzleşmeye gönüllü bir hükümet iş başındaydı. Yüz binlerce Türkiye vatandaşı da Hrant'ın cenazesinde, suçluları adalet önüne çıkarmak yönünde elden gelen çabanın gösterilmesine desteğini ilan etmişti.

Birkaç gün önce, Hrant'ın birkaç yüz arkadaşının arasındaydım: Aynı Beşiktaş mahkemesinin önünde, davanın son dört yıldır görülme şeklini protesto etmek için toplanmıştık. Hüzün, kızgınlık ve adli makamların kendilerinden bekleneni yerine getirmemelerine ve hükümetin duruma müdahale edip mahkemenin bu davayı yüzüne gözüne bulaştırmasına engel olma isteksizliğine duyulan öfkenin karışımından oluşan bir ruh hali vardı.

Cinayetten bu yana geçen dönemde birçokları başbakanı ve diğer iktidar partisi liderlerini adım atmaya ve Hrant Dink davasının Türkiye'nin alnında kara leke gibi duran çözülmemiş cinayetler yığnında yerini almasını engellemeye ikna etmeye çalıştı. Dink ailesinin avukatları soruşturmaların ölçeğinin yargılanan bir avuç Trabzonlu milliyetçi gencin ötesine genişletilmesi yönünde birçok başvuruda bulundu, çünkü cinayetin asıl planlayıcılarının onlar olduğuna kimse inanmıyordu. Tetiği çeken Ogün Samast ve arkadaşlarının suikasttan çok önce Trabzon'daki devlet yetkililerinin kontrolü ve takibi altında olduğuna dair bir yığın kanıt vardı. Yerel polis ve jandarmayla bağlantılar açığa çıkarıldı, fakat bu yetkililer soruşturulmadı. Başka emniyet görevlileri de Hrant'ın tehdit altında olduğunu biliyordu, fakat harekete geçmemişlerdi. Onlar da yakalarını kurtardı. Devlet kurumları bu bağlantılara dair kanıtları kaybetti, fakat yine bir şey olmadı.

Bu utanç verici ve suç teşkil eden ihmalin en son örneği Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'nın (TİB) bazı zanlıların ve suç ortaklarının nerede olduğunun tespitine yardımcı olacak hayati önemdeki kayıtları vermek konusundaki gönülsüzlüğü. Mahkeme, TİB'den bu bilgiyi sunmasını talep etti, fakat TİB bugüne kadar talebi reddetti. Adaletin önüne bu bariz engel, doğrudan hükümet kontrolündeki bir kurum tarafından konuluyor. TİB'i kim, niye koruyor?

Bu, Ankara'daki mevcut makamların sorumluluğuna dair sorulabilecek pek çok sorudan sadece biri. Tam manasıyla işleyen ve hukukun üstünlüğünün tartışma götürmediği bir demokraside, yürütmenin oynayacağı hiçbir rol olmadığı ve davaların yargıya bırakılması gerektiği öne sürülebilir. Türkiye'de ise bu yasalıcılığın arkasında saklı kötü bir şaka var. Türk yargısı ne tarafsız ne de bağımsız. Hiçbir zaman da öyle olmadı. Önceki hükümetlerin yaptığı gibi AKP hükümeti de reformları ilerletmek veya belli çıkarları korumak adına gerekli gördüğünde yargının işleyişine müdahale ediyor.

Hrant Dink davasında perde arkasındaki belli şüpheliler üzerinde baskı kurmaya çalıştıklarını biliyorum. Bu çabaların başarılı olmadığını görmek üzüntü ve endişe verici. Sebebi ya hükümetin yeterince kuvvetli bastırmaması ya da hâlâ var olan derin devlet yapılarıyla tehlikeli bir kapışmaya girecek kadar cesur olmamasıydı. Türkiye'de cinayetler, devlet aygıtının bir kısmı yardım ettiği ve kol kanat gerdiği, hükümet de dokunulmazlık zincirini kırmaya muktedir ve istekli olmadığı için işleyenlerin yanına kâr kalabildiği süreçte Türkiye gerçek bir demokrasi haline gelmek için doğru yolda ilerlediğine kimseyi ikna edemeyecektir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mısır seçimleri ertelenmeli mi?

Joost Lagendijk 2011.11.23

İnsanların sokaklarda öldüğü, neredeyse bütün partilerin seçim faaliyetlerini askıya aldığı, başbakanın kabinesiyle birlikte çekilmek istediğini açıkladığı ve ülkenin esas yöneticisi olan generallerin halkın geniş kesimlerinin arzuları ve talepleriyle bağını külliye koparmış görüldüğü bir ülkede seçim yapılabilir misiniz?

Mısır'da gelecek günlerde cevaplanması gereken soru bu, zira aşamalı olarak planlanan parlamento seçimleri gelecek hafta başlayacak. Ve ortada kolay cevaplar yok.

Şubatta eski devlet başkanı Hüsnü Mübarek'i alaşağı etmeyi başaran halk arasında aylardır giderek artan bir huzursuzluk söz konusu. Mübarek'in devrilmesinden bu yana Mısır'ı Silahlı Kuvvetler Yüksek Konseyi (SKYK) yönetiyor. Aylar boyu Mısır'ın yavaş da olsa demokratik seçimlere, yeni bir anayasaya ve sivil yönetime doğru ilerleyeceğine dair büyük beklentiler vardı. Ne yazık ki askerî konsey taahhütlerinin pek azını karşıladı ve ifade, örgütlenme ve toplanma özgürlüğü üzerindeki baskısını artırdı. Geline nokta askeriyenin rehberliğinde ileriye gidileceği umudu tamamen buharlaşmış durumda.

Uluslararası Af Örgütü bu hafta yayınladığı raporda SKYK'yı zaman zaman Mübarek dönemini mumla aratan bir zalimlik sergilemekle suçladı. Geçen hafta güvenlik güçlerinin günler süren çatışmalarda göstericilerin üzerine gerçek mermiyle ateş açması sonucu en az 35 kişi hayatını kaybetti. Son 6 ayda yaklaşık 12 bin sivil, askerî mahkemelerde yargılandı ve en az 13'ü idam cezasına çarptırıldı.

Şu an tanık olduğumuz şiddetli çatışmaların sebebi ise ordunun kendisini Mısır'ın müstakbel anayasasının üzerine koymak yönündeki son girişimi. Birçokları tarafından generallerin dayatması olarak görülen bu girişim çerçevesinde ordu, askerî bütçenin parlamento denetiminden muaf tutulmasını ve silahlı kuvvetlerin anayasal meşruiyetin koruyucusu sayılmasını sağlamaya çalıştı. Böylece her görüşten pek çok Mısırlının SKYK'nın parlamento ve devlet başkanlığı seçimleri ve yeni bir anayasanın kabulünden sonra da iktidarda kalmayı planladığı yönündeki kuşkuları doğrulanmış oldu.

Geçen cuma gövde gösterisi yapan on binlerce İslamcı, ordunun hakim rolünü protesto etmek için barışçı bir yürüyüş düzenledi. Cumartesi günü güvenlik güçleri kalan bazı göstericileri dağıtmaya kalkıştı, fakat aşırı şiddet uygulamaları yeni gösterileri tetiklemekten başka işe yaramadı; bu kez gösteri yapanlar, Tahrir'i şubatta böylesine efsanevi bir meydan haline getiren grupların ta kendisiydi. Gösteriler hızla geniş çaplı çatışmalara dönüştü.

Bu ayaklanmaların seçimleri ertelemek yönündeki bir komplonun parçası olduğuna dair bir yığın spekülasyon yapılıyor, zira ordunun İslamcı partilerin sandıkta kazanacağı muhtemel bir zaferin çok geçmeden iktidar üzerindeki hakimiyetini sona erdirmesinden korktuğu söyleniyor. Brookings Doha Merkezi'nde görev yapan ve en bilgili Mısır gözlemcilerden biri sayılan Şadi Hamid, seçimlerin ertelenmesi halinde İslamcıların bunu kendilerini hedef alan yumuşak bir darbe olarak göreceği uyarısında bulunuyor. Hamid'in konuştuğu Müslüman Kardeşler yetkilileri ordunun, Kardeşler'in başarı kazanacağına kesin gözüyle bakılan seçimleri erteleme bahanesi yaratmak için protestocuları kasten tahrik etmiş olabileceğini söylüyor. Hamid, İslamcıların seçim zaferinden endişe duymak için pek çok sebep olduğuna, fakat bu korkunun halihazırda yürüyen demokratik süreci raydan çıkarmak için asla kullanılmaması gerektiğine katılıyor.

Peki diğer siyasi güçler ne istiyor? Devrimci Gençlik Koalisyonu'nun (DGK) önde gelen isimlerinden ve Tahrir'in baş aktörlerinden biri, millî birlik hükümeti kurulması ve SKYK'nın çekilmesi çağrısında bulundu, fakat yaklaşan seçimlerden söz etmedi. Devlet başkanlığının güçlü adaylarından ve Ulusal Değişim Birliği'nin lideri Muhammed el Baradei şiddeti kınadı ve yönetimi ordudan devralabilecek bir Millî Birlik Konseyi oluşturulması çağrısında bulundu. Yeni bir hükümetin zamanlaması ve seçimlerin planlanmış başlangıcı üzerinde nasıl bir etki yapacağı ise belirsizliğini koruyor.

Son haberler SKYK'nın El Baradei ve diğer siyasi liderlerle mevcut kaostan çıkış yolu bulmak için görüşmeler yaptığı yönünde. Vatandaşların böyle karmaşık bir ortamda gidip oy vermesini beklemenin gerçekçi olup olmadığı sorusu ise yerli yerinde duruyor. Bana göre Mısır'ın ihtiyacı olan ilk şey yeni, güvenilir bir sivil liderlik, ordunun siyasetten çekilmesine yönelik açık bir takvim ve dürüst ve şeffaf seçimlere uygun bir toplumsal ortam. Bu koşulların birkaç gün içinde oluşamayacağı ortada.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şike her yerde

Joost Lagendijk 2011.12.11

Şike sadece Türkiye'de manşetlere çıkmıyor. Geçen çarşamba, Hollanda'nın eski Şampiyonlar Ligi şampiyonu Ajax Amsterdam takımının da dahil olduğu dikkat çekici maç sonuçlarının ardından bugünlerde Hollanda gazeteleri de şike bahsiyle dolu. Peki ne oldu?

Şampiyonlar Ligi eleme grubunun son maçlarında Ajax evinde Real Madrid'le, Olympique Lyon da deplasmanda Hırvat takımı Dinamo Zagreb'le oynadı. İspanyol takımı gruptan çıkmayı garantilemiş, daha önceki tüm maçlarını kaybeden Hırvatlar ise çoktan havlu atmıştı. Kilit soru, gruptan çıkacak ikinci takımın hangisi olacağıydı: Ajax mı, Olympique mi? Son maçlar öncesinde Hollanda takımı çok daha iyi pozisyondaydı: üç puan öndeydi ve Fransız ekibinin -4'lük averajına karşılık, +3'lük bir averaja sahipti. Ancak gecenin sonunda gruptan çıkan, Dinamo'yu 7-1'le geçen Lyon oldu; Ajax ise Real'e 3-0 yenildi. İki takım da grubu 8 puanla tamamlamış, fakat gol averajı çarpıcı bir şekilde Fransızların lehine (+2'ye karşı 0) değişmişti.

O zamandan beri Avrupa'nın dört bir köşesinde birçok insan, halihazırda Hırvat ulusal liginin lideri olan Dinamo'nun evinde nasıl bu kadar ağır bir yenilgi alabildiğini soruyor. İlk yarıda skor 1-1'di ve ilk golü de 30. dakikada 10 kişi kalmalarına rağmen Hırvatlar atmıştı. İkinci yarıda Lyon yarım saatte 6 gol attı (hatta gollerden üçü dört dakika içinde geldi). Her tarafta dolaşan bir fotoğrafta Hırvat savunma oyuncusu Vida, Lyon skoru 5-1 yaptıktan sonra bir tür anlaşıma yapıldığını düşündürecek şekilde Fransız golcü Gomis'e göz kırpmıyor ve başparmağını 'aferin' manasında kaldırıyordu.

Ajax, Avrupa futbol federasyonu UEFA'dan soruşturma başlatmasını istedi. UEFA bir gün sonra soruşturma açmamaya karar verdi, zira yüzlerce Avrupa bahis bürosu denetlenmiş ve herhangi bir usulsüzlük bulunmamıştı. Bu arada Hırvat futbolunun kötü şöhretine dair çeşitli haberler yayınlandı. Birçok takım oyuncularına ödeme yapmakta sorun yaşıyordu ve görünüşe göre iki yıl önce Hırvat ligindeki maçlarda şike olduğundan kuşku duymuş olan UEFA'nın kendisiydi. Diğer yandan bazı gözlemciler Dinamo'nun Real Madrid karşısında da ağır bir yenilgi aldığını, bunun takımın mücadele azmini daha önce kaybettiğini ve berbat bir savunma sicili olduğunu gösterdiğini, altı Şampiyonlar Ligi maçını -19 averajla tamamladığını vurguluyordu.

Çarşamba günü yaşanan süper mağlubiyetin arkasındaki sebepler ne olursa olsun, uluslararası futboldaki yolsuzlukla ilgili "Şike" adlı ifşa edici bir kitap yazan Kanadalı gazeteci Declan Hill'le aynı fikirdeyim. Konuyla ilgili yorumu sorulduğunda Hill, Hırvatistan'ın epey yüklü hile ve rüşvet siciline atıfta bulunarak, daha ileri soruşturmalar yapılmasını kuvvetle desteklediğini söyledi. Hill'e göre eğer UEFA bu olayın incelenmeden kalmasına göz yumarsa, Avrupa futbolunun güvenilirliği daha da zedelenecek.

Bu da beni Türk futbolu ve Türk siyasetinin dürüstlüğü meselesine getiriyor. Şikecilere daha az hapis cezaları getiren ve geçen hafta Cumhurbaşkanı Gül tarafından veto edilse de cuma günü Meclis'ten yine değiştirilmeden geçen tartışmalı yasa hakkında çok şey söylendi. Yasanın şimdi değiştirilmesinin doğrudan doğruya, başkalarının yanı sıra Fenerbahçe Başkanı Aziz Yıldırım'ı da kapsayan mevcut şike ve hile soruşturmalarıyla alakalı olduğuna dair spekülasyonlara girmek niyetinde değilim. Meseleyi dikkatli bir şekilde şöyle formüle etmek isterim: Bunun gibi bir davada, siyasetçiler güçlü futbol lobisinin etkisi altında kaldıkları yönünde en ufak bir izlenim vermekten kaçınmalıdır. Beni bu konuda ikna edebilmiş değiller.

Cumhurbaşkanı'nın vetosu, mevcut yasadaki uzun, son derece ağır cezalarla, söz konusu değişikliklerde, birçok gözlemcinin işaret ettiği üzere adalet duygusu veya caydırıcılık sağlamayan kısa hapis cezaları arasında bir uzlaşma bulmak için niye yapıcı bir şekilde kullanılmıyor? Bir müddet tekrar düşünmek ve kabul edilebilir bir orta yol bulmaya çalışmak yerine bütün büyük partiler kesin bir reddi tercih etmiş ve yasayı Meclis'ten hiç değiştirmeden mümkün olduğunca hızlı geçirmek için elinden geleni yapmış görünüyor. Korkarım ki hem UEFA hem Türkiye Meclisi, birçok Türk'ün ve diğer Avrupa vatandaşının, bugünün ziyadesiyle ticarileştirilmiş futbolunun hukukun üstünde olduğuna dair hissiyatını fazla hafife alıyor. Oysa bu hissiyat gerek futbola gerek hukukun üstünlüğüne muazzam zararlar veriyor.

Bir sonraki avro krizi zirvesinde görüşmek üzere!

Joost Lagendijk 2011.12.14

Geçen hafta Avrupalı liderler, yorumcular, vatandaşlar ve bilhassa yatırımcıların büyük kısmının AB'nin krizi dizginlemek, idare etmek ve nihayetinde üstesinden gelmekte başarı elde edebileceğine hâlâ ikna olmadığının açıkça görülmesi sonrası bir kez daha Brüksel'de toplanarak avro krizini çözmeye çalıştılar.

Peki zirve herkesin umduğu gibi büyük bir dönüm noktası, dalgayı tersine çeviren bir toplantı oldu mu? Sadece bir avuç iflah olmaz iyimser bu soruya olumlu cevap verecektir. Analistlerin çoğu, bazı mühim adımlar atılmış olsa da, AB'nin henüz o noktaya gelmediği konusunda hemfikir. Öngörülebilir gelecekte, hem finans piyasalarının hem Avrupa vatandaşlarının güvenini yeniden kazanmak için yeni avro zirveleri düzenlenecek.

Aralık zirvesinin en çarpıcı sonucu Britanya ile kalan 26 AB üyesi ülke arasındaki kışıymaydı. Britanya Başbakanı David Cameron, ülkesinin avro bölgesi ülkeleri arasında gelecekte daha iyi ekonomik politika koordinasyonu sağlamak için gereken anlaşma değişikliğine desteği karşılığında, Londra'daki finans sektörünün çıkarlarını koruyacak özel güvenceler talep etti. İstediklerini alamadığı için de veto yetkisini kullandı ve böylece Britanya'yı tecrit edip diğer AB üyesi ülkeleri mevcut anlaşmalar haricinde alternatif bir çözüm aramaya mecbur bıraktı. Bu radikal pazarlık stratejisiyle ilgili çok şey söylendi. Muhalefetteki İşçi Partisi'nin lideri Ed Miliband'ın şu sözlerine büyük ölçüde katılıyorum: "Bir şeyler sizin dışınızda ilerliyorsa bu bir veto değildir. Buna kaybetmek denir. (...) Cameron Britanya için kötü bir anlaşma ile geri dönmüştür. Bunun çıkarlarımızı korumakla uzaktan yakından alakası yoktur, bizi söz hakkından mahrum bırakmıştır."

Böyle önemli bir meselede Britanya'nın kendisini tecrit etmesi, AB'nin üye ülkelerin hepsinin tüm AB politikalarına dahil olmadığı "çok vitesli" denilen bir Avrupa'ya doğru ilerliyor olabileceğine dair spekülasyonları ayyuka çıkarmış durumda. Buna göre AB, daha ileri entegrasyonu tercih eden ülkelere oluşan bir çekirdeğin yanında, Britanya gibi diğer ülkelerin daha azına razı olmasına ve ortak para, Schengen kısıtsız seyahat bölgesi veya günün birinde ortak dış politika gibi belli işbirliği alanlarının dışında kalmasına izin verebilir. Bu modele gelecekteki yazılarımda tekrar değineceğim, çünkü AB gerçekten de bu yönde gelişirse, Türkiye gibi aday ülkeler için seçenekler de temelinden değişecektir.

Biz avro krizi meselesine ve geçen hafta alınan kararlara dönelim. Zirvenin sonucuna dair sarıh ve dengeli bir değerlendirme okumak isteyen herkese, Brüksel merkezli etkili bir düşünce kuruluşu olan Avrupa Politikalar Merkezi'nin (EPC) internet sitesine gitmelerini ve EPC'nin kıdemli siyaset analistlerinden Janis A. Emmanoulidis'in yazısını okumalarını tavsiye etmek isterim.

Emmanoulidis'in vardığı başlıca üç sonuç şöyle: 1. Hazırlanmakta olan yeni hükümetlerarası anlaşmayla ilgili pek çok nokta hâlâ muğlak. Bu da mevcut anlaşmalar, onay prosedürü ve AB kurumlarının yeni yapıdaki rolüyle ilgili büyük sorunlar yaratacak. 2. Kilit önemdeki sorulara hâlâ ikna edici cevaplar verilmiş değil: kemer sıkma ile büyüme nasıl eşzamanlı yürütülebilir? Sürdürülemez düzeyde borçlu ülkelere kamu borçlarının azaltılması gerektiğine kimse itiraz etmeyecektir. Fakat kamu harcamalarındaki kesintiler ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etkiler yapacaktır ve uzatmalı ve derin resesyonları tetikleyebilir. 3. Almanya bir tür ortak AB istikrar tahvili çıkarma ihtimalini düşünmeye razı olmadıkça, finans piyasalarını, avro bölgesi üyelerinin ortak paranın geleceğine duyulan güveni artırabilecek şekilde birbirlerine daha sıkı bağlanmaya hazır ve istekli olduğuna ikna etmek zor olacaktır.

Emmanoulidis'e göre, mevcut kriz büyük ölçüde AB'ye ve avroya yönelik güven eksikliğinden kaynaklanıyor. Bu bakımdan geçen haftaki zirve siyasi karar mercilerine, vatandaşlara ve yatırımcılara son derece karışık sinyaller verdi. Bazı alanlarda bazı somut ilerlemeler kaydedildi, fakat aynı zamanda birçok hassas karar ertelendi. Emmanoulidis'in tahmini şu: "AB bir süre daha 'kriz ikliminde' kalacak. Piyasalar muhtemelen yatışmayacak; güven ve inanç hızlı şekilde geri gelmeyecek. (...) AB uzun ve engebeli bir yolda ve krizin hangi aşamasında olduğumuzu kestirmek imkânsız. (...) Bu, sistemle ilgili bir kriz ve sadece AB'nin çeperini değil, tam da Avrupa entegrasyonunun temellerini tehdit ediyor." Dediğim gibi: bir sonraki zirvede görüşmek üzere!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AB, küresel liderlik sergiliyor

Joost Lagendijk 2011.12.18

İyimser mizaçlı biri olarak, bugünlerde Avrupa Birliği ile ilgili enseyi karartmamak her zaman kolay olmuyor. Son AB zirvesinden, Euro'ya gerekli güveni yeniden tesis edecek veya AB ülkelerinin bir resesyon dönemine girmesini engelleyecek sonuçlar çıkmadı. Yapılması gereken daha çok şey var, fakat Avrupalı liderlerin daha fazla gayret göstermeye gönlü olup olmadığından kimse emin değil.

Konuyla alakalı her insan Avrupa'da süregiden ekonomik krizin Türkiye'nin ihracatına ve doğrudan dış yatırıma darbe vuracağını biliyor olsa da, birçok Türk gözlemci ve köşe yazarı arasında Avrupa'daki sorunlardan sevinç duymak hâlâ revaçta. Bazılarının AB'nin kötü vaziyette olmasından ziyadesiyle mutluluk duyduğunu görmek üzücü. Cumhurbaşkanı Gül gibi zeki insanların bile AB'ye karşı 'düşene bir tekme de sen vur' tavrı sergilemekten kendini alamadığına (Gül, İngiltere'de AB'yi "miserable", yani acınacak halde, perişan diye niteliyordu) tanık olmak endişe vericiydi. Sanırım bütün bu yorumlar hem tıkanan AB üyelik müzakerelerine dair rahatsızlığı hem de Türkiye'nin, geçmişte Avrupa'nın kibrine fazlasıyla maruz kaldıktan sonra nihayet bir çeşit intikam alma konumunda olduğu hissiyatını yansıtıyor.

Öte yandan sırf Avrupalılar şu an zorluklarla yüz yüze ve Türkiye iyi gidiyor diye AB'den vazgeçmenin hiç de akılcı olmadığını gayet iyi anlayan yorumcuların da yazıp çizdiğini görmek cesaret verici. Onlar AB'ye vurmayı dar görüşlülük olarak niteliyor ve okurlarına hem ekonomik hem demokratik gerekçelerle süreci devam ettirmenin Türkiye'nin hayrına olacağını hatırlatıyor, ki katılıyorum. AB'nin sorunlarının üstesinden hızlı bir şekilde gelebilmesi uzun vadede Türkiye'nin menfaatine. Türkiye'nin reformları sürdürmesi ve önde gelen bir ekonomik aktör, yanı sıra birinci sınıf bir demokrasi haline gelmesi, ancak yeni üyelere kapılarını açmaya ve yakın komşularına yatırım yapmaya istek duyan ekonomik açıdan güçlü bir Avrupa ile mümkün.

AB'nin geleceğine dair bütün bu argümanların ortasında, Avrupa'nın birlikte hareket edebildiği takdirde dünyanın geri kalanı için örnek teşkil etmeye hâlâ muktedir olduğunu görmek güzel. Şükür ki bu manzaraya, geçen hafta Durban'da yapılan BM iklim konferansında tanık olduk. Uzun ve hararetli tartışmaların ardından Kyoto'nun halefi mahiyetinde yeni bir hukukî çerçevenin 2015 yılı itibarıyla neticelendirilmesi ve 2020'den itibaren yürürlüğe girmesi konusunda anlaşmaya varıldı. Üç büyük kirleticinin (Çin, Hindistan ve ABD) hepsi seragazi salınımlarını azaltmak yönünde hukuken bağlayıcı planlar ortaya koyma yükümlülüğünü kabul etti. Birçok uzmanın, bu kesintileri uygulamaya başlamak için 2020'ye dek beklemenin söz konusu görüşmelerin nihai hedefine (küresel ısınmayı 2 derecede tutmak) ulaşmaması anlamına gelebileceğinden korktuğu doğru. Fakat en fazla salınım sebepleri olan ülkelerin kendilerini ilk kez taahhütlerle bağlamaya istek göstermesi ileriye

doğru atılmış büyük bir adımdı. Bugüne kadar Çin ve Hindistan salınımları dizginlemeyi reddetti, çünkü ilk hareketin zengin ülkelerden gelmesini istiyorlardı. ABD Asya'nın bu reddini, her tür hukukî sistemin dışında kalmanın bahanesi olarak kullandı. Bütün ülkeler Durban'da verdikleri taahhütlere bağlı kaldığında ve kalırsa, artık bu durum değişmiş olacak.

Geçen hafta gündemi belirleyen AB'ydi ve Avrupa Komisyonu'nun iklim değişikliğiyle mücadeleden sorumlu üyesi Connie Hedegaard sıkı ve inatçı bir müzakereci olduğunu gösterdi. Hedegaard, üç gönülsüz büyük ülke üzerinde azami baskı kurmak için yükselen su seviyesinin en fazla tehdit ettiği küçük ada ülkeleriyle ve en az gelişmiş ülkelerle ittifak kurdu. Umarım bu küresel liderlik örneği Türkiye'deki AB kuşkucularının dikkatinden kaçmamıştır.

Sonrasında Hedegaard'ın da dile getirdiği üzere, AB öylece yerinde oturup yeni büyük anlaşmayı beklemeyecek. Avrupa'nın mevcut salınımları azaltma çabalarını geliştirmesi ve kendi hedeflerini yukarıya çekmesi gerekecek. Hedegaard ayrıca uluslararası anlaşmaların iklim değişikliğinin tek çözümü olmadığını altını çiziyor: "İklim politikalarımızın güçlü ve etkin ya da zayıf ve yetersiz olup olmadığını belirleyen, ülkelerin, bölgelerin, belediyelerin, şirketlerin ve tek tek vatandaşların ne yaptığıdır. İklim değişikliğiyle mücadele hepimizi ilgilendiriyor."

Umalım ki bu mesaj zaman içinde Türkiye'de de karşılığını bulsun.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Aynı anda hem doğru hem yanlış olmak

Joost Lagendijk 2011.12.21

Bu hafta Türkiye bir kez daha bütün ikna gücünü ve siyasi, ekonomik ve diplomatik ağırlığını, Türkiye'nin ulusal tarihine burnunu sokan bir ülkeyi daha durdurma çabasına hasretmek zorunda kaldı.

Bu noktaya daha önce de gelinmişti ve bütün bu telaşın sebebi malum: 1915'teki Ermeni katliamları ve bunlara soykırım denmeli mi denmemeli mi tartışması. Bu kez mesele, Fransa Senatosu'nun Fransız devletinin resmen tanıdığı soykırımı inkâr etmeyi suç haline getiren bir tasarıyı oylamak üzere olması. Tasarı yasalaşırsa, Fransız devletinin tarih yorumuna açıkça karşı çıkan herkes bir yıla kadar hapis veya 45 bin avro para cezasıyla yüz yüze kalacak.

Türk hükümeti böylesine abes bir kararı engellemeye çalışmakta tümüyle haklı. Bunun iki sebebi var: Birincisi, geçmişte neler olduğunu belirlemek kesinlikle siyasetçilerin değil, tarihçilerin görevi. Parlamenterler tarih tartışmalarının dışında kalmalı.

İkinci sebep, yeni yasanın tam da Fransa'nın sürekli bağlı olduğunu iddia ettiği ifade özgürlüğünü ihlal ediyor olması. Fransa meclisindeki bu vekiller, "Fikirlerinize katılmıyor olabilirim, fakat onları ifade etmenizi hayatım pahasına savunurum" sözüyle ünlü Fransız filozof Voltaire'in torunları mı? Yoksa seçimde oy toplama hesabıyla sahip olduklarını iddia ettikleri ilkeleri feda etmeye niyetli omurgasız oportünistler mi? Türkiye, Türk devletinin resmî tarih versiyonuna karşı çıkanları cezalandıran bir yasa çıkarsa, aynı insanların nasıl öfkeyle feryadı basacağını tahayyül edebiliyor musunuz?

Öte yandan Türkiye de yanlış yolda. Bu tür rahatsız edici durumlardan göz korkutarak ve şantaj yaparak sıyrılmaya devam edebileceğini sanarak hata yapıyor. 1915'in yüzüncü yılına yaklaşılrken, Türkiye'nin üzerindeki baskının azalacağını düşünmek yanılısamadan ibaret. Türkiye beğense de beğenmese de, dünyanın dört bir tarafında Türkiye'nin tarihinin karanlık sayfalarıyla yüzleşme vaktinin geldiğini, böyle bir yüzleşmenin hem Türkiye'nin hayrına olduğunu ve komşu Ermenistan ile iyi ilişkilerin böyle kurulacağını düşünen çok sayıda insan var; buna Türkiye'nin birçok dostu da dahil.

Hiçbir ülke kendi tarihine dair bir yabancının yorumunu kabul etmek zorunda kalmayı istemez. İşte bu yüzden Ermeni diasporasından gelen bütün bu soykırımı tanıma girişimleri Türkler arasında hiçbir zaman bir zihniyet değişikliği sağlamayacaktır. Tam tersine, bu tür çabalar hınç ve öfke yarattı. Türkiye'nin ihtiyacı olan, 1915'te neler yaşandığını Türklerin tartışması. Bu tartışma yeni, önyargısız bir tarih okuması temelinde, Türk, Ermeni ve diğer ülkelerden uzmanların halihazırda bir araya getirdiği bütün bilgi parçalarının kullanılmasıyla yürütülmeli. Bu yüzden Başbakan Erdoğan'ın 2005'te Ermenistan Devlet Başkanı Koçaryan'a ortak bir tarihçiler komisyonu kurulmasını önermesi gayet iyi bir fikirdi. Böyle bir yapının oluşturulmasını sağlayacak 2009 Türk-Ermeni protokollerinin hâlâ onaylanmamış olması da bu yüzden çok üzücü. Fakat Türkiye her halükarda yapılması gereken bir şeyi başlatmak için niye daha fazla beklesin ki?

Bu meselede Cumhurbaşkanı Sarkozy ile aynı fikirde olmayan Fransa Dışışleri Bakanı Alain Juppe üç hafta önceki Türkiye ziyaretinde, o günlerde neredeyse hiç dikkat çekmeyen bir öneride bulundu. Ülkesinin, iki halka da büyük acılar veren 1915 olaylarına dair en azından diyalog başlatacak ortak bir Türk-Ermeni tarih komisyonu toplantısına ev sahipliği yapmaya istekli olduğunu söyledi. Juppe'nin önerisine burun kıvrırmak veya hemen bunun işe yaramayacağı hükmüne varmak kolay. Evet, kolay olmayacak ve hayır, böyle karma bir tarihçiler grubunun hem Türkleri hem Ermenileri ikna edecek ortak bir görüş ortaya koyacağını garantisi yok. Fakat denemeye değer. Sürekli karşıdakinin önünü kesmeye çalışmak yerine, müspet karşılık vermek ve çözümsüz kalması halinde Türkiye'nin peşini hiç bırakmayacak olan bir soruna çözüm bulma çabasına öncülük etmek Türkiye açısından akılcı ve şaşırtıcı olmaz mı?

Bu hafta Juppe ile planının detaylarını konuşmak için Paris'te olan niye bir tek Türk heyeti yok?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mersi Marc!

Joost Lagendijk 2011.12.25

Bu günlerde bir Fransız diplomatını saygıyla anmak siyaseten pek münasip değil.

Geçen hafta Fransız meclisinde kabul edilen soykırımı inkâr tasarısı sonrası sebebini hepimiz biliyoruz. Fakat bu yazıda tam da yapmayı düşündüğüm şey, Fransa'da doğmuş bir büyükelçiden övgüyle söz etmek. Övgülerimin muhatabı, AB Türkiye Heyeti'nin Başkanı (daha anlaşılır tabiriyle AB'nin Ankara büyükelçisi) olan ve beş yıllık görev döneminin ardından bu hafta Türkiye'den ayrılan Marc Pierini.

Marc Pierini hakkında konuşmak istememin sebebi, ben de dahil, tanıyan birçok insanın ona duyduğu hayranlık değil; o cazibesıyla, Türkiye'ye dair ayrıntılı bilgisini ve derin merakını birleştiren, son derece hoş bir kişilik ve mükemmel bir AB temsilcisiydi. Pierini kendisini tesadüfen Türkiye'de bulmuş bir diplomat da değildi. CV'sine bakıldığında, Türkiye'ye gelene kadar nasıl uzun bir yoldan geçtiği görülebilir. Türkiye'den önce Fas,

Suriye ve Tunus'ta AB büyükelçiliği yaptı. Belki daha da önemlisi, Marsilya doğumlu olmasıydı. Bu Akdeniz kökeni, Arap dünyasında edindiği tecrübelerle birleştiğinde, ona birçok farklı bölgenin tam ortasında bulunmaktan gurur duyan bu karmaşık ülkeyi anlamak açısından doğru becerilerden müteşekkil bir kıvam vermişti.

AB'yi Türkiye'de temsil etmek hiçbir zaman kolay bir iş olmadı. Fakat Marc Pierini Kasım 2006'da Ankara'ya geldiği andan itibaren iyice çetin hale gelen bir mücadele vermek zorunda kaldı. Avrupa Komisyonu'nun, Ankara'nın, limanlarını Kıbrıs gemi ve uçaklarına açmayı istememesinden dolayı Türkiye'nin AB ile üyelik müzakerelerinin sekiz başlığının bloke edilmesini önermesinden bir ay sonrasındaydı. Geriye dönüp bakıldığında bu Türkiye ile AB arasındaki görüşmelerin yavaş yavaş ivme kaybetmesinin de başlangıcıydı. İyimserlik kuşkuculuğa dönüştü ve her iki taraf da, ilişkilerini tekrar canlandırmanın yeni yollarını bulmak yerine, kendi iç sorunlarına (AB) ve başka yerlerde artan potansiyele (Türkiye) odaklanır hale geldi. Ankara'daki bir AB büyükelçisinin elinden bununla ilgili çok da fazla şey gelemezdi.

Fakat Marc Pierini konutunda oturup heba edilen fırsatlara sızlanmak yerine müthiş bir Türkiye Turu'na girişti. Son beş yılda kaç yere gittiğini bilmiyorum, fakat yüzlerce olması gerekir. Bu çılgınca seyahat programı sadece müzakerelerdeki tıkanmadan kaynaklanmıyordu. Aynı zamanda AB'den Türkiye'ye gelen mali destekteki ciddi artışın da sonucuydu. Türkiye'ye tahsis edilen AB fonları 2007'de 500 milyon avroyken, bir sonraki yıl 900 milyon avroya yükseldi. AB'nin mali destek ve işbirliğinin aday ülkeleri Birlik kurallarına, politikalarına ve uygulamalarına yakınlığının, böylece vatandaşlarına daha yüksek hayat kalitesi sunması murat ediliyor. Yıllar içinde bu milyarlarca avro Türkiye'nin dört bir köşesindeki irili ufaklı projelere harcandı ve Marc Pierini görevdeyken bunların büyük çoğunluğunu ziyaret etti. AB heyetinin iki dilli internet sitesine (www.avrupa.info.tr) bir bakmanızı öneririm; AB'nin tahsis ettiği paranın birçok başka şeyin yanında, Türkiye Demiryolları'nı modernize etmek, gıda güvenliğini ıslah etmek, Şanlıurfa'ya temiz içme suyu sağlamak ve Denizli'deki kadınlara iş yaratmak için nasıl kullanıldığını göreceksiniz.

Türk kurumları ve vatandaşlarına işlerini geliştirip hayatlarını iyileştirmek konusunda yapılan yardımla, Avrupa standartları ve değerleri, daha önce AB'yi sadece televizyondaki üst düzey konferanslardan bilen binlerce Türk için pratik bir öneme sahip olmaya başladı. AB bir anlama ve bir yüze sahip oldu. İşte o yüz, Türkiye'yi dolaşmaktan, kahvehanelerde sıradan Türklerle bir araya gelip umutlarını ve isteklerini dinlemekten hiç yorulmayan Marc Pierini'ydı. Ankara veya İstanbul'a geri döndüğünde, herkes, bilhassa da resmi düzeyde tıkanmayla geçen her yılın ardından AB konusunda daha da karamsar hale gelmeye meyyal gazeteciler ve analistler onun Anadolu'daki maceralarını dinlemeliydi.

Güç merkezlerinin dışındaki bütün bu AB projelerini küçümsemek ve Türkiye-AB ilişkilerinin sadece Ankara veya İstanbul'da belirlendiği yanılsamasına sarılmak kolay. Bu büyük bir hata olur. AB virüsü Türkiye'nin dört bir tarafına çoktan yayılmış durumda ve bazı siyasetçiler zaman zaman Türkiye'yi Avrupa'dan çekmeyi düşünüyor görünse de cini şişeye geri sokmak, Marc Pierini gibi insanlar sayesinde, hiç kolay olmayacaktır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Öfkeli olmak strateji değildir

Fransız meclisinin Ermeni soykırımının inkarını suç haline getiren tasarımı kabul etmesi Türk hükümeti üyeleri üzerinde dizginlerinden boşaltıcı, aynı zamanda da endişe verici bir etki yapmış görünüyor.

Tasarımın kabulü, sorumlu siyasetçilerin normalde taşıması gereken ağırbaşlılık, mantık veya serinkanlı değerlendirme gibi bütün tahditleri ortadan kaldırmış durumda.

Beni yanlış anlamayın: Geçen hafta da yazdığım gibi, Fransız meclisinin bu kararıyla ilgili memnuniyetsizlik ve rahatsızlık duymak için birçok sebep var. Siyasetçiler kendilerini tarihçi yerine koydu ve ifade özgürlüğüne her demokratın karşı çıkması gereken sınırlamalar getirdi. Fakat oylamanın hemen ardından Ankara'dan patlama halinde gelen tepkiler uygun eleştiri ölçülerinin çok ötesine geçti.

Size üç örnek vermek isterim. Başbakan Tayyip Erdoğan, Fransa'yı kendi silahıyla vurmak çabasıyla, Fransız devletini Kuzey Afrika'daki sömürge yönetiminin son on yıllarında Cezayirlileri soykırımdan geçirmekle suçladı. Bu ithamı okuduğumda gözlerime inanamadım. Fransızlar suçsuz olduğundan değil. Masum değiller. 1950'lerde ve 1960'ların başında Fransız ordusu Cezayir'de korkunç suçlar işledi. Fakat bir tek danışmanı da çıkıp Başbakan'a bu suçlamayı ortaya koymanın tam da Fransız meclisinin yaptığını (yani bir başka ülkenin tarihini iç siyasetteki amaçları için araçsallaştırmak) tekrarlamak olduğunu niye söylemedi?

Bir ikinci örnek Türk hükümetine mensup bakanların, başta da Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun makul olmaktan uzak tepkileriydi. Davutoğlu, Sarkozy'nin soykırımı inkar yasasına verdiği desteği Türkiye'nin Kuzey Afrika'daki başarılarından duyduğu kıskançlıkla açıklamaya çalışırken, akademik profesyonelliğini ve mantıklı düşünmeyi bir kenara bırakmış oldu. Amatör bir psikolog gibi davranan Dışişleri Bakanı'na göre, Sarkozy muhtemelen geçmişte Tunus ve Mısır'ın otokratik liderlerine her daim verdiği destekten pişmandı ve bölgede son dönemde Türkiye'ye karşı artan ilgiden bu denli rahatsız olmasının sebebi de buydu. Davutoğlu'nun Fransa'nın pişmanlık duyduğuna dair değerlendirmesinin doğru olmasını dilerim. Fakat böyle bir analiz çok yakın zamana dek Libya diktatörü Albay Muammer Kaddafi ve Suriye'deki kitle katliamcısı Beşşar Esad'la samimi ilişkiler yürütmekte hiçbir sakınca görmemiş bir hükümetin temsilcisinden geldiğinde, Ankara dışında kimseyi inandırmaz. Elbette o ilişkileri yürütenlerin makul gerekçeleri olabilir, sözgelimi Türkiye'nin ticaretini ve yatırımlarını geliştirmek veya muhatap ülkelerin aşırılıkçı politikalarını adım adım yumuşatmak gibi hedefler gütmüş olabilirsiniz. Fakat Türk devleti dışarıdaki menfaatlerini savunmak konusunda bu kadar hevesliyken, Fransız muadillerinizi başka yerlerde aynısını yapmış olmakla suçlamanız biraz samimiyetsiz kaçıyor, öyle değil mi?

Son örnek normalde sağduyulu ve dürüst analizler ortaya koymasıyla bilinen Başbakan Yardımcısı Ali Babacan'dı. Babacan, Fransız meclisinin kararını Avrupa'nın ekonomik gerilemesinin derinleşmesine bağladı. Türkiye'nin ekonomi patronuna göre, geçen haftaki oylamanın arkasındaki mantık, avroyu kurtarmak için son dönemde gösterilen çabaların ardındaki mantıkla aynıydı. Babacan'a göre her ikisi de başarısızlığa mahkumdu. Nasıl yani? Brüksel'deki son AB zirvesinden çıkan sonuç pek çok noktada, sözgelimi çok cılız ve çok geç olmakla eleştirilebilir. Fakat Avrupa'nın ortak para biriminin mantıklı olduğu konusunda kuşkucu finans piyasalarıyla Avrupa vatandaşlarını aynı anda ikna etmeye çalışmak gibi karmaşık bir sürecin, Fransız ulusal meclisinde oynanan küçük yerel siyasi oyunlara nasıl bağlanabildiğini anlayamıyorum. Böyle bir kıyaslamanın en ufak bir mantığının olmadığı açık.

Bu üç tepki de infial halinde esip gürlemenin örnekleri. Bölgesel bir model ve küresel bir aktör olmayı arzulayan bir ülkeye yakışan bir dış politika değil. Korkarım ki Türkiye günün birinde ihtiyaç duyabileceği köprüleri yakma süreci içinde. Mesela Suriye krizini çözmek konusunda Fransa'nın işbirliğini reddetmek gerçekten Türkiye'nin yararına mıdır? Yoksa işleri zaten olduğundan daha da içinden çıkılmaz hale mi getirir? Fransa, Suriye'de hâlâ pek çok Avrupa ülkesinden çok daha fazla bağlantıya ve çıkara sahip, bu yüzden de

Esad'dan kurtulmak için Türkiye'yle işbirliği yapmak istiyor. Öfkeli olduğunuz ve her şeyi kendi başınıza yapabileceğinizi düşündüğünüz için bu seçeneği silmeye riskli bir strateji bile denemez. Bu strateji falan değil.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

2012 için dileklerim ve korkularım

Joost Lagendijk 2012.01.01

Yazıma, Uludere'deki trajik kazada hayatını kaybedenlerin ailelerine en içten taziye dileklerimi ileterek başlamak istiyorum.

Umarım hükümet bu korkunç hadise için özür diler, ölenlerin ailelerine tazminat öder ve yapılan hatanın sorumlularını bulup yargı önüne çıkarmak için her türlü yasal yolu kullanır.

Bugün ise 2012'ye bakıp neler yaşanabileceği üzerine düşünme zamanı. Bu yazıda, 2012 yılında olmasını en çok istediğim dört şeyden söz edeceğim. Umutlarla korkuları birbirine karıştırmamak için önce neler olması gerektiğinden ve bunların ne zaman olacağına dair tahminlerimden bahsedeceğim. Başlıyoruz.

Yeni anayasa. Umuyorum Türk meclisindeki anayasa hazırlık komitesi nasıl muazzam bir sorumluluk üstlendiğinin farkına varır. Bu durum komite üyelerinin zihinlerini özgürleştirmeli ve yeni, modern ve sivil bir anayasanın oluşturulması için gerekli zemini sağlayacak önemli her konu üzerinde uzlaşma sağlamak için onlara güç vermeli. Olmasından endişe ettiğim şey ise çoğu komite üyesinin sadece kendi partilerinin kırmızı çizgilerine önem verecek olması. Aylar süren görüşmelerin hiçbir sonuç vermemesi ve iktidar partisinin iki tercihle karşı karşıya kalması da mümkün: İşbirliği yönündeki isteksizliği bahane edip yeni anayasa projesini tamamen rafa kaldırmak veya başka partilere bağlı milletvekilleriyle tek tek görüşüp AKP'nin hakimiyetinde bir anayasa hazırlayıp bunu 2013 yılında referanduma götürmek.

Kürt sorunu. Umarım hükümet, uzlaşmaya yakın Kürt temsilcilerle görüşmek ve terör eylemlerine devam eden Kürtlerle mücadele etmek arasında doğru bir denge kurabilir. Benim tavsiyem, AKP'nin yeni anayasayı beklemeden Parlamento'daki çoğunluğunu kullanarak somut girişimlerde bulunması, belli bölgelerde Türkçe yanında anadilde eğitime izin vermesi ve ülkenin tek merkezden yönetilmesini ortadan kaldıracak yeni bir yasa çıkarması olacaktır. Endişem ise şu: Tutulmayan bir sürü genel sözle beraber çatışmaya yapılan vurgunun artması da mümkün. Bir dizi KCK tutuklama dalgası daha yaşanırsa Kürt tarafından Türk devletiyle bir anlaşmaya varıp bunu savunabilecek yetkin ve güvenilir kimse kalmayabilir. Bu durumda yaşanan hoşnutsuzluk büyüyebilir ve sorunlar kontrol edilemez bir boyuta ulaşabilir.

Basın özgürlüğü: Umarım Ceza Yasası'nda ve Terörle Mücadele Kanunu'nda yer alan ve sık sık yanlış bir biçimde gazetecilere karşı kullanılan maddelerin kaldırılması için kapsamlı bir öneri ivedilikle Parlamento'ya getirilir. Yargı organları gazetecilere karşı açılan tüm davaları yeniden gözden geçirmeli ve tutuklu gazetecileri serbest bırakmalıdır. Gazeteciler böylece davalarının başlamasını evlerinde bekleyebilmelidir. Bu prosedürün sorun yaratabileceği az sayıda davanın görülmesi hızlandırılmalı ve öncelik verilen bu davalar yılın sonuna kadar neticelendirilmelidir.

Fakat muhtemelen şu olacak: Gazetecilerin ve Kürt hareketine sempati duyanların tutuklanmasına devam edilecek. Halihazırda hapiste olanların tutukluluk halleri devam edecek ve sürecin yavaş işleminin suçu Türk

adalet sistemindeki genel aksaklıklara yüklenecek. Bu da ne Türkiye'de ne de dışarıda hiç kimseyi ikna etmeyecek ve Türkiye'nin dünyadaki algılanışını daha da kötü etkileyecek.

Yargı reformu. Umarım yeniden yapılandırılmış HSYK kendine (yukarıda anlattıklarım gibi) bazı öncelikler belirler ve Ergenekon ile KCK operasyonlarının fazlasıyla genişleyip amacından sapmasının önüne geçer. Böylece gerçek suçluların yakalanmadığı fakat 'küçük ve/veya masum balıklar' arasında devam eden tutuklamaların devam ettiği bir ortamda yaşanan rahatsızlık azalacaktır. Daha olası görünen senaryoya göreyse yargı, hayatı AKP için zorlaştırmayı görev bellemiş eski hâkimler ve savcılar kastı ile aynı yöntemleri bu siyasetin tam tersini hayata geçirmek için kullanan yeni yargı mensupları arasında bir savaş alanı olmaya devam edecek. Bu da yargıya duyulan güveni daha da sarsacak, özellikle de Eylül 2010 referandumunda HSYK ile ilgili yasalar için evet oyu verenler arasında. Önümüzdeki yılın Türkiye için iyi bir yıl olup olmadığını ancak Aralık 2012'de anlayacağız. Kesinlikle umuyorum ki 2012 hepimiz için sağlıklı ve mutlu anılarla dolu muhteşem bir yıl olur. Mutlu yıllar!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Suriye'de koruma sorumluluğu yok mu?

Joost Lagendijk 2012.01.04

Komşu Suriye'deki her gün sivillerin öldürülmesine daha ne kadar seyirci kalabiliriz? Artan uluslararası baskıya kulak vermeye hiç niyeti olmayan acımasız bir diktatörün Humus, Şam veya başka kentlerde öldürdüğü insanlara dair günlük haberleri her okuduğumda aklıma bu soru düşüyor.

Kan banyosunu durdurmak yönünde en son çaba Arap Birliği'nden geldi. Geçen hafta, Şam rejiminin Arap Birliği'ne verdiği şiddeti sona erdirmeye ve askerlerini kent merkezlerinden çekme taahhüdünü yerine getirip getirmediğini denetlemek için Suriye'ye bir heyet gönderildi. Heyet, tam bir başarısızlık oldu. Suriyeli aktivistler, gözlemcilerin ülkeye varmasından bu yana 150'den fazla insanın öldürüldüğünü söylüyor. Arap Birliği Genel Sekreteri Nebil el Arabi, geçtiğimiz pazartesi heyetin Suriyeli yetkilileri muhalifleri öldürmekten alıkoymadığını itiraf etmek zorunda kaldı.

Peki Suriye muhalefeti ne istiyor? Suriye Ulusal Konseyi (SUK) üyesi Muhammed Bessam İmadi, Today's Zaman gazetesinde yaptığı röportajda Suriye halkının sokaklara dökülüp rejim aleyhinde gösteriler yapmaya devam edeceği konusunda iyimserliğini koruyor. İmadi'ye göre Esad yönetiminin devrilmesi kaçınılmaz. İmadi'nin istediği tek şey ise Türkiye ve Ürdün sınırı boyunca güvenlik bölgelerinin oluşturulması. Bu bölgeler, zulümden kaçan ve şu an için gidecek yeri olmayan sivillere ve saf değiştiren askerlere güvenli sığınak sağlayacak.

Diğer yandan SUK'un yürütme kurulu üyesi Samir Neşşar, iki gün önce Washington Times'a verdiği röportajda SUK üyelerinin çoğunluğunun şu an uluslararası askerî müdahaleyi desteklediğini, fakat açıkça dile getirecek kadar cesur olmadıklarını söylüyordu. Neşşar, Suriye Devlet Başkanı'nı iktidarı bırakmaya zorlamak veya rejim içinde bir askerî darbeyi tetiklemek noktasında halk ayaklanmasının tek başına yeterli olacağına artık inanmıyor. Ona göre sokaklardaki insanların rahatsızlığı ve umutsuzluğu giderek artıyor ve Arap ülkelerinin de desteklediği Türkiye öncülüğünde bir NATO harekâtına itiraz etmeyecekler.

Suriye muhalefetine ana damarından gelen bu çelişkili açıklamalar ne anlama geliyor? Twitter'da son derece faal olan Amerikalı Ortadoğu uzmanı Marc Lynch, pazartesi günü Suriyeli muhalif liderlerin ne istediklerini,

dünyanın geri kalanının da onların ne yapabileceğini hâlâ bilmediğine dair yazdığı tweet'te haklı mıydı acaba?

Bu durum, geçen yıl Libya'daki askerî müdahalenin doğru olup olmadığına dair yaptığımız tartışmaları aklıma getiriyor. Kaddafi'nin, iktidarına karşı çıkan Bingazilileri öldürmekle tehdit etmesini hatırlıyor musunuz? Başka birçokları gibi ben de, toplu katliamları engellemek için Fransa ve Britanya öncülüğündeki askerî harekâtı desteklemiştim. Çoğumuz birkaç yıl önce Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilen ve ulusal makamların artık vatandaşlarını korumaya muktedir veya istekli olmadığı durumlarda uluslararası müdahaleyi meşrulaştıran Koruma Sorumluluğu (R2P) doktrinine atıfta bulunmuştuk.

Libya'ya uygulanan R2P, niye Suriye'ye uygulanamıyor? İki ülke arasında önemli farklar olduğunu biliyorum ve Suriye'ye yönelik askerî bir müdahalenin muazzam bölgesel ve uluslararası sonuçları olacağını da gayet farkındayım. Dışarıdan müdahaleye karar verirken ahlaki tepkinin tek başına yeterli olmadığı doğru. Aynı zamanda uygulanabilir ve etkili de olmalı. Yine de her gün onlarca cesur Suriyelinin, uluslararası toplumun felç olduğunun ve ne yapacağını bilmediğinin ziyadesiyle farkında olan bir kitle katliamcısı tarafından katledilmesi yüreğimi yakıyor.

İngilizce yayın yapan Arap internet sitelerinin en önemlilerinden Jadaliyya'da (www.jadaliyya.com) Ziyad Macid, geçenlerde Suriyeli aktivistleri şiddetsizliğe sıkı sıkı sarılmaya çağıran tutkulu bir yazı yayınladı. Mevcut stratejinin korku duvarının yıkılması ve kadınların dahil gibi muazzam başarılarını sıraladı. Macid'e göre halk devrimi rejimi aşama aşama zayıflatıyor ve "düşmanlarını" yenmeye veya kontrol etmeye muktedir olmayan ürkmüş bir cinayet makinesine dönüştürüyor. Siyasi, ahlaki ve pragmatik gerekçelerle şiddetsiz eylem hâlâ en üstün seçenek. Bunca mezalimin karşısında Macid'in argümanları ve sebatı beni çok etkiledi. Muhtemelen haklı. Askerî müdahale işleri daha da vahim hale getirebilir ve ülke içi muhalefetin liderliğini sivil vatandaş gruplarından alıp militan örgütlere verir. Ancak yine de harekete geçilmesini gerektiren durumlarda iyi bir yöntem gibi gözüken R2P'nin her daim uygulanamıyor oluşunu da kabul etmek çok kolay değil.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kaçırılan iki büyük fırsat

Joost Lagendijk 2012.01.08

Eminim her futbol düşkününün hafızasında yer etmiştir o heyecanlı anlar: Tuttuğunuz takım, başa baş geçen zorlu bir maçta güçlü bir rakibe karşı şahane bir gol fırsatı yakalar, fakat bir türlü golü atamaz.

Maç kaybedildikten veya berabere bittikten sonra, o gol atılmış olsa neler olacağına dair saatlerce konuşulur, türlü çeşit tahminler yürütülür.

Geçen hafta o "Gol olsaydı" anlarından ikisini, futbol maçı izlerken değil, Türkiye'deki siyasetçileri ve yargı elitini gözlerken yaşadım.

Maçın kaybedilmesine mal olabilecek şekilde kaçırılan ilk büyük fırsat, hükümetin yanlış zamanda yanlış yerde oldukları için 35 vatandaşın öldürüldüğü Uludere'deki dehşet verici olayın ardından özür dilemeyi reddetmesiydi. Bu gazetedeki pek çok köşeyazarı ve yorumcu söz konusu meseleye değindi: düzgün bir demokraside, ülkenin işleyişinden sorumlu olan sivil makamlar doğruca halkın karşısına çıkar ve 35 vatandaşın uğradığı korkunç akıbetten dolayı özür dilerdi. Peki Türkiye'de ne oldu? Çeşitli sözcüler başsağlığı diledi,

tazminat sözü verdi ve özür dilemeyi, hâlâ devam eden soruşturmanın sonucuna bağlı kılarak şoke edici bir belirsizlik yarattı. Sanki ortaya çıkacak olan rapor hükümete, olan bitenlerden çok üzgün olduğunu söylememek için iyi bir bahane verebilirmiş gibi. Kimin hangi hatayı yaptığının veya birilerinin pilotlara kasten yanlış bilgi vermiş olma ihtimalinin hiçbir önemi yok. Sebep ne olursa olsun, kim kabahatli bulunursa bulunsun, temel anlayış şu olmalı: Bir hata yapıldı ve böylesine vahim bir hatanın ardından adım atması gereken tek bir makam var, o da hükümet.

İktidar partisi bunu yapmayarak, kendisi için Kürtlerle Türkler arasında hiçbir fark olmadığını ve bu bombalamanın kasten yapıldığına dair vahim iddiaların tümüyle yalan olduğunu göstermek yönünde hakikaten altın bir fırsat kaçırdı. Başbakan bütün Türkiye vatandaşlarının etnik köken veya dinden bağımsız olarak eşit haklarını tanıyan yeni bir anayasaya dair planları hakkında yığınla söylev verebilir ve vermeli de. Acı gerçek ise şu: Tutulmayan onca sözden sonra, hiçbir söylev Türkiye'de işlerin gerçekten değiştiğine ve eski günlerin nihayet geride kaldığına kuşkuyla bakanları ikna edecek güce sahip olmayacaktır. Hızlı, dürüst ve gayet sembolik bir özrün böyle bir etkisi olabilirdi. Keşke özür dilenseydi.

İkinci büyük fırsatı ise karanlık Ergenekon şebekesine mensup olmakla suçlanan gazetecilerin yargılandığı davada yargıç ve savcı kaçırdı. Daha önce Soner Yalçın gibi Oda TV ile bağlantılı insanlara hiçbir sempati olmadığını açıkça yazmıştım. Medyayı manipüle etme çabalarında rol oynadıkları iddialarıyla alakalı sorgulanmalarında da hiçbir sorun görmüyorum. Öte yandan Ahmet Şık ve Nedim Şener gibi gazetecilerin niye tutuklandıklarını ve o veya bu şekilde bu ultra milliyetçileri desteklemekle suçlandıklarını hâlâ anlamıyorum. Mesele bütün bu insanların on ay önce tutuklanmış olması. Sonunda geçen hafta kendilerini savunma şansına sahip oldular ve savundular da. Yanı sıra evlerine dönüp tutuksuz yargılanmak üzere tahliye edilmelerini istediler. Dünyanın dört bir köşesinden güvenilir ve iyi niyetli örgütlerin Türkiye'de çok sayıda gazetecinin tutuklanmasını eleştirdiğini ve davaları devam ederken zanlıları hapiste tutan eski Türk alışkanlığını sorguladığını biliyoruz. Ülkeden kaçma veya kanıtları ortadan kaldırıp tahrif etme tehlikesi yoksa bütün bu zanlılar niye hapiste tutuluyor? Hükümet giderek artan eleştirilere, gazetecilerin çoğunun yaptıkları işten dolayı tutuklanmadığı ve zanlıların yargılama sırasındaki durumlarını iyileştirecek yargısal reformlar hazırladığı söylemine sarılarak karşı koymaya çalışıyor. Rahatsız edici gerçek ise, bu açıklamalara ve sözlere inanan insanların her geçen gün azalıyor olması. Bu konuda da daha fazla laf üretmek yerine, tek bir somut jest durumun ağırlığını azaltabilir ve yapılanma aşamasındaki yeni Türk yargısının eski katı zihniyetten ve prosedürlerden uzaklaşmakta olduğunu gösterebilirdi.

Ne yazık ki tahliye talebi reddedildi ve müdafiler hâlâ hapiste. Velhasıl Türkiye'nin stratejisini değiştirmedeği takdirde kazanma ihtimalinin çok düşük olduğu bir maçta bir gol daha kaçırıldı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Avrupa, mükemmel bir kum torbası

Joost Lagendijk 2012.01.11

Bugünlerde AB'ye, genelde de Avrupa'ya vurmanın ziyadesiyle popüler hale geldiğini biliyordum. Yaşlı kıtanın hem ekonomik hem moral açıdan durdurulamaz bir düşüş içinde olduğunu söylemek pek revaçta.

Türkiye'de hükümet, iktidar partisinin kabarmış özgüvenini vurgulayarak zor durumdaki Avrupalılara can simidi atmayı önerecek kadar da nazik. Birçok yorumcu AB'nin dağılmakta olduğuna ve Avrupa'nın sınırları dışındaki nüfuzunun sona erdiğine dair hararetli açıklamalardan keyif alıyor.

Fakat anti-Avrupa virüsü dünyanın dört bir tarafına yayılmış durumda. Haftalık Alman dergisi Der Spiegel bu hafta İngilizce internet sitesinde, ABD başkanlığı için yarışan Cumhuriyetçi adayların Avrofobik açıklamalarına dair ilgi çekici bir toparlama yayınladı. Potansiyel Amerikan liderlerinin Avrupa'yla ilgili bunca önyargılı ve cahil olduğunu okumak hem komik hem ürkütücü. İlginç olan, hepsinin Avrupa'ya geçkin bir güzellik olarak değil, şiddetle karşı çıktıkları rakip bir model olarak bakması. Adaylar birbirlerini fazla "Avrupalı" olmakla suçluyor ve hepsi Demokrat Başkan Obama'nın imajını onu "Avrupalı bir sosyal demokrat" diye niteleyerek zedelemeye çalışıyor. En fazla şans tanınan Cumhuriyetçi adayı Mitt Romney bu meseleyi son derece açık bir şekilde dile getiriyor: "Amerika'nın Avrupa'ya benzeyen bir yer haline gelmesini istemiyorum. Amerika'nın daha fazla Amerika'ya benzemesini istiyorum." Der Spiegel'e göre Avrupa'ya açılan bu savaşa sadece ekonomik kaygılar rehberlik etmiyor. Bu, kültürel bir çatışma olarak da sunuluyor. Temel oy tabanlarının hatırı sayılır parçası olan ultra dincilerin korkularına oynayan Cumhuriyetçi adaylar, Avrupa değerleri ve ilkelerinin ABD'de hakim hale geleceği endişesini seslendiriyor. Diğer bir deyişle, laik Avrupa'nın Hristiyan Amerika için bir tehdit haline geldiğini söylüyorlar.

Tümüyle farklı sebeplerle Avrupa, pek çok AB üyesi ülkedeki popülistler için de mükemmel bir kum torbası. AB'nin sağ ve sol kanattan karşıtları, AB'yi ve kurumlarını sıradan vatandaşların düşmanı olarak göstermek noktasında ortak bir dil buluyor; onlara göre AB demokratik yoldan seçilmiş ulusal parlamentoların yetkilerini ellerinden alıp Brüksel'deki seçilmemiş bürokratlara verme hevesinde. Gerçek elbette çok daha karmaşık, fakat siyasette duygular birer olgu, bu yüzden de algılar son derece önemli. Avro'ya güveni yeniden tesis etme çabasındaki mevcut sorunların bir parçası, birçok hükümetin ekonomik ve malî yetkinin AB kurumlarına kaçınılmaz naklinin popülistler tarafından daha da fazla oy toplamak ve zaten bir bütün olarak AB'ye yönelik sarsılan güveni daha da azaltmak için kullanılacağından duyduğu korku. Sıkıntı ve Avrupa refah devletlerinin geleceğine dair belirsizlik dönemlerinde Avro kuşkuculuk seçmenlerin önemli bir kesiminde gayet güçlü karşılık buluyor. Popülist ajitasyonun ve Avrupalı liderlerin cesaret ve vizyon eksikliğinin sonucu olarak birçok insan için AB çözümün değil, sorunun parçası haline gelmiş durumda.

Amerika'dan ve kıta dahilinden gelen saldırılardan ayrı olarak, Avrupa modeli yeni yükselen küresel güçlerin de artan saldırısı altında. Geçen hafta Paris'te "Yeni Dünya" adıyla düzenlenen prestijli bir konferansta Brezilyalı bir işadamı oyuna yeni katılan ülkelerin birçoğunda hakim olan düşünce iklimine, tahrik edici ifadelerle tercüman oldu. Ona göre Batı artık Brezilya, Çin veya Hindistan gibi ülkelerin takip etmek istediği bir örnek değildi. Sorun Avrupalıların vakitlerinin dolduğunu hâlâ idrak etmemesi ve dünyanın geri kalanının onlara benzemek istediğini düşünmeyi sürdürmesiydi. Türkiye'de revaçta olan Avrupa'ya vurma tutumu, gelecek yıllarda birçok tartışmaya damgasını vuracak olan bu güçlü eğilimin parçası olarak görülmeli.

Peki Avrupalı siyasetçilerin ve entelektüellerin bundan çıkaracağı ders ne?

1. Cumhuriyetçileri boşverin, nasılsa seçimleri kazanamayacaklar. 2. AB'nin ulusal siyasete gereksiz müdahalelerine dair eleştiriye ciddiye alın ve Birliği buna göre örgütlemeye çalışın. Aynı zamanda, güç merkezinin adım adım Doğu'ya ve Güney'e kaydığı küresel bir dünyada güçlü bir Avrupa'nın gerekliliğini savunarak kendi ülkenizdeki popülizme karşı koyun. 3. Komşularla ilişkilerinizi yeniden düşünün ve stratejik olarak hareket etmeye başlayın. Avrupa ancak Türkiye'yi ve Balkanlar'ı daha fazla entegre ederek, yanı sıra yeni doğan Arap demokrasileriyle güçlü ilişkiler geliştirerek küresel bir aktör olmaya devam edebilir. Gerçekten de bugünlerde Avrupalı olmak kolay değil.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kahire'de tavizler vermek

Joost Lagendijk 2012.01.15

Bu hafta birisi bana ödün vermek anlamında kullanılan taviz kelimesinin çok kötü bir çağrışımı olduğunu söyledi: Kelime, kaybetmenin, pes etmenin ve teslim olmanın eşanlamlısı gibi görülüyor.

Yepyeni bir Türk anayasasını formüle etmeleri istenen parlamenterler grubu için pek hayra alamet bir durum değil. Anayasa Komisyonu, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde temsil edilen her partiden eşit sayıda üye alınmasıyla oluşturuldu. Son derece demokratik ve tam da Avrupa Komisyonu gibi kurumların istediği türde partiler arası işbirliğini getiren bir yapı bu. Sorun, dört partinin hepsinin her bir öneri üzerinde uzlaşmak zorunda olması. Bu, partilerin var olduğu her parlamento için büyük bir zorluk anlamına gelecektir, zira işin doğası gereği partiler birbirlerinden çok farklı çözümler önerirler. Fakat çeşitli gözlemci ve uzmanların çoktandır işaret ettiği üzere, Türk siyasetçilerden komisyonun tamamını kapsayan bir uzlaşma bulmalarını beklemek, imkânsız istemek gibi görünüyor. MHP ve BDP temsilcilerini, komitenin son toplantısından çıkıp gazetecilere bir konsensüse varmak için hepsinin... tavizler verdiğini söylerken hayal edebiliyor musunuz?

Belki de Türkiye Meclisi Başkanı Cemil Çiçek, Kahire'ye kısa bir ziyarette bulunup Mısırlıların aynı zorlukla nasıl başa çıktıklarını görmeli. 25 Ocak'ta Mısır'ın dört bir köşesinde, Mübarek rejiminin birkaç hafta içinde devrilmesine yol açan devrimin başlangıcının birinci yılı vesilesiyle büyük kutlamalar yapılacak. Son iki ayda yeni Mısır meclisi için seçimlerin düzenlendiğine şahit olduk ve bir sonraki adımın yeni bir anayasa üzerinde çalışmak olması planlanıyor. Türkiye'de olduğu gibi Mısır'da da cehennemî bir mesai olacak bu, zira önde gelen siyasî aktörlerin birbirlerine beslediği derin kuşku biliniyor. Yalpazenin bir ucunda, seçimlerde beklenmedik bir başarı elde eden ultra-püriten Selefi Nur Partisi, diğer ucunda ise Mısır'da İslamcılığın katı bir biçiminin artan etkisinden korkan küçük liberal ve sol partiler var. Kendisini ılımlı ve hoşgörülü bir İslamcı parti sıfatıyla merkeze oturtmaya çalışan (ve Müslüman Kardeşler'in siyasî kanadı niteliği taşıyan) Özgürlük ve Adalet Partisi, yüzde 40 oranında oyla seçimlerin büyük galibi. Bu hasımlar ortak bir metin üzerinde nasıl olur da anlaşabilir?

Mısır'ın önde gelen İslamî kurumu El Ezher, işin içinden çıkmaya çalışan siyasetçilere yardımcı olmak için üç ay boyu laik ve İslamcı akademisyenlerle işbirliği yaptı ve yeni anayasanın temeli görevi görmesi gereken bir rapor hazırladı. Geçen hafta yayınlanan raporun çekirdeğini, medyanın yanı sıra siyasî partiler ve sivil toplum örgütleri için geçerli olması gereken temel fikir ve ifade özgürlükleri oluşturuyor. Gayrimüslimler de dahil, tüm vatandaşlar için inanç özgürlüğüne atıfta bulunulması önemli. Bir gün sonra da siyaset yelpazesinin her tarafından altmıştan fazla önemli siyasî ve dinî şahsiyet El Ezher belgesine dayalı ortak bir açıklamaya imza attı. Açıklamada, birçok konunun yanında, iktidarın bir an önce ordudan seçilmiş sivil otoriteye devredilmesi, eski rejim mensuplarının hızla yargılanması ve katledilen protestocuların ailelerine tazminat ödenmesi yönünde çağrılar yer alıyor. Mısır'daki üç büyük kilisenin hepsi (Kipti Ortodoks Kilisesi de dahil) belgeyi destekliyor; bununla birlikte Kiptilerin daha radikal olan gençlik kolu, yerinde bir yorumda bulunarak, öneriyi, dinî bir kurum tarafından hazırlandığı gerekçesiyle reddediyor. Bana göre haklı olarak, özgürlüklerin dinî bir yapı tarafından değil, devlet tarafından tanınması gerektiğini düşünüyorlar.

Geçen hafta sergilenen birlik görüntüsünü, yeni bir anayasanın metnine tercüme etmenin son derece zor olacağını herkes biliyor. Mısır henüz o noktada değil. Yine de geniş destek bulan bu açıklama, taviz verme niyetinin dikkat çekici bir işareti. Mısır ve Türkiye arasındaki bütün farklılıkların ayırdındayım, fakat son derece sembolik nitelikli böyle bir jest yeni Türk anayasasından sorumlu olanlar tarafından neden yapılmıyor? Nasıl taviz verileceğini bilmedikleri için olmasın?

Geçen yıl Mısır'a düzenlediği ziyarette Başbakan Erdoğan, Arap dünyasında gayet kötü çağrışımları olan bir kelime mahiyetinde laikliği savunarak birçok Mısırlıyı derinden etkilemişti. Belki Çiçek de El Ezher'in Büyük Şeyh'ini, Türkiye'ye gelip konsensüs oluşturmak için tavizler vermenin, kökü derinlerde olan ayrımların üstesinden gelmeye çalışan toplumlar için niye kötü olmadığını anlatmaya ikna edebilir. Arapçada taviz, bir şeyler alıp vermek anlamına geliyor, bilginize.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siyasi özür niye bu kadar zor?

Joost Lagendijk 2012.01.18

Beş yıl önce bu hafta Hrant Dink öldürüldü. Anısını ve yaşarken savunduğu fikirleri koruma çabasının parçası mahiyetinde her yıl İstanbul ve Ankara'da Hrant Dink Anısına Konferans düzenleniyor.

Bu yıl Ortadoğu Teknik Üniversitesi'ndeki konferansı vermek için davet edildim. Bundan onur duydum ve siyasetçiler için özür dilemenin niye çok zor görüldüğü sorusuna odaklanan konuşmamın ana noktalarını sizinle paylaşmak isterim.

Sanırım "2011 Yılı'nın Kelimesi Hangisi" diye bir yarışma düzenlense, 'özür dilemek' ifadesinin kazanma şansı epey yüksek olurdu. Diğer iddialı ifadeler de muhtemelen 'şike' ve 'mahkeme öncesi tutukluluk süresi'... 'Özür' kelimesi en az üç olayda kilit bir rol oynadı: 1. Türkiye Mavi Marmara konusunda İsrail'den özür dilemesini istedi, fakat istediğini alamadı, 2. Başbakan Erdoğan özür dileyen ilk Türk lider oldu. 1936-39 yılları arasında Dersim'de 13 binden fazla Kürt ve Alevi'nin Türk devleti tarafından öldürülmesinden dolayı özür diledi. 3. Pek çok Türkiye vatandaşı tarafından talep edilmesine rağmen aynı başbakan Türk uçaklarının Türkiye-Irak sınırı yakınındaki Uludere'de 34 masum Kürt kaçakçıyı yanlışlıkla bombalayıp öldürmesi sonrası özür dilemeyi reddetti.

ABD'deki Güney Carolina Üniversitesi'nde siyaset bilimi profesörü olan Girma Negash, Apologia Politica adlı kitabında tarihte önde gelen şahsiyetlerin dilediği çeşitli siyasi özürleri ele alıyor. Dünyanın dört bir köşesinden toplanan bütün bu örnekler temelinde Negash, sağaltıcı etkisi olabilecek ve toplumları uzlaştıracı başarılı bir resmi özür için dört kriter ortaya koyuyor:

Kabul etmek: Bu, verilen zararlara dair bilinçli bir gözden geçirme süreci manasına geliyor. Bu noktada birinin diğerine karşı giriştiği eylemin sonuçlarının değerlendirilmesi ve tanınması söz konusu. Doğruları söylemek: Yaralayıcı olaylara dair gerçekler konusunda şeffaf olmak ve bedeli veya taahhüdü olmayan muğlak ve sembolik bir açıklamayla kurtulmaya çalışmamak. Hesap vermek: Kimin kimden kim adına özür dilediği sarıh olmalı. Ancak bu aşkar olduğunda sorumluluk meselesine gelinebilir: İşlenen suçlardan dolayı ahlaken kim sorumlu olacak? Aleni pişmanlık: Pişmanlığın özü, acı verici eylemlerden dolayı duyulan vicdan azabı, 'keşke olmasaydı' demek ve buna eşlik eden üzüntü duygusudur.

Dersim konusunda dilenen özür ile Uludere konusunda dilenmeyen özrü bu kriter listesine vurduğumuzda ne elde ediyoruz? Uludere'ye dair uzun uzun bir şey söylemeye gerek yok: Çok büyük bir fırsat kaçırıldı! Dersim konusunda ise hâlâ belirsizlik söz konusu. Daha önce de yazdığım gibi, Başbakan'ın özrünün önemli bir ilk adım olduğunu düşünüyorum. Bu özür kullanılmalı ve sonrası bunun üzerine inşa edilmeli; Başbakan'ın siyasi muarızlarının yaptığı gibi, alaya alınmamalı veya küçümsenmemeli. Böyle düşünmekle birlikte, Dersim özrünün uzun vadede başarılı olup olmayacağından emin değilim, zira Negash'ın kriterlerinin çoğunu karşılamıyor. Evet, trajik hataları kabul etmek vardı ve evet, kapsamlı bir değerlendirme sunulmasa da, bazı şahsiyetler zikredildi. Fakat Başbakan'ın tam olarak kimden özür dilediği ve ahlaken kimin sorumlu olduğu açık değildi. Suçu derhal ve tümüyle anamuhalefet partisi CHP'ye yüklemekle Başbakan'ın dilediği özrün, her şeyden önce başlıca rakibi Kemal Kılıçdaroğlu'na zarar vermek yönünde siyasi saiklerle yapılmış oportünist bir hamle olduğu izlenimine kolayca kapılmak mümkündü. Son kriter (aleni pişmanlık) konusunda ise AKP lideri gerçekten de vicdan azabı ve üzüntü sergiledi. Ne yazık ki, Türkiye siyasetinde çok sık yaşandığı gibi, gerisi gelmeyecek gibi görünüyor; Dersim katliamına dair, Türk devletinin sorumluluğunun ne olduğunu genel kitle için anlaşılabilir kılacak bir müze kurmak, bir anıt dikmek veya popüler bir tarihçe yayınlamak doğrultusunda hiçbir hazırlık yok. Türk toplumuna, Türk devletinin geçmişte işlediği diğer suçlarla yüzleşmeye başlamak yönünde bir çağrıyı ise ara ki bulasın.

Belki bu olumlu ve büyük oranda sembolik jestlerin devamı gelir. Eğer gelirse, Meclis'te yapılan konuşmanın kısa vadeli siyasi kazanımları hedefleyen anlık bir manevradan fazlası olduğu görülür. Böyle bir tutum, manevradan ziyade, Türkiye'nin tarihindeki birçok karanlık sayfayla nasıl yüzleşeceğine dair yeni bir yaklaşımın başlangıcına işaret eder. Türkiye'nin bu tür bir yeni düşünce tarzına fazlasıyla ihtiyacı var.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Evet! Bu dava böyle bitmez

Joost Legendijk 2012.01.22

Başka konuda yazmayı planlıyordum. Pazar günü bu yazı yayımlandığında, benim de katıldığım perşembe günü Hrant Dink yürüyüşünün üzerinden üç gün geçmiş ve bu heyecan verici olayla ilgili aşağı yukarı her şey söylenmiş olacak diye düşünüyordum.

Belki öyle. Fakat herhalükârda bu yürüyüşü yazmalıyım. Çünkü hem üzüntü verici hem çarpıcı olması itibarıyla son derece güçlü bir olaydı ve çünkü gösterideki temel sloganlardan birinin de ifade ettiği gibi, bu davanın böyle bitmeyeceğine kani oldum.

Hrant Dink'in öldürülmesinin ve onu öldürenlerin yargılandığı davanın skandaldan farksız işleyişi ve sonucunun niye böylesine derin iz bırakan bir fenomen haline geldiğinden söz etmek isterim. Hrant cinayetinin arkasındaki gerçek itici güçler gizli kalır ve korunursa, bu dava gelecek yıllarda Türkiye'nin ve liderlerinin peşini hiç bırakmayacak. Peki neden?

Birincisi öldürülen insandan ve savunduğu ideallerden dolayı. Kindar Türk milliyetçileri dışında, Hrant'ı televizyonda seyreden veya konuşurken duyan insanların büyük çoğunluğu, ılımlı kişiliğini takdir etti ve müspet hedefine (yani Türklerle Ermenileri barıştırma çabasına) saygı duydu. Hrant sertlik yanlısı bir tutucu

değil, bir uzlaştırmacıydı. Öldürülmesi onu şahsen tanımayan, fakat bugüne kadar güvercinlerin öldürülmeyi hak etmediğini anlayan milyonlarca insanı şoke etti.

Bu davanın ülke içinde ve dışında böylesine çetin ceviz olmasının ikinci sebebi, doğrudan Hrant'la ve onun gayretleriyle bağlantılı olan mesele: yani Osmanlı Ermenilerinin 1915'te maruz bırakıldığı Büyük Felaket'e dair tartışma. Bu konu silinip gitmeyecek, tam tersine, 2015 yılı yaklaştıkça tartışma daha da yoğunlaşacak ve her defasında Hrant'ın akıbeti arka planda kendisini bütün ağırlığıyla hissettirecek.

Üçüncü sebep, ortada anlaması kolay bir suç olması. Bu noktada Ergenekon gibi karmaşık komplolardan söz etmiyoruz. Birkaç Trabzonlu milliyetçi gence, şahsen tanımadıkları Hrant'ı öldürmeleri söylendi. Bu gençlerin cinayeti planlamadığının, cinayet öncesinde ve sonrasındaki örtbas etme çabasından onların sorumlu tutulamayacağını herkes farkında. Devletin güvenlik aygıtı içinde, bu suçu planlayan ve devlet hiyerarşisindeki bağlantılarını bu işten yakayı sıyırmak için kullanan başkaları vardı. Bu bağlantılar ortaya çıkarılmadıkça adaletin tecelli ettiğine kimse inanmayacak.

Dördüncü sebep mahkeme kararının, gelecek yıllarda Türkiye'nin siyasî gündeminin ilk sıralarında yer alacak olan en azından bir sıcak meseleye temas ediyor olması: Yargı sistemini tepeden tırnağa reformdan geçirmek. Pek çok eksiklik halihazırda tartışılıyor ve hükümet bunları halletmek yönünde reformlar yapacağını söylüyor. Peki Türkiye'de, savcı ve başlıca zanlılardan biri aksini iddia ederken yargıcın Hrant cinayetinin arkasında suç örgütü olmadığı hükmü vermesi; hele hele bizzat yargıcın hüküm sonrası verdiği bir röportajda ortada çürümüş bir şeyler olduğuna kendisinin de inandığını iddia etmesi hâlâ mümkünken, işlerin iyiye gittiğine kimi nasıl inandırabilirsiniz?

Son sebep de ortaya çıkan resmin gücü. Hrant cinayeti veya davasıyla ilgili ne zaman devasa bir gösteri olsa, küçük siyah-beyaz kartonlara yazılı bildik sloganları taşıyan binlerce insanın tanınık görüntüleri Türkiye'de ve dünyada baş sayfaları kaplıyor. Günlük haberleri takip etmeniz gerekmiyor, ne olduğunu hemen anlıyorsunuz: Ah evet, yine Türkiye'de öldürülen gazetecinin davasıyla ilgili yürüyorlar. Milyonlarca insan bu görüntüleri kaydetmiş durumda ve bunların yavaş yavaş unutulması ancak, sokaklara dökülüp dünyanın dört bir köşesinde gayet iyi anlaşılan ve tanınan kitlesel gösteriler düzenlemeye artık ihtiyaç kalmadığında mümkün.

Bütün bu sebeplerden dolayı AKP hükümetinin saklanabileceği hiçbir yer yok. Neredeyse on yıldır iktidardalar ve mevcut çıkmazın aşılmasından onlar sorumlular. Dava konusunda mütereddit davranmayı seçerlerse, bunun sadece iki akla yakın açıklaması olabilir: Ya iktidar partisi devlet içindeki statükocu güçlerle bir anlaşma yapmayı tercih ettiği için harekete geçmiyordur ya da eski güç merkezlerinin bazılarına hâlâ dokunamadığı için tatmin edici bir çözüm doğrultusunda bastırmaya muktedir değildir. Her iki durumun da sonucunda AKP ahlaken zarar görecektir ve siyaseten zayıflayacaktır. AKP liderliğinin tercih edeceği senaryonun bu olmadığından eminim.

Evet! Bu dava böyle bitmez. j.lagendijk@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mısır'da değişim-2

Bu hafta Kahire ve diğer Mısır kentlerinde devasa kitlesel gösterilere tanıklık edeceğiz; Mısırlılar, şaşırtıcı derecede kısa bir zamanda Mübarek rejimini deviren gösterilerin başladığı günün yıldönümünü kutlayacaklar.

Büyük Değişim'in ilk devrimci kısmı, yeni seçilen meclisin iki gün önce göreve başlamasıyla sona erdi. Pek çok Mısırlı, artık dünyanın geri kalanı, şimdi devrim sonrası Mısır'ın nasıl işleyeceğini yakından takip ediyor olacak.

İlk sınav, meclis ile Mübarek'in çekilmesinin ardından yönetimi devralan Silahlı Kuvvetler Yüksek Konseyi (SKYK) arasındaki görev paylaşımı olacak. Geline nokta ipler kimin elinde olacak: Meclisin mi, yoksa ordunun mu? Tarihte ilk defa Halk Meclisi, Müslüman Kardeşler'in siyasi kolu niteliğindeki Hürriyet ve Adalet Partisi'nin (HAP) hakimiyetinde; HAP bazı küçük müttefiklerle birlikte meclis sandalyelerinin yüzde 47'sini kazanmayı başardı. Meclisteki ikinci büyük parti ise üyeliklerin yüzde 25'ini elde eden aşırı tutucu İslamcı Nur Partisi. Liberal ve sol partiler de temsil ediliyor, fakat güçleri az. SKYK'nın atadığı mevcut hükümetin yerini, meclis çoğunluğuna sahip yeni bir hükümet alacak mı? Ve meclis, yeni yasalar kabul etmek veya yeni anayasayı formüle etmesi gereken kurulun üyelerini seçme sürecinde orduyu tümüyle bertaraf edebilecek mi? Pek çok uzmana göre meclis ile SKYK arasındaki ilişki muğlaklığını koruyor. Ordunun yasa tasarılarını onaylama veya reddetme yetkisi olduğu için, yasama sürecini tıkamaya devam edip edemeyeceği belirsiz. Meclis, bakanları atama veya kabineye güvensizlik oyu verme hakkına sahip mi? Bunların hepsi, Mısır'ın bazı acil sorunlarını halledebilmesi için bir an önce cevaplaması gereken ucu açık sorular.

Bazı analistler HAP'ın kontrolün tamamını hemen elde etmek için çok bastırmayacağını tahmin ediyor. Çünkü Müslüman Kardeşler (MK) iktidarın beraberinde sorumluluğu da getireceğini gayet iyi biliyor. Mısır'ın, bilhassa ekonomi alanında yüz yüze olduğu sorunlar muazzam boyutlarda. Mısır servet ve fırsat eşitsizliğinin had safhada olduğu yoksul bir ülke. Hepsinden öte, bir yıl önce devrimin başlamasından bu yana doğrudan yabancı yatırımlar 13 milyar dolardan 8 milyara düşmüş ve bütçe açığı yüzde 10'a dayanmış durumda. Bunlar, MK'nin hükümet macerasına şu an tek başına kalktığı takdirde karşı karşıya geleceği acı gerçekler. Görünen o ki, muhalefette uzman, ülkeyi yönetmek konusunda deneyimsiz olan MK hesabını dikkatli yapıyor ve iktidarı bir şekilde diğer partiler ve orduyla paylaşmayı hedefliyor. MK, Mübarek döneminin feci ekonomik mirasıyla hızla ve başarıyla başa çıkamadığında sert eleştirileri göğüsleyeceği bir senaryodan kaçınmak istiyor.

Analistlerin büyük çoğunluğuna göre sorun, MK'nin Mısır'da yaklaşan ekonomik krize pek az hazır çözümü olması. Türkiye'de 2002'de iktidara gelen AKP ile MK arasındaki önemli farklardan biri bu. Sabancı Üniversitesi siyasetbilimcilerinden Şebnem Gümüştü, Carnegie Vakfı'nın internet sitesinde yayınladığı ilginç bir yorum yazısında AKP ile MK'nin ekonomi politikalarını kıyaslıyor. Gümüştü, AKP'nin yükselişini Türkiye'nin seksenlerde geçirdiği neo-liberal dönüşümün sonucu olarak görüyor; bu süreçte ideolojik yumuşamayı savunan dindar işadamlarından müteşekkil güçlü ve örgütlü bir sınıfının ortaya çıktığına dikkat çekiyor. Mısır'da neoliberalizm esasen Mübarek rejiminin yandaşlarına fayda sağladı ve daha küçük işletmeleri kalkındırmayı başaramadı. Gümüştü şu analizi yapıyor: "Mısır'daki İslamcı hareket içinde neoliberal reformlarda, devletin küçülmesinde veya siyasi pragmatizmde ısrar edecek güçlü iş çevreleri yok. Hareket daha ziyade meslek sahiplerinin (doktorlar, mühendisler, öğretmenler ve avukatlar) hakimiyetinde ve onlar istihdamın, sosyal güvencelerin ve kamu yararının kaynağı olarak güçlü ve geniş bir devleti tercih ediyor." Gümüştü, Türkiye'de AKP'nin yükselişi ve başarısına yol açan yapısal ve kurumsal faktörlerin tarihte eş olmadığına, bu yüzden benzer bir sürecin Mısır'da yaşandığına tanık olmayacağımıza kani. İslamcı liderlik altında Mısır başka bir çerçeve oluşturmak zorunda kalacak.

En önemli siyasi İslam uzmanlarından Olivier Roy'nın da geçenlerde bir yazısında söylediği üzere: MK, tetiklemediği bir demokratikleşmeden faydalanarak, devrimi başlatan, fakat iktidarı almaya çalışmayan liberal öncülüğün bıraktığı siyasi boşluğa adım atıyor. MK şimdi müzakere etmek ve yönetimi kotarmak zorunda; çünkü tabanı devrim değil, istikrar ve barış istiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Türk, Katoliğe yeğdir'

Joost Lagendijk 2012.01.29

1612'de Hollanda elçisi Cornelis Haga, genç Hollanda Cumhuriyeti'nin Osmanlı Sultanı'na gönderdiği ilk resmi temsilci sıfatıyla İstanbul'a vardı.

Bu yıl Türkiye ve Hollanda kültürel, diplomatik ve ticari ilişkilerinin 400. yılını kutlayacak. Her iki ülkede de bir dizi aktivite ve etkinlik düzenlenecek. Kutlamalar, ikili ilişkileri güçlendirmek hedefiyle gözünü geleceğe de çevirecek. Odak noktası ise ekonomik diplomasi ve halklar arası insani temaslar olacak. Cumhurbaşkanı Gül, nisan sonunda Hollanda'ya gidecek ve büyük ihtimalle hem Hollanda kraliçesi hem başbakanı bu yıl içinde Türkiye'yi ziyaret edecek.

İstanbul'da ilk etkinlik başladı bile. Geçen hafta Pera Müzesi "Sultanlar, Tüccarlar, Ressamlar: Türkiye-Hollanda ilişkilerinin İlk Yılları" adıyla, yağlıboya tablolar, gravürler ve kitapların yer aldığı bir sergi açtı. Sergi 1 Nisan'a kadar görülebilir, ardından Amsterdam'a taşınacak. Sergiyi pek çok heyecan verici etkinlik takip edecek ve hepsiyle ilgili mümkün mertebe sizi bilgilendirmeye çalışacağım. En azından bir etkinliği ajandanıza şimdiden kaydetmenizi hararetle tavsiye ederim: 22 Şubat'ta Sakıp Sabancı Müzesi'nde açılacak olan "Rembrandt ve Hollanda Resminin Altın Çağı" adlı sergi. Müze 10. yılını, Rembrandt, Vermeer ve Frans Hals gibi 17. yüzyıl Hollandalı ustaların en önemli eserlerini İstanbul'a getirerek kutluyor.

İrili ufaklı sergilerin yanında, Hollanda-Türkiye ilişkilerinin asırlara yayılıp bugüne uzanan pek çok başka veçhelerine dair de tartışmalar ve konferanslar düzenlenecek. Şahsen umudum, bu yıl ortaya çıkacak olan ilave ilgi ve dikkatin, hem Türkiye hem Hollanda'daki insanların birbirlerini ve diğer ülkenin tarihsel ve güncel özelliklerini daha iyi anlamasına yardımcı olması. Bütün bu faaliyetlerin Hollanda'daki Türkiye karşıtı lobinin hoşuna gitmeyeceğinden hiç kuşku yok. Bu olumsuz yaklaşımın bir örneğini gördük bile: Aşırı sağcı popülist siyasetçi Geert Wilders, hükümete bütün kutlamaları durdurması çağrısı yaptı, zira ona göre Hollanda-Türkiye ilişkilerinde gurur duyulacak hiçbir şey yoktu. Bu tür provokasyonlara daha da tanık olacağız, fakat şükür ki hükümet ve Hollanda vatandaşlarının büyük bir çoğunluğu bu çağrıları saçmalık diye görüp umursamıyor.

Wilders gibi insanlar sürekli olarak o eski klişenin altını çizmek derdinde: Avrupa'yı istila edip egemenliği altına almakla tehdit eden kaba ve şiddet dolu Türk. Bu klişenin dört asrın büyük bölümünde Türkiye'ye ve Türklere dair hakim algı olduğunu kabul etmek lazım. Bu olumsuz imaja rağmen, pek çok müspet ve uzun süreli bağların ve ilişkilerin de kurulduğunu unutmak istiyorlar. Argümanı bir adım daha ileri götürelim: Bu 400 yılda Hollandalılar ile Türklere arasında pek çok ilginç, fakat genellikle bilinmeyen işbirliği ve karşılıklı destek anları da yaşandı. Bunun örneklerinden biri, birçok insanın duyduğu, fakat menşeinin ne olduğunu bilmediği bir Hollanda deyiminde yansımaları buluyor: "Türk, Katoliğe yeğdir". 1600 yılları civarında bu deyim çok popülerdi, zira o dönemde Protestan Hollandalılar, Katolik İspanyollara karşı bağımsızlık savaşı veriyordu. Bilhassa "De Geuzen" adı verilen Hollandalı özgürlük savaşçıları ve korsanlar bu deymi o kadar çok seviyordu ki, kemerlerine üzerinde bu sloganın yazdığı hilal biçiminde madalyonlar takıyorlardı. Deyim, Osmanlı Sultanı'nın yönetimi altındaki hayatın İspanya Kralı'nın yönetiminden çok daha arzu edilir olduğunu anlatmak için bulunmuştu, zira Katolik bir bağınaz veya papa yanlısı olan Kral, Protestan inancına müsamaha göstermiyordu ve ataları da bir asır önce Yahudileri İspanya'dan sürmüştü. Bu, o dönemde Hollandalılar

arasında Türklere dair var olan ikili kavramsallaştırmayı gösteriyor: Türkler acımasızlıklarıyla meşhurdu, fakat aynı zamanda diğer dinlere karşı hoşgörülerıyla biliniyorlardı. Aynı zamanda "düşmanımın düşmanı dostumdur" şeklindeki klasik düsturun o günlerde de geçerli olduğunu gösteriyor, zira Hollandalılar Osmanlılarla paylaştıkları şeyin ortak bir düşman olduğunun gayet iyi farkındaydılar: O düşmanın adı da, Hollandalıları tahakküm altında, Türkleri ise uzakta tutmaya çalışan Habsburg hanedanlığıydı.

1612'de ilk Hollanda büyükelçisi İstanbul'da sıcak karşılandı ve Osmanlı İmparatorluğu bağımsız Hollanda Cumhuriyeti'ni resmen tanıyan ilk büyük Avrupalı güç oldu. Diğer ülkeler Osmanlı'yı ancak 1648'de takip etti. Bu yılı, Türkiye-Hollanda ilişkilerinin bay Wilders ve diğer Türkiyefobiklerin bize inandırmak istediğinden çok daha renkli ve eğlenceli olduğunu gösteren daha fazla tarihi olguyu ve simayı öne çıkarmak için kullanalım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Almanya: Zirvede yapayalnız

Joost Lagendijk 2012.02.01

Pazartesi günü 27 AB üyesi ülkeden 25'i, avroyu ortak para birimi olarak kullanan ülkeler için bütçe açıklarını sıkı kontrol altına almayı amaçlayan bütçe disiplinine dair yeni kurallar üzerinde anlaştı.

Resmi olarak mart ayında imzalanacak olan anlaşma, finans piyasalarının ve liderlerinin gerçekten işe yarayan çözümler ortaya koyup koymayacağını hâlâ merakla bekleyen birçok Avrupa vatandaşının güvenini geri kazanmayı hedefleyen stratejinin ilk adımı olarak takdim ediliyor. Şubat ortasındaki ikinci adım, Yunanistan için çıkarılacak yeni kurtarma paketi olacak. Fakat ikinci adımın atılabilmesi için Yunan hükümetinin, bankalarla ve Yunan tahvillerini elinden bulunduran diğer taraflarla, sineye çekmeye razı olacakları kayıplara dair anlaşmaya varabilmesi gerekiyor. Bu planın üçüncü ve son aşamasında ise AB'nin martta Avrupa Mali İstikrar Fonu'nun ayrıntıları üzerinde uzlaşması lazım. Bu kalıcı kurtarma fonunun, İtalya ve İspanya'yı iflas riskine karşı koruyacak ve gelecekte avro bölgesinde benzer kazalar yaşanmasını önleyecek kadar büyük ve güçlü olması gerekiyor.

Başından beri bu yaklaşıma, gerek AB içinden gerek IMF gibi kurumlardan yöneltilen sert eleştiriler söz konusu. Birçok uzmana göre önerilen politika, harcamaların sınırlandırılmasına ve bütçe açıklarının azaltılmasına fazla odaklanıyor; öngörülebilir gelecekte bütçe dengesine ulaşmak için gereken ekonomik büyüme teşvikini ise ihmal ediyor. Eski Belçika başbakanı ve halen Avrupa Parlamentosu'ndaki Liberal grubun lideri olan Guy Verhofstadt, pazartesi günü varılan anlaşmayı yorumlarken eleştirileri şöyle özetliyor: "Yeni anlaşma, mali disiplini güçlendiriyor, fakat madalyonun diğer yüzünü, yani istihdam ve büyüme yaratacak dayanışma ve yatırım veçhesini tamamen dışta bırakıyor." Nobel ödüllü Amerikalı iktisatçı Joseph Stiglitz de Avrupalıların bütçe açıklarını azaltma takıntısına verip veriştiyor. Stiglitz, yeni AB anlaşmasını, Avrupa'yı koordineli ve kendi kendini yıkan bir resesyona sürüklenme tehlikesi olan bir "intihar anlaşması" diye niteliyor. Bu yorumlar belli ölçüde AB'nin düşünme şeklini etkiledi. AB liderleri pazartesi günü yeni bütçe kurallarının yanı sıra istihdam dostu büyümeyi teşvik edecek bir politika belgesi de kabul etti. Bu iyi niyetlerden pek az insan etkileniyor, çünkü bir yorumcunun da söylediği üzere bunlar, daha önce de dile getirilen ve sayıları giderek artan genç Avrupalı işsizlere istihdam yaratmakta başarılı olmayan eski vaatlere yeni takvimler tayin etmek gibi görünüyor.

Avrupa'nın hem avroyla ilgili akut sorunları çözecek hem de uzun vadeli bir iyileşme için uygun koşulları yaratacak dengeli bir politika ortaya koymak konusundaki yeteneksizliğinin baş sorumlusu olarak Almanya Başbakanı Angela Merkel gösteriliyor. Analistler, onun "inatçılığından" ve Alman mali modelini Avrupa'nın geri kalanına dayatmaya kafayı fazla taktığından dem vuruyor. Avrupa Komisyonu'nun eski başkanı Romano Prodi, Almanya'nın çok fazla güçlenmesinden korkan diğer Avrupalı siyasetçilerin paylaştığı yaygın rahatsızlığın bir yansıması mahiyetinde, Alman lideri "bencillikle" itham ediyor. Çeşitli AB üyesi ülkelerde AB'nin Almanya'nın egemenliğine girme ihtimaline dair tartışmalar başlamış durumda; halbuki birlik her zaman, tek bir ülkenin kararları dikte etmesinin iç uyum ve uzlaşma açısından hiç hayırlı olmayacağı anlayışına dayandı.

Uzun vadeli bakan AB gözlemcileri, Almanya'nın son dönemdeki dayatmacılığını açıklamaya çalışırken şu olguya dikkat çekiyor: Merkel ve danışmanları, Helmut Kohl gibi önceki Alman liderlerini karakterize eden eski, tarihin getirdiği ılımlılığın ket vurmadiğı, İkinci Dünya Savaşı sonrasına ait yeni bir kuşağı mensup. Mesaidaşlarının geri kalanı gibi Merkel de yapıp ettiklerini ulusal menfaatleri, yani Almanya'nın menfaatlerini savunmak olarak görüyor. Yakın çevresindeki bir yardımcısının da dediğı üzere: Avrupa, Merkel için Alman mali menfaatlerinin zaman zaman Avrupa entegrasyonundan daha önemli olduğı gerçeğine alışmak zorunda. İşte Avrupa'nın yeni gerçekliğı bu. Almanya, Yunanistan'ı ve diğer sıkıntı yaşayan avro bölgesi ülkelerini kurtarmak için açık ara en çok parayı koyuyor, çünkü Avrupa'daki en iyi durumdaki ekonomi o ve güçlü bir avrodan bariz çıkarı var. Bunun karşılığında Berlin, AB'nin parayı çarçur etmeyeceğinden emin olmak istiyor. Avrupa'nın geri kalanı, hayatın bu yeni gerçeklerine alışmalı. Diğer yandan Almanya da bazen daha az baskının ve daha fazla esnekliğin harikalar yaratabileceğini anlamalı. Hepsinden önemlisi, güçle birlikte daha fazla sorumluluk ve daha az takdirin geleceğini de idrak etmeli. Buna zirvedeki yalnızlık diyorlar.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Avrupa'yı yanlış anlamak: Kasten mi, değil mi?

Joost Lagendijk 2012.02.08

Avrupalı olarak, Türkiye'de Avrupa hakkında sahip olunan fikirler ve algılar konusunda bu ülkede yaşayan diğer insanlardan muhtemelen daha hassasım.

Bu bilhassa, pek çok Türk'ün ait olmak istediğı, fakat niyetlerine güvenmemeyi öğrendiğı yaşlı kıtayla geliştirmiş olduğı klasik aşk-nefret ilişkisinin gayet farkında olmamdan kaynaklanıyor. On yıl önce, Avrupa'da söylenen veya yapılan her şey birçok Türk tarafından büyük bir ilgiyle izleniyordu, çünkü insanların çoğı Türkiye'nin AB üyeliğı yolunda olduğuna inanıyordu. Bu heyecan fırtınası uzun sürmedi ve aradan beş yıl dahi geçmeden, üyeliğın günün birinde gerçekleşip gerçekleşmeyeceğine dair ciddi kuşklar hasıl oldu. Anlaşılabilir sebeplerden dolayı birçok Türk, Türkiye'yi itip kakan Avrupalı siyasetçilerin samimiyetini sorgulamaya başladı. Son birkaç yılda da diğer uca doğru bariz bir ruh hali değişimi yaşanıyor: Avrupa durdurulamaz bir ekonomik çöküş ve ahlakî yozlaşma içinde görülüyor; bu yüzden de Türkiye'nin üyeliğe tenezzül etmekten vazgeçmesi ve yükselen bir küresel güç olarak kendi parlak yolculuğına devam etmesi gerektiğı söyleniyor. Yani "Avrupa'dan çıkalım" deniyor.

Bütün bu gel gitli durumun ortasında, birilerinin meseleleri doğru perspektife oturttuğuna tanık olmak daima güzel. Geçen hafta eski bakanlardan ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın başkanı Kemal Derviş, ülke içinde ve dışında niye birçok insanın onu Türkiye'nin önde gelen entelektüellerinden biri olarak gördüğünü kanıtladı. Derviş, Türkiye-AB ilişkilerine dair bir panelde konuştu ve temel olarak üç noktayı vurguladı. Biri şu: AB değişiyor ve daha esnek bir birlik doğrultusundaki bu dönüşüm, özel düzenlemeler eşliğinde tam üye olmak için Türkiye'ye yeni fırsatlar sunuyor. İkincisi Derviş AB'ye stratejisini ve söylemini değiştirme çağrısında bulunuyor, çünkü ona göre Türkiye artık çıtalar ve şartlarla ilgili bütün o laflara sabredemeyecek noktaya gelmiş durumda. Fakat benim en beğendiğim nokta üçüncüsü: Derviş AB'nin Türkiye için hâlâ önemli olduğunu ve bu önemin Arap dünyası ile ilişkileri açısından da geçerlilik taşıdığını şu sözlerle vurguluyor: "Türkiye güçlü ve etkili, çünkü Avrupa ailesinin bir parçası ve Avrupa ile zaten entegre olmuş durumda. AB boyutu olmaksızın Türkiye diğer bir Ortadoğu ülkesinden ibaret kalacaktır ve etkisi zayıflayacaktır." Derviş için AB cazip bir model olmayı sürdürüyor: "AB'nin başarısı etkileyici. Bir barış bölgesi ve çok uluslu bir karar alma mekanizması, kuvvetli sosyal politikalar eşliğinde bir piyasa ekonomisi yarattı."

Konuşmayı dinleyip eve geldiğimde, Derviş'in Avrupa'ya yönelik küresel vizyonunun diğer tanınmış Türk entelektüeller tarafından paylaşılmadığını hatırladım hemen. Aynı gün Today's Zaman'da yayımlanan yazısında İbrahim Kalın, Avrupa'nın dünyanın büyük çoğunluğu için geçerliliğini yitirdiğini göstermeye çalışıyordu. Kalın, Tayyip Erdoğan'ın başdanışmanlarından ve Başbakan'ın dünyanın geri kalanıyla ilgili görüşlerinin şekillenmesinde gayet etkili biri. Kalın'a göre Avrupa'yla ilgili sorun mevcut ekonomik krizin çok ötesine gidiyor. Kıta artık herkes için özgürlük, rasyonalite ve eşitlik öngören standartlarını hayata geçirmeye muktedir değil. Başlıca örnek de şu: Kalın'ın bakışına göre, Avrupa'da çok kültürlülük ve göçe dair tartışma tümüyle aşırı sağın hakimiyeti altında. Bu argümana odaklanmak isterim, zira Türkiye'deki Avrupa tartışmalarında sık sık arz-ı endam ediyor. Dürüst olmak gerekirse, bunun detaylara takılıp büyük resmi görememenin tipik bir örneği olduğunu düşünüyorum. Evet Avrupa'da, kitlesel göçün ve ülkeden ülkeye taşınan şirketlerin ve insanların negatif tesirlerine dair artan korkuların sonucu olarak, ırkçılıkla ve yükselen İslamofobiyle ilgili ciddi bir problem söz konusu. Bu kutuplaşmanın üstesinden gelmek için zamana, sabra ve siyasî cesarete ihtiyaç var. Fakat Avrupalıların çoğunluğunun Müslüman karşıtı popülistlerle hemfikir olduğunu (olmadıklarını görmek için seçim sonuçlarına bakınız) veya dünyada göç ve küreselleşmenin bu tür sorunlar yarattığı tek yerin Avrupa olduğunu (ABD'ye veya Körfez ülkelerinde Asyalı göçmenlere yapılan korkunç muameleye bakınız) söylemek büyük bir hata.

Bunlar 21. asrın yeni küresel zorlukları. Avrupa'yı cımbızla çekip özel tetkike tabi tutmak bugünlerde rağbet görüyor olabilir, fakat Kalın gibi insanların eleştirilerinde daha dikkatli ve odaklı olması, bu tür genelleyici söylemlere yüz vermemesi gerektiği kanaatindeyim. Yoksa Kalın, AKP'nin tasarladığı, AB'den uzaklaşmak doğrultusunda bir siyasî adımın entelektüel zeminini mi hazırlıyor?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Felaket karşısında çaresiz

Joost Lagendijk 2012.02.12

Türkiye basını ve yabancı basında Suriye tartışması takip edildiğinde, tek bir sonuca varılabilir: Çaresizlik işte böyle bir şey olmalı.

Geçen hafta BM Güvenlik Konseyi'ndeki tasarının Rusya ve Çin'in karşı çıkışı nedeniyle kabul edilmemesi, Suriye'deki kan banyosunu durdurma yönündeki tüm çabalara ağır bir darbe vurdu.

Elbette diplomatlar mesaiye devam ediyor, giderek güçlenen "Bir şeyler yapılınsın" çağrısına ikna edici bir cevap ortaya koymaya çalışıyorlar. Haliyle Türkiye bu çabalarda aktif bir rol oynuyor; Esad rejimi üzerindeki baskıyı artıracak yeni mekanizmalarla ilgili AB, ABD ve Arap Birliği ile konuşuyor. Suriye hükümetinin protestolara kanlı müdahalesini gözleyecek ortak bir Arap Birliği-BM misyonundan söz ediliyor. Suriye muhalefetine destek planlarını koordine edecek bir "Suriye'nin Dostları" grubunun oluşturulması yönünde öneriler tartışılıyor. Umut edilir ki en azından bu meselede Türkiye ile Fransa karşılıklı hasmane tavırların üstesinden gelebilsin ve Suriye halkının çıkarlarını öne koysun. Türkiye Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Washington ziyareti sırasında, bir haftadır acımasızca top ateşine tutulan Suriye'nin üçüncü büyük kenti Humus gibi yerlerde yaşanan dehşet karşısında dünyanın harekete geçmesi gerektiğine dair ateşli sözler sarf etti.

Ne yazık ki bütün bu girişimler birçok gözlemci arasında yayılan çaresizlik ve umutsuzluk hissiyatını gizleyemiyor. Yeni bir gözlemci misyonu, daha önceki başarısız Arap Birliği heyetinin hatalarını tekrarlamaktan başka ne yapabilir? Rusya, harekete geçmek isteyen hiçbir ülkeler grubuna katılmayacağını peşinen ilan etti, çünkü Rusya'nın "Libya'nın Dostları" grubuyla çok kötü tecrübeleri var. Moskova'ya göre onlar başından beri yabancı askerî müdahale hazırlığındaydı.

Benzer rahatsızlık duygularını, tam zıt bakış açısından dile getiren dış müdahale yanlıları, diplomatik tıkanmanın Suriye muhalefetine istediği askerî seçeneklerin tartışılmasını hızlandıracak umudundan dem vuruyor. Brookings Doha Merkezi araştırma bölümünün başkanı ve o veya bu şekilde silahlı müdahalenin destekçilerinden biri olan Şadi Hamid, Güvenlik Konseyi vetosunun "Özgür Suriye Ordusu'nun (ÖSO) isteyebileceği en iyi taraftar kazanma aracı olduğunu" söylüyor ve ekliyor: "Bence çok sayıda Suriyeli, 'Barışçı protestoları denedik, işe yaramadı, şimdi kendimizi rejimin zulmüne karşı savunmamız lazım' diyor."

Analistlerin çoğu Hamid kadar ileri gitmek istemiyor. Fakat herkes, nihayetinde kanlı baskının bitmesini sağlayabilecek bir önlemler bileşimi bulmaya çalışıyor. Economist dergisi bu haftaki sayısında Esad'dan kurtulmak için ortaya koyduğu öneriyle, bu tür düşünceleri büyük oranda özetlemiş görünüyor: 1. Muhalefetin birleşmesine yardımcı olun ki, Alevi azınlığın iktidarını desteklemekten vazgeçmek konusunda daha fazla Suriyeliyi ikna edebilsinler. 2. Esad'ın desteğini, bilhassa Rusların verdiği desteği budamayı sürdürün ve 3. (En tartışmalı olanı) NATO ve Arap Birliği'nin de tasdikiyle, Türkiye'nin, Suriye'nin kuzeybatısında güvenli bölge oluşturmasını destekleyin. Britanya dergisine göre Türkiye Batı'nın desteğini almak şartıyla, bunu yapmaya istekli. Riskler söz konusu olsa da, Suriye toprağının bir kısmını özgürleştirmek ÖSO'nun savaşçıları eğitmesine ve muteber bir muhalefetin şekillenmesine imkân verecek. Sembolik olarak Esad'ın zalim günlerinin sayılı olduğunu gösterecek.

Economist ayrıca böyle bir güvenli bölgenin mümkün olduğuna, zira Esad'ın ancak bu bölgeye saldırdığı takdirde sarsılacağına inanıyor. Fakat diğerlerine göre Esad'ın yapacağı tam da bu. Suriye içinde güvenli bölge fikrine şiddetle karşı çıkan etkili ve bilgili Amerikalı blogcu Juan Cole, ciddi hukukî ve askerî sorunlar konusunda uyarıyor: "Bu tür bölgelerin derhal savaş bölgeleri haline geleceği açık. İster Türkiye ister Ürdün olsun, buraları destekleyen bölge hükümetlerinin bizzat Suriye ordusunun saldırısına uğrayacağı kesin gibi." Cole Suriyeli muhaliflere şiddetsiz mücadeleyi sürdürmeleri tavsiyesinde bulunuyor, fakat bunun da bir süresi olduğunu teslim etmekten geri duramıyor.

Bu da bizi başa döndürüyor. O veya bu şekilde askerî müdahale için öne sürülen önerilere ve meşruiyet gerekçelerine baktığımda, sempati duymaya meylediyorum; çünkü Esad ile ordusunun acımasızlığı ve sadizmi karşısında dehşete düşüyorum. Daha da fazla kan dökülebileceğine ve bölgesel savaş tehlikesine dair karşı

argümanları ve uyarıları işittiğimde ise o sempatinin yerini tereddütler ve şüpheler alıyor. İşte çaresizlik duygusu böyle bir şey.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Medya tantanaları (ve görmezden gelinenler)

Joost Lagendijk 2012.02.15

Türkiye yine bir medya tantanasının ortasında.

Bu kez mesele, Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) ile yargı arasındaki atışma; Türkiye siyasetini takip eden gazetecilerin ve gözlemcilerin neredeyse hepsinin zihnini bu konu işgal ediyor. Yanlış anlamayın, bu normal, çünkü bu günlerde konuştuğumuz şey, farklı devlet kurumları arasındaki ilişkilerin en hassas veçhelerine dokunuyor ve Türkiye'nin en ağır problemi konumundaki Kürt meselesiyle bağlantılı.

Herkes tahminlerde bulunuyor ve kimse bu çarpıcı gelişmeleri nasıl izah edeceğini tam olarak bilmiyor. Bekleneceği gibi, herkes haberleri çoktan hazırlanmış ideolojik bir kalıba uydurmaya çalışıyor. MİT'in PKK ile ilgili kirli işlere bulaştığından her daim şüphe duyanlar, MİT'in mevcut ve eski üst kademesine yönelik saldırıları, bu şüphelerin doğrulanması olarak görüyor. Hükümetin, MİT aracılığıyla kapalı kapılar ardında PKK lideri Öcalan ile anlaşmaya varma çabalarını her zaman desteklemiş olanlar ise MİT aleyhindeki suçlamaları Kürt meselesinin barışçı çözümüne ölümcül darbe indirme stratejisinin bir parçası olarak değerlendiriyor. Benim sorunum, bu sarsıcı gelişmeleri tahlil edip anlamak yönündeki çabalarla değil. Bu medyanın vazifesi.

Benim dert ettiğim şey, MİT tantanasının sonucunda kimsenin daha önceki medya tantanalarında ortaya konan cevapsız sorulara artık zerre kadar dikkat göstermemesi. 34 masum Türkiye vatandaşının bombalandığı Uludere'yle ilgili soruşturmada ne oluyor? Van depremzedeleri ne yapıyor ve gelecekte benzer felaketleri önlemek için hangi önlemler alınıyor?

Ya da zamanı daha da geriye alalım: Ergenekon soruşturmaları ve buna bağlı davalar ne durumda? Bu özel konuda medyanın bir bölümü (bu gazete de dahil) her önemli gelişmeyi izleyip analiz etmeye çalışıyor, zira davanın öneminin farkındalar. Fakat geçen bunca yıldan ve ortaya dökülen bunca ayrıntıdan sonra, Türkiye'de bu karmaşık yasal süreçlerin bütün alakalı veçhelerine dört dörtlük vâkıf olduğunu hâlâ iddia edebilecek birilerini bulmak zor. Diğer birçok medya kuruluşu Ergenekon davasında pes etmişe benziyor, çünkü meseleyi fazlasıyla karmaşık buluyorlar veya davanın karşı çıktıkları siyasi ve ideolojik güçler tarafından manipüle edildiğini ve araçsallaştırıldığını düşünüyorlar. Yani görmezden gelmeye çalışmak daha iyi.

Ergenekon davasındaki önemli bir gelişmenin, ilk başta neredeyse bütün Türk medyası tarafından atlanmasının sebebi de bu bence. Geçen hafta, Türkiye'nin de kurucusu olduğu Avrupa Konseyi'nin parçası olan Strasbourg'daki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) kararıyla ilgili, damdan düşer gibi, ufak ve kısa süreli bir medya tantanası koptu. Mahkeme geçen yılın aralık ayında Tuncay Özkan'ın tutuklanmasının kabul edilebilir olduğuna dair çoktan karar vermişti oysa. Özkan 2008'de Ergenekon zanlısı olarak hapse atılmış ve 2009'da tutuklanmasıyla ilgili AİHM'ye başvurmuştu. Avrupalı yargıçlar iki ay önce Özkan'ın sorgulanmak üzere içeri alınması ve o zamandan beri hapiste tutulmasının haklı gerekçeleri olup olmadığına karar verdi.

Bu önemli bir karar, zira başından beri Ergenekon soruşturmalarına karşı çıkan birçok insan bütün kanıtların uydurma olduğunu ve tüm zanlılara kötü muamelede bulunulduğunu iddia ediyor. AİHM, Özkan'ın tutuklanmasının Avrupa standartlarına uygun olduğuna, tutuklanmasının nedenleri konusunda yeterince bilgilendirildiğine, sorgulanması sırasında kötü muameleye maruz kaldığına dair kanıt olmadığına ve tutukluluk süresinin şimdilik (ama sadece şimdilik) bu tür karmaşık davalardaki makul sınırlar dahilinde kaldığına hükmetti. Daha da önemlisi: Türk savcıların Özkan aleyhinde sunduğu kanıtlara bakan mahkeme, bunların Özkan'ın tutuklanmasının meşruluğu konusunda yeterince ikna edici olduğuna karar verdi. Diğer bir deyişle; mahkeme suni veya dayanıksız kanıtlardan hiç söz etmedi. Bu, diğer dosyalarda hiçbir sorun olmadığı anlamına gelmiyor, fakat Avrupalı yargıçlar Özkan'ın dosyası açısından herhangi bir sorun görmedi. Şu an için Özkan'ın adil yargılanıp yargılanmadığı konusunda bir hüküm veremiyorlar, zira duruşmalar hâlâ devam ediyor. Bir kez daha söylemek gerekir: AİHM'nin bu kararı tek bir kişiyi kapsıyor ve AİHM'nin Ergenekon davasının bütününe yönelik genel bir değerlendirmesi olarak görülmemeli. Yine de Türk medyasının şu an olduğundan biraz daha fazla dikkat göstermesini hak ediyordu. Ne yazık ki, en son medya tantanası karşısında bu karar da silinip gitti.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hollanda'dan kara laleler

Joost Lagendijk 2012.02.19

Geert Wilders yine yapacağını yaptı. Hollandalı aşırı sağcı siyasetçi, bir göçmen grubunu daha hedef aldı ve bu sayede birçok vatandaşının öfkesini ve tepkisini kışkırtarak Hollanda'da manşetlere çıkmayı başardı.

Türklerin çoğu, uç boyutta İslamofobisinden dolayı Wilders'i duymuştur. Wilders, İslamiyet dinini faşist bir ideoloji olarak niteliyor ve Türkiye'nin AB üyeliğine de yüksek sesle karşı çıkıyor. Ancak bu kez Wilders'in saldırdığı kesim Müslümanlar değil. Başında bulunduğu Özgürlük Partisi (PVV) Hollanda vatandaşlarının isimlerini vermeden Doğu Avrupalı göçmenlerle ilgili şikâyetlerini bildirebildiği bir internet sitesi kurdu. PVV bu göçmenleri, rahatsızlık vermek ve çevre kirliliği gibi birçok sorunun yanı sıra bilhassa Hollandalıların işlerini çalmakla suçluyor. İnternet sitesindeki bilgi Rumen, Bulgar ve özellikle Polonyalıların birer suç tehdidi olduğunu iddia ediyor.

Wilders'in ayyuka çıkmış yabancı düşmanlığına dair bu en son gösteri, ülke içinde ve dışında büyük bir tartışmayı tetikledi. Kopan gürültünün başlıca sebebi, sadece kampanyanın Avrupa vatandaşlarına yönelik bariz ayrımcılık olarak görülen içeriği değil. Asıl infial doğrudan doğruya, Wilders'in partisinin Liberaller ve Hristiyan Demokratların oluşturduğu mevcut Hollanda hükümetine destek vermesinden kaynaklanıyor. Onun yardımı olmaksızın, Başbakan Mark Rutte liderliğindeki merkez sağ koalisyon parlamentoda ayakta kalamayacak. Diğer bir deyişle, Wilders'in söyledikleri ve yaptıkları, marjinal bir partinin kolayca görmezden gelinebilecek aşırılıkçı eylemleri değil. Hollanda'da ve Avrupa'nın geri kalanında hükümetin algılanması üzerinde derhal etki yapan bir nitelik taşıyor. Bu yüzden muhalefet partileri ve sürpriz bir şekilde, iktidardaki Hristiyan Demokratlar da Rutte'ye Wilders'in girişimiyle arasına açıkça mesafe koyması çağrısında bulunuyor. Çeşitli Doğu Avrupa hükümetleri ve Avrupa Parlamentosu başkanı da aynı çağrıyı yaparak, şikâyet sitesini münasebetsiz ve Avrupa entegrasyonunun bazı temel değerlerine aykırı diye niteledi. Şimdiye dek Hollanda başbakanı bu çağrılara katılmayı reddetti; işinin Wilders'in her yaptığıyla ilgili yorumda bulunmak olmadığını söyledi ve bu yaklaşımın

hükümeti tarafından desteklenmediğinin altını çizdi. İşin aslı ise şu: Rutte'nin, Brüksel'de bizzat arka çıktığı katı Avrupa kurallarına uygun şekilde ulusal bütçeden ciddi kesinti yapma planlarını hayata geçirmek için PVV'nin desteğine ihtiyacı var.

Geçmişteki diğer provokasyonlarının çoğunda olduğu gibi, Wilders bazı gerçek sorunları bir araya toplayıp bütün suçu belli etnik, dinsel veya ulusal gruplara yüklemek konusunda mahir. Bunu daha önce Müslümanlara ve Yunanlılara karşı da yapmıştı. Şimdi, halk arasında işsizliğin arttığı bir dönemde, birçok Hollandalının yabancı işçilerden duyduğu rahatsızlığın artmasından kâr sağlamaya çalışıyor. Elbette şu gerçekleri hiç ağızına almıyor: Hollandalılar birçok Polonyalının yaptığı zorlu ve düşük ücretli işlerde artık çalışmak istemiyor; konut ve suçla ilgili sorunlar ise genellikle çoğu göçmenin ucuz barınma ihtiyacından kâr elde etmeye çalışan Hollandalı mülk sahiplerinin yasadışı uygulamalarından kaynaklanıyor.

Wilders'in son manevrasının en ilginç veçhesi, Avrupalı popülistlerin seçmenlerinin dikkatini ve oylarını korumakta sorun yaşadığını gösteriyor olması. Anketler ve gazetecilerin araştırmaları, Wilders ve diğer Avrupa ülkelerindeki muadillerinin birçok potansiyel destekçisinin, bu partilere ilk başlarda gösterilen ilginin önemli bir parçasını oluşturan İslam saldırısından bıktığını ortaya koyuyor. Wilders besbelli ki başka günah keçileri arıyor ve bunu da Avrupa'nın çeperindeki ülkelerden gelenlerde bulduğunu düşünüyor. İlk önce Yunanlıları AB'den kovulması gereken tembel fırsatçılar olmakla suçladı. Şimdi dürüst Hollandalı çalışanların işlerini işgal eden suçlular diye niteleyerek Polonyalıları aşağılıyor.

Giderek artan sayıda partidaşı Wilders'in ucuz suçlama oyunlarından gına getirmiş durumda. Merkezci dindar gazete Trouw, Wilders'in kampanyasını utanç verici diye nitelerken, şu yorumu yapıyor: "Kara bir lale, Hollanda için olabilecek en vahim halkla ilişkilerdir." Bugünkü infialin sonucunun şu olmasını umalım: Birileri düşük güdülere hitap ederek kamuoyunu ne zaman manipüle etmeye çalışırsa, İslamofobi, ırkçılık ve ayrımcılık kınanmalı. Kurbanın Türk mü, Yunanlı mı veya Polonyalı mı olduğuna da bakılmamalı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ali, Ayşe ve Tayyip

Joost Lagendijk 2012.02.22

Siyasette kutuplaşma kaçınılmaz; belli bir raddeye kadar, bir ülkenin geleceğine, bugününe, hatta bazen geçmişine dair canlı ve ilginç bir tartışmanın da ön koşulu.

Herkes bütün esaslarda hemfikir olsa, siyasi tartışmalar sıkıcı ve manasız olurdu.

Öte yandan aşırı kutuplaşma anlamlı bir fikir teatisini genellikle engelliyor, zira iki taraf da aralarındaki farklılıkların ortak bir zemin aramayı nfile kılacak kadar büyük olduğuna inanıyor. Hiçbir ortak noktanız olmadığına hakikaten inanıyorsanız karşınızdakinin argümanlarını niye dinleyesiniz ki?

Geçen hafta Türkiye'yle ilgili iki toplantıya katılmak üzere Hollanda'dayken, bu mutlak kopukluk algısını bir kez daha gördüm. Toplantılardan biri Star ve Hürriyet Daily News gazetelerinde yazan Mustafa Akyol'la demokratikleşme tartışmasıydı; diğeri ise Hollanda'daki solcu Türklerin Hrant Dink anısına düzenlediği ve Rakel Dink'in de katıldığı toplantıydı. Her iki toplantıda da, bana göre Türkiye'de neler olup bittiğine dair dengeli bir konuşma yapmaya çalıştım. Mesajım temelde, Türkiye'de bazı meselelerde ilerleme, bazılarında da

durgunluktan oluşan karışık bir manzara olduğu yönündeydi. Her şeyin yolunda gittiğini ve hükümetin genel olarak mükemmel bir iş çıkardığını iddia eden Türkiyeli gözlemcilere inanılmaması gerektiğini vurguladım. Aynı zamanda, giderek artan sayıda Türk ve yabancı gazetecinin Türkiye'nin tepetaklak gittiği, çünkü demokrasinin otoriter bir başbakan tarafından tümüyle yerle bir edildiği iddiasıyla çizdiği resme de hiç katılmıyorum. Bana göre her iki argüman da meseleyi gözden kaçırıyor ve Türkiye'deki gelişmelerin karmaşık ve dengesiz doğasını anlayamıyor.

Her iki toplantı sırasında ve sonrasında Hollanda'da yaşayan Türklerden pek çok eleştiri aldım; analizimi ya fazla olumsuz ya da fazla iyimser bulmuşlardı. Nüanslarla ve gri bölgelerle ilgilenmiyorlardı. Muhafazakâr AKP destekçileri iktidar partisinin performansına dair eleştirimden hoşlanmadılar; solcu muhaliflere göreyse AKP iktidarı döneminde gerçekleşen değişimleri fazla müspet değerlendiriyordum. Her iki taraf da bir orta yol olmadığı konusunda hemfikirdi ve siyah-beyaz bir değerlendirmeden kaçma çabalarım işe yaramadı. Aynı türde aşırı kutuplaşmayı Hollanda siyasetinde de görmek mümkün. Aşırı uçlarda sağcı ve solcu popülistler var; sosyal muhafazakârlık, iktisadi korumacılık ve Avrupa'ya kuşkuyla bakma konularında aynı fikirdeler. Her ikisi de anketlerde epey iyi gidiyor. Onların arasında, 21. asrın yeni gerçekliklerine ayak uydurmak için çırpınan bir dizi merkez sağ ve merkez sol parti yer alıyor. Popülistler merkeze verip veristirmeye doyamıyor, kuşatılmış durumdaki merkeziler aşırılıkçılardan nefret ediyor. İki taraf arasında dişe dokunur tartışma düzeyi sıfıra yakın.

Bu kısır siyasi tıkanmayı sona erdirmek için sol liberallerin lideri Alexander Pechtold dikkat çekici bir girişimde bulundu. Eski İçişleri Bakanı, aşırı sağcı popülistlerin lideri Wilders'e güçlü ve belagatli karşıtlığı ile tanınıyor. Wilders'in partisine oy veren insanları gelip kendisiyle konuşmaya davet etti ve amacının onların fikirlerini ve şikâyetlerini daha iyi anlamak olduğunu belirtti. Geçenlerde de Pechtold, bu seçmenlerin fikirlerini, Wilders'i tercih etme sebeplerini ve onların düşüncesini kavrayıp değiştirme çabalarını anlattığı 13 röportajdan oluşan bir kitap yayınladı. Ortaya çıkan sonuç heyecan verici, zira insan önyargıları aşma ve liberal siyasetçiyle genellikle öfkeli ve huysuz davranan muhatapları arasındaki derin uçurumu kapatma mücadelesine tanık olabiliyor.

Kitabın ismi "Henk, Ingrid ve Alexander", zira ilk iki isim, Wilders'e oy veren erkek ve kadın seçmenler için kullanılan bir tür popüler lakap haline gelmiş durumda. Başbakan Tayyip Erdoğan da benzer bir şey yapsa çok güzel olmaz mıydı? Mesela kameralar ve gazeteciler olmaksızın CHP seçmenleriyle otursa, bir yandan kaygılarını ve sorunlarını dinlerken, onları kibarca fikirlerini saygıyla karşıladığına, fakat yanlış bulduğuna ikna etmeye çalışsa... Böyle bir girişim, şu an Türk siyasetini felç eden ve en büyük iki parti arasında her tür ciddi tartışmayı engelleyen aşırı kutuplaşmanın ötesine geçmenin cesur ve yaratıcı bir yolu olurdu. Kesinlikle çok da güzel bir kitap çıkardı ortaya: "Ali, Ayşe ve Tayyip."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Sizden af diliyorum'

Joost Lagendijk 2012.02.26

Geçen kasım ayında, 2000-2007 yılları arasında sekiz Türk ve bir Yunan işletmecinin, yanı sıra bir kadın polisin öldürülmesinden küçük bir neo-Nazi terör hücresinin sorumlu olduğunun ortaya çıkması, Almanya ve

Türkiye'yi şoka uğrattı.

İfşaatlar sağcı aşırılıkçılık tehdidine dair tartışmaları alevlendirdi. Almanya'da yaşayan Türkler resmî makamları göçmenlere karşı ırkçı şiddet tehlikesini sistematik şekilde hafife almakla suçladı. Polis müfettişlerinin ırkçılar yerine, aile anlaşmazlıkları veya suç bağlantılarına odaklandığı, kurbanların ailelerinin suç ortaklığı yaptığından şüphelendiği ortaya çıktı.

Bu dehşet verici komplonun keşfedilmesinden kısa süre sonra Alman güvenlik aygıtının büyük hatalar yaptığını, hatta devlet istihbarat servislerinin, polisin zanlıları daha önce bulma çabalarını sabote ettiğini gösteren haberler basına sızdırıldı. Önde gelen Alman gazetelerinden, merkez sol çizgideki Süddeutsche Zeitung aşırı sağcı çetenin Almanya'nın doğusundan gelmesinin tesadüf olmadığını yazıyordu: "Aşırı sağcı çevrelerin en fazla gelişip serpildiği yer eski Doğu Almanya. Polis memurları bazen neo-Nazilere duydukları sempatiden dolayı, bazen de ailelerinin başına bir şey gelmesinden korktukları için bu çevreleri en çok doğuda görmezden geldi."

Türkiye'de üzüntü ve öfke vardı. Birçok insan açıkça, Almanların esasında Türkleri vatandaş olarak kabul etmek istemediklerini öne sürenlerin, bu cinayetlerle haklı çıkıp çıkmadığı sorusunu sordu. Bazı çirkin yorumlar bir adım daha ileri gitti ve Almanlara asla güvenilmemesi gerektiği söylendi. Eskiden olduğu gibi bugün de Nazi'ydiler.

Açık söyleyeyim: Almanlar hakkındaki bu genellemeci ifadelerden ve geçmişten bugüne değişmediklerine dair iddialardan her zaman nefret ettim. Bu sözleri söyleyenler, Almanya'nın savaş sonrası tarihinden ve kirli geçmişiyle hesaplaşma çabalarından tümüyle bihaberler. Bunlar, modern Almanya'da neler olup bittiğine dair her tür düzgün tartışmayı engelleyen kaba saba aşağılamalar.

Dürüst olmak gerekirse, bu dramın sonrasında böylesine dürüst ve onurlu bir hesaplaşma yaşayan başka bir ülke daha bilmiyorum. Kasım sonunda Alman parlamentosu alışılmadık bir adım atarak, cinayetleri kınayan ortak bir bildiri yayınladı. Alman medyası, Başbakan Angela Merkel ve kabine üyelerinin Alman parlamentosundaki başları eğik fotoğraflarıyla dolup taşıtı. Ortak bildiride şu söyleniyordu: "Büyük utanç duyuyoruz."

Bunlar kasımda yaşandı. Geçen hafta da bir başka anma etkinliği düzenlendi. Kurbanların ailelerinin ve birçok önde gelen siyasetçinin de aralarında bulunduğu 1.200 kişilik bir davetli kitlesinin karşısında konuşan Angela Merkel, neo-Nazi cinayetleriyle ilgili duygularını ifade etmek için yine kuvvetli kelimeler kullandı. Cinayetleri Almanya'ya yönelik bir "saldırı" ve "ülkemiz için bir utanç" diye niteledi. Kurbanların ailelerine açıkça, devletin ihtiyaç duydukları anda onları yalnız bıraktığını, hatta onlara şüpheli muamelesi yaptığını söyledi ve, "Bu bilhassa acı verici. Bundan dolayı sizden af diliyorum." ifadelerini kullandı.

Bir devletin başındaki insan, başka nasıl bir tepki verebilir? Üzüntüyü ve pişmanlığı göstermek ve af dilemek için bundan daha iyi kelimeler olabilir mi? Ben daha iyisini bilmiyorum. Peki bu sözler, yaşanan trajik olaylara yol açan daha derindeki tüm sorunların çözüldüğü anlamına mı geliyor? Elbette hayır. İstihbarat servislerinin cinayetlerde oynadığı role dair soruşturmaların sonuçlarını hâlâ bekliyoruz. Etkin şekilde hareket edilmesini önleyenler birkaç "çürük elma" mıydı, yoksa Almanya'daki güvenlik kurumlarının genel zihniyetinden mi endişe duymalıyız? İç istihbarat dairesinin sağcı aşırılıkçılık masasının başındaki yetkili çoktan değiştirildi, belki başka başlar da gidecek.

Almanya'da yaşayan Türklerin, Alman devleti tarafından ırkçı saldırılara karşı doğru düzgün ve etkili bir şekilde korunduklarına dair güveni nasıl yeniden tesis edilecek? Anma toplantısında Merkel'den sonra Semiya Şimşek de konuştu. 2000'de neo-Naziler tarafından öldürülen ilk kurban olan Enver Şimşek'in kızı Semiya,

Almanya'daki göçmen kökenli birçok insanın zihnini meşgul eden bariz soruyu sordu: "Burada evimde miyim? Anne-babam başka ülkeden geldi diye beni burada istemeyen insanlar varken bundan nasıl emin olabilirim?" Semiya için cevap belli. Haziranda babasının doğduğu yer olan Isparta'ya taşınacak. Geride kalan birçokları ise aynı soruyla boğuşmaya devam edecek.

Devam eden bütün bu kuşklar ve engeller Angela Merkel'in sözlerine dair hükmümüzü gölgelememeli. Birinin Today's Zaman'ın internet sitesinde yazdığı gibi: "Gerçek ve cesur devlet liderliği işte budur. Diğer dünya liderleri, görün ve ders alın."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İran'la iştigal ederken Türkiye'nin uzmanlığını kullanmak

Joost Lagendijk 2012.02.29

Yakın zamana dek İsrail'in, İran'ın nükleer silah sahibi olmasını engellemek için bu ülkenin nükleer tesislerini bombalama tehdidini hayata geçirmeye kalkışacağına hiç inanmadım.

Nihayetinde İsraililer, bu arı kovanına çomak sokmanın beraberinde, bizzat kendilerinin başlıca hedef olacağı bölgesel bir intikam savaşına yönelik muazzam riskler getireceğini görür sanıyordum. İsrail yönetimi bunu anlamasa bile, ABD'nin İsrailileri geri adım atmaya ve yaptırımlara veya diplomasiye bir şans daha vermeye ikna etmek için nüfuzunu kullanacağını düşünüyordum. Artık o kadar emin değilim.

Elbette son birkaç aydır İsrail'in söyleminde gözlenen sertleşme, Tahran'ı ve dünyanın geri kalanını etkilemeyi amaçlayan bir blöf olabilir yine de. Fakat ABD başkanlığı için yarışan bütün Cumhuriyetçi aday adaylarının temelde İsrail'in tutumunu desteklediğini ve bütün bu savaş laflarından sonra, Amerikalıların yüzde 75'inin (tüm uzmanlar aksini söylemesine rağmen) İran'ın atom bombası kullanma kapasitesine çoktan ulaştığına inandığını gördüğümde nahoş hislere kapıldım. Aklıma ister istemez 2003 yılı ve işgalin başlıca gerekçesi olarak kullanılan, Irak'ın kitle imha silahlarına sahip olduğu iddiaları geldi. Hepsinden önemlisi de birçok analistin tahmini, kasım seçimleri yaklaştıkça Başkan Obama'nın bir İsrail saldırısını açık ve net bir şekilde kınayıp savaşkan rakibi tarafından aciz gösterilme riskine girmekte zorlanacağı yönünde. Velhasıl soru şu: Savaş istemiyoruz, o zaman ne istiyoruz?

The Economist, bu haftaki sayısında konuyu derinlemesine ele aldı. Dergi, İran'ın nükleer tesislerinin bombalanmasına karşı kuvvetli argümanlar öne sürdü. Böyle bir girişim İran'ın nükleer programını durdurmayacak, olsa olsa geciktirecekti ve ülkeyi nükleer silah yapmak konusunda daha kararlı ve yaptığında da daha tehlikeli hale getirecekti. Etkili haftalık derginin vardığı sonuç şuydu: "İşgal haricinde dünya, İran'ın atom bombası yapma kapasitesini ortadan kaldıramaz. Olsa olsa atom bombası elde etme iradesini değiştirebilir. Tam da şu an bu neticeye varmak, savaştan ziyade yaptırımlar ve diplomasiyle daha mümkündür."

Yaptırımlara dair giderek artan sayıda gözlemci şu konuda hemfikir: Yeni önlemler paketi İran ekonomisini kesinlikle sarsar, fakat rejimi nükleer programını durdurmaya ikna etmez. En azından biraz başarı şansı olan

eldeki tek seçenek, eski tarz diplomasi gibi görünüyor. Ve bu noktada da (en azından bazılarına göre) Türkiye devreye giriyor.

Geçen hafta Uluslararası Kriz Grubu (ICG), İran'ın nükleer programıyla ilgili yeni bir rapor yayımladı. Herkese ICG'nin dengeli değerlendirmesini ve Türkiye'nin geçmişteki tecrübelerine ve mevcut potansiyeline dayalı müzakere edilmiş bir çözüme yönelik önerilerini okumasını tavsiye ederim. Raporun merkezinde Türkiye ile Brezilya'nın İran'la bir anlaşma sağlanması yönünde 2010'da gösterdiği çabanın (ki bunun sonucu Tahran Deklarasyonu olmuştu) yeniden yapılandırılması var. O dönemde söz konusu anlaşma, içeriği Washington'ın daha altı ay önce masaya koyduğu taleplerin birçoğunu yansıtmamasına rağmen, ABD ve AB tarafından bir kenara itilmişti. Sonradan ABD'nin tam o günlerde diplomasiden vazgeçip sadece yaptırımlara ağırlık vermeyi tercih ettiği ortaya çıktı. Türkiye ve Brezilya ihanete uğramış hissetti ve afallayıp öfkeye kapıldı. Her iki ülke de BM Güvenlik Konseyi'nde yeni ticaret yasaklarının aleyhinde oy kullandı. Bunlar yaklaşık iki yıl önceydi ve bu meyanda süreç ilerledi. Suriye ve NATO füze kalkını meseleleri yüzünden Ankara ile Tahran arasındaki ilişkiler artık o kadar sıcak değil. ABD'nin Suriye'deki kitle katliamcısı Esad'ı alaşağı etmek ve İran'ın Irak'taki hakimiyetine karşı koymak için Türkiye'ye ihtiyacı var. İran konusunda, bir İsrail saldırısını önleyebilecek (ki ne Obama ne de Erdoğan bunu ister) en etkili strateji üzerinde kafa yormanın tam zamanı.

ICG, 2010 Tahran Deklarasyonu'nun ruhuna geri dönüşmesini öneriyor: 1. İran'ın nükleer araştırma, uranyum zenginleştirme, nükleer üretim ve nükleer gücü barışçı amaçlarla kullanma hakkını kabul etmek; 2. İran'ı sıkı bir denetim sistemini kabul etmeye zorlamak; 3. Rakamları revize etmek, fakat İran'ın nükleer stokuyla iştigal etmek konusunda 2010'da üzerinde uzlaşılan mekanizmaya sıkı sıkıya bağlı kalmak. Hepsinin ötesinde, ABD ve AB; Türkiye, Brezilya ve Güney Afrika gibi İran'ın daha fazla güvendiği yükselen taze güçlerin yeni müzakerelerde başrol oynamasını kabul etmeli. Böyle bir süreç başarıyı garanti eder mi? Hayır, etmez. Fakat bölgeyi sarsacak bir savaştan ve işe yaramayan yaptırımlardan kesinlikle yeğdir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nebahat Albayrak, Hollanda İşçi Partisi liderliğine aday

Joost Lagendijk 2012.03.04

Bugünlerde Hollanda'daki haberlere iki konu hakim.

En önemli konu, ülkenin Avrupa'nın sıkılaştırılan yeni bütçe kurallarına uyum sağlayıp sağlayamayacağı meselesi. Bütçe konusunda hükümet, Avrupa karşısındaki taahhütleri ve güvenilirliği ile ülke içindeki siyasi ve ekonomik maniler arasında sıkışıp kalmış görünüyor. Brüksel'de yeni mali ve finansal anlaşmaya dair yapılan son tartışmalarda, Avro Bölgesi'ndeki hiçbir ülkenin verilen yeni taahhütlerden yan çizmesine müsaade edilmemesi gerektiğini Almanya Başbakanı Angela Merkel'le birlikte tekrar tekrar vurgulayan lider, Hollanda Başbakanı Mark Rutte'ydi. Bunları söylerken, bütçe açıklarını ve ulusal borçlarını azaltmak konusunda muazzam sorunlarla yüz yüze olan Yunanistan, İtalya ve İspanya gibi üye devletleri kastettiği açıklı. Rutte, kendi ülkesinin de benzer zorluklarla karşılaşacağını belli ki hiç düşünmedi.

Fakat bu hafta Hollanda'nın 2013 yılına dair yeni ekonomik görünümü, yüzde 4,5'lük bütçe açığı tahminini ortaya koydu; bu oran, Avrupa'nın gelecek yıl için belirlediği yüzde 3'lük yeni hedefin 1,5 puan üstünde. Rutte, bu kadar hararetle savunduğu Avrupa mali anlaşmasına uyum sağlamak için ulusal bütçeden, daha önce

planlanan kesintilerin ötesinde, 15 milyar Avroluk ek kesinti yapmak zorunda kalacak. Bütün analistler, işverenler ve sendikalar derhal uyarıda bulundu: Kamu harcamalarında yeni kesintiler yapmak, ülkeyi uzun bir ekonomik resesyon dönemine itebilirdi. Lideri olduğu Özgürlük Partisi Rutte'nin koalisyon hükümetini destekleyen Wilders, Avrupa kurallarını umursamadığını ve seçmenlerini epey kötü etkileyecek olan bütçe kesintilerini kabul etmeye niyetli olmadığını çoktan ilan etmiş durumda.

Peki öyleyse hükümet ne yapacak? Diğer Avrupa ülkelerini kabule zorladığı Avrupa kurallarına sıkı sıkıya bağlı kalıp Brüksel nezdindeki güvenilirliğini koruyabilir, fakat bunu yaparken Hollanda Parlamentosu'ndaki çoğunluğunu yitirebilir. Ya da yeni kuralları esnek bir şekilde yorumlaması yönünde ülke içinden gelen çağrılara kulak vererek, diğer Avrupa ülkeleri tarafından dürüst ve güvenilir olmamakla suçlanma riskine girebilir. Rutte'nin, kapalı kapılar ardında gelecek yılın bütçesine dair bir anlaşmaya varmak ve hem kabinesini hem Hollanda ekonomisini kurtaracak bir siyasi Ali Cengiz numarası sergilemek için birkaç haftası var.

Öte yandan, beş parlamento üyesinin kamuoyu karşısında giriştiği yarış, medyada geniş yer buluyor. Beşi de geçen hafta yüksek beklentileri karşılayamadığı ve partisini anketlerde daha radikal olan Sosyalist Parti'nin gerisine düşürdüğü gerekçesiyle istifa eden İşçi Partisi lideri Job Cohen'e en uygun halef olacağı iddiasında. İşçi Partisi üyeleri, önümüzdeki iki hafta zarfında ülkenin dört bir tarafında yapılacak tartışmalarda beş adayla da tanışma şansı bulacak ve ardından üyelerden parti içinde düzenlenecek referandumda oylarını kullanmaları istenecek. Sonuç, 16 Mart'ta belli olacak.

Beş adaydan biri, 1968'de Şarkışla'da doğduktan sonra 1970'te Hollanda'ya göçen Nebahat Albayrak. Albayrak, yıllardır en göz önünde ve en başarılı Türk kökenli Hollandalı siyasetçi. 1998-2007 yılları arasında parlamento üyeliği yaptı, ardından son Balkenende kabinesinde Adalet'ten sorumlu devlet bakanı oldu. 2010'da İşçi Partisi listesinde Cohen'in ardından ikinci isimdi. Şimdi bir numara olmak için yarışmak istiyor. Anketler, iki erkek rakibinin daha şanslı durumda olduğunu gösteriyor, fakat uygulanan alengirli seçim sisteminden dolayı bazı analistler Albayrak'ın yarışı birinci bitirme şansının hiç de az olmadığı tahmininde bulunuyor. Zira üyelerden oy kullanırken, sadece favori parti liderlerini değil, ikinci ve üçüncü tercihlerini de belirtmeleri isteniyor. Albayrak, büyük ihtimalle ilk sıra oylarının çoğunluğunu almayacak, fakat bir sürü ikinci tercih oyu toplayacak. Bu da ona zaferi getirebilir, çünkü beş adayın olduğu düşünüldüğünde, herhangi bir adayın seçimin ilk turunda oyların yüzde 50'sinden fazlasını alma ihtimali zayıf.

Köklü partilerden birinin liderliğinde Hollandalı Türk bir kadını görmek, bugünlerde sık sık Hollanda ile ilişkilendirilen yükselen İslamofobi dalgasına memnuniyet verici bir cevap olacaktır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sırbistan'ın adaylık statüsü Türkiye için iyi haber

Joost Lagendijk 2012.03.07

Balkanlar dışında pek fazla dikkat çekmedi, fakat geçen hafta Avrupa Konseyi, Sırbistan'a aday ülke statüsü vermeyi kabul etti.

Böylece Sırbistan AB üyeliği yolculuğuna başlayan beşinci eski Yugoslav cumhuriyeti oldu. Slovenya 2004'te AB'ye katılmıştı; geçen yıl aralık ayında Katılım Anlaşması'nı imzalayan Hırvatistan da muhtemelen 1 Temmuz 2013'te üye olacak. Diğer iki ülke, Makedonya ve Karadağ, mevcut pozisyonlarından (yani resmî adaylıktan),

daha zorlu olan sonraki aşamaya geçip müzakerelere başlamak için didiniyor. Makedonya 2005 gibi erken sayılabilecek bir tarihte adaylık statüsü elde etti, fakat komşu Yunanistan'la ülkenin ismi konusunda uzun zamandır devam eden ihtilaf nedeniyle üyelik müzakerelerine başlayamadı. Atina 'Makedonya' ismini kabul etmiyor, zira bunun Yunanistan'ın aynı ismi taşıyan parçası üzerinde hak iddiasına yol açacağını düşünüyor. Meseleyi çözmek için BM himayesinde yapılan görüşmeler her iki ülke için kabul edilebilir bir isim ortaya koymuş değil ve bu yüzden Yunanlılar Makedonya'nın AB üyeliği yoluna taş koymak için veto haklarını kullanmayı sürdürüyor.

Karadağ'a Aralık 2010'da adaylık statüsü tanındı; örgütlü suçla ve yolsuzlukla mücadelede müspet sonuçlar alması, yanı sıra temel hakları koruma ve yargı bağımsızlığı konularında sicilinin temiz görülmesi halinde haziranda AB ile üyelik müzakerelerine oturmasına yeşil ışık yakılması bekleniyor. Geçen hafta alınan kararın sonucunda şöyle bir manzara ortaya çıkıyor: AB şimdi müstakbel üyelik için iki ülkeyle (Türkiye ve İzlanda) müzakere ediyor, üç ülkeyi de (Makedonya, Karadağ ve Sırbistan) üyelik müzakerelerine başlama koşullarını yerine getirip getirmediikleri konusunda gözlüyor. Diğer üç potansiyel aday (Bosna-Hersek, Arnavutluk ve Kosova) hâlâ aday ülke sıfatıyla resmen tanınmayı bekliyor.

Türkiye ile AB arasındaki müzakerelerde ilerleme kaydedilmemesine ve Batı Balkan ülkelerinin en tafsilatlı aşamaya başlamak konusunda yaşadığı sorunlara bakıldığında, şu soru sorulabilir: Ne olmuş yani? Sırbistan'ın da sıraya girmesi gerçekten o kadar da önemli mi? Pek çok Türk AB'den çoktan umudu kesmiş durumda ve birçok Makedonyalı da benzer eğilimde. AB'nin bin dereden su getirmesinden ve çifte standart olarak algılanan tavırlarından rahatsızlık duyan halklara Sırp'ların da katılması herhangi bir fark yaratır mı?

Evet, yaratır. Bunun çeşitli sebepleri var. En önemli sebebi şu: Sırbistan'a dair alınan karar AB genişlemesinin sona erdiğini ve kapının kapandığını düşünen kuşkucuların ve karamsarların yanıldığını gösteriyor. Elbette yeni ülkeleri AB'ye katılmaya teşvik etmek şu an, bariz sebeplerle, çok popüler değil. Avrupa'nın kendi evi tam bir enkaz halindeyken ve mevcut sorunların üstesinden gelip kıtanın geniş kesimlerinde uzun süreli bir ekonomik resesyonu önlemek noktasında doğru reçetenin bulunup bulunmadığından kimse emin değilken, yoksul komşulara davetiye çıkarmanın ne âlemi var? Fakat Avrupalı liderler AB'nin uzun vadeli çıkarlarının farkında ve Batı Balkanlar'daki ülkeleri ilelebet dışarıda tutmanın zekice bir şey olmadığı sonucuna varmış durumdadır. Ve Makedonya ile Karadağ'a saygım sonsuz ama, bölgedeki kilit ülke Sırbistan. İstikrarlı, demokratik ve müreffeh bir Sırbistan olmaksızın, Avrupa'nın bu kesiminin, etrafındaki AB üyesi ülkeler ve bütün olarak birlik için sorunlar yaratmaya devam edecek bir kara deliğe dönüşme riski söz konusu.

Bir sonraki yazımda da anlatacağım gibi, Sırbistan'ın AB yolunda kalan tüm engelleri aşması uzun zaman alacak ve muazzam bir çabayı gerektirecek. Bu engellerin en netameli olanı, 2008'de bağımsızlığını ilan eden eski bölgesi Kosova ile ilişkileri. Sırbistan'a nihai üyelik umudunu vermekle AB tek taşla üç kuş vurmuş oluyor: Mayıs'ta düzenlenecek parlamento seçimlerinin arefesinde Devlet Başkanı Boris Tadić'in iktidardaki Demokratik Partisi'nin radikal Sırp milliyetçiler karşısındaki konumunu güçlendiriyor; bölgenin geri kalanına, bütün ertelemelemlere ve tereddütlere rağmen, kendini düşündüğü için bile olsa, Batı Balkanlar'ı hâlâ umursadığını gösteriyor; Hırvatistan'ın ufukta beliren üyeliği dışında son yıllarda dişe dokunur hiçbir ilerleme olmaması karşısında umutsuzluğa kapılmaya başlayan genişleme yanlılarına cesaret veriyor. Yani Sırbistan'ın adaylığı Türkiye için de iyi haber anlamına geliyor.

Sırbistan'ın Kosova konusunda taviz vermesi gerek (1)

Joost Lagendijk 2012.03.11

Avrupa Birliği, 1 Mart'ta Sırbistan'a, günün birinde AB üyeliğine varacak resmi adaylık statüsünü tanıma kararı aldı.

Önceki yazımda da belirttiğim gibi, bu karar yaklaşan parlamento seçimlerinde ülkenin geleceğine dair radikal milliyetçilerle mücadele eden Sırp demokratlar için iyi haber. Aynı zamanda Batı Balkanların geri kalanı için de hayırlı bir durum, zira Sırbistan bölgedeki kilit ülke; Sırlar AB üyeliği konusunda güçlü bir umuda sahip olursa, bundan uzun vadede komşuları da yarar sağlayacaktır. Son olarak söz konusu karar Türkiye için de dolaylı bir ilerleme anlamına geldi, zira Türkiye ile Avrupa'daki bazı kuşkucuların iddia ettiği gibi, daha fazla genişleme fikrinin ölmediğini açıkça gösterdi.

Bu, Sırbistan'ın kısa süre sonra AB üyesi olacağı, hatta üyeliğin Türkiye'den önce gerçekleşebileceği anlamına mı geliyor? Sanmıyorum. Sırbistan'ı, 1 Temmuz 2013'te büyük olasılıkla Slovenya'dan sonra AB üyeliğini elde eden ikinci eski Yugoslav cumhuriyeti olacak Hırvatistan'la kıyaslamak mümkün değil. Hırvatistan, üyelik müzakerelerine Türkiye ile aynı tarihte, 3 Ekim 2005'te başladı. Türkiye'de Zagreb'in AB müzakerelerindeki ilerlemesini, Ankara'nın bütün AB taleplerine uyum sağlama çabalarında gözlenen ağır gidişatı karşılaştırma gibi bir eğilim daima oldu. Daha ilk günden varılan sonuç şuydu: Onlar daha iyi yapıyor ve bu da bizim ayrımcılığa uğramamız anlamına geliyor.

Bu yorumu hep gayet aptalca buldum. Hırvatistan, Türkiye ile hiçbir şekilde kıyaslanamaz. Orası, mevcut veya müstakbel AB üyesi ülkelerle kuşatılmış, Avrupalı olduğuna kimsenin itiraz etmediği küçük bir ülke. Ekonomisini yeniden yapılandırmak, yolsuzluğun kökünü kurutmak ve hukukun üstünlüğünü düzgün şekilde tesis etmek konularında hâlâ sorunları var. Fakat bütün bunlar, Avrupa'nın gayet mahir olduğu ve nasıl halledileceğini iyi bildiği meselelerdir. Çözülebilirler veya kontrol altına alınabilirler. Bir kez yerine getirildiklerinde de Hırvatistan'ın üyeliği AB için "vaka-i adiyeden"dir.

Bildiğimiz gibi, Türkiye'nin üyeliği bir bütün olarak AB'nin geleceği açısından tamamen farklı meseleleri gündeme getiriyor: kimlik, iç dinamikler, nihai sınırlar ve jeopolitik. Türkiye katılırsa ve katıldığında, AB farklı bir teşekkül haline gelecek. Dahası, güçlü ve kalabalık ülkelerin katılımı, küçük ülkelerin hazmedilmesinden daima daha büyük sorun teşkil eder.

Çetrefilli olma düzeyinden bahsedersek Sırbistan, Hırvatistan ile Türkiye arasında bir yerlerde duruyor. Hacim ve coğrafya açısından elbette Hırvatistan'a daha yakın. Fakat Türkiye'ninkilerle kıyaslanabilecek bir sürü kilit siyasi meselesi var. Bunlardan en önemlisi, genel olarak Batı Balkanların, bilhassa Sırbistan ve Kosova'nın nihai sınırlarının geleceği.

Kosova, dört yıl önce bağımsızlığını ilan etti. 1999'dan önce Kosova, Sırbistan'ın, büyük ölçüde etnik Arnavutların yaşadığı bir parçasıydı. 1998 ve 1999 yıllarında Sırp lider Slobodan Miloseviç bölgede etnik temizlik yapmaya ve Kosovalıları öldürmeye veya sürmeye çalıştı. NATO müdahale etti ve Sırp yönetimini bölgeden kovdu. Ondan itibaren Kosova, Birleşmiş Milletler tarafından yönetildi. 2008'de Kosovalılar buna yeter dedi ve aralarında ABD, Türkiye ve AB üyesi 27 ülkenin 22'sinin de olduğu yaklaşık 90 ülke tarafından tanınan kendi devletlerini kurdu. Sırbistan, Kosova'yı tanımayacağını tekrar tekrar ilan etti ve bu da Kosovalılar ve AB ile pek çok sorun yaratıyor. Belgrad, Kosova'nın Sırbistan sınırına yakın kuzey kesiminde yaşayan Sırları desteklemeye devam ediyor. Kuzeydeki Sırp azınlık, Kosova'nın başkenti Priştina'nın ve Kosovalıların işleyen bir

devlet inşa etmesine yardımcı olmak için oluşturulmuş AB'ye bağlı sivil bir kuruluş olan EULEX'in hayatlarına her tür müdahalesine şiddetle direniyor.

Mart 2011'de AB, Sırbistan ve Kosova'yı, masaya oturup iki ülke arasındaki husumetin ve Sırbistan'ın Kosova'yı tanınamasının yol açtığı çok çeşitli pratik sorunları konuşmaya zorladı. Sırp, bu görüşmelerde ilerleme sağlanmadıkça aday ülke statüsünü unutmaları gerektiğini başından itibaren biliyordu. Geçen aralıkta AB, Almanya'nın bastırmasıyla, Sırp'ların yeterince işbirliği yapmadığına hükmetti ve Sırbistan'a kapıyı açmayı erteledi. 1 Mart'ta bir son dakika anlaşması yeşil ışığın yakılmasını sağladı, fakat yapısal sorunların büyük kısmı hâlâ çözölmüş değıl. Bir sonraki yazımda bu sorunları ve Türkiye'nin sorunların çözölməsi konusunda oynayabileceğı rolü ele alacağım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Öze dönüş

Joost Lagendijk 2012.03.18

Geçen hafta Ahmet Şık, Nedim Şener ve Oda TV davasında yargılanan iki gazeteci daha tahliye edildi; davanın haziranda yapılacak bir sonraki duruşmasını evlerinde bekleyebilecekler artık.

Türkiye'nin ziyadesiyle kutuplaşmış siyaset ve medya sahnesinde, bunun çeşitli sebeplerden dolayı memnuniyet verici bir gelişme olduğuna dair en azından belli düzeyde bir konsensüs olduğunu görmek güzeldi. Elbette en başta tahliye edilenler için memnuniyet vericiydi. Bir yıldan fazla süredir hapiste olmak bir insanlık trajedisi ve şükür ki son buldu. Birçok gözlemci, aynı durumda olan diğler tutukluların da çok geçmeden benzer muamele göreceğı beklentisi içinde. Bu da davaların karşıtları ve yandaşları arasında, zanlıların dava sürecinde yeterli sebep olmadıkça hapiste tutulmaması gerektiğine dair ortak bir bakış açısı olduğunu gösteriyor. Bundan da önemlisi, tahliyelerin hükümetin gündeme getirmeye hazırlandığı yasal değışikliklerin sonucu olduğu yönündeki değıerlendirme. Terörle Mücadele ve Ceza Kanunu'nda ağır eleştirilere konu olan bir dizi madde çok geçmeden değıştirilecek, böylece muğlak veya temelsiz iddialara dayanarak dava açılması zorlaştıılacak.

Bu tahliyelerin Türkiye için niye iyi haber olduğu konusunda bir başka sebebin üzerinde durmak isterim: Basın özgürlüğünü ve Ergenekon davasını dert eden herkesin meselenin özüne yeniden odaklanmasına imkân tanıyor.

Türkiye'de derin devletin icraatlarının soruşturulmasına geçmişte ve hâlâ destek veren birçok analist ve köşe yazarı, ilk günden beri, Şık ve Şener'in tutuklanmasının bütün Ergenekon davasının meşruiyetini zedeleyecek bir hata olduğunu savundu. Tutuklamalar, devam eden soruşturmaları sert eleştirilere maruz bıraktı. Eleştirenlerin başında da her daim davaya karşı çıkanlar vardı; onların iddiasına göre, Ergenekon davasının özünde, devletin içinde ve çevresindeki suç şebekelerinin temizlenmesi zorunluluğı değıl, AKP'nin ideolojik hasımlarına yönelik saldırısı vardı. Veli Küçük gibi şaibeli zanlılara veya diğler ultra milliyetçilere yaslanmak zorunda kalmak yerine, Şık ve Şener gibi kuşku duyulmayan gazetecilere atıfta bulunmak, bilgi sahibi olmayan yabancıları bu çarpıtılmış fikre ikna etmek bakımından çok daha kullanışlıydı. Şık ve Şener'in tutuklanması Ergenekon davasına karşı çıkanlar için bir nimetti ve bilhassa ülke dışında bunu tepe tepe kullandılar. Bir yıldan

bu yana uluslararası medyada Ergenekon davasına dair müspet bir yazı bulmak çok zor. Bu da hiç tesadüf değil.

Şık ve Şener'in hapisten çıkmasıyla birlikte, Ergenekon savcılarının, işlerinin son derece ciddi iddialarla meşgul olmak ve sağlam kanıtlara dayanmak olduğunu göstermelerinin zamanı geldi. Bu da bazı kilit şüpheliler hakkındaki davaları bu yıl sonuca bağlamak yönünde çaba göstermek demek. Bu çaba aynı zamanda, doksanlarda Güneydoğu'da gerçekleşen derin devlet bağlantılı çözülmemiş cinayetlere çok daha fazla eğilmeyi içermeli. Bu cinayetler, iz bırakmadan yok olan gerçek insanlarla ilgili. Bu trajik olayları inkâr etmek veya önemsizleştirmek imkânsız; bu yüzden soruşturmaların bu kısmıyla ilgili haberleri ve kanıtları manipüle etmek çok daha zor.

Bu da bizi Kürt meselesine getiriyor; tutuklu gazeteciler meselesinin odağında bu mesele de yer alıyor. Şık ve Şener'in hapse atılmasına bu kadar odaklanılması nedeniyle birçok insan şu an hapiste olan 100 gazetecinin 65 kadarının o veya bu şekilde PKK'nın terörist faaliyetlerine yardımcı olmak veya destek çıkmakla suçlanan Kürtler olduğunu unutmaya eğiliminde. Burada mesele AKP ve muhalifleri arasındaki ideolojik bir savaş değil. Hukukla ilgili eski bir sorun söz konusu: Yasalar öyle genel bir şekilde ifade ediliyor ki, kendileri herhangi bir şiddet eylemine hiç karışmamış olsa bile Kürt milliyetçi davasının sempatizanlarının ve destekçilerinin tutuklanmasının önü açılıyor. İçerdeki Kürt gazetecilerin aleyhindeki iddiaların birçoğu ikna edici kanıtlara ve herhangi bir makul şüpheye dayanmıyor; halbuki Avrupa Konseyi, bu iki noktanın gerekliliğini tekrar tekrar vurguluyor. Geri dönebileceğimizi umduğum diğer temel meselelerden biri de şu: Mevcut yetersiz yasal değişikliklerin ötesine geçilmesi ve Terörle Mücadele ve Ceza Kanunu'nda, Türkiye'deki ne yazık ki fazlasıyla alışılan tutuklama furyalarına temel oluşturan tartışmalı maddelerin tümüyle kaldırılması gerekiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye hakkında herkesin bilmesi gerekenler

Joost Lagendijk 2012.03.21

Bu köşede daha önce de yakınmıştım: Türkiye hakkında İngilizce yazılmış iyi genel tanıtım kitaplarının sayısı çok sınırlı.

Avrupa ve ABD'de Türkiye'nin artan öneminden bol bol söz edildiği bir dönemde, Türkiye'ye kolayca vâkıf olmak isteyen meraklı Avrupalılarla Amerikalıların okuyabileceği pek az kaynak olduğunu görmek şaşırtıcı. İnternette aradığınızda bir yığın makale bulabiliyorsunuz elbette ve Türkiye'nin iç veya dış politikasının belli veçhelerine dair uzmanlaşmış, akademik kitaplara yapılan atıflar gözünüzü korkutacak kadar çok. Fakat bugünün Türkiye'sini meraklı ziyaretçiler için okunabilir bir tarzda anlatan, çok pahalı veya hacimli de olmayan ulaşılabilir kitapların sayısı şaşırtıcı derecede az.

Benden sık sık tavsiye istiyorlar ve yakın zamana dek, hep üç klasikten birini öneriyordum: New York Times Gazetesi'nin İstanbul bürosunun eski şefi Stephen Kinzer'ın yazdığı "Crescent and Star" ("Hilal ve Yıldız"), Atatürk'ün hayatını yazan Andrew Mango'nun "The Turks Today" ("Bugünün Türkleri") veya yıllardır bu ülkede yaşayan en bilgili yabancı Türkiye gözlemcilerinden ikisi, Nicole ve Hugh Pope'un yakın dönemde tekrar gözden geçirip güncelleyerek yayınladığı "Turkey Unveiled" ("Çıplak Türkiye") kitabı.

Geçen yıldan bu yana her ikisi de Britanya'da yaşayan iki akademisyenin yazdığı iki alternatif daha var. Londra King's College'ta Savunma Çalışmaları Bölümü'nde öğretim üyesi olan Bill Park, "Modern Turkey" ("Modern Türkiye") adlı bir ders kitabı yazdı. Kitap küreselleşen dünyada çağdaş Türkiye'ye dair kapsamlı bir bakış sunuyor. Kitap, Gülen hareketine özel bir bölüm ayıran tek kaynak olma özelliği de taşıyor. Ve son olarak, Oxford St. Anthony's College'ın Avrupa Çalışmaları Merkezi'nde araştırma görevlisi olarak çalışan Kerem Ökten'in "Angry Nation" ("Öfkeli Ülke") kitabı yayınlandı. Kitap 1989'dan bugüne Türkiye'yi ele alıyor ve son yirmi yıldır gündeme hakim olan pek çok tartışmada net bir tutum sergiliyor.

Şimdi Türkiye'yi en iyi tanıtan kitaplar yarışmasında gayet güçlü bir aday daha var. Söz konusu güç, "Turkey: What Everyone Needs to Know" ("Türkiye: Herkesin Bilmesi Gerekenler") adlı bu kitabın yazarından (Andrew Finkel) ve yapısından kaynaklanıyor.

Sanırım çoğunuz Andrew Finkel'i tanıyorsunuz; Today's Zaman'da köşe yazıyordu. Türk televizyonlarındaki çeşitli programlara düzenli olarak katılıyor. Fakat hepsinin ötesinde, yirmi yılı aşkın bir süredir Türkiye'de yerleşik bir gazeteci olarak, The Economist ve New York Times gibi birçok önde gelen İngilizce gazete ve dergi için çalışıyor. Türkiye'yi içinden tecrübe eden biri; uzun zamandır burada yaşıyor, Türkçeyi konuşuyor ve başlıca aktörleri tanıyor. Okurları için en önemlisi de, mesajını nasıl aktaracağını iyi biliyor.

Finkel'in yaptığı şey, Türkiye hakkındaki temel hususları 50 soruda tercüme etmek. Bariz gerçekleri gündelik anekdotlarla ve ince bir mizahla birleştirerek bütün soruları o bildik tatlı üslubuyla cevaplıyor, böylece Türkiye hakkında daha fazlasını bilmek isteyen, fakat bağlantısız makaleler ve uzmanlaşmış akademik ciltler arasında debelenmeye niyeti olmayan ortalama Avrupalı veya Amerikalı için hem bilgilendirici hem davetkâr bir Türkiye resmi çiziyor. Sorular beş bölüm halinde düzenlenmiş; başıyla sonuna giriş ve netice konmuş, fakat okuyucunun şahsi ilgilerine bağlı olarak bir sorudan diğerine atlamasının önünde hiçbir engel yok. Bu bakımdan Finkel'in çalışması birinci sayfadan başlayarak ilerlemeniz gereken geleneksel tarzda bölümlenmiş bir kitaptan ziyade, küçük, kullanımı kolay bir referans kitabı.

Yazar her şeyi konu edebilmiş mi ve bütün cevapları aynı derecede ikna edici mi? Elbette hayır. Dönüşüm halindeki bu kadar büyük bir ülkenin tüm karmaşık meselelerini 200 sayfada ele almanız mümkün değil ve bazen insan yazarın niye şu konuya değil de bu konuya sayfa ayırdığını merak ediyor. Seçim kaçınılmaz olarak yazarın ilgilerini ve tercihlerini yansıtıyor. Bundan şikayet edilmemesi lazım, çünkü bu, kitabı sadece bir başka Türkiye tanımından daha fazlası kılıyor. Bu kitap, yazarın, belagatle anlattığı onca kusura rağmen çok sevdiği bir ülkenin özelliklerine daldığı kişisel bir rehber niteliği taşıyor. Türkiye'de bir yabancının eleştirel gözü ile bir yerlinin sevgi ve tutkusunu birleştirebilen pek az insan var. İşte Finkel onlardan biri. Pratik bir notla bitirelim: kitap Türkiye'de ancak Mayıs ayında raflarda olacak, fakat şu an Amazon'un ABD sitesinden sipariş etmek mümkün.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Prens ve Paşa

Joost Lagendijk 2012.03.25

Daha önce de söylediğim gibi, 2012 Türkiye-Hollanda ilişkilerinde özel bir yıl olacak. Dört asır önce, Mart 1612'de Hollanda Cumhuriyeti'nin Babı Ali'ye gönderdiği ilk büyükelçi İstanbul'a ulaştı. Birkaç ay sonra

Hollanda çok arzuladığı ticari ödünleri elde etti ve resmi ticaret ilişkileri gerçeğe dönüştü. Türk sultanının imzaladığı anlaşma, batılıların verdiği isimle, "kapitülasyon" diye biliniyor. Böylece Hollanda söz konusu imtiyazlardan yararlanan diğer üç seçilmiş ülkenin (Fransa, İngiltere ve Venedik) yanında yerini aldı.

Bu kapitülasyonlar, aynı fenomenin işin sonunda ilk imzacılar tarafından nasıl algılandığının klasik bir örneği haline gelecekti. Batılı güçler için anlaşmalar, cazip bir pazara erişimlerini düzenlemekte pratik birer araç olarak kalacaktı. 19. asırda ayakta kalmak için mücadele eden Osmanlılar içinse kapitülasyonlar, Avrupalıların imparatorluğun iç dinamiklerine müdahale etmesine imkan veren son derece sevimsiz tavizlere dönüşecekti. Türklerin ulusal belleğinde kapitülasyonlar, Avrupalıların Osmanlılara nasıl aşağılayıcı tavırla muamele ettiğinin bir örneği ve bir daha böyle muzır ilişkilere girilmemesi yönünde bir uyarıydı.

Lahey'deki Hollanda Ulusal Arşivleri, bu özel kutlama yılı vesilesiyle, Hollanda ile Osmanlı İmparatorluğu ve onun halefi Türkiye Cumhuriyeti arasındaki gelişen ilişkileri gözler önüne seren en önemli resmi belgeler için bir sergi düzenlemeye karar verdi ki, bu belgeler arasında orijinal kapitülasyonlar da var. "Prens ve Paşa" adındaki sergi, geçen hafta Türkiye'nin Hollanda Büyükelçisi Uğur Doğan tarafından açıldı. Serginin başlığı, o dönemde henüz yeni kurulmuş Hollanda Cumhuriyeti'nin lideri olan Turuncu Prens Maurice Nassau ile Hollanda'yı elçi göndermeye davet eden mektubu yazan Türk donanmasının amirali Halil Paşa'ya atıf yapıyor. Tarihçiler, bu çabada Prens'in rolünü küçümsemeye eğilimliken, Halil Paşa'nın önemli rol oynadığı konusunda hemfikir. Halil Paşa, Hollanda'nın baş ticari rakipleri olan Fransa ve Venedik'in baltalayıcı faaliyetlerine karşı yeni Hollanda elçisine yardım etmişti. Elbette Halil Paşa o dönemde Hollanda ile Osmanlı'nın ortak bir düşmanı (Habsburg hanedanlığı) olduğunu biliyordu, bu da Hollanda ile iyi geçinen davranışlarını kısmen açıklıyor.

Tarihi belgeler, anlaşmalar, diplomatik yazışmalar arasında dolaşırken, insan Osmanlı İmparatorluğu'nun ihtişamını fark ediyor. Kapitülasyonlar gerçek birer sanat eseri, hele de sultanın renkli arması. Her yeni sultan geldiğinde, kapitülasyonlar yeniden formüle edilmiş, bu sayede güzel ve süslü kaligrafileriyle cezbeden üç armanın birden keyfini çıkarıyorsunuz. 1680'den kalan sonuncusu, Türkiye'nin kapitülasyonları feshettiği 1914'e dek geçerliliğini korumuş.

Sergidekilerin geri kalanı, sonraki yüzyıllarda birbirinden ne kadar değişik konularla uğraşıldığını ortaya seriyor. Biri İzmir'deki Hollanda konsolosluğu çalışanlarına kendi tüketimleri için şarap üretme ayrıcalığı tanıyan bir kararname, bir diğeri ise 1899'da Lahey'de düzenlenen ve büyüyen pasifist hareketin, kabaran milliyetçi şiddet dalgasına karşı koymaya çalıştığı Birinci Barış Konferansı'na katılan Türk heyetinin güzel bir fotoğrafı.

Hollanda elçisi Visser'in 12 Kasım 1938'de yazdığı ve kendi dışişleri bakanına iki gün önce vefat eden Atatürk'ün Türkiye için niye bu kadar önemli olduğu ve Türk halkının Atatürk'e tüm yaptıkları için niye müteşekkik olması gerektiğini anlattığı mektuptan, kişisel olarak etkilendim. Mektup o dönemin karakteristiği olan sınırsız bir hayranlık ile dünyaya küstah bakış açısını birleştiriyor. Elçi Atatürk hakkında şöyle yazıyor: "Reformlarını tezcanlı bir enerji ve zaman zaman acımasız bir disiplinle başardı; halk bunu yakınmadan kabul etti, tıpkı bir çocuğun babasının yaptıklarını kabullenmesi gibi..."

Yüzyıllara yayılan Hollanda ile Türkiye arasındaki resmi etkileşimin daha pek çok hoş ve zaman zaman dikkate şayan örneği var. Bunlar, ilişkileri doğası gereği düşmanca göstermeye çalışan hem Hollanda hem de Türkiye'deki kolay hükümlere ve popüler önyargılara karşı yeni birer uyarı oluşturuyor. 400 yıllık Hollanda-Türkiye ilişkileri çerçevesinde bu sergi ve diğer pek çok faaliyetin, en azından iki halkı, ortak tarihlerinin, her iki taraftaki dar kafalı milliyetçilerin onları inandırmaya çalıştığından çok daha büyüleyici ve çok yönlü olduğuna dair bilgilendirmesini umalım.

Anayasa üzerinde uzlaşma

Joost Lagendijk 2012.03.28

Geçen hafta Türkiye İşadamları ve Sanayiciler Konfederasyonu (TUSKON), Avrupa Parlamentosu'ndaki Türkiye'nin Dostları Grubu'nun işbirliğiyle, Türkiye'de yeni anayasa için yürütülen çalışmaları ele alan bir konferans düzenledi.

Türkiye'deki anayasa tartışmasını Avrupalı bir kitlenin dikkatine sunmak açısından iyi bir fırsattı. Toplantıya katılım yüksek oldu ve parlamenterleri, ekiplerini ve diğer ilgili katılımcıları tartışmalı olan ana noktalar konusunda bilgilendirmeyi başardı.

İlk panelde, PKK'nın taktikleri ve politikalarına kuvvetle karşı çıkan iki tanınmış Kürt entelektüeli, Kemal Burkey ve Ümit Fırat yeni anayasadaki Kürt taleplerine odaklandı. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, temel meseleler anadilde eğitim ve belli düzeyde ademi merkezi idareydi. Mevcut Anayasa'daki 42. madde, herhangi bir eğitim veya öğretim kurumunda Türk vatandaşlarına anadil olarak Türkçeden başka bir dil öğretilmesini imkansız kılıyor. Burkey ve Fırat bu yasağı kaldırmak gerektiğini vurguladı ve görünüşe göre Türklerin çoğunluğunun da bu taleple ilgili artık hiçbir sorunu yok. Ankara merkezli MetroPOLL Stratejik ve Sosyal Araştırma Merkezi'nin düzenlediği son bir anket, cevap verenlerin yüzde 61,7'sinin çocuklara, Türkçeyi de öğrenmeleri şartıyla, anadillerinde eğitim verilmesi önerisini desteklediğini ortaya koydu. Elbette BDP destekçileri arasındaki destek en yüksek orandaydı, fakat AKP ve CHP seçmenlerinin çoğunluğu onlarla hemfikirdi. Hatta MHP seçmenlerinin yarısı dahi kamusal eğitim sisteminde Türkçe dışında dillerin kullanılmasının arzulanır olduğunu kabul ediyor görünüyordu.

Diğer Kürt talebine dair benzer bir anket düzenlemek ilginç olacaktır: halihazırda iplerin Ankara'nın elinde olduğu Türk devlet örgütlenmesini farklılaştırmak, böylece devleti bölgesel veya yerel düzeyde çok daha etkin ve demokratik hale getirebilmek. Tahminimce eski ayrılıkçılık korkuları hâlâ oldukça güçlü ve bu da, her tür ademi merkezi idare önerisini, bilhassa CHP ve MHP destekçileri arasında ziyadesiyle tartışmalı hale getirecek.

İkinci panelde Radikal Gazetesi'nin köşe yazarlarından Oral Çalışlar dinleyicileri çok yüksek beklentiler konusunda uyardı. Ona göre mevcut anayasadaki bütün sorunlu kısımları bir çırpıda tamamen silmek imkansız olacak. Çalışlar'ın beklentisi mevcut revizyon sürecinden nihai değil, geçici veya geçişsel bir anayasa çıkması yönünde. Bu değerlendirme kısmen yeni anayasanın hazırlanmasında tercih edilen yöntemden kaynaklanıyor: Anayasayı, bütün partilerin eşit temsil edildiği ve tüm kararların oybirliği ile alındığı bir Meclis komisyonu hazırlayacak.

Geçen hafta Brüksel'de düzenlenen panelin üçüncü ve son konusu bizatihi bu hazırlık süreciydi. Birçok katılımcı, panelistlerin bu prosedürün anlamlı bir netice doğuracağı beklentisinde olup olmadığını merak ediyordu. Hukuk Profesörü Levent Köker'in en iyimser panelist olduğu görüldü. Köker, dört parti için geri dönüş olmadığını ve bu yüzden hiçbirinin süreci bozan taraf gibi görülmek istemediğini savundu. Şahsen bilhassa MHP ve BDP'nin herhangi bir dişe dokunur revizyonda uzlaşabileceğine inanmakta hâlâ güçlük çekiyorum. MHP'li siyasetçiler, anadilde eğitim konusunda, seçmenlerinin yarısı kadar esnek görünüyor mu? BDP özerklik planlarının son derece sulandırılmış bir versiyonunu kabul edecek mi? Hepsinin ötesinde CHP, belli bir ideolojiyi savunmaması veya dayatmaması gereken bir anayasada Atatürk'e yönelik bütün atıfların çıkarılmasına razı olacak mı? İktidar partisi ilk ve orta okullarda zorunlu din eğitiminin ve sendika üyeleri ve faaliyetleri üzerindeki bütün kısıtlamaların kaldırılmasına hazır mı?

Bunlar önerilerin Meclis komisyonu tarafından oybirliği ile kabul edilmesinin önündeki engellerden sadece birkaçı. Tahminim şu: Her partinin bütün tartışmalı maddeleri veto hakkının olması mevcut hazırlıklara bitirici bir darbe indirecektir. Nihayetinde, AKP ve CHP'nin bu başarısızlığın ardından parçaları toplayacağını ve bu yılın bitiminde her ikisine o meşhur 'kırmızı çizgilerinden' bazılarını, bütün projeyi yok etmeksizin tutma imkanı veren revize edilmiş bir anayasada uzlaşacağını sanıyorum. Yani muhtemelen sonuçta Çalışlar'ın tahmin ettiği türde geçici bir anayasa ortaya çıkacak. Elbette Meclis Başkanı Çiçek ve meslektaşları, hepimizi yanıltıp Türkiye'nin siyaset tarihinde görülmemiş düzeyde bir uzlaşma isteği sergilemezlerse.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye, ikinci bir Tahran Deklarasyonu çıkarabilir mi? (1)

Joost Lagendijk 2012.04.01

Birkaç gün önce, Başbakan Erdoğan ile Dışişleri Bakanı Davutoğlu İran'ı ziyaret etti ve Tahran'daki tüm ilgili karar alıcılarla konuştu.

İlk bakışta, iki komşu arasında her şey yolunda görünüyor. Asırlardır süren, ilgi çekici bir işbirliği ve rekabet oyununu oynamaya alışkınlar. Davutoğlu, Türkiye ve İran arasındaki ilişkilerin "son derece iyi düzeyde" olduğundan dem vurdu ve Erdoğan, askerî olmamaya devam ettiği sürece Tahran'ın tartışmalı nükleer hedeflerine olan değişmez desteğini dile getirdi. Yine de yüzeyin altında, işler daha karmaşık ve pek de güllük gülistanlık değil. Türkiye ve İran, Suriye ve Irak konusunda, kibarca ifade edilecek olursa, aynı fikirde değiller ve her ikisi de tutumunu değiştirmeye niyetli değil. Ankara, tüm siyasi ve diplomatik ağırlığını Devlet Başkanı Esed'in karşısındaki anamuhalefet grubu olan Suriye Ulusal Konseyi'nin arkasına koydu. Tahran hâlâ Suriye liderini destekliyor, zira devrilmesinin İran'ın bölgedeki nüfuzunu ciddi biçimde sınırlandıracağını farkında. Türkiye, Irak'ta, Kürtlerin ve Sünnilerin azınlık haklarını destekleyerek ülkeyi bir arada tutmaya çalışırken, İran'ın Şii çoğunluğun yönetiminin devamını sağlamakta büyük çıkarı var. Son altı ayda daha şiddetli ve istikrarsız bir hal alan bu bölgesel güç oyunlarının en tepesinde, Türkiye'nin NATO füze savunma projesinin bir parçası olan radar üslerine ev sahipliği yapma yönündeki tercihi bulunuyor. İran, bu yeni sistemden dolayı içerlemiş durumda, çünkü Türkiye'nin inkârlarına rağmen kalkanın, İran'ın balistik füzelerinin Avrupa'ya ulaşmasını engelleme amaçlı olduğunu biliyor. Bu stratejik farklılıklar, çabucak ortadan kalkmayacak ve bazı yorumcuların Türkiye ve İran'ın bir 'soğuk barış' dönemine girmekte oldukları sonucuna varması boşuna değil.

Şaşırtıcı bir şekilde, İran'ın ziyadesiyle tartışmalı nükleer planları konusunda bir uzlaşma yolu bulmak, Türkiye'nin Tahran'ın güvenini bir parça tazelemesi için en iyi seçenek olabilir. İran ile P5+1 olarak ifade edilen, BM Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesi ve Almanya arasında yeni bir müzakere raundu büyük ihtimalle 13 Nisan'da gerçekleşecek. Bu makalenin yazıldığı anda, toplantı yerinin İstanbul olup olmayacağı henüz netleşmiş değil, ancak hem İran hem de Türkiye, bunun için bastırıyor. Müzakerelerin son raundu, Ocak 2011'de yine İstanbul'da gerçekleşmiş, ancak başarılı olmamıştı. Bu, P5'in bu kez farklı bir toplantı yeri seçmesine neden olabilir.

Yer neresi olursa olsun, dünya, büyük umutlar ve düşük beklentilerin karışımıyla bu müzakerelerden çıkacak sonucu bekliyor olacak. Bazı yorumcular, bilhassa İsrail ve ABD'dekiler, İran'ın nükleer tesislerine yönelik bir

İsrail saldırısını ancak İran tarafından gelecek tartışmasız bir iyi niyet jestinin önleyebileceğini belirtiyor. Diğerleri, ABD Başkanı Obama ve askerî şürekasının İsrail'in bölgesel bir savaşa yol açabilecek tek taraflı herhangi bir askerî eylemine şiddetle karşı olduklarını bildiklerinden daha az felaket tellallığı yapıyor. ABD, Ortadoğu'dan (Irak ve Afganistan) çekilme sürecinin tam ortasında ve bölgede yeni meşgaleleri önlemek için her şeyi yapacaktır. Washington'daki tüm ilgili aktörler, bir İsrail saldırısının tahayyül edilemez sonuçları olacağına, İran'ın programını ancak iki ya da üç yıl erteleyeceğine ve kesinlikle Tahran'ın nükleer güç olma niyetini pekiştireceğine ikna olmuş durumda.

ABD ve AB, İranlıları daha fazla şeffaflık ve nükleer programlarının uluslararası kontrol altına alınması taleplerini kabul etmeye zorlamak amacıyla ekonomik yaptırımlar üzerinden tüm kartlarını masaya yatırdı. AB, 1 Temmuz itibarıyla İran'ın Avrupa'ya petrol ihracatının durdurulacağını ilan etti ve ABD, çoktan benzer önlemleri uygulamaya koydu. Her ne kadar Ankara, bu girişimlerden muaf olmaya çabalıyorsa da, Obama yönetimi Türkiye'nin de İran'dan petrol ithalatını oldukça azaltması beklentisi içerisinde.

Tüm mevcut ve müstakbel sert yaptırımların bir araya gelerek İran ekonomisine zarar verdiği aşikâr, ama bunların İran liderliğinin fikirlerini değiştiremediği de ortada. Bu koşullar altında, 13 Nisan görüşmelerinden ne bekleyebiliriz? Daha spesifik olarak: Türkiye, Erdoğan'ın Brezilyalı meslektaş Lula ile birlikte, İranlılarla, Tahran Deklarasyonu adı verilen ve hâlâ çok sayıda uzman tarafından İran'ın nükleer programında yeni bir uzlaşma için başlangıç noktası olarak görülen anlaşmayı yapabildiği Mayıs 2010'daki başarıyı taçlandırabilecek mi? Tahran Deklarasyonu'nun tarihine dair daha fazlası bir sonraki yazımda yer alacak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye ikinci bir Tahran Deklarasyonu çıkarabilir mi? (2)

Joost Lagendijk 2012.04.04

Geçen pazar Suriye Halkının Dostları toplantısına ev sahipliği yapan İstanbul, kısa süre sonra dünyanın geri kalanı tarafından yakından takip edilen bir başka toplantıya sahne olacak.

13-14 Nisan tarihlerinde İran'ın nükleer faaliyetlerine karşı çıkan ülkeler, İslam Cumhuriyeti'yle masaya oturup, İran'ın nükleer programıyla ilgili bir uzlaşmaya varma noktasında ilerleme kaydedip kaydedemeyeceklerine bakacaklar.

Daha önceki yazımda da anlattığım gibi bu zirveyle ilgili beklentiler düşük. İran ve BM Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesi ile Almanya bugüne kadar hiçbir mesele üzerinde anlaşamadılar. Diğer yandan anlaşmaya varma baskısı da hiç bu kadar güçlü olmamıştı. Ekonomik yaptırımlar İran ekonomisini kötü etkilemeye başladı ve İsrail, İran'ın nükleer tesislerine saldırı seçeneğini gayet bariz bir biçimde masada tutuyor.

Türkiye, sadece bu toplantının ev sahibi değil. Geçmişte Başbakan Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Davutoğlu, Tahran'ı mantıklı talepler karşısında adım atmaya ikna etme kabiliyetlerini gösterdiler. Brezilyalı meslektaşlarıyla birlikte Mayıs 2010'da İran liderliğini Tahran Deklarasyonu'nu imzalamaya ikna ettiklerinde, kısa ömürlü de olsa, en parlak dönemlerini yaşadılar.

Bu belgenin önemini anlamak için Ekim 2009'a geri dönmemiz lazım. ABD Kongresi ve İsrail, diplomasiyi bırakıp İran'a karşı sakatlayıcı yaptırımları devreye sokma baskısını artırmasına rağmen, Obama yönetimi İranlılara bir nükleer takas anlaşması önermişti. İran, 1.200 kilo Düşük Düzeyde (yüzde 5) Zenginleştirilmiş Uranyumu'nu (DDZU) başka bir ülkeye (tercihen Rusya'ya) nakletmeye razı olduğu takdirde, 5 artı 1 ülkeleri bu materyali yüzde 20 oranında zenginleştirilmiş uranyum halinde yeniden işlemeye, tıbbi amaçlarla kullanılacak yakıt çubuklarına dönüştürmeye ve 12 ay içinde İran'a geri göndermeye söz veriyordu. Bu, bütün taraflar için bir kazan-kazan anlaşması gibi görünüyordu. ABD ve AB, İran DDZU'sunun yüzde 75'ini dışarıya göndereceği ve böylece uranyum artık İran tarafından nükleer silahlarda kullanılacak şekilde zenginleştirilemeyeceği için tatmin olacaktı. Obama, ayrıca nihai diplomatik çözüm için zaman kazanacaktı. İran büyük ihtiyaç duyduğu tıbbi izotopları alacak ve (tam bir kabul olmasa da) en azından uranyum zenginleştirme faaliyetleri tanınacaktı. Fakat iki tur görüşmelerin ardından müzakereler çöktü, çünkü temel bir güven eksikliği vardı.

ABD'deki önde gelen İran yorumcularından Trita Parsi, büyük övgüler alan yeni kitabı "Zarın Tek Seferlik Dönüşü"nde bu döneme ve takas anlaşmasının işlememesinin sebeplerine epey bir yer ayırıyor. Parsi, Amerikalı, İranlı, Brezilyalı ve Türk yetkililerle görüşmelerine dayanarak Brezilya ve Türkiye'nin Mayıs 2010'da aynı pazarlığı hayata geçirmek için gösterdiği çabaları da ayrıntılarıyla anlatıyor. İki ülke, Nisan 2010'da Obama'dan Washington'ın İran'la muhtemel bir anlaşmada kabul etmeye razı olacağı koşulları saydığı birer mektup aldıktan sonra ABD'ye yardım ettikleri izlenimine sahipti. Bu koşullar Ekim 2010'da önerilenlerden temelde farklı değildi. Bir ay sonra Mayıs 2010'da, Brezilya ve Türkiye, Amerika'nın parametreleri dahilinde kalarak, İran'a aynısını ortak Tahran Deklarasyonu'nda yapması için baskı uyguladı. ABD'nin uzlaşmayı Türkler ve Brezilyalılar için kurulmuş bir İran tuzağı diye niteleyip hemen ve gözü kapalı reddetmesiyle iki ülke de neye uğradığını şaşırды. Parsi'ye göre Amerikalılar, iki yükselen gücün anlaşmayı kotarabileceğine asla inanmamış ve bu arada tüm diplomatik enerjisini Ruslara ve Çinlilere BM Güvenlik Konseyi'nde İran'a yönelik daha sert yaptırımları kabul ettirmek için kullanmıştı.

Tahran Deklarasyonu'nu tekrarlanamaz ve tekrarlanmayacak eşsiz, fakat başarısız bir girişim olarak görme eğilimi var. Mayıs 2010'daki düzenlemenin iki yıl sonra aynen tekrar edilemeyeceğine ben de katılıyorum. O zamandan bu yana, İran'ın halen işlediği toplam DDZU miktarı ve sahip olduğu uranyum zenginleştirme kapasiteleri gibi değişen unsurlar var. Yine de birçok gözlemci, benzer bir anlaşmaya varmanın hâlâ mümkün olduğunu ve belki daha da önemlisi, İran'ın nükleer amaçlarıyla ilgili çok daha kapsamlı, bütün tarafları tatmin edecek bir anlaşma için gereken asgari güvenin yine de yaratılabileceğini düşünüyor. 13-14 Nisan'da Erdoğan ve Davutoğlu'nun Mayıs 2010 ruhunu diriltebilmesini ve bu kez ilgili bütün ülkelerin kabul edeceği yeni bir anlaşmanın yolunu döşeyebilmesini umalım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

1980 darbesinin Avrupa'daki uzun gölgesi

Joost Lagendijk 2012.04.08

Bu hafta siyaset yelpazesinin her tarafından birçok kişinin şu dile getirdiği bir düşünceye katılmamam mümkün değil:

1980 askerî darbesinin sorumlularından ikisi, emekli generaller Kenan Evren ve Tahsin Şahinkaya'ya açılan davanın başlaması, son derece büyük sembolik öneme sahip tarihî bir olay. Bu dava, ordu komutanlarının yaptıklarından dolayı asla hesap vermediği ve Türkiye devletinin de ordunun geçmişte yaptığı yanlışların kurbanları için adalet arama gücü ve niyetinin olmadığı bir dönemin sonunu işaret ediyor.

İyimser mizaçlı biri olarak, bu fırsatın sadece Eylül 1980'deki olaylara ve iki darbe tertipçisinin sorumluluklarına odaklanarak heba edilmemesini canı gönülden umut ediyorum. Bu dava, 1977'deki Kanlı Bir Mayıs ve yetmişlerin sonunda Alevileri hedef alan pogromlar gibi darbe öncesi mezalimleri de aydınlatmak için kullanılmalı; bu olaylar askerî darbenin zeminini hazırlamak için tezgâhlanmıştı.

Darbe öncesi, esnası ve sonrasındaki bütün dehşet verici olayların açığa çıkarılması, Eylül 1980'in zehirli mirasıyla nihayet başa çıkmak yönünde ilave bir güç de katmalı. TBMM'nin bu davanın müdahillerinden olmak için başvuruda bulunmasının, Türkiye için hâlâ pek çok sorun yaratan askerî anayasanın kalıntılarından kurtulmanın şimdi aynı Meclis'in üzerine düştüğünü anladığına dair bir işaret olduğunu umuyorum. Küçük parti hesaplarına girilerek bu şansı boşa harcamamalıdır.

Tam da darbenin yol açtığı hasarları tamir etme görevinin kendisi, hükümeti Kürt sorunu konusundaki politikalarını değiştirmeye ikna etmeli. Kürtlerin Türk devleti tarafından zorla asimilasyonu 1980'in çok öncesine dayanıyor. Fakat darbeden hemen sonra meşum Diyarbakır Cezaevi'ndeki Kürt aktivistlere karşı uygulanan zulüm ile radikal Kürt milliyetçilerinin dağlara çıkma tercihinin arasında doğrudan bir bağ var. Türkiye geçmiş hatalarını kabul etmek konusunda uzun bir yol kat etti, fakat siyasetçiler ayrımcılığa ve haksızlığa uğramışlık duygusunun şiddet veya gelişigüzel tutuklamalarla bastırılabilmesine hâlâ inandığı müddetçe sorun çözülmeyecek.

Bununla birlikte 1980 darbesinin uzun gölgesi sadece Türkiye'nin iç siyaset gündeminin üzerine düşmedi. On yıllar boyu askerî darbe Türkiye'ye yönelik dışarıdaki algıyı da şekillendirdi. 1980'ler ve 90'larda Avrupa'daki siyasi aktivistler kuşağının tamamı çirkin bir Türkiye imajıyla büyüdü: Ordunun hükmettiği ve solcuların, sendikacıların ve Kürtlerin Almanya, Hollanda ve diğer güvenli ülkelere sığınmak zorunda kaldığı bir ülkeydi onlar için Türkiye. Benim de Türkiye'yle ilk kişisel siyasi tanışmam, kendilerinin ve yoldaşlarının yaşadığı zulümleri anlatan siyasi mülteciler aracılığıyla olmuştu. Okuduklarım ve dinlediklerimden o kadar etkilenmişim ki, 1980'lerin sonunda Hollandalı turistleri Türkiye'ye gitmesinler diye ikna etmeye çalıştığımız tatil boykotunun örgütleyicilerinden biri oldum. Girişimimiz tam bir başarısızlığa uğradı, çünkü büyük tatil acenteleri Türkiye'ye seyahat organize etmenin pek çok avantajı olduğunu çoktan keşfetmişti ve birçok Avrupalı iki haftalık güneş ve ucuz eğlence karşılığında ahlaki itirazlarını geçici olarak unutmaya teşneydi.

Yirmi yıl boyu Türkiye, insan haklarına yönelik yaygın ihlallerin yaşandığı Avrupa ülkeleri listesinin tepesindeydi ve bu yüzden Avrupa solu Türkiye'nin AB ile bağlarını kuvvetlendirmek yönündeki tüm çabalarına kuvvetle karşı çıktı. Türkiye'nin sicilini savunanlar merkez-sağ, Hristiyan demokratlar ve muhafazakârlardı, çünkü gelişen ticarî ilişkilerin faydalarına ve Türkiye'yi Soğuk Savaş sırasında Batı'ya bağlı tutma ihtiyacına değer veriyorlardı. Onlar için insan hakları ikincil önemdeydi, Gümrük Birliği çok daha mühimdi.

Tarihin ironilerinden biri, Avrupa solu ile sağının, Türkiye yüzyıl biterken iyileşmeye başladığında taraf değiştirmesiydi. Türkiye hapishanelerde ve karakollarda sistematik işkence gibi bazı en vahim insan hakları ihlallerinden kurtulmayı başardığı için Sosyalistler ve Yeşiller, Türkiye'nin AB üyeliğine yönelik tutumlarını değiştirdi ve nihai üyeliğin güçlü savunucuları haline geldi. Birçok Muhafazakar da Sovyet tehdidi ortadan kalkınca ve onun yerini yeni bir düşman, yani İslam alınca düşüncesini değiştirdi; nasılsa Türkiye AB üyesi olmadan da ticaret patlama yapıyordu. Merkez sağdaki birçok insan için Türkiye'nin AB üyeliği artık bir seçenek değil. 1980 darbesinin feci etkilerinin nihayet aşılakta olduğu gerçeğine rağmen bu böyle.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Suriye'de askeri pervasızlığı engelleme sorumluluğu

Joost Lagendijk 2012.04.11

Bu yazıyı yazdığım saatlerde Kofi Annan'ın kotardığı Suriye ateşkes anlaşması işlemeyecek gibi görünüyor.

Baştan beri birçokları Esed'in ağır silahlarını ve birliklerini salı günü yerleşim yerlerinden çekmeye başlama sözünden kuşku duyuyordu; planın kilit unsurlarından biriydi bu. Birçok insan da Suriye yönetiminin BM'nin verdiği son tarihe uymayı, sadece isyanı kanla bastırma çabasına devam edebilmek için zaman kazanmak amacıyla kabul ettiğini hesaplıyordu. Esed'in isyancı gruplardan ısrarla, silahları ilk olarak indireceklerine dair yazılı güvence istediği (isyancılar bunu kesin bir dille reddetti) hafta sonunun ardından durum daha da umutsuz görünmeye başladı.

Bundan sonra ne olacak? Türkiye Dışişleri Bakan Yardımcısı Naci Kuru açık sözlülükle Annan planının kadük olduğunu ve bittiğini açıkladı. Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu da Çin ziyaretini yarıda kesip sonraki adımları hazırlamak üzere Ankara'ya döndü. Zaman gazetesinin haberinde duyurduğu gibi, bu adımlar Türkiye'nin Suriye'ye askeri harekatını da içeriyor olabilir mi? Ankara gerçekten de Rusya ve Çin'in katliamı durdurmak için bir tür askeri misyona yetki verecek yeni bir BM tasarısına direnmekten vazgeçeceklerini mi umuyor? Ve eğer bu gerçekleşirse, Türkiye Suriye ile ikili anlaşmalardaki belli maddelere dayanıp, Suriye destekli PKK terörizmi tehdidini dizginlemek üzere Suriye topraklarındaki silahlı bir müdahaleyi meşrulaştıracak mı?

Bazı analistler ise Rusya ve Çin'in her tür müdahaleye itiraz etmeyi sürdüreceğini düşünüyor ve Türkiye'nin nihayetinde tek başına harekete geçmeye niyet etmesini pek inanılır bulmuyor. Bu kesim çok daha mütevazı bir senaryo üzerinde duruyor: ABD ve Avrupa meselenin liderliğini üstlenmeleri konusunda Türkiye ve Arap Birliği'ni sıkıştırmayı sürdürecektir (her iki taraf da buna askeri müdahaleyle değil, yeni bir diplomatik atakla karşılık verecek), BM yaptırım gücü olmayan yeni bir plan ortaya koyacak ve Esed rejimi de Rusya'dan yeterince baskı gördüğü takdirde kısa ateşkesler gibi bazı taleplere razı olacak. Bu arada öldürmeler sürüp gidecek.

Kuşkucular haklıysa ve kısa süre içinde hiçbir şey olmazsa, askeri müdahale çağrıları olsa olsa daha da artacaktır. Türkiye'de ve başka yerlerde, güvenli bölgeler ve insani yardım koridorları oluşturmak için silahlı eyleme geçilmesini veya Esed'in birliklerinin bombalanmasını destekleyen birçokları bu isteklerini, BM Genel Kurulu'nun 2005'te oybirliği ile desteklediği Koruma Sorumluluğu (R2P) denen doktrine dayandırıyor. Bu ilkelere göre, barışçı yolların yetmediği görüldüğünde, mezalimleri durdurmak için askeri harekat seçeneği düşünülmeli. 2011'de Libya'da, ben de dahil birçok insan, Bingazi'de katliam tehlikesinin bertaraf edilmesi için R2P kavramının hayata geçirilmesini destekledi. Fakat Suriye meselesi son on yılda R2P tartışmasından doğan kriterlere uyuyor mu?

Kanada'nın Ottawa Üniversitesi'nde uluslararası ilişkiler profesörü olan Roland Paris, R2P ile ilgili son makalesinde son derece münasip bir tez ortaya attı. Paris'e göre, R2P'nin odağındaki önemli, sağduyulu bir uyarı, doktrinin hem yandaşları hem karşıtları tarafından sık sık unutuluyordu: "R2P askeri müdahale için otomatik bir müsaade değildir. Üzerinde düşünülen her silahlı eylem haklı, zaruri, oranlı olmalı - ve şerden çok

hayra vesile olacağı görülmelidir." R2P doktrininin baş mimarlarından, eski Avustralya Dışışleri Bakanı Gareth Evans da geçenlerde aynı noktayı vurguladı. Evans'ın "Suriyelileri Kurtarmak" adlı, tümüyle katıldığım makalesinden bir alıntı yapmak isterim: "Suriye'de militarizasyonun daha da ileri gitmesi halihazırda ülke dahilinde kalan bir iç savaşı, can kaybının çok daha büyük ölçekte olacağı topyekün bir savaşa dönüştürme riski taşıyor. Suriye ordusu ve hükümet destekli milisler güçlü ve sıkı direneceklerdir. Suriye'deki mezhepsel ayrımlar derin ve muhalefetin uyumuna veya demokratik ve insan haklarıyla ilgili referanslarına pek az uluslararası güven söz konusu. Suriye'deki çatışma bütün bölgeyi tetikleyebilir. (...) Tüm askeri seçeneklerin ters tepecek gibi görüldüğü bir ortamda, Suriye'nin topyekün kaosa sürüklenmesini önlemek için tek şans, Annan'ın siyasi arabuluculuğu. Bu çabanın dile getirilmeyen önermesi şu: rejim dahilinde, rota değiştirmek için yeterince üst düzey yetkili ikna edilebilir, en çok anlaşmazlık yaratan şahsiyetlerin güvenle ülkeden ayrılması sağlanabilir ve böylece istikrarın tesis edileceği ve reformun başlayacağı bir ortam yaratılabilir.

Fakat bunun olması için Rusya'nın nüfuzunu bugüne kadar olduğundan çok daha yapıcı şekilde kullanması gerekiyor. Suriye halkı açısından kabul etmesi kolay bir ilerleme sayılmaz, fakat ne yazık ki şu an başka çare görünmüyor."

Velhasıl her iki R2P destekçisinin mesajı gayet açık: R2P aynı zamanda askeri pervasızlığı da önleme sorumluluğu anlamına geliyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Annan'ın Suriye planı ortadaki tek seçenek

Joost Lagendijk 2012.04.15

Esad rejiminin mezalimlerini görüp binlerce Suriye vatandaşının öldürülmesi karşısında dehşete kapılan hatırı sayılır miktarda Türk ve yabancı yorumcu, artık buna dayanamadıklarını açıkça dile getiriyor.

Hükümetlerinden katliamları durdurmak için ne gerekiyorsa yapmasını, hatta lüzum halinde askerî müdahalede bulunmasını istiyorlar. Bu gazetede de saygın meslektaşlarım silahlı müdahale lehinde yazılar yazdılar. Başka bir seçeneğin etkili olacağına inanmıyorlar ve Kofi Annan önderliğindeki BM ve Arap Birliği girişimlerine başından beri hiç güvenmiyorlardı. Hatta bazı şüpheciler önerilen ateşkesin Suriye diktatörlüğünün değirmenine su taşımaktan başka işe yaramayacağını söyleyecek kadar ileri gitti. Dahası, Annan planına karşı çıkanların pek çoğu planın ne olursa olsun işlemeyeceği kanısındaydı.

Katliamı durdurmanın tek yolunun Suriye'ye askerî müdahale olduğunu iddia edenlere niye hiç katılmadığımı izah etmek isterim. Elbette, Rusya ve Çin'in daha sert BM karar tasarılarına destek vermemesinden kaynaklanan rahatsızlığı tümüyle anlıyorum. Ve evet, korkunç olaylara tanıklık edip onları bir an önce durduramamanın ahlaki ikilemini ben de yaşadım. Bosna, Kosova ve Libya gibi daha önceki vakalarda silahlı müdahaleden yana oldum. Fakat Suriye özelinde, daha fazla kan akmasını önlemenin yegane yolunun diplomasi olduğuna inanıyorum.

Century Vakfı'nda uzman ve program yetkilisi olan Michael Wahid Hanna, Middle East Channel ve Foreign Policy dergisinin blogunda eden diplomatik çaba lehindeki tüm argümanları sıraladı. Hanna gibi ben de

mevcut planın başarısız olabileceğinin farkındayım. Bu yazıyı yazarken Suriye ordusu ateşi büyük ölçüde kesti, fakat birliklerini ve ağır silahlarını kent merkezlerinden çekip başka yerlere konuşlandırmadı. Bütün çatışmalı şehirlerdeki durum hâlâ son derece kırılgan ve küçük olaylar bile yeni bir çatışma furcasının kıvılcımını çıkabilir. BM gözlemcilerinin vakit kaybetmeden Suriye'ye gönderilmesinden söz ediliyor, fakat dört başı mamur bir misyonun işe ne kadar hızlı koyulabileceği belli değil. Bu misyonun, birkaç ay önce ciddi bir başarısızlığa uğrayan Arap Birliği heyetinden daha başarılı olacağının da hiçbir garantisi yok.

Bütün bu belirsizliklere rağmen, Hanna bu tür bir diplomasiin mesafe kat edilebilecek tek yol olduğunu savunuyor. Nedeni basit: başka alternatif yok. Birincisi, hiçbir ülke veya ittifak Suriye'ye asker göndermek istemiyor. Aksi yöndeki düşünceler Suriye muhalefeti ve destekçileri arasında yanılsamalar yaratıyor. İkincisi, pek şansı olmayan böyle bir müdahale çok büyük ihtimalle sivil kayıpların artmasına yol açacak. Esad rejimi ayakta kalmak için elinden geleni ardına koymayacak ve Rusya, İran ve Irak'ın yanı sıra Suriye halkının Esad sonrası dönemden ciddi korku duyan hatırı sayılır bir bölümünün desteğini alacak. Sonuç bir iç savaş olacak; Arap Sünni ülkelerin arka çıktığı kötü örgütlenmiş ve bölük pörçük muhalefet böyle bir savaşta mezhep temelinde intikam cinayetlerini durduracak konumda değil. Bu Suriye için en kötü durum senaryosu olacaktır.

Hanna, onca keskin söylemine rağmen Türkiye'nin Suriye'ye tek taraflı bir askerî müdahaleyi tercih edeceğine de inanmıyor. Haklı olduğunu tüm kalbimle umut ederim. Şahsen Başbakan Erdoğan'ın geçen hafta NATO anlaşmasının 5. maddesine atıfta bulunmasının (bu madde bir NATO üyesine yönelik saldırıyı tüm İttifak üyelerine yapılmış sayıyor) hata olduğunu düşünüyorum. Evet, Suriye askerleri Türkiye topraklarına ateş açtı ve bu kınanmalı. Fakat NATO'nun askerî karşılık verme ihtimalini gündeme getirmek aşırıya gitmek oldu. NATO'nun bir noktada müdahale etmek isteyeceğine dair yanılsamanın sürmesine yol açtı, ki NATO'nun kesinlikle böyle bir niyeti yok. Hepsinden önemlisi, Türk hükümetinin de artık diplomatik çözümlere inanmadığı ve yukarıda söze edilen sebeplerle kalkışmaması gereken bir askerî müdahaleye hazırlandığı izlenimi yarattı.

Türk muhalefet partileri hükümetin savaştan dem vurmasına şiddetli tepki verdi. Sarf ettikleri bazı sözler yerindeydi. Peki Türkiye'nin Suriye politikası hakkında Meclis'te niye doğru düzgün bir tartışma yapılmıyor? Hükümet niye İran ve Rusya ile iyi olduğu söylenen ilişkilerini kullanıp, onlarla BM-Arap Birliği girişimine daha yapıcı yaklaşımları ve Annan planının altı maddesinin hepsini uygulama sözünü tutması için Esad'a baskı yapmaları konusunda konuşmuyor? Türk hükümetine tavsiyem şu: Suriye'yle savaştan söz etmeyi bırakın ve Annan planının işlenmesi için çaba gösterin, çünkü ortada başka seçenek yok.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tacir ve vaiz

Joost Lagendijk 2012.04.18

Cumhurbaşkanı Gül, bu hafta Hollanda'ya üç günlük resmi ziyaret düzenliyor.

Bu ziyaret, Türk-Hollanda ilişkilerinin 400. yılı kutlamalarının asıl başlangıcı olarak değerlendiriliyor. Sakıp Sabancı Müzesi'ndeki büyük Rembrandt sergisi gibi bazı etkinlikler çoktan başladı. Gül'ün gezisi sayesinde de

Hollanda halkının çoğunluğunun dikkati bu özel yıla yöneldi. Hollanda ana akım gazetelerinin tamamı Cumhurbaşkanı ile mülakat yayımladı ve ana akım televizyon haber bültenleri de Gül ile konuştu. Eminim ki, bu hafta boyunca Gül'ün ülkenin çeşitli bölgelerine ziyareti de geniş çaplı haberlere konu olacaktır.

Gül'ün durak yerlerinden biri olan Floriade adındaki, 10 yılda bir düzenlenen uluslararası çiçek sergisi, siyasi açıdan da ilgiye değer. Laleyi ülkenin baş simgesi olarak markalaştırma konusunda kimin daha başarılı olduğuna dair Hollanda-Türkiye rekabetinden ötürü değil. Floriade, bu yıl ülkenin güneyindeki Venlo'da düzenleniyor, yani lideri olduğu Özgürlük Partisi ile mevcut merkez sağ hükümeti destekleyen aşırı sağcı popülist Geert Wilders'in memleketinde. Wilders, İslam karşıtı pervasız beyanları ve Türkiye'nin AB üyeliğine kuvvetli direnişi ile tanınıyor. Kendisi birkaç ay önce Hollanda hükümetine Cumhurbaşkanı Gül'ün ziyaretinin toptan iptal edilmesi çağrısı yaptı, zira uyumsuz siyasetçiye göre kutlayacak bir şey yok ve Türkiye hızla İslamcı köktendinci bir ülke haline geliyor. Malum sebeplerden Hollanda Başbakanı Rutte, bu provokatör talebe boyun eğmedi. Cumhurbaşkanı Gül, perşembe günü Venlo'da olacak ve pek çok gözlemci, Wilders'in bunu fırsat bilip bir kez daha Türk olan her şeye şiddetle karşı olduğunu gösterip göstermeyeceğini merak ediyor. Gazete mülakatlarının çoğunda Gül'e, Wilders ve onun Türkiye hakkındaki görüşlerine dair soru yöneltildi. Eski dışişleri bakanı, verdiği karşılıklarla siyasi ferasetle cazibeyi kaynaştırmakta ne kadar becerikli olduğunu gösterdi. Wilders'in Türkiye ile ilgili tartışmalı görüşlerini bildiğini ve kendisinin kesinlikle aynı fikirde olmamasının kimseyi şaşırtmaması gerektiğini söyledi. Aynı zamanda bir demokraside farklı görüşlerin siyasetin ayrılmaz parçası olduğunu, Wilders'in Türkiye'yi ziyaretinin memnuniyetle karşılanacağını, böylelikle aşırı yargılarının ne kadar yanlış olduğunu kendi gözleriyle göreceğini vurguladı. Gül, bir çırpıda, kendini, tartışmakla ilgilenmeyip sadece taciz ve kabadayılık etmek isteyen Wilders'in tersine diyaloga açık bir kişi olarak konumlandırdı.

Gül'ün misyonunun ve 400 yılın kutlanmasının merkezinde, iki ülke arasındaki ilişkilerin geçmiş, bugün ve geleceğinde ticaretin önemi yatıyor. Bu da Hollandalıların klasik özimgesiyle gayet uyumlu. Zira Hollandalılar kendilerini, dünyanın geri kalanına demokrasi ve insan hakları konularında nasıl davranmaları gerektiğini düzenli olarak söylemekten çekinmeyen asırlık bir ticaret ulusu olarak görmekten hoşlanırlar. Kısacası: Tacir ve vaiz.

Bu iki özalgı arasında her daim bir gerilim olageldi. Geçmişte iş alemi, Hollanda Solu'nu çok fazla ahlak dersi verirken Hollanda şirketlerinin yurtdışındaki şanslarına zarar vermekle suçladı. Bu ülkelerden biri olan Çin'de insan hakları hâlâ büyük sorun, ama Hollanda firmaları da hırslarının dizginlenmesinden hoşlanmıyor. Bu hafta ilginç bir rol değişimine tanıklık edebiliriz. ING Bankası'nın raporuna göre, gelecek birkaç yılda Hollanda, Türkiye'ye 4 milyar Avro'luk ihracat fırsatını kaçırarak, zira Hollandalı girişimciler Türkiye'yi yanlış anlıyor. Onların izlenimi Türkiye'de iş yapmanın hâlâ çok zor olduğu yönünde. ING Bankası ise son dönemde Türkiye'de bir şirket kurulmasını son derece kolaylaştıran pek çok değişim meydana geldiğini vurguluyor. Doğru düzgün bilgi eksikliğinden ötürü, bu hikâyenin kaçırılan fırsatlardan öte vecheleri var. İş aleminin çekingenliği, Hollandalı merkez sağ siyasilerin Türkiye ve AB'ye girme şansı ile ilgili artan şüpheciliğini yansıtıyor. Wilders'in Türkiye'yi tacizi, hükümetteki Hristiyan Demokratlar ile muhafazakâr Liberaller üzerinde tesirli. Son birkaç yıldır Türkiye, sağ kanattan giderek artan sayıda uzman tarafından artık fırsat değil de sorun ve tehdit olarak algılanıyor.

ING'nin uyarısı, popülist seslerin Hollanda'nın ticari ilişkilerini olumsuz etkilemeye başladığı Türkiye ile ilgili tartışmaya zamanında bir müdahale. Anlaşılan, tacirin canına o kadar tak etmiş ki, artık popülist vaiz ile müritlerine gölge etmeyin diyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeni Fransa cumhurbaşkanına var mısınız?

Joost Lagendijk 2012.04.22

Fransız anketlerinin hepsi tümüyle yanılmadıysa, bu hafta sonu, görevdeki Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy için sonun başlangıcı olacak.

Sarkozy, baş rakibi, Sosyalist aday François Hollande ile birlikte pazar günkü ilk turu büyük ihtimalle geçmeyi başaracak olsa da, ikisi arasındaki oy farkı son haftalarda giderek büyüyor. Sarkozy'nin 6 Mayıs'ta Hollande'ı yenerek ikinci turu kazanacağına işaret eden tek bir anket bile yok.

Sarkozy'nin yaklaşan yenilgisinin nedenleri çok açık: Ekonomi ve kendi kişiliği. Sarkozy, 2007'de iktidara geldiğinden beri vaatlerinin pek çoğunu yerine getiremedi. İşsizlik ve ulusal borç tırmanırken ticaret dengesi negatife döndü. Sarkozy, merkez sağcı Almanya Başbakanı Angela Merkel ile birlikte Avro'nun kurtarılmasında pek aktifti, ama Fransız vatandaşlarının çoğunun izlenimi, Merkel'in emirleri verdiği, Sarkozy'nin de ona uymak zorunda kaldığı yönündeydi. Avrupa'nın en önemli iki lideri arasında Sarkozy kısaltmasıyla simgeleşen ittifaka kampanya boyunca gitgide daha az vurgu yapılır oldu, zira Sarkozy'nin stratejistleri, şovenist Fransız seçmenlerin Alman liderliğini hoş karşılamadığını keşfetti.

Ama Sarkozy'nin kötü performansı, sadece başarısız politikalar ve stratejik hatalarla açıklanamaz. En basitinden, Fransızların çoğu kendisinden hoşlanmıyor. Özellikle başkanlığının ilk yıllarındaki bazı görgüsüz davranışlarıyla şoke oldular, hiperaktifliğinden, bir konudan diğerine atlamasından, geride kafası karışan ve idrakte zorlanan çok sayıda kişi bırakmasından usandılar. Hollande'ın anketlerde bu kadar iyi gitmesi tesadüf değil, zira kendisi Sarkozy'nin mükemmel zıddı. Donuk, karizmatik sayılmaz, gelecekle ilgili planlarının çoğunda muğlak. Ama Fransız seçmenlerinin çoğunun 2012'de görmek istediği tam da bu. Durgun ekonomi için halkın istemediği reformları da içeren hırslı bir gündemi olan sinirli Bay Hızlı'ya karşı, Fransa'yı küreselleşmenin olumsuz etkilerinden korumayı vaat eden, efendiden, biraz eski moda Bay Normal. Dolayısıyla bahisler Fransa'nın yeni cumhurbaşkanının François Hollande olacağı yönünde. Bu Türkiye için önemli mi? Malum sebeplerden, evet.

Sarkozy'nin Türkiye karşıtı şovuna 2007'den beri hep birlikte tanık olduk. Fransa Cumhurbaşkanı için Türkiye'yi taciz etmek, sağ kanat oyları çekmenin kolay bir yolu olmaktan ibaret değildi. Sarkozy, Türkiye'nin Avrupa'daki yerine karşı derin bir ideolojik nefret besliyor. Pek çok diplomatın ve büyük Fransız şirketlerinin CEO'larının tam tersi tavsiyelerine karşın, arada bir Türkiye'ye tekme savurmadan duramıyordu. Sarkozy, Fransa'yı ,Türkiye'nin AB üyeliğinin en açık sözlü tenkitçilerinden birine çevirdi ve şu an için üyelik müzakerelerinin batağa saplanmasının sebeplerinden biri de kesinlikle bu.

Kimse Hollande'dan aynı şekilde davranmasını beklemiyor. Sosyalist aday, Türkiye'yi önemli bir konu başlığı yapmadığı seçim kampanyası boyunca uzun süredir savunduğu temkinli yaklaşımını devam ettirdi. Halihazırda Türkiye'nin ilgili AB kriterlerini karşılayamadığını, dolayısıyla gelecek beş yılda AB üyeliğine hazır olamayacağını söyledi. Aynı fikirde olursunuz ya da olmazsınız, ama burada önemli olan husus, Sarkozy ve diğer Türkiye karşıtı fundamentalistlerden aşına olduğumuz savlara başvurmaması. Hollande, Türkiye'nin Avrupalı olmadığını, dolayısıyla da asla AB'ye katılamayacağını iddia etmedi. Sadece henüz hazır olmadığını söyledi.

Geriy e bakarsak, Hollande'ın Türkiye'nin AB üyeliği konusunda hiçbir zaman fazla açık sözlü olmadığını görürüz. Hiçbir zaman kararlılıkla desteklemediği gibi hiçbir zaman kuvvetle karşı da çıkmadı. Türkiye'yi en çok eleştirdiği nokta, daima, Ermeni soykırımı iddialarının Türkler tarafından inkâr edilmesi oldu. Hollande, Ermeni diasporasının görüşlerini her zaman tutkuyla savundu ve soykırım inkârının suç haline getirilmesinin gerisindeki itici güçlerden biri oldu. Kendisi yeni cumhurbaşkanı olursa, Türkiye'yi bu dosya özelinde sıkıntılı zamanlar bekliyor. Aynı zamanda kendisinin en yakın danışmanlarından biri ve dışışleri bakanı aday ı olan Pierre Moscovici, yeni Fransız hükümetinin Sarkozy'nin dondurduğu beş müzakere başlığından vetoyu kaldıracağına işaret etti. Bu, Türkiye-AB ilişkilerine yeni bir ivme kazandıracaktır. Kimse Hollande'ın cumhurbaşkanlığından mucizeler beklemiyor, ama Paris'ten Türkiye'ye yönelik fanatik tacizlerin durması ve yerini daha akılcı bir tutumun alması çok faydalı olacaktır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Abdullah Gül'ün intikam ı

Joost Lagendijk 2012.04.25

Geçen hafta Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Türkiye ile Hollanda arasındaki ticari ve diplomatik ilişkilerin 400. yılı kutlamalarını resmen başlatmak üzere Hollanda'yı ziyaret etti.

Ziyaret medyada geniş yer buldu ve birçok gözlemci tarafından başarılı olarak nitelendi. Hollanda hükümeti, yeni ekonomik ve diplomatik güç odağı olarak nitelenen Türkiye'ye saygısını göstermek için elinden geleni yaptı; kraliçe, Cumhurbaşkanı'yla günler geçirdi ve göz kamaştırıcı bir resmi ziyafet verdi. Her iki ülkeden iş insanları arasında pek çok yararlı bağlantı kurulduğundan da kuşku m yok.

Fakat üç günlük ziyaretin üzerinde her daim gezinen bir kara bulut da vardı: Başbakan Rutte'nin merkez sağ hükümetine dışarıdan destek veren aşırı sağcı Özgürlük Partisi'nin lideri Geert Wilders'in, Hollanda ile Türkiye arasındaki yakın ilişkilerine karşı yüksek sesle dile getirdiği itirazlar. Ziyaret öncesinde ve esnasında Wilders beklendiği gibi, Türk heyetini tenkitler ve hakaretlerle rahatsız etmek, hem Türk misafirlerin hem Hollandalı ev sahiplerinin keyfini kaçırarak bir ortam yaratmak için elinden geleni ardına koymadı.

Asıl sürprizler ise Cumhurbaşkanı Gül, ülkenin en güneyindeki Limburg bölgesini ziyaret ettikten sonra perşembe günü Hollanda'dan ayrılırken başladı. Bu ziyaret sırasında kraliçe ve Cumhurbaşkanı, Muhafazakâr Liberal Parti (VVD), Hristiyan Demokratlar ve Özgürlük Partisi'nden oluşan bölgesel yönetimle bir araya geldi. Wilders'in partisinin iki temsilcisi sonunda akşam yemeğine katılmaya karar verdi, halbuki ilk başta Cumhurbaşkanı Gül'ün bulunmasını gerekçe gösterip katılmayacaklarını söylemişlerdi. Bu ikircikli tutum, diğer partilere mensup mesai daşlarını çileden çıkardı ve Özgürlük Partisi içinde de hararetli tartışmalara yol açtı. Bir gün sonra, cuma günü, Limburg'daki Hristiyan Demokratlar birdenbire, Wilders'in bölgedeki temsilcilerinin bu tür ayak oyunlarından bıktıklarını açıkladı. Bu saçma sapan tavırlarıyla Limburg'un imajına zarar vermiş ve Türkiye'den gelen ziyaretçileri gücendirmişlerdi. Böylece daha fazla gürültü koparmadan Özgürlük Partisi, popülistlerin temsil edildiği tek bölgesel hükümetten atıldı.

Bir gün sonra bu iktidara veda süreci vites büyüttü ve Wilders, beklenmedik şekilde, Avrupa'nın bütçe açığı standartlarını karşılayacak bütçe kesintilerini formüle etmeyi amaçlayan müzakerelerden çekildi. Bu, iktidardaki koalisyonun parlamentodaki çoğunluğunu kaybetmesi anlamına geliyordu; pazartesi günü Başbakan Rutte, istifasını vermek zorunda kaldı. İki gün içinde Wilders hem ulusal hem bölgesel anlamda masadaki yerini kaybetmiş oldu.

Bu, Hollanda'da son derece karmaşık bir durum yarattı. Ya hazıranda ya da yaz tatilinden sonra, eylülde erken seçimler kaçınılmaz. Fakat bu süreçte Hollanda'nın Brüksel'deki Avrupa Komisyonu'na 2013'te azami yüzde 3 bütçe açığının altında kalabilmek için hangi bütçe kesintilerini ve reformlarını yapmayı planladığını gösteren bir bütçe taslağını gecikmeden sunma mecburiyeti ortadan kalkmış olmayacak. İronik olan şu: Birkaç ay önce, AB'nin İtalya ve İspanya gibi zor durumdaki güney üyelerini düşünerek, bu son derece katı ve esnek olmayan Avrupa standartları için Almanya ile birlikte bastıran Hollanda'nın ta kendisiydi. Şimdi Hollandalılar, kendi kurdukları tuzağa düşme tehlikesiyle karşı karşıya. Parlamentoda seçimler yapılana ve yeni bir hükümet kurulana dek böyle bir öneriyi desteklemeye istekli bir çoğunluğun yokluğunda, makul bir 2013 bütçesi için gereken kriterleri nasıl karşılayacaksınız?

Gül'ün ziyaretine ve Hollanda'da geçirdiği günleri takip eden çarpıcı gelişmeler silsilesine geri dönelim. Hafta sonunda, Hollanda'daki bazı Wilders karşıtı köşe yazarları ve blogcular Wilders'in Türkiye Cumhurbaşkanı'na dair tahrikleri ile ikbalden düşüşü arasında bağlantı kurdu. Birçoğu Gül'ün ziyareti için müteşekkirdi; kısa süre sonra tekrar gelmesini umut ettiklerini, çünkü ziyaretinin siyasi etkisinden gayet memnun kaldıklarını ifade ettiler. Görünüşe göre, can düşmanının tek bir ziyareti Wilders için başa çıkılamaz sorunlar yaratmaya yetmişti. Bazıları da Türkiye'nin Wilders'in kariyeri üzerindeki zehirli etkisine atıfta bulundu. İlk olarak Wilders VVD'den 2004'te ayrılıp kendi partisini kurduğunda bunun sebebi, partinin Türkiye'nin AB üyeliğine destek veren tutumuna kuvvetle karşı çıkmasıydı. İkinci olarak Türkiye-Hollanda ilişkilerinin 400. yılı kutlamalarını karıştırma gayretleri tamamen ters tepti. Zarar gören Gül değil, Wilders'in kendisi oldu ve ağır yara aldı. Bazıları buna ilahi adalet diyecektir.

Nihayet, ünlü bir yorumcu, güçlü bir mizahi dille "Türklerle uğraşmaya gelmez" sonucuna varıyordu. Bunu yaptığınızda ne olduğunu görüyordunuz. Wilders'in düşüşüne, Abdullah Gül'ün nihai intikamı denebilirdi.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hollanda mucizesi

Joost Lagendijk 2012.04.29

Bir hafta önce Hollanda hükümeti, parlamentodaki çoğunluğunu kaybettiği için istifa etmek zorunda kaldı.

Başbakan Mark Rutte liderliğindeki koalisyon, Muhafazakâr liberaller ile Hristiyan Demokratlar'dan oluşuyor, fakat aşırı sağcı popülist Geert Wilders'in Özgürlük Partisi tarafından dışarıdan destekleniyordu. Wilders, geçen hafta, Hollanda'nın 2013'teki bütçe açığını Avrupa normlarına çekmek için gereken bütçe kesintilerini kabul etmediği için hükümetin ipini çekti.

Rutte hükümetinin düşüşü, sadece Hollanda'da değil, Avrupa'nın geri kalanında da alarm zilleri çaldırdı. Ülke içinde birçokları, eylüldeki erken seçimler öncesinde ülkenin aylarca siyasi felç yaşayacağından korkuyordu. Bu gelecek yıl için, Avro Bölgesi'ndeki krizin üstesinden gelmek amacıyla belirlenen katı standartları hayata geçirip geçirmede konusunda bütün AB ülkelerini dikkatle gözleyen Avrupa Komisyonu'nun kabul edebileceği bir bütçe sunmayı da imkânsızlaştıracaktı. Birçok analist, Hollanda'nın AAA olan harikulade kredi notunun derecelendirme kuruluşları tarafından düşürülebileceğinden endişe ediyordu.

Başta Brüksel ve Berlin olmak üzere, diğer Avrupa başkentlerinde de hükümetin düşmesi, Hollanda'nın Almanya Başbakanı Angela Merkel'le mali disiplin mecburiyeti konusundaki sıkı uyumundan uzaklaşabileceği spekülasyonlarına yol açtı. New York Times gazetesinin de yazdığı gibi: "Hollanda sürprizi, Fransa'daki cumhurbaşkanlığı seçiminin ilk turunu (Almanya ile Hollanda'nın bastırdığı daha fazla kemer sıkmaya muhalefetiyle bilinen) Sosyalist Hollande'ın önde bitirmesiyle aynı hafta sonuna denk geldi. Bu da yorumcuların Merkel'in iki kâbusu olduğu şakası yapmasına yol açtı: 'Hollanda ve Hollande.'" Hollanda'daki imkânsızlıkla Fransa'nın gönülsüzlüğünün birleşmesi, Avrupa'nın Avro'yu kurtarma planları açısından sonun başlangıcı mı olacaktı?

Paris'te ne olacağını ancak cumhurbaşkanlığı seçiminin ikinci turunun yapılacağı 6 Mayıs'tan sonra öğreneceğiz. Hollanda'da ise işler sürpriz bir şekilde tersine döndü. 48 saat süren hararetli pazarlıkların ardından Rutte ve Maliye Bakanı Jan Kees de Jager, 2013 bütçesini, geçen yıl Avro Bölgesi bakanlarının kararlaştırdığı gibi, yüzde 3'e indiren ve Hollanda Parlamentosu'nda oluşan yeni çoğunluk tarafından desteklenen bir bütçe mutabakatı sunmayı başardı. Hükümetteki iki eski partinin yanı sıra üç küçük parti de (sol liberal D66, Yeşiller ve ilerici Hristiyan Birlik) yeni bütçe planlarını kabul etmiş durumda. Beş parti tuhaf bir koalisyon oluşturuyor, fakat daha önce de bunu yapmışlardı. 2011'de aynı beş parti, Wilders'in destek vermemesinin ardından, Afganistan'a polis eğitimcileri göndermek konusunda uzlaşmıştı. O zamandan beri de "Kunduz koalisyonu" diye anılıyorlar.

Bilhassa Yeşiller için daha yüksek katma değer vergisini ve kamu sektöründeki ücretlerin dondurulmasını içeren bir bütçe tasarısını imzalamak kolay değildi. Karşılığını ise işgücü ve konut piyasalarında uzun zamandır ertelenen reformların yapılması ve sağlık, eğitim ve kalkınma yardımı kesintilerine yönelik eski planların gözden geçirilmesi şeklinde aldılar. Beş partinin hepsi seçim programlarının kilit unsurlarından taviz vermek zorunda kaldı. Buna razı olmalarının tek nedeni ise aksi takdirde ülke için büyük sorunların ortaya çıkacağını ve Hollanda'nın güvenilirliğinin uzunca süre yara alabileceğini bilmeleriydi. Farklılıklarını bir kenara bırakmalı ve hepsi için kabul edilebilir olan bir bütçe kesintisi ve reformu paketine odaklanmalıydılar. Çoğu gözlemci, mucize bütçe uzlaşmasının Hollanda'daki konsensüs inşa etme geleneğinin en son örneği olduğunda hemfikir.

Merkez sağ ve merkez sol partiler arasındaki bu çarpıcı bütçe anlaşması, haliyle sağ ve soldaki popülist partiler tarafından şiddetle eleştirildi. Bu kesintileri dayattığı için AB'yi, dayatmaya boyun eğdikleri için de meslektaşlarını suçluyorlar. Her iki taraf da Brüksel'e vurarak eylülde yapılacak seçimden kârlı çıkmayı umuyor.

2013 bütçesine dair tartışma, siyasetin klasik ikilemlerinden birini ortaya koydu: İlerlemek için sadece kısmen tatmin edici bir uzlaşmaya razı olmak ya da böyle bir anlaşmayı reddedip kenarda temiz, fakat boş ellerle kalmak. Türkiye Meclisi, kısa süre sonra yeni anayasaya dair karar vermek zorunda kaldığında, bu tür zorlu tercihlere bolca tanıklık edeceğimizden kuşku yok. Seçenekler yine aynı olacak: Ülke ihtiyaç duyduğu için bir uzlaşma zemini bulmak ya da kendi kırmızı çizgilerinde diretip diğerlerinin nahoş çözüm bulma mesaisini seyretmek. Yakın zamanda bir Türk mucizesine de tanıklık edeceğimizi umalım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Öfkeli Fransız ve Yunan seçmenler

Joost Lagendijk 2012.05.06

Bu hafta sonu Avrupa siyaseti, Paris ve Atina'ya odaklanacak.

Fransa'da seçmenler cumhurbaşkanlığı seçiminin ikinci turu için sandık başına gidecek. Sosyalist aday François Hollande, ilk turu kazandı ve bütün anketler pazar günü de yarışı mevcut Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy'nin önünde bitirip zafer kazanacağını gösteriyor. Yunanistan'da ise sonucu daha az kestirilebilir bir seçim söz konusu. Birçok Yunan seçmen, on yıllardır ülke siyasetinin hakimi olan iki büyük partiye, yani muhafazakâr Yeni Demokrasi ile sosyalist PASOK'a çok öfkeli. Her iki parti de AB'nin dikte ettiği katı kemer sıkma önlemlerini gönülsüz de olsa destekliyor. Öfkeli Yunanlılar mevcut ekonomik ve sosyal krizden sorumlu tuttukları geleneksel siyasetçileri cezalandırmak istiyor ve Avrupa'nın kurtarma paketini reddeden küçük partilere yüzünü dönme eğiliminde görünüyor. En önemli soru, Yeni Demokrasi ve PASOK'un, küçük partilerden birine dayanmak zorunda kalmadan iktidar olmaya yetecek miktarda sandalye kazanıp kazanamayacağı. Avrupa başkentlerinde birçokları, seçimlerin Yunanistan'ın Avro Bölgesi içinde kalmasına yardım edecek elverişli bir çoğunluk üretmeme ihtimalinden korkuyor. Kemer sıkma programını reddeden felç olmuş bir Yunanistan parlamentosu, Avrupa'da daha geniş çaplı bir krizi tetikleyebilecek ve ortak para biriminin yaşayabilirliğine dair tartışmayı yeniden açabilecek kaotik bir durum yaratacaktır.

Fakat bu en kötü durum senaryosu gerçekleşmese bile, birçok analist yeni bir Fransa cumhurbaşkanı ve kırılgan bir Yunan parlamentosunun Avrupa'nın geri kalanı üzerindeki etkisine dair spekülasyonlara başlamış durumda. Seçim kampanyasında Hollande, 25 Avrupa hükümetinin üzerinde uzlaştığı malî anlaşmayı yeniden müzakere etmek istediğini çok açık bir şekilde dile getiriyor. Yeni Demokrasi lideri Antonis Samaras da mevcut kurtarma planlarında değişiklikler yapılmasını istiyor; PASOK lideri Evangelos Venizelos ise sıkıntının iki değil üç yıla yayılmasını öneriyor. Fransızlarla Yunanlıların katı kemer sıkma önlemlerinde değişiklik için bastırmasının üzerine, feci bir ekonomik resesyona ve yüzde 25'lik işsizlik oranıyla karşı karşıya kalan İspanyollar da daha fazla esneklik istiyor. AB gözlemcilerine göre Avrupalı seçmenler, astarı yüzünden pahalı görünen bir politikaya karşı art arda isyan bayrağını çekiyor. Bütçeleri kısıp vergileri artırmak zorunda kalan Avro Bölgesi ekonomileri, daha fazla bütçe açığı ve borç üreten, yanı sıra eksi büyümeye yol açan bir kısır döngünün içinde dibe doğru iniyor. Nefret edilen ve tartışmalı politikaların arkasındaki iki ana itici güç olarak görülen Berlin ve Brüksel, diğerlerini bu planlara bağlı kalmaya daha ne kadar zorlayabilir? Hollande'ın açıkça söylediği gibi: "Avrupa'nın geri kalanı adına karar vermek Almanya'ya düşmez."

Görünüşe göre Alman hükümeti ve çeşitli Avrupa kurumları, vurguyu ekonomik büyümeye yapan ilave öneriler ortaya koymaları gerektiği mesajını aldı. Avrupa Merkez Bankası'nın başkanı Mario Draghi, malî anlaşmaya paralel olarak bir "büyüme anlaşması" yapılması çağrısında bulundu bile; Avrupa Konseyi'nin başkanı Herman van Rompuy da kısa süre içinde AB üyesi ülkelerle büyümeyi artırmanın en iyi yollarının tartışılacağı ilave bir toplantı düzenlemek arzusunda. Hatta Almanya Başbakanı Angela Merkel bile tonunu değiştirdi ve Avrupa'nın hem bütçe disiplinine hem de istihdamı ve büyümeyi teşvik edecek önlemlere ihtiyacı olduğunun altını çizdi. Peki Hollande'ı da saflara katıp malî anlaşmayı yeniden müzakere etmesini önlemek yeterli olacak mı?

Büyümenin teşvik edilmesi doğrultusundaki yeni Avrupa coşkusu, Yunanistan'daki Avrupa karşıtlığını yatıştırıp İspanyolların ayakta kalmasını sağlayacak mı?

Bunlar büyük ölçüde yeni ek planların tam olarak ne getireceğine bağlı. The Economist dergisinin de yazdığı gibi: "Büyüme çağrısı, dünya barışını savunmak gibi: Herkes bunun iyi bir şey olduğunda hemfikir, fakat nasıl yapılacağı konusunda her kafadan ayrı ses çıkıyor." Draghi ve Merkel'in söylediği üzere, bu, işgücü piyasalarını daha esnek hale getirmek, girişimciliği teşvik etmek ve AB ortak pazarının önündeki engelleri kaldırmak anlamına mı geliyor? Yoksa Hollande, altyapıyı finanse etmek için ortak Avrupa tahvilleri çıkarmak ve AB'nin bölgesel fonlarını daha fazla iş yaratmak için yeniden yönlendirmek çağrısı yapmakta haklı mı? The Economist'in, büyümeye yönelik bütün bu yaygaranın nihayetinde varacağı nokta ilgili tahmininde haklı olduğuna inanıyorum. Sonunda, "Tercih aslında kemer sıkma ile büyüme arasında değil, bütçe kesintisinin zamanlaması ve hızı ile reformların doğru karışımı arasında" denilecek. Umalım ki bu hafta sonu, bilhassa Yunanistan'da yapılacak seçimlerin sonucu, bu yeni, hassas karışımı imkansız hale getirmesin.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Aşırılıkçılar Avrupa'yı ele mi geçiriyor?

Joost Lagendijk 2012.05.09

Fransa ve Yunanistan'daki seçimlerin ardından bazı yorumcular Avrupa'daki siyasi çekim merkezinin sol ve sağdaki uçlara doğru kaydığı sonucunu çıkardı.

Söz konusu analizlere bakılırsa bu endişe verici gidişata dair yapılan açıklamalardan biri, Müslüman karşıtı hoşgörüsüzlüğün artışı. El Cezire'nin internet sitesinde Britanya Müslüman Konseyi'nin eski Genel Sekreteri Muhammed Abdül Bari, İslamofobiyi "Avrupa'nın yeni siyasi hastalığı" diye niteledi. Bari'ye göre, göçmen karşıtı, Müslüman karşıtı ve aşırı sağcı partiler ekonomik sıkıntıyı ve kemer sıkma önlemlerini avantaja çevirmiş görünüyordu. Bari ayrıca gelecekteki Müslüman karşıtı bağnazlığın ana akıma doğru yaklaşacağı korkusunu dile getiriyordu.

Washington Post gazetesinde ise ünlü köşe yazarı Anne Applebaum, Avrupa'daki son seçimlerin hepsinde merkezin aşırı uçlar tarafından yenildiğini yazdı. Applebaum şunları söylüyordu: "Fakat Avrupa'nın dört bir tarafına baktığımda, rahatsızlık dalgasını nasıl tarif edeceğimi bilmiyorum, zira aşırı sağ veya soldaki partilerin büyük çoğunluğunun birbiriyle, merkezdekilerle olduğundan daha fazla ortak noktası var. Genel olarak Avrupa, küreselleşme ve göçmen karşıtı partiler bunlar. (...) Hepsinin ötesinde, kemer sıkmaya karşılar: Ulusal hükümetlerine, uluslararası tahvil piyasasındaki yabancılar tarafından ve Avro bölgesindeki kendi üyelikleri sebebiyle dayatıldığına inandıkları bütçe kesintilerinden nefret ediyorlar."

Bu yorumların birçoğunun meseleyi neden yanlış ele aldığını anlatmak isterim. Bilhassa Yunanistan'da, bazı alarm verici seçim sonuçlarına tanık olduğumuz kesinlikle doğru. Nazi sembollerini kullanan, göçmenleri Yunanistan'dan atmak isteyen ve şiddet içeren çatışmalara karışan alenen faşist bir partinin, Altın Şafak'ın Yunan Parlamentosu'na girmesinden şahsen büyük rahatsızlık duyuyorum. Oyların yüzde 7'sini aldılar. Fakat Yunan seçimlerinin asıl galipleri, yüzde 25'ten fazla oy alan radikal sol partilerdi. Bütün bu galipleri tek bir

aşırılıkçılık potasına koymamak konusunda dikkatli olunmalı. Hem faşistler hem solcular AB ve IMF'nin dikte ettiği kurtarma planlarına karşı çıkıyor. Fakat benzerlikler burada sona eriyor.

Solcularla ilgili sorun, Yunanistan'ı bu felakete sürükleyen iki ana akım partiye yüklenmeleri veya her iki merkez partisindeki yolsuzluklardan ari olmaları değil. Her iki noktada da haklılar. Mesele şu: Radikal sol mevcut sorunlardan bir çıkış yolu bulmaya, sözgelimi kemer sıkma planlarında AB'nin geri kalanı tarafından da kabul edilebilecek ayarlamalar önermeye istekli değil. Avrupa'nın ekonomik büyüme planlarına yeniden odaklanılmasına verdiği destekle bilinen François Hollande'ın seçilmesi faydalı olabilir, fakat bu ancak Yunanlıların kendi aralarında, protestocuları tatmin eden, fakat Yunanistan'ın alacağı dış yardımı da yerle bir etmeyen bir uzlaşma zemini bulmaları halinde mümkün.

Avrupa'da İslamofobinin yükselişine geri dönelim. Son birkaç yıldır çeşitli Avrupa ülkelerinde seçmenlerin yüzde 15 ila 20'sinin, sürekli olarak İslam'a yüklenme yoluna başvuran radikal sağ partilere oy verdiği inkâr edilemez bir gerçek. En son örnek Marine Le Pen'le gençleşen Ulusal Cephe'nin Fransa'daki cumhurbaşkanlığı seçiminin ilk turunda yüzde 18 oranında oy toplaması. Fakat bu seçimlerde İslamofobinin nihayetinde kaybettiren bir tutum olup çıktığını görmek ilginç. Geçen pazar yapılan ikinci tur öncesinde Nicolas Sarkozy, Le Pen'in göçmen karşıtı ve Sosyalistleri Müslüman köktencilğe karşı yumuşak olmakla suçlayan söylemine yaklaşarak, bu aşırılıkçı seçmenleri çekmeye çalıştı. Sonucunda ilk turda yüzde 9 oranında oy alan merkezci François Bayrou, sosyalist aday Hollande için oy kullanacağını, zira Sarkozy'nin geleneksel Fransa değerlerine ihanet etmesinden nefret duyduğunu açıkladı. Hollande'a zaferi getiren yüzde 3-4'lük farkın içinde, muhtemelen ılımlı Bayrou seçmeninin bir bölümü de vardı. Amerikalı yorumcu Juan Cole'un Informed Comment adlı internet sitesinde yazdığı gibi: "Sarkozy, göçmenlere nefret saçan zehirli dili ve laik Sosyalistlerin Fransa köylerinde Müslüman teokrasiyi yaydıklarını iddia eden korku tellallığını benimseyerek, aşırı sağ kendisine oy vermeye ikna edemediği gibi, merkezi de uzaklaştırmayı becerdi."

Çıkarılacak en önemli dersler şunlar: 1. Radikal sağ ve solu aynı kefeye koymadan önce iki kez düşünmek lazım. Ortak bazı noktaları var, fakat birçok başka noktada da farklılar. 2. İslamofobi, Avrupa seçmeninin belli bir azınlığını çekiyor, fakat çoğunluk bunu reddediyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Köklerinizden gurur duymak

Joost Lagendijk 2012.05.13

Geçen perşembe günü Avrupa Haftasonu Okulu'nun (AHO) açılış konuşmalarından birini yapmam istendiğinde iki kez düşünmek zorunda kaldım.

AHO, Boğaziçi Üniversitesi'ndeki Avrupa Çalışmaları Merkezi öğrencileri tarafından her yıl düzenlenen bir uluslararası sertifika programı. Türkiye ve diğer Avrupa ülkelerinden öğrencilerin bir araya gelip Avrupa entegrasyonu ile ilgili meseleleri tartışması için de bir fırsat. Bu yılın tartışma başlığı "AB'nin Kronik İkilemi: Göç" idi. Çok çeşitli alanlardan konunun ehli akademisyenler ve siyasetçilerden, görüşlerini anlatması istenmişti. Peki ben açılış konuşmamda neyi anlatmalıydım?

Avrupa'da göçmenlerin aşırı sağcı popülistler tarafından günah keçisi haline getirilmesiyle ilgili bir sürü, genellikle de yavan yazılar bulmak zor değildi. Hollanda'da göçmenlerin entegrasyonunun başarısız olduğuna yönelik algı ile Türkiye ve Fas kökenli binlerce başarılı yeni Hollanda vatandaşı bulunduğu gerçeği arasındaki uçurumu anlatan "Kim Demiş Başarısızlık Diye?" adlı kitabı zevkle okudum. Bir süre sonra Boğaziçi'ndeki öğrencilerle kurmak istediğim iletişimin sadece makalelere ve kitaplara ya da Avrupa Parlamentosu üyesi sıfatıyla yaşadığım tecrübelerle dayalı olmaması gerektiğine karar verdim. Elbette yıllar içinde bunlar, fikirlerimin derinleşmesine ve nüans kazanmasına yardımcı olmuştu. Fakat temel ilkeler çok daha önce, Hollanda'nın güneyindeki küçük bir kentte ilkokulda okuduğum yıllarda şekillenmişti.

Doğumumdan birkaç yıl önce anne-babam, Hollanda'nın bir tarafından diğer tarafına taşınmıştı. Birdenbire kendilerini dinî bir azınlığın parçası olarak bulmaları dışında pek bir önemi yok bu taşınmanın. Hem annem hem babam küçük bir köyde, Protestan olarak doğmuş ve büyümüşü. Ülkenin diğer kesimlerinde anlaşılmayan çok özel bir Hollanda aksanıyla konuşuyorlardı. Babam orada iş bulabildiği için, çoğunluğun Katolik olduğu ve insanların tuhaf lehçeleri karşısında gülümsemekten başka bir şey yapamadığı bir kente yerleşmişlerdi. Şimdi tahayyül etmek zor, fakat o günlerde, 1950'lerin ortalarında Protestanlar ve Katolikler, net sınırlarla ayrılmış hayatlar sürüyorlardı. Her birinin kendi okulu, sendikası ve siyasî partisi vardı. Alışveriş, aynı dinden olan esnaflardan yapılıyordu ve farklı inançlardan insanlar birbirleriyle nadiren evleniyordu. Beşikten mezara kadar bütün inananların hayatı öyle bir şekilde düzenleniyordu ki, başka kiliseye giden vatandaşlarıyla asla karışmak zorunda kalmıyorlardı.

Anne-babamın beni kentin diğer ucundaki tek Protestan okuluna göndermesi, bu yüzden mantıklıydı, halbuki evimize yakın pek çok Katolik okulu vardı. Dindar fakat pratik bir adam olan babam, daha ilk günden, temel ilkelerin ne olduğunu açıkça ortaya koydu: Eğitimim toplumun Protestan kesimi arasında, fakat geleceğim büyük ihtimalle daha geniş bir dünyada olacaktı. Bu yüzden mezhep çizgisini aşmama ve ister Protestan ister Katolik olsun, herkesle dostluk kurmama izin verildi. Evde ebeveynlerimin lehçesiyle konuşabiliyordum, fakat sokakta ve okulda kusursuz Hollandaca konuşmam gerekiyordu, çünkü bu, toplumda yükselmemi kolaylaştıracaktı.

Babamın bana ve kız kardeşime sürekli hatırlattığı tek şey şuydu: "Büyük dünyaya gidin, fakat nereden geldiğinizi asla unutmayın. Köklerinizden gurur duyun ve azınlık durumunda bile olsanız fikrinizi söylemekten asla korkmayın." Bunların, toplumbilimcilerin entegrasyon ve asimilasyon konularını tartışmaya başlamasından çok önce söylenen sözler olduğunu hatırlatmak isterim. Ebeveynlerim ilkinin açıkça destekliyor, fakat ikincisine kuvvetle itiraz ediyordu.

Şahsî tecrübelerim birçok bakımdan, milyonlarca insanın bilmedikleri uzak bir ülkeye genellikle travmatik göçleriyle kıyaslanamaz. Yine de hayatın ilerleyen dönemlerinde gençliğimdeki temel ilkelerin, göçmenlerin Hollanda toplumuna entegre olmaya çalışırken, ulusal geleneklerine ve dillerine bağlı kalma tercihlerini daha iyi anlamamı sağladığından kuşku yok. Yerli Hollandalılar arasında, insanın kültürel ve dilsel mirasından vazgeçmesinin göçmenlerin 'gerçek' vatandaşlar haline gelmesinin tek yolu olduğuna dair giderek gelişen saplantıyı hiçbir zaman anlamış değilim.

Göçle başa çıkma çabası asla kolay olmadı. Türkiye'de de, Avrupa'da da. Yeni gelenler için de, yeni gelenlerle yaşamaya mecbur kalanlar için de. Fakat erken yaşınızda birinin size köklerinize bağlı kalmanın önemini anlatmasının faydası oluyor. Öğrencilerin mesajı aldığını umuyorum.

Futbol savaşlarının cesaret kırıcı görüntüsü

Joost Lagendijk 2012.05.16

Çocukluğumdan bu yana sıkı bir futbol hayranıyım.

Feyenoord kız kardeşimin de doğum günü olan 6 Mayıs 1970'te Şampiyonlar Ligi'nin selefi Avrupa kupasını kazandığında 12 yaşındaydım. O zamandan beri Rotterdam kentinin takımı olan Feyenoord'un hararetli bir taraftarıyım. Bu taraftarlık, hafif tabiriyle söylersek, her zaman kolay değildi. Son kırk yıldır Feyenoord ezeli rakipleri Ajax ve PSV Eindhoven'ın gölgesinde kaldı. Tuttuğum takımı değiştirmek ise aklımın kıyısından bile geçmedi. Bir kez Feyenoordlu olduysan, her zaman Feyenoordlusundur. On yıl önce Mayıs 2002'de bu kayıtsız şartsız destek, Feyenoord UEFA Kupası'nı kazandığında nihayet ödülünü almış oldu; zaferi getirenlerin başında Pierre van Hooijdonk'un liderliği ve serbest vuruşları vardı. 2002'den sonra karanlık bir sportif ve mali gerileme dönemi yaşandı ve geçen yıl Hollanda liginin onunculuk gibi küçük düşürücü bir yerde bitirilmesiyle zirvesine ulaştı. Bu sezonun ikinciliği o yüzden cennetten gönderilen bir armağandı. Deplasmanda oynanan son maçtan sonra 30 bin tutkulu taraftar kahramanlarını karşılamak üzere Feyenoord stadına geldi ve sanki takım şampiyon olmuş gibi ikinciliği kutladı.

Diğer favori takımım Fenerbahçe'nin ikinciliğe verdiği tepki ise dağlar kadar farklıydı. Pierre van Hooijdonk Feyenoord'dan Fenerbahçe'ye transfer olduğundan bu yana Kadıköy takımının sadık bir taraftarıyım. Yıllar içinde Galatasaray'la Şükrü Saracoğlu Stadi'nda yapılan bazı müthiş maçları izleme şansı buldum ve 2008'de Şampiyonlar Ligi'nin çeyrek finalinde Chelsea karşısında alınan 2-1'lik galibiyeti asla unutmayacağım. Fenerbahçe son yıllarda Feyenoord'dan çok daha başarılı bir takımdı, fakat saha dışındaki bazı tatsız olaylardan dolayı sorunlar yaşıadı.

Kulüp süregiden şike skandalının odağında ve başkan Aziz Yıldırım hâlâ tutuklu yargılanıyor. Fenerbahçe bu yılki Şampiyonlar Ligi'nden çekilmek ve bunun sonucunda Diego Lugano, Andre Santos ve Mamadou Niang gibi en iyi oyuncularından bazılarını satmak zorunda kaldı. Bütün bu engeller göz önüne alındığında, bence takım gayet başarılı oldu ve şampiyonluk iddiasını son maça kadar sürdürdü. Şike davasından etkilenmemek ve bilhassa efsanevi teknik direktör Fatih Terim'in ve Fernando Muslera, Selçuk İnan, Emmanuel Eboue ve Johan Elmander gibi hayati önemde oyuncuların gelmesi gibi avantajlara sahip olan Galatasaray'ın ipi önde göğüslemesi sürpriz değildi.

Yenilgiyi kabullenmek her zaman zordur, bilirim, fakat bazen kabullenmek zorundasınızdır. Bu sezon Galatasaray genelde daha iyi bir takımdı ve şampiyonluğu ziyadesiyle hak etti. Bu yüzden takımımın taraftarlarının, geçen cumartesi oynanan maçtan sonra böylesine inanılmaz bir kaos ve tahribat yaratmasından büyük üzüntü ve utanç duydum. Bu hatalı davranışın arkasındaki sebepleri saatlerce konuşabiliriz: şike davasından duyulan rahatsızlık, Aziz Yıldırım'ın hapiste olması ve duruşma günlerinde polisle yaşanan çatışmalar. Bütün bunlar doğru olabilir, fakat hiçbiri tanık olduğumuz nahoş eylemlerin, polise stadyum sandalyelerinin ve molotofkokteyllerinin atılmasının mazereti olamaz. Taraftarlarının bu tür şiddet eylemleri hiçbir futbol kulübüne yarar getirmez; bu yüzden bir gün sonra Fenerbahçe'nin Galatasaray'ın 18. şampiyonluğunu kutladığını ve maç sonrası taşkınlığı kınadığını görünce mutluluk duydum.

Faturayı sorumsuz taraftarlara çıkarmak mümkün elbette. Fakat stadyum içinde ve çevresinde olanlardan dersler çıkarması gereken en az iki fail daha var. Biri Türkiye Futbol Federasyonu. Bu Süper Final'i organize etmek konusunda ticari baskılara boyun eğdiler; sonuç fena çuvallayan ve şampiyonluk kupasını Galatasaray

takımına Fenerbahçe stadının yeşil sahasında vermek gibi akıl almaz bir hatanın yapıldığı bir deneyim oldu. İki takımın arasında böylesine ezeli bir rekabet yaşanan her ülkede ciddi sorunlara yol açacak bir tahrikti bu.

Nihayet polis de kitle kontrolünden ziyade kitle provokasyonunda daha başarılı olduğunu bir kez daha gösterdi. Maçtan önce ve sonra, biber gazını sanki yeni bir parfüm markasıymış gibi kullandılar. Daha da endişe verici olan, kameralarla tespit edilmesine rağmen şiddet olaylarını tertipleyenlerin çoğunun çıkardığı rezaletin yanlarına kâr kalacak olması. Britanya ve Hollanda'da bu holiganlar ömür boyu men cezası alır ve bir daha stada asla giremezler. Türkiye'de ise sözüm ona futbol taraftarlarının kuralları çiğnemesinin hiçbir yaptırımını yok gibi görünüyor.

Fanatizm, ticari körlük ve güvenlik görevlilerinin yetersizliğinin bir araya gelip böylesine güzel bir spora zarar verdiğine tanık olmak üzücü.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ciddi misiniz: Daha fazla Avrupa mı?

Joost Lagendijk 2012.05.20

17 Haziran'da tekrarlanacak Yunanistan seçimleri yaklaşırken Yunan vatandaşları ulusal banka hesaplarından milyarlarca Euro çekip yabancı hesaplara aktarıyor.

Böyle bir ortamda birçok yorumcu, Yunanistan'ın Euro Bölgesi'nden ayrılma ihtimaline dair spekülasyonlara yeniden başladı. Seçimler, önceki Yunan hükümetinin imzaladığı kurtarma anlaşmasını uygulamayı reddeden bir çoğunluğu tekrar ürettiği takdirde, bu senaryo kaçınılmaz görünüyor. Yunanistan, anlaşmanın üzerine düşen tarafını hayata geçirmeye yanaşmazsa, AB ve IMF de muhtemelen aynısını yapacak ve paranın Atina'ya aktarılmasını durduracak. Çok geçmeden de Yunan hükümeti iflas edecek ve kaos galebe çalacak. Avrupalı siyasetçilerle analistlerin, sırf Yunan seçmenine tercihlerini değiştirmesi ve anlaşmaya bağlı kalmaya razı olan partilere oylarını vermesi yönünde baskı yapmak için, gelecek birkaç haftada bu kâbus senaryosunu dillerine dolması sizi şaşırtmasın.

Yunanlılar bütün bu uyarılara ve tehditlere kulak tıkarsa ve tıkadığında ve drahmiyi tekrar tedavüle sokmak mecburiyetinde kalırsa ve kaldığında, gözlemciler bu malî ve siyasî şokun Euro Bölgesi ve AB'nin geri kalanı için doğuracağı sonuçlar konusunda ciddi fikir ayrılıkları yaşıyor. Bazıları diğer Euro ülkelerinin iyi hazırlandığına ve zararın yine de kestirilebilir olduğuna inanıyor. Bazıları ise sıranın İspanya ve İtalya'ya geleceğinden korkuyor. Onlara göre, bütün araçlar ve kurtarma fonları, bu iki önemli Avrupa ekonomisindeki krizden kaynaklı malî çöküşle başa çıkmaya yetmeyecek. Bunun da ötesinde, birçok gözlemci para birimindeki dağılmanın mevcut haliyle AB için de sonun başlangıcı olacağından korkuyor.

Ortaya atılan bu kadar çok kıyamet senaryosu varken, geçen hafta bazı kuvvetli direngen sesleri duymak cesaret vericiydi. İlk olarak, Almanya Maliye Bakanı Wolfgang Schäuble, daha fazla Avrupa entegrasyonu yönünde tutkulu bir çağrı yaptı. Schäuble, Avrupa yanlısı fikirleriyle tanınıyor ve saygın Charlemagne Ödülü törenini, bu yönünü göstermek için bir fırsat olarak kullandı. Angela Merkel'in hükümetindeki en önemli bakan, Berlin ve Brüksel'in girdisini çıktısını bilen tecrübeli bir siyasetçi ve Euro'yu kurtarmak yönündeki

mevcut çabaların birçoğunun mimarı olarak görülüyor. Schäuble'ye göre malî kriz şunun kanıtı: Ortak para biriminin varlığı, Euro Bölgesi ülkelerinin ekonomik ve finansal politikalarının önemli parçalarının daha fazla bir araya getirilmesini gerektiriyor. "Şimdi siyasî bir birlik oluşturmamız. Aynı zamanda Avrupa'nın demokratik meşruiyetini güçlendirmeliyiz." diyor. Bunu yapmanın yollarından biri, Avrupa siyasî birliğine, doğrudan seçilmiş bir AB başkanıyla bir suret kazandırmak olacak. Adaylar, Avrupa Parlamentosu'nda temsil edilen bütün partiler tarafından gösterilecek. Avrupa'yı ele geçiriyor görünen kuşkuculuğa karşı Schäuble şunu söylüyor: "Statükoyu korumakla yetinmek yerine, daha fazlasını yapma arzusuna sahip olmalıyız."

Aynı gün Avrupa'nın eski emektarlarından ikisi de aynı sonuca varıyordu. Hem Kemal Derviş hem Javier Solana, önde gelen Avrupa ve dünya kurumlarında uzun yıllar kilit mevkilerde görev yaptı. Şu an ikisi de en etkili Amerikan düşünce kuruluşu Brookings'te çalışıyor. 'Europe's World' dergisinde kısa süre sonra yayımlanacak olan uzun bir makalede, Yunanistan kriziyle ilgili, akut sorunların üstesinden gelecek, fakat aynı zamanda Euro Bölgesi dahilinde, gelecekte benzer felaketleri önleyecek yapısal bir ayarlamayla sonuçlanacak bir çözüm sunuyorlar. Derviş ve Solana reçetelerine, Schäuble'nin konuşmasında iyileşme için andığı ilacın aynısını ilave ediyorlar: Bilhassa para politikalarında ve finans sektörünün denetimi ve düzenlenmesinde daha fazla entegrasyon ve uyum gerekliliği. Daha ileri Avrupa entegrasyonunun çok popüler olmayabileceğinin farkındalar, zira bu ulus devletin çekirdeğine yakın meselelerde yetkileri devretmek anlamına geliyor. Şunları yazıyor Derviş ve Solana: "Bu basit bir deneme olmayacaktır ve işte bu yüzden Avrupa bir dönüm noktasında. Ya egemenliğin daha fazla paylaşımıyla ileriye doğru yürüyecek ya da pekâla dağılma söz konusu olabilecektir. Başarının anahtarı, bu paylaşımın egemenliğin hesap sorulabilir kurumlara devri üzerinden gerçekleşmesidir." Yazarlara göre, bu da ortak Avrupa kurumlarını güçlendirmek ve iki güçlü üye ülkeden birinin hakim olmadığı bir karar alım süreci oluşturmak anlamına geliyor.

Schäuble, Derviş ve Solana haklı: AB, bütün deneylerde olduğu gibi, belli derecede belirsizlik taşıyan bir deney ve böyle olmaya da devam edecek. Umalım ki bu iki "yaşlı kurt", mütereddit Avrupa halklarını geleceğin daha az değil, daha fazla Avrupa gerektirdiğine ikna edebilsin.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Vote' Like an Egyptian

Joost Lagendijk 2012.05.23

Perşembe akşamı Mısırlıların, devrik lider Hüsnü Mübarek'in halefi olacak yeni devlet başkanına dair terciğini nihayet öğreneceğiz.

Bir başka deyişle, 16-17 Haziran tarihlerinde yapılacak ikinci turda hangi iki adayın yarışmaya hak kazanacağını göreceğiz, zira anketlere göre hiçbir aday ilk turda seçilmek için gereken çoğunluk oyunu elde edemeyecek.

Bu hafta kimsenin yüzde 50'lik barajı aşamayacağı tahmini, anketlerin hemfikir olduğu yegane husus. Geri kalan noktalarda, hangi başkan adayının iyi, hangisinin kötü gittiğine dair anketler taban tabana zıt tahminler ortaya koyuyor. Bu durum, Egypt Independent'in yazdığı gibi, "60 yılı aşkın süredir kamuoyu yoklamalarının tek işlevinin başkanlık seçimleri öncesi mevcut başkanın yüzde 90'ın ne kadar üzerinde oy alacağını tahmin

etmek olduğu" bir ÷lkede anket tecr÷besinin eksikliğini yansıtıyor. O g÷nlerin geride kaldığı muhakkak. Yine de Mısır'da yerel kurumların se÷im d÷zenlemekte kullandığı metodolojide pek çok arıza bulmak m÷mk÷n. Birkaç g÷n içinde bir tercihten diğerine kayabilen son derece dengesiz bir kamuoyu da buna eklendiğinde, kimin kazanacağını tahmin etmek basbayağı zorlu bir mesai olup çıkıyor.

Anketlerin çoğu iki adayın başarılı sonuçlar elde edeceğini gösteriyor: Eski dışışleri bakanı ve Arap Birliğı şefi Amr Musa ile kendi başına başkan adayı olmaya karar verdikten sonra Müsl÷man Kardeşler'den (MK) atılan, hareketin eski liderlerinden Münim Ebul-F÷tuh. Bu iki aday ge÷en hafta televizyonda arzı endam ederek uzun saatler süren alışılmadık bir tartışma gerçekleştirdi; ikisi de tartışmadan belirgin bir avantaj elde etmedi, fakat milyonlarca Mısırlıya hayatın değiştiğini ve açık tartışmaların yapılabileceğini göstermiş oldu.

Bu yarışın sürprizleri Mübarek döneminin son başbakanı Ahmet şefik ve MK'nin, karizmadan yoksun, fakat hareketin sağlam se÷im aygıtından fayda sağlayabilecek olan resmi adayı Muhammed Mursi gibi görünüyor.

Kuşkusuz se÷imin en dikkat çekici adayı Ebul Futuh. Kendisini, MK'nin hakim muhafazakar çizgisinden uzaklaşan liberal bir İslamcı olarak sunuyor ve hem dindar Müsl÷manların hem de genç liberallerin taleplerini karşılayabileceğini iddia ediyor. Mübarek'i alaşağı eden devrimin öncülerinden Google yöneticisi Vail Gonim gibi insanların yanı sıra, katı Selefi grupları tarafından da destekleniyor. Siyaset danışmanı Marksist bir profesör, medya danışmanı liberal bir gazeteci ve ekonomi danışmanı da Hıristiyan bir akademisyen. Brookings uzmanlarından şadi Hamid, Ebul Futuh hakkında yazdığı olumlayıcı bir portrede onu, ger÷ekte olduğundan daha liberal olduğunu düş÷nen liberallerin ve bazen gör÷nüdüğünden daha muhafazakar olduğunu uman muhafazakarların desteğini alan, "Her Nabza şerbet Biri" diye niteliyor. Ebul Futuh'un herkesi şemsiyesi altına alma tutumuna ikna olmayanlar ise onu herkesin suyuna gitmeye çalışmakla suçluyor. Derin bilgi sahibi Amerikalı blog yazarı Juan Cole'un da yazdığı gibi: "Selefilerin karşısında bir köktendinci gibi, Kıpti Hıristiyanların ve laiklerin karşısında ise bir liberal gibi konuşuyor."

MK'ye verilen muazzam desteğin ne kadar çabuk zayıfladığını görmek de şaşırtıcı. Birkaç ay önceki meclis se÷imlerinde sandalyelerin neredeyse yarısını kazanmışlardı. Gelineen noktada ise birçok Mısırlı mecliste sergiledikleri performanstan ve kaypak ve gizli kapaklı gör÷len taktiklerinden dolayı hayal kırıklığı içinde. MK'ye hem devlet başkanlığının hem meclisin kontrol÷nü vermenin akılcı olmayacağına dair yaygın bir hissiyat söz konusu. Bu dikkat çekici kayma, MK'nin aralıkta elde ettiğı desteğin ideolojik veya dini sebeplerden değil, hareketin daha iyi örgütlenmiş ve yolsuzluklarla lekelenmemiş olmasından kaynaklandığının işareti.

Bu başkanlık se÷iminde birçok seçmen kişisel karizma ve özerk bir siyasi çizgi izleyebilmek gibi başka niteliklere bakıyor.

Bu değişen hesapları Mısır'da artan siyasi olgunluğun emaresi olarak gören Steven Cook gibi gözlemcilere katılıyorum. Ülke hâlâ karman çorman bir ge÷iş döneminin ortasında. Aynı zamanda, ne ordunun ne de MK'nin dünya gör÷ş÷nü Mısır toplumuna dayatabildiğı daha açık bir siyasi ortamı da tecrübe ediyor.

Bazılarının muhtemelen tahmin ettiğı üzere, bu yazının başlığı The Bangles grubunun 1986 tarihli hit şarkısı 'Walk Like an Egyptian'a göndermede bulunuyor. Şarkı bir feribotun üzerindeki insanların dengelerini kaybetmeme çabasıyla beceriksizce yürüdüğünü gördükten sonra yazılmış; bu manzara şarkı yazarına Antik Mısır rölyeflerinde, dirseklerini büküp iki kollarını kaldırmış, ellerini de öne uzatmış şekilde yür÷yen figürleri hatırlatmış. Bu hafta Mısırlılar yeni bir siyasi denge bulmaya çalışacak. Yürüyüşleri onları bu kez nereye götürecek acaba? Bekleyip göreceğiz...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Avrupa hepsine birden sahip olamaz. Yoksa olabilir mi? (1)

Joost Lagendijk 2012.05.27

Önde gelen bir Hollanda gazetesinin geçen haftaki manşeti her şeyi söylüyordu: "Parlamento kriz ile seçmen arasında sıkışıp kaldı."

Haber, Hollanda parlamentosunda, Avrupa İstikrar Mekanizması (AİM-gelecekte zor durumdaki ekonomileri kurtarmak için 1 Temmuz'dan itibaren 500 milyar Euro tahsis ederek Euro Bölgesi'ni korumayı amaçlayan yeni mali güvenlik duvarı) hakkında yapılan tartışmayı ele alıyordu. AİM'in destekçileri Hollanda parlamentosunun esasen hiçbir tercih şansı olmadığını ve Euro'yu kurtarmak için lehte oy vermesi gerektiğini savunuyordu. Sağcı ve solcu popülistler ise yeni fona karşı çıkıyordu, zira onlara göre Hollanda'nın Euro Bölgesi fonuna katkıda bulunması vergi verenlerin milyarlarını heba etmek anlamına geliyordu. Dahası, bu nedenle ulusal egemenliğin kaybedilmesinden hiç hazzetmiyorlardı, çünkü Hollanda bazı hayati önemde harcama kararları üzerindeki veto hakkını kaybedecekti. Birkaç yıl önce Euro Bölgesi'ne kuşkulu bakanlar seçmenlerin yüzde 10 ila 20'sini oluşturuyordu. Bugün ise parlamenterlerin yaklaşık yüzde 40'ı AİM aleyhinde oy kullanacak ve anketler bu görüşlerinin Hollandalı seçmenlerin çoğunluğu tarafından paylaşıldığını gösteriyor.

Seçmenlerin çoğunluğunun Euro Bölgesi'ne üyeliği ciddi tehlikeye atmaya niyetli partilere destek verdiği Yunanistan'daki durumla da birleştğinde, çeşitli AB üyesi ülkelerde mevcut ruh hali, birçok vatandaşın kendilerine zorla dayatıldığını düşündüğü çözümler aleyhine dönüyor gibi görünüyor. The Economist'in parlak bir şekilde ifade ettiği gibi: "İnsanlar yaratmadıkları bir krizden ve istemedikleri kemer sıkma önlemlerinden dolayı rahatsızlar." Avrupa'nın dört bir tarafında artan sayıda yorumcu, Euro'yu kurtarma planlarına yönelik patlayan hoşnutsuzluğu, Avrupa vatandaşlarının AB'ye isyanı olarak niteliyor. Küreselleşme ve Avrupa entegrasyonuna dair külliyata aşına birçok akademisyen, bu manzara karşısında hiç de şaşırılmış değil. Bu krizi uzun zamandır tahmin eden bazı akademisyenler, Türkiyeli iktisatçı Dani Rodrik'in popülerleştirdiği meşhur "siyasi üçlem teorisi"ne atıfta bulunuyor. Bu gazetenin okurlarının çoğu muhtemelen Rodrik'i Gülen hareketine yönelik bir parça paranoyakça eleştirileri nedeniyle tanıyor, fakat saygın Harvard profesörü Türkiye dışında, küreselleşmeye yönelik uluslararası tartışmaya etkili müdahaleleriyle tanınıyor. En son kitabı "Küreselleşme Paradoksu"nda Rodrik, sınırsız küreselleşme, demokrasi ve ulusal kendi kaderini tayin hakkının hepsine birden sahip olamayacağımızı iddia ediyor ve şunları yazıyor: "Hiper-küreselleşme ve demokrasi istiyorsak, ulus devletten vazgeçmemiz lazım. Ulus devleti korumamız gerekiyor ve bir yandan hiper-küreselleşme de istiyorsak, o zaman demokrasiyi unutmamız lazım. Ve demokrasiyi ulus devletle birleştirmek istiyorsak, o zaman ileri düzeyde küreselleşmeye 'hoşça kal' dememiz lazım." Rodrik'in 'siyasi üçlem teorisi' küreselleşmenin etkilerini analiz etmek bakımından oldukça popüler bir araç haline gelmiş durumda.

Bazı AB uzmanları Rodrik'in yaklaşımını kopyalıyor ve hiper-küreselleşme kavramının yerine Avrupa'nın ekonomik entegrasyonunu koyuyor. Bir süredir onlar da şunu savunuyor: Avrupa'da da hepsine birden sahip olamazsınız. Ya ulusal egemenliği ve bildiğimiz haliyle ulusa dayalı demokrasiyi korumak için daha ileri entegrasyondan vazgeçersiniz. Ya da Avrupa'nın daha yetkin olması yönünde ilerlemek istiyorsanız, önünüzde iki seçenek var: Ya Avrupa düzeyinde yeni demokrasi biçimleri geliştirmek ve ulus devletin önemini

kaybedeceğini kabul etmek zorundasınız, ya da ulusal ve kıtasal düzeyde parlamenter demokrasinin gerilemesi pahasına, Avrupa'daki kilit aktörler olarak ulusal hükümetlere bağlı kalırsınız.

Bu akademisyenlere göre şu an Avrupa'da tanık olduğumuz şey, siyasetin, AB'nin ayırıcı mesele olduğu, yeni çizgiler minvalinde yeniden hizalanması. Bir yanda daha ileri ekonomik entegrasyonunun kaçınılmazlığını ve ulus devletin rolünün azalmakta olduğunu kabul eden, demokrasiyi ulus üstü bir düzeyde tecrübe etmeye niyetli partiler görüyoruz. Diğer yanda ise ulusal egemenliği ve demokrasiyi savunan, AB'ye yeni yetkiler devredilmesine son vermeye niyetli partiler var.

Bu gözlemler doğru mu peki? Rodrik ve Avrupalı müritleri Euro'yu daha yakın işbirliği ile kurtarmanın, eski tarz tam demokrasi ve ulusal egemenlikle uyumlu olmadığını iddia ederken haklı mı? Avrupa bu üç kilit kavram arasında bir tercih mi yapmak zorunda? Ya da Avrupalı siyasetçiler bu üçlemle, muntazam teorik kavramlara uymayan yollarla başa çıkma yeteneğine sahip mi? Hem popülistlerin hem akademisyenlerin yanıldığını kanıtlayabilecek tipik Avrupa uzlaşmaları bulmak mümkün mü? Bu konuya bir sonraki yazımda devam edeceğim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AB: Büyük patlama değil, dağınık bir uzlaşma

Joost Lagendijk 2012.05.30

Yunanistan'da devam eden siyasi belirsizlik, İspanya'dan gelen endişe verici ekonomi haberleri ve Avrupa'daki baş aktörlerin ortak bir amaç arkasında birleşememeleri akademik analistlerle gazeteciler arasında Avrupa'nın geleceği hakkında derin bir tartışma başlattı.

Economist'in geçen haftaki kapak haberinde önemli bir soru sorulmuştu: AB dağılmaya mı yoksa bir süper-devlet olmaya mı gidiyor? Bir önceki köşe yazımda da belirttiğim gibi, AB'nin karşılaştığı temel meselelerle ilgili tüm bu sorular, küreselleşme ve Avrupa entegrasyonu hakkındaki güncel tartışmalara temas ediyor.

Birçok kişi AB'nin demokrasi, daha fazla entegrasyon ve ulusal egemenlik arasında bir tercih yapma noktasına geldiği yönündeki tezle hemfikir. Bu 'siyasi üçlem' teorisini savunanlara göre AB bu üç ihtimale birden sahip olamaz. Üçünden ikisini birleştirebilir ama hepsine aynı anda ve eksiksiz sahip olması imkansız. Economist'in kavramlarıyla konuşursak, dağılma entegrasyon sürecinin sonu anlamına gelecektir ve ulus devletle ulusal demokrasinin geleneksel üstünlüğünü yeniden tesis edecektir. Diğer taraftan, bir Avrupa süper-devleti tam entegrasyonu sağlarken demokratik işleyiş ve denetim mekanizmalarını Avrupa düzeyine taşıyıp ulus devlet egemenliğinin ve kurumlarının aleyhine hareket etmiş olacaktır.

Tercihleri kabaca ortaya koymak gazete manşetlerine iyi malzeme sunar, ayrıca çabuk ve kesin kararlar alınması yönünde yapılan felaket tellallığından prim yapmak isteyen siyasetçileri kolay cevaplar vermeye iter. Bazı Avrupa ülkelerinde, İslam'a karşı eski düşmanlıklarını göç meselesiyle ve güncellenmiş bir AB eleştirisiyle birleştirmeye çalışan popülist partilerin yükselişe geçtiğini görüyoruz (hem sağda hem de solda). Bunlar güçlü ve korumacı bir ulus devlete geri dönmek istiyorlar ve demokrasinin uluslar-üstü bir düzeyde işleyebileceğine inanmıyorlar. Bu akımların siyasi hasımlarını, geleneksel olarak kuvvetli bir Avrupa taraftarlığı sergileyen eski

muhafazakar ve sosyal demokrat partiler yanında daha fazla entegrasyonun gerekliliğini kabul eden ve demokrasiyi ulus devletin ötesine taşımanın yollarını arayan modern liberal ve yeşil partiler teşkil ediyor. Anti-popülistlerin sorunu, en azından şimdilik, bahsettiğim meselelere verdikleri yanıtların pek de ikna edici olmaması. Eski üst düzey diplomat ve şu sıralar Carnegie Vakfı'nda misafir akademisyen olarak görev yapan Stefan Lehne'nin söylediği gibi, Avrupa yanlıları hâlâ 'Avrupalı seçmenleri kaybetmeden Euro'yu kurtarmak için' doğru konseptleri bulabilmiş değil.

Economist'in vardığı sonuca göre olasılıklar siyah veya beyaz değil ve belki de en iyi çözüm aradaki devasa gri bölgede yer alıyor. Büyük bir etkiye sahip olan haftalık dergi, bütün Euro bölgesini kapsayacak bir banka denetleme sistemi ve borçların kısıtlı olarak karşılıklı hale getirilmesi gibi daha fazla entegrasyon biçimleri içeren 'light' bir federalizm önermişti. Ayrıca her şeyin AB düzeyine çıkarılmasına da açıkça karşı çıkmıştı.

İlgi çekici bir blogda, ABD'de yaşayan profesör Peter Lindseth de aynı sonuca varıyor. Buna göre ufukta ne bir parçalanma ne de tam ve eksiksiz bir entegrasyon yolunda atılacak kararlı adımlar var; Avrupa sadece bu sorunların içinden ağır aksak ilerleyerek istikametini bulacak. Avrupalıların çoğunluğu AB'den veya ortak para biriminden vazgeçmek istemiyor fakat Brüksel'e çok fazla güç vermeye ve tüm demokratik yetkileri Avrupa Parlamentosu'na devretmeye şüpheyile yaklaşıyor. Lindseth şöyle devam ediyor: "Kuşkusuz entegrasyonun gerektirdiği işlevsel değişimlerle demokrasinin ulusal biçimleri arasında bir denge bulmak zor ve bu her zaman zor olmuştur. Fakat bu dengeyi kurmak, Avrupa'nın, iyi veya kötü bir şekilde hâlâ ulus devlete bağlı olan demokrasi fikrine dönük önemli ancak yine de kısıtlı tavrının zorunlu bir sonucu olarak görünüyor."

Bense bu durumu şu şekilde ifade ediyorum: Şimdiki Euro krizine çözüm bulacak Avrupalı liderlerin ortaya çıkmasını bekliyoruz ve bu liderlerin şu üç noktadan kaçmamaları, bunları tanımaları gerekiyor: 1. Euro'yu kurtarma ve dolayısıyla, kısıtlı da olsa ekonomi ve bütçe konularında daha fazla entegrasyonu sağlama arzusu, 2. Ulusal egemenliği olabildiğince fazla siyasi alanda koruma isteği, 3. Şüpheli Avrupa yurttaşlarını ikna edecek ve aynı zamanda etkili işleyiş ve denetim mekanizmaları oluşturacak ulusal ve uluslar-üstü demokrasi formlarının yeni bir karışımını bulma gerekliliği.

Diğer bir deyişle, son kararı verecek liderlere inanmayın ve Avrupa'da dağınık bir uzlaşmaya hazır olun. AB'nin özü budur. Bazı akademisyenler veya popülistler beğense de beğenmese de...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürtaja dair sorumsuz kutuplaşma

Joost Lagendijk 2012.06.03

Eminim ki Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, kürtajı cinayetle kıyasladığında ve "her kürtaj bir Uludere'dir" iddiasında bulunduğu, Bir Tartışmayı Karıştırmanın En İyi Yolları El Kitabı'nda kendisine saygın bir yer buldu.

AKP liderinin kürtaj hakkındaki sözlerini 'demokratik muhafazakarlık'tan sorunlu bir 'milliyetçi muhafazakarlık'a daha genel bir kaymanın parçası olarak gören Yavuz Baydar gibi gözlemcilere katılma eğiliminde olsam da, bu yazıda bu olağanüstü duygusal ve körce çıkışın arkasındaki saiklere dalmak istemiyorum. Son derece incitici ve duygusuz bulduğum Uludere kıyaslaması üzerine de çok fazla söz söylemek istemiyorum.

Niyetim, Erdoğan'ın kürtajı Türkiye'de tartışılan bir konu haline getirme gayretine odaklanmak. Muhafazakar bir partinin liderinin kürtajı eleştirmesine kimse şaşırmamalı. Kürtaj konusunda liberal yasalara sahip ülkeler de dahil, birçok ülkede, muhafazakar veya Hristiyan Demokrat partiler kadınlara karar yetkisi verecek yasaları sulandırmaya veya engelleme çalışmıştır sürekli. Çoğu zaman bu çabalar zaman sınırını aşığı çekmeye veya kadınları tercihlerini tekrar düşünmeye zorlayan mekanizmalar oluşturmaya odaklanır. İrlanda, Portekiz, Malta ve Polonya gibi ülkelerde kürtaj yasa dışıdır veya sadece istisnai vakalarda izin verilir. Bu meselede en liberal ülkelerden biri addedilen Hollanda'da bile kürtajı düzenleyen yasalar tartışmadan muaf olmamıştır ve kürtaj karşıtı siyasetçiler ilgili düzenlemelerde değişiklik yapmakta genellikle başarı kaydetmiştir. Mesela yetkili bir klinik veya hastane tarafından yapılması kaydıyla kürtaja, hamile kalmayla ceninin kişilik kazanması arasındaki sürenin her noktasında izin verilen Hollanda'da, kürtaj yaptırmak isteyen her kadın beş gün boyu tekrar düşünmek zorundadır. Bu bekleme periyodu, bariz bir muhafazakar talepti ve amacı acele kararları önleyip alternatif seçeneklerin hesaba katılmasına imkan tanımaktı. Diğer ülkeler de karar verecek olan kadınların tam ve derhal yetkili olmasını sınırlandıran benzer engeller koymuştur. Bu kısıtlamalara katılırsınız veya katılmazsınız, ama bütün argümanların sunulduğu ve kadının tercih hakkını destekleyenlerin, böylesine hassas bir konuda daha dengeli bir yaklaşım isteyenleri ikna etme şansı bulunduğu uzun ve genellikle hararetle tartışmaların sonucunda ortaya çıkmıştır. Başbakan kendisiyle hemfikir olmayanları yekten katil olmakla suçladıktan sonra Türkiye'de böyle duyarlı ve sağduyulu bir tartışmayı unutabilirsiniz. Bu bir tartışmayı, daha başlamasına bile fırsat bırakmadan ortadan kaldırmanın en iyi yolu.

Erdoğan'ın kaba sözleri, farklı kürtaj politikalarının etkilerine dair yapılan araştırmalara ilgi duymadığını da gösterdi. Sözelimi son dönemde yayınlanan bir araştırma, Hollanda'da kürtaj yasal, güvenli, erişilebilir ve bedava olmasına rağmen, diğer ülkelere kıyasla son derece seyrek olduğunu ortaya koydu. Yazarlara göre bu düşük kürtaj oranının izahı, gebelik önleyicilerin yasal satışı ve karşılanabilir doğum kontrol haplarıydı. Vardıkları sonuç şuydu: "Gebelik önleyiciler yasal olduğunda, kadınların hamile kalma ve istenmeyen gebelik yaşama ihtimalleri çok daha düşük."

Başka raporlar da Başbakan'ın sözlerinin niye sadece zararlı değil, sorumsuzca da olduğunu açıkça gösteriyor. Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) yaptığı araştırma şunu ortaya koyuyor: Dünya çapındaki bütün kürtajların neredeyse yarısı güvenli olmayan koşullarda yapılıyor ve bu koşullarda kürtaj olan sekiz kadından biri ölüyor. Kürtajı neredeyse tamamen yasa dışı ilan ederek hükümet binlerce genç kızı ve kadını merdivenaltı kürtajlarına itiyor. Zengin kadınların dışarı gidip güvenle kürtaj seçeneği olacaktır. Yoksul kadınların ise bu seçeneği olmayacak ve bir kez daha merdivenlerden aşağı atlamaya veya örgü şişlerine başvurmaya başlayacaklardır. Medeni bir ülkenin lideri, böylesine hayati politikaları bile isteye teşvik etmeden önce iki kez düşünmelidir.

Erdoğan'ın kürtaj, sezaryen doğumlar ve Türk kadınlarının en az üç çocuk sahibi olması gerektiğine dair açıklamalarının trajik tarafı, kendi başarılı ekonomi politikalarının sonuçlarıyla mücadele etmeye çalışıyor olması. Diğer bütün ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de refahı artan aileler daha az çocuk yapma eğiliminde. Daha iyi eğitim alan kadınlar kaç çocuğa sahip olacaklarına kendileri karar vermek istiyor. Bu eğilimleri durdurmaya çalışmak, ciddi zarara yol açacak, fakat nihayetinde AKP liderinin asla kazanmayacağı bir kavgaya girmek demektir. Sert açıklamaları siyasi kâr sağlamak açısından iyi olabilir, fakat kendi elleriyle yarattığı yeni Türkiye'deki kaçınılmaz gerçeklikleri değiştirmeyecektir.

Almanya, üstünlüğü ele geçirecek mi?

Joost Lagendijk 2012.06.06

Okuyacağınız yazı, Almanya'nın merkezi rol oynadığı süregiden Euro kriziyle ilgili değil. Finans piyasalarının ve Avrupa vatandaşlarının güvenini tekrar kazanmayı ve Yunanistan'ı olmasa bile, en azından İspanya ekonomisini iflastan kurtarmayı amaçlayan yeni planların hazırlanması sürecine Berlin'in ağırlığını koyacağına dair kimsenin zihninde kuşku yok.

Şu an Brüksel'deki AB kurumları, Euro Bölgesi ülkelerinin mali ve iktisadi politikalarını daha ileri boyutta koordine etmek için hevesli görünen planlar üzerinde çalışıyor. Bu ayın sonunda AB liderleri, Euro'yu kurtarmak için zorunlu olan, fakat seçmenlerinin büyük kısmının gözünde pek de popüler olmayan bu yeni entegrasyon adımlarını kabul edip etmeyeceklerine karar vermek durumunda. Angela Merkel lütfetmediği sürece de hiçbir şey kabul edilmiş olmayacak.

Velhasıl bu yazı Almanya'nın, bazılarının verip veristirdiği, fakat herkesin kabul ettiği iktisadi ve siyasi hegemonyası hakkında değil. Mevzumuz Almanya milli futbol takımı.

1980'ler ve 90'larda Avrupa'da ve dünyanın geri kalanında Alman futbolu fırtına misali esti. Batı Almanya 1980'de Avrupa şampiyonu oldu, birleşen Almanya 1990'da Dünya Kupası'nı kazandı ve 1996'da bir kez daha bütün Avrupalı rakiplerini alt etti. Bu süreçte, ülke içinde ve dışında anıldığı ismiyle, Mannschaft, üç turnuvayı da ikinci sırada tamamladı. Başarıları Alman futbol takımını çok popüler yapmadı. Oyunları hiçbir zaman büyüleyici değildi, daha ziyade disiplin, çok çalışma, iyi organizasyon ve asla pes etmeme kabiliyetine dayanıyordu. Jürgen Klinsmann gibi müthiş ve sempatik bazı oyuncular vardı, fakat Lothar Matthäus ve Andreas Möller gibi birçok başka Alman yıldızı kibirli kasıntılar gibi görülüyordu. Avrupa'nın geri kalanı Alman hakimiyetini gönülsüzce kabul etti, fakat içten içe rasyonel ve mekanik oyunlarından nefret etti. Bugün Merkel'in ve kemer sıkma önlemlerine yönelik tercihinin takdir edilmesine epey benzer bir durum söz konusuydu.

1996'dan bu yana Alman Milli Takımı'na duyulan antipati yavaş yavaş sona erdi, fakat bu büyük ölçüde Almanların artık eskisi kadar başarılı olmamasından kaynaklanıyordu. 2002 ve 2008'de gümüş madalya kazandılar, fakat hiçbir büyük şampiyonluk elde edemediler. 2010'da Güney Afrika'daki Dünya Kupası sırasında ilk kez bir miktar hayranlık duyulduğuna tanık olmak mümkündü, zira tat vermeyen seleflerinden farklı, heyecan veren yeni bir futbolcu kuşağı sahneye çıkmış görünüyordu. Yarı finallerde İspanya, aşılması çok güç bir engel olduğunu kanıtladı, fakat Almanların çeyrek finalde Lionel Messi'li Arjantin karşısında kazandığı zafer etkileyiciydi ve dünyanın geri kalanına Alman futbolunun artık hem etkili hem çekici olabileceğini gösterdi. Gelineen noktada, cuma günü başlayacak Avrupa Şampiyonası öncesinde, Alman Milli Takımı'na yönelik övgüler ayyuka çıkmış durumda. Analistlerin ve bahis şirketlerinin büyük çoğunluğuna göre Almanya, İspanya ve Hollanda ile birlikte şampiyonluğun favorilerinden biri. Benim içinse bir numaralı şampiyonluk adayı.

İspanyollarda sakatlıklardan dolayı bazı kilit önemde oyuncular (Puyol ve Villa) yok; diğer oyuncular ise Barcelona ve Real Madrid için oldukça uzun geçen sezonun ardından yorgun. Ayrıca 2008 ve 2010'da hem Avrupa hem dünya şampiyonluklarını kazanmalarının ardından yüksek motivasyona da sahip değiller. Hollanda ise korkarım savunmada fazla zayıf ve bazı hücum oyuncuları (Sneijder ve Robben) iki yıl önceki kadar formda değil.

Fakat Almanların favori konumda bulunmasının tek sebebi diğerlerinin muhtemelen başarısız olacak olması değil. Almanya Teknik Direktörü Joachim Löw, teknik ve taktik yeteneklerin göze hoş gelen bileşimine dayalı

bir oyun tarzı oluşturmaya başardı; bu tarzın Mesut Özil, Sami Khedira ve Jerome Boateng gibi oyuncuların şahsında cisimleşmesi de tesadüf değil. Bu üç 'yeni' Alman, sadece ailevi kökenlerinden dolayı değil, yetenekleriyle de Almanya'nın fiziki güç ve kazanmaya odaklanma gibi 'eski' özelliklerine cazibe ve albeni kattı.

Liberal Hollanda gazetesi NRC Handelsblad, geçen hafta sonu Almanya Milli Takımı'na ayırdığı özel sayısında, Alman futbolundan nefret etmek yerine keyif almayı öğrenmemiz gerektiğini yazdı. Birkaç yıl önce böyle bir iddia uygunsuz ve hak edilmemiş sayılırdı. Şimdi birçok Avrupalı, Özil ve takım arkadaşlarının maçlarını dört gözle beklediklerini kabul etmek zorunda. Köprülerin altından çok sular aktı. Belki de Merkel futbol tecrübesinden ders çıkarabilir ve performansına biraz cazibe ve sürpriz katabilir. Yoksa bu, çok şey mi istemek olur?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İşte şimdi konuşuyoruz

Joost Lagendijk 2012.06.10

Nihayet, nihayet geçen hafta Türkiye meclisindeki iki büyük partinin lideri bu ülkenin yüz yüze olduğu en büyük sorunu, Kürt sorununu tartışmak için bir araya geldi.

Teklif CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu'na aitti ve AKP lideri Erdoğan da teklife olumlu karşılık vererek anamuhalefet partisinin başkanını AKP merkezinde görüşmeye davet etti.

Türkiye siyasetini az bilen Avrupalı gözlemciler bu olması gereken en mantıklı şey gibi görünüyor. Parlamenter demokrasilerin çoğunda buna benzer durumlarda (ülkenin gündemini sürekli işgal eden, fakat siyasi partilerin hiçbirinin kalıcı bir çözüm bulamadığı daimi bir sorun karşısında) muhalefetin hükümete daha aktif olması yönünde baskı yapmasından ve iktidar partisinin, tıkanmayı aşmak için geniş bir konsensüs oluşturması gerektiğinin bilinciyle bu tür girişimlere müspet karşılık vermesinden daha doğal bir şey yoktur. Türkiye'de ise böyle olmuyor. En azından geçen haftaya kadar olmuyordu.

Geçmiş dönemlerde iktidar partilerinin Kürt sorununa çözüm bulmak için ortaya koyduğu, fakat dönemin muhalefet partileri tarafından bozulan ve sekteye uğratılan girişimlerine dair uzun bir liste çıkarabiliriz. Bunun en son örneği AKP'nin 2009'daki Kürt açılımıydı; dönemin CHP lideri Deniz Baykal açılımı ülkeyi bölmek ve teröristlerin taleplerine boyun eğmek olarak niteleyip yerden yere vurmuştu. AKP planlarını sürdürecektir kadar cesur olmadığı için, Türkiye'nin milli sorunundan kurtulmak yönünde bir fırsat daha kaçırıldı.

Bu kez işler değişmiş ve Türkiye'nin siyasi aktörleri, kilit aktörler arasında uzlaşma zeminleri bulmaya dayalı demokratik sistemlerde yaşayan herkesin aşına olduğu bir tarzda davranıyor gibi görünüyor. Umalım ki, Kılıçdaroğlu ve Erdoğan arasındaki görüşmeyi Türkiye'nin sorunlarını uzlaşma yoluyla çözmeye muktedir bir ülke olduğunun kanıtı olarak niteleyen Cumhurbaşkanı Gül haklı çıksın. Bunun böyle olması için bence meseleye taraf olan bütün kilit aktörler bazı ilave çabalar göstermeli.

1. CHP lideri Kılıçdaroğlu, bu girişiminin zamanlaması ve bilhassa arkasındaki sebeplerle ilgili herkese bir açıklama borçlu. Önerisi genel değerlendirmeler ve prosedürler açısından kuvvetli, fakat herhangi bir somut

adımdan söz etmiyor. Üç yıl önce selefi muhtemel bir çözümün bütün unsurlarına karşı çıkıyordu. CHP bu esaslarla ilgili fikrini değiştirdi mi, değiştirdiyse neden? Artık kırmızı çizgileri yok mu? Sürecin başında bu tür açıklamalar, siyasi muarızlar arasındaki kuşkusuz zorlu ve hassas geçecek görüşmeler sırasında tatsız sürprizleri önlemek için gerekli.

2. Başbakan Erdoğan, son seçimlerden bu yana benimsediği milliyetçi-muhafazakar siyasi programından silinmiş görünen reformlara geri dönme niyeti konusunda daha açık olmalı. Kürt sorusunda AKP, güvenliğe dayalı eski tarz politikalara başvuruyor; sözgelimi Kürt aktivistler, yerel siyasetçiler ve gazeteciler kitlesel olarak tutuklanıyor. Girişime dahil olmaya kuşkuyla bakan Kürt siyasetçileri ikna etmek için iktidar partisinin KCK operasyonlarını en azından askıya almak için elinden geleni yapması gerekiyor. Sahada hiçbir şey değişmediği takdirde, önerilen "Toplumsal Uzlaşma Komisyonu" çok geçmeden, nihai bir çözümü daha da zorlaştıracak değişmeyen baskıcı politikaların maskesi gibi görünecektir.

3. Hem CHP hem AKP, planlarının MHP tarafından gasbedilmesine izin vermeyeceklerini açıkça göstermeli. Uzlaşma aramak iyi ve takdire şayan, fakat her tür dişe dokunur reforma tavizsiz direnişe yaslanan bir partinin aniden tutumunu radikal bir şekilde değiştireceğini düşünmek yanılsamadan başka bir şey değil. MHP anlaşılabilir sebeplerle tutumunu değiştirmeyecek ve bu yüzden bu muhtemel dönüm noktasını bozacak bir konuma getirilmemeli. Bu arada aynısı, yeni anayasa konusunda uzlaşma arayan Meclis komisyonu için de geçerli.

Geçen haftaki görüşmeyle ilgili sinik olmak ve bunu CHP'nin anayasal süreçte MHP'yi boşa düşürmek için attığı zekice, fakat yersiz bir adım ve başbakan için kendi kendini soktuğu Uludere faciasından kolay bir kaçış olarak görmek kolay. Daha müspet senaryo ise şu: Gerek CHP gerekse AKP Türkiye'nin nasıl bir noktaya geldiğini anladı. O noktada iki parti ülkenin, çözümsüz kaldığı takdirde demokratik süreçteki her tür ilerlemeyi durduracak bir soruna saplanıp kalmasını engellemek için harekete geçmek zorunda.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yunan ikilemi

Joost Lagendijk 2012.06.13

Dünyanın bu köşesindeki en vahim ekonomik krizlerden birinin sonuçlarından mustarip öfkeli bir Yunanistan vatandaşı olsanız, bu pazar ne yapardınız? Bir önceki seçim, işleyen bir çoğunluk hükümeti üretmediği için altı haftada ikinci kez düzenlenen ulusal seçimlerde oy kullanmanız gerekiyor.

Bir yandan, mevcut faciadan sorumlu tuttuğunuz iki ana akım partiyi, Muhafazakârları ve Sosyalistleri desteklemek istemiyorsunuz. Diğer yandan Yunanistan'ın Euro Bölgesi'nde kalmasını istiyorsunuz, bu yüzden de AB ile IMF'nin ülkeye dayattığı katı kemer sıkma önlemlerinin hepsini kaldırma vaadinde bulunan radikal sol lider Alexis Çipras'a oy verip vermemek konusunda kararsızsınız. Bu vaade tepki olarak iki kurum da Yunanistan'ın 'üzümü yiyip bağcıyı kovamayacağını' vurguluyor. Atina mevcut mali anlaşma maddelerine uymadığında ve uymazsa, ülke bu anlaşmanın parçası olan milyarlarca doları artık alamayacak ve Euro'yu terk etmeye mecbur kalacak.

Çoğu Yunan seçmen için sorun, kalbin sesiyle aklın sesi arasında tercih yapmaktan ibaret değil. Analistler ve ekonomi uzmanlarının tavsiyesine başvurdıklarında da her iki seçenek için hiç iç açıcı olmayan en kötü durum senaryolarıyla karşılaşıyorlar.

Aklın galebe çalması ve eski müesses nizam partilerinin, bazı küçük partilerin de yardımıyla Yunanistan Parlamentosu'nda mevcut anlaşmalara uymayı isteyen bir çoğunluk elde etmeyi başarması durumunda, birçok gözlemci bütçe kesintileri, ekonomik daralma ve yabancı bankacılarla bürokratların katı denetiminden müteşekkil on yıllık bir dönem yaşanacağını tahmin ediyor. Böyle olsa bile Yunanistan'ın bütün borçlarını ödemeyi ve ekonomisini yapısal reformdan geçirmeyi başarıp başaramayacağı kesin değil. Sonunda rahatlama garantisi yokken sürekli sıkıntı çekmek anlamına geliyorsa, Euro Bölgesi'nde niye kalınsın ki?

Bu belirsizlik birçok Yunanlının ve giderek artan sayıda yabancı yorumcunun, bazı anketlerde ilk sırada yer alan Çıpras'ın görüşlerine sempati duymasına yol açıyor. Solcu iktisatçılar, topyekûn borç iptali, büyük şirketlere vergi artırım ve bankaların millileştirilmesinden oluşan programına olumlu bakıyor. Şahsen Çıpras'ın önerilerinin eski moda solcu muhabbetlerinin nostaljik cazibesine sahip olduğunu, fakat kısmen bile olsa hiçbir uygulanma şansının olmadığını düşünüyorum.

Bence Çıpras bile bunun farkında. Cazibesinin, fikirlerinin geçerliliğinden kaynaklanmadığını o da gayet iyi biliyor. Elindeki en büyük koz, Yunanistan'ın batamayacak kadar büyük olduğu ve Almanya ile AB'nin geri kalanının fazla yüksek risk taşıdığından dolayı Yunanistan'ın ipini asla çekmeyeceği inancı. Brookings Enstitüsü uzmanlarından Thomas Wright, Foreign Policy dergisinde Çıpras'ın stratejisinin Karşılıklı Yıkım Bilinci'nin (KYB-ABD ve Sovyetler Birliği'nin Soğuk Savaş dönemindeki nükleer politikası) yeniden sahneye konulması olduğunu ikna edici bir şekilde anlatıyor. Nükleer silahlara sahip iki ülke, kendi yıkımına yol açabileceğini bildiği için bu silahları kullanmıyordu. Bu analogide nükleer silah Euro'dan ayrılma; Almanya bu silahı asla kullanmayacak, çünkü bunun geri kalan herkesi dibe çekecek bir ekonomik felakete yol açabileceğinin farkında. Bu yüzden Çıpras, istediği her şeyi yapabileceğini ve yine de Euro Bölgesi'nde kalabileceğini düşünüyor.

Çıpras'ın sınırlar olmadığını ve Almanya'nın, Yunanistan'ın paldır küldür Euro'dan çıkmasını önlemek için istediği her şeyi kabul edeceğini düşünmekle hata yaptığı konusunda Wright'la hemfikirim. Son aylarda Berlin ve Brüksel'de "Yunan-çıkışı"na dair hazırlıklar yapılıyor. Avrupa Politika Çalışmaları Merkezi'nden Daniel Gros gibi ciddi ve etkili iktisatçılar, bir süredir böyle bir çıkışın mümkün olduğunu ve on yıllık bir düzenlemenin ardından Yunanistan borçlarını bile ödeyebileceğine işaret ediyor.

Bunun da ötesinde, ülke içindeki ağır bütçe kesintilerinin ortasında, çoğu Avrupa ülkesinin siyasi liderleri ve geniş seçmen kitleleri, Yunanlıların hem krizden çıkmak için üzerine düşeni yapmaya yanaşmayacağı hem de onlar için para vermeye devam edecekleri bir duruma şantajla sürüklenmeyi asla istemiyor.

Kafası karışık Yunanlı seçmene tavsiyem şu: Zarinızı Çıpras'ın devrimci karizmasından ve KYB stratejisinden yana atmayın. AB, Yunanistan'la imzalanan kurtarma anlaşmasının, ters teptiği görülen bazı şartlarını yeniden düzenlemeye razı. Yunanistan'a açık çek vermeye ise razı değil.

Mısır'da yargı darbesi

Joost Lagendijk 2012.06.17

Yunan seçmenlerin karşı karşıya olduğu ikilemi anlattığım son yazımın ardından, aynı günlerde Mısırlı seçmenlerin yapmak zorunda olduğu imkansız tercihle ilgili yeni bir yazı yazmayı planlıyordum. Devrim sonrasının ilk devlet başkanlığı seçiminin ikinci turunda geriye iki seçenek kalmış durumda ve pek çok Mısırlı iki adaydan da hiç hazzetmiyor.

Adaylardan biri, devrik devlet başkanı Hüsnü Mübarek döneminin son başbakanı olan Ahmet Şefik. Liberaller, solcular ve İslamcılar tarafından, eski rejimin ordu destekli temsilcisi olarak görülüyor. Birçok insan, devlet başkanı olarak, Mübarek'i alaşağı eden devrimin kazanımlarını ortadan kaldırmak için elinden geleni ardına koymayacağından korkuyor. Diğer aday ise, Müslüman Kardeşler'in (MK) liderlerinden Muhammed Mursi; MK'nin siyasi kanadı, yakın dönemde seçimle belirlenen meclis üyeliklerinin neredeyse yarısına sahip. Mursi'nin adaylığı tartışma yaratıyor, zira Şefik'ten çekinen aynı liberaller ve solcuların yanı sıra, eski müesses nizamın önemli bir bölümü, MK'nin hem meclisi hem başkanlığı kontrol ettiği bir ortamda, Mısır'ın geleceğinin, diğer ideolojilere ve hayat tarzlarına müsamahalı davrandıkları pek görülmemiş olan siyasi İslam'ın insafına kalacağından korkuyor.

Velhasıl Mısırlılar, en az Yunanlıların boğuştuğu kadar ciddi bir ikilemle yüz yüze: Şefik'e oy vererseniz, silahlı kuvvetlerin dokunulmaz konumda olduğu Mübarek tarzı bir otoriterliğe geri dönme riskine gireceksiniz. Mursi'ye oy verdiğiniz takdirde ise muhtemelen Mısır'ı tavizsiz dinci radikallerin yönettiği bir ülkeye çevireceksiniz. Böyle bir manzara söz konusuysa, Mübarek'in atadığı yargıçlardan oluşan Mısır Anayasa Yüksek Mahkemesi, geçen perşembe günü, başkanlık seçimine bir başka perspektif daha katan iki karara imza attı. Mahkeme, meclisin kabul ettiği ve son iki Mübarek kabinesinin üyelerinin resmi görevler üstlenmesini yasaklayan siyasi hariç tutma yasasının anayasaya aykırı olduğuna hükmetti. Bu karar Şefik'in adaylığını kurtardı. Müesses ordu kurumunun gözdesi olan aday birçok gözlemci tarafından pek sevilmesine de, mahkeme kararına pek ses çıkaramıyorlar. Şefik bu hafta sonu yapılacak seçimden iki gün önce çekilmek zorunda bırakılsaydı, kaos ve başa çıkması son derece zor bir siyasi belirsizlik durumu ortaya çıkacaktı.

Geçiş sürecinin bütününe ciddi şekilde rayından çıkaran ise mahkemenin ikinci kararı. Kasım-Aralık 2011 tarihinde düzenlenen meclis seçimlerinin dayandığı seçim yasası, sandalyelerin üçte birini siyasi bir partiye bağlı olmayan adaylara tahsis etmişti. Nihayetinde bu adayların pek çoğu partiler tarafından desteklendiği için, mahkeme partilerin yasanın içeriğini amacından saptırdığına ve bu yüzden seçilmiş meclisin tümüyle geçersiz hale geldiğine hükmetti. Mahkeme meclisin lağvedilmesi ve yeni seçimlerin yapılması talimatı verdi.

Haliyle seçimlerin galibi olan MK küplere bindi. Mursi, pek çoklarının bu tartışmalı kararın arkasındaki güç olarak gördüğü orduya, "karanlığın sırtlanlarının geri dönmesine izin vermemesi" çağrısında bulundu. Geçen yılki devrimin liderlerinden biri de, mücadele arkadaşlarıyla birlikte generallere güvenmekle saflık yaptıklarını kabul ediyordu. New York Times'a konuşan devrimci lidere göre, muktedir seçkinlerin kökü, başta düşündüklerinden 'çok daha derinde ve karanlıktı'. Yabancı gözlemciler, Mahkeme'nin kararlarıyla ilgili sert değerlendirmelerde bulundular. Geçen haftadan çok önce Mısır'daki yargı sisteminin bozuk işleyişine dair uyarılarda bulunan Amerikalı Mısır uzmanı Nathan Brown şu sonuca varıyordu: "Ağır çekim bir darbeye benzemeye başlayan süreç, artık ağır çekimde ilerlemiyor." Etkili analist ve blog yazarı Marc Lynch'in tweet'i ise şöyleydi: "Bu kararlar en temelde, Mısır'daki geçiş sürecine indirilen feci bir darbedir. Olmayan bir meclis, olmayan bir anayasa, bölen bir başkanlık seçimi."

Bir başka birikimli Amerikalı blog yazarı Juan Cole, Mısır'daki en son gelişmeleri, ordunun, Türkiye laikliğine köktendinci bir tehdit olarak gördükleri için başbakan Necmettin Erbakan'ı ve partisini düşürdüğü 28 Şubat 1997'yle kıyaslıyordu. Anayasa Mahkemesi ile Türk ordusunun AKP'nin ülkeyi reformdan geçirmek yönündeki bütün çabalarına sekte vurmak için elinden geleni yaptığı, böylelikle Türkiye'deki eski seçkinleri temsil eden her iki kurumun dayandığı güç zeminine zarar verdiği 2009 öncesi durumla başka benzerlikler de kurmak mümkün.

Türkiye'de olduğu gibi, Mısır derin devletinin neticede cini tekrar lambaya sokamayacağını söyleyen Cole ile hemfikirim. Yapabilecekleri şey, demokratikleşme ve modernleşme sürecini yavaşlatmak ve kösteklemek. Geçen hafta olan da bu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mısır'ın Türkiyeleşmesi

Joost Lagendijk 2012.06.20

2011 ilkbaharında Arap Uyanışı'nın başlamasından bu yana Türkiye'nin, bilhassa demokrasi arayışındaki Müslüman çoğunluklu Tunus ve Mısır halkları için model teşkil edip etmeyeceğine dair epey söz söylendi.

Analistler ve gözlemciler arasındaki tartışma, "model" kavramının Türkiye'nin devrim sonrası Arap dünyası üzerindeki etkisine dair en uygun ifade şekli olup olmadığına odaklandı. Çoğu "örnek" ve "ilham" kelimelerinin, Tunus ve Kahire'deki pek çok liberal demokratın ve reform yanlısı İslamcının Türkiye'ye bakış tarzını (post-İslamcılar tarafından yönetilen laik bir cumhuriyet, bölgede ağırlığını giderek hissettiren yumuşak gücüyle bir ekonomik başarı hikâyesi) muhtemelen daha iyi yansıttığı konusunda hemfikir.

Şimdilik Tunus'u bir kenara bırakırsak, Mısır'da son birkaç gündür tanık olduğunuz bir dizi olayın, Türkiye'de on beş-yirmi yılda yaşanan gelişmeleri andırdığını görebiliyoruz. İşin ironik tarafı, daha fazla demokrasiye yönelik adımlardan değil, zaten güçlü olan ordu ve yargı vesayeti rejimini destekleyen geriye doğru adımlardan söz ediyor olmamız. Bugünlerde Mısır'da takdim edilen Türkiye modeli, bizzat Türkiye'nin 2002'den beri kurtulmaya çalıştığı eski versiyon.

Mısır'da ve dışarıda pek çoklarının fiilen Silahlı Kuvvetler Yüksek Konseyi (SKYK) ve Yüksek Anayasa Mahkemesi'nin (YAM) gerçekleştirdiği bir darbe olarak gördüğü süreçte, yani geçen hafta sonu düzenlenen devlet başkanlığı seçiminin öncesinde ve sonrasında, aşağıda sayacağım kararlar alındı. Türkiye'deki 1980 askerî darbesinin dayanaklarını ve sonrasını bilen herkese ziyadesiyle aşına gelen kararlar bunlar...

İslamcı partilerin ağırlıkta olduğu meclis YAM tarafından lağvedildi.

SKYK, askeriye'nin yazdığı Mart 2011 tarihli geçici Anayasa Deklarasyonu'na bir ek yayınlayarak yetki alanını genişletti ve yeni seçilen devlet başkanının yetki alanını ise daralttı. Henüz kesin sonuç belli değil, fakat başkanlık seçimini çok büyük ihtimalle Müslüman Kardeşler'in (MK) adayı Muhammed Mursi kazandı.

SKYK sıfırdan yeni bir anayasa hazırlaması için bir danışma meclisi atamaya hazırlanıyor, böylece bu hakkı lağvedilen meclisten devralmış oluyor.

Ordunun baskın olduğu yeni bir Milli Savunma Konseyi oluşturuluyor, böylece sivil siyasetçilerin silahlı kuvvetlerle ilgili bütün meseleler üzerinde etkisi ortadan kaldırılıyor.

Bu yazı yazıldığı sıralarda Kahire'deki bir idare mahkemesi, MK'yi lağvetmenin yollarını araştırıyordu.

Türkiye'de 12 Eylül 1980 ve 28 Şubat 1997'deki askerî darbelerin ve Türk Anayasa Mahkemesi'nin 2008'deki AKP'yi kapatma çabalarının oluşturduğu zehirli karışım da buydu. Gelecek günlerde MK'yi 2011'deki Tahrir devrimcileriyle yan yana getirecek kitlesel gösterilere tanık olacağımızdan hiç kuşku yok; bu iki kesim birbirinden hiç hazzetmiyor, fakat ordunun iktidarı gasbetmesine karşı direnişte bir araya geliyorlar. Geçen yıl bazı kuşkucu analistler Mısır ordusunun muazzam yetkilerini asla kendi gönlüyle teslim etmeyeceği ve bir tür Mübareksiz Mübarekçiliğe sarılmak için elinden geleni ardına koymayacağına dair tahminlerde bulunmuştu. Son gelişmeler, onları haklı çıkarmış görünüyor.

Dış dünyanın, askerî baskının sürmesi ihtimaline nasıl tepki vereceği son derece önemli. Geçmişte gerek ABD gerekse AB çok büyük ihtimalle demokratik taleplerin bastırılmasını protesto eder, fakat neticede "istikrar" uğruna askerî yönetimi kabul ederdi. Avrupa Dış İlişkiler Konseyi'nden Nick Witney, bu kez AB'ye askerî darbeye karşı ayağa kalkması ve Mısır'ın borçlarını ödemesi için ihtiyaç duyduğu milyarlarca dolarlık yardımı toplama çabalarından elini eteğini çekmesi çağrısında bulundu. Witney şunu söylüyordu: "Demokratik, sivil yönetime hızlı geçiş için yeniden ve bu kez ordunun yoldan çıkarmasına açık olmayan bir yol haritası belirlenene dek, hiçbir makroekonomik yardım paketi olamaz." Mısır ordusuna milyarlarca dolarlık destek veren Obama yönetiminden de benzer çağrılar geldi.

Türk hükümetinin nasıl tepki vereceğini görmek de ilginç olacak. Başbakan Erdoğan ve AKP'deki mesaiadaşları eski rejimi temsil eden ordu ve yargının, demokratik yoldan seçilmiş siyasetçilere iradesini dayatma gayretinin ne kadar berbat bir his olduğunu gayet iyi biliyor. Ankara'da şu konuda hiçbir kuşku ve tereddüt olmamalı: İster laik ister dinci olsun Mısır'daki demokratlar ve reformcular, iktidar partisinin Türkiye'de yürüttüğü politikanın aynısını dışarıda da savunup savunmayacağını görmek için Türkiye'ye bakıyor. Yurtta askerî vesayete hayır, cihanda askerî vesayete hayır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye vize konusunda henüz düze çıkmış değil

Joost Lagendijk 2012.06.24

Geçen hafta Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkeler, birliğin günlük idaresiyle görevli Brüksel merkezli kurum olan Avrupa Komisyonu'nu, Türkiye'ye yönelik vize uygulamasının serbestleştirilmesi doğrultusunda adımlar atmaya davet etti.

Muhtemelen bu sonbaharda Komisyon, söz konusu prosedürün nasıl organize edileceğini, Türkiye'nin ne yapması gerektiğini ve AB'nin ne zaman, hangi koşullar altında, ne önereceğini gösteren bir eylem planı

yayınlayacak. Bu gelişme Türkiye Dışışleri Bakanı Ahmet Davutoğlu tarafından 'tarihi bir adım' olarak selamlandı. Medyada ise sürecin iki-üç yıllık bir dönem dahilinde sonuçlanmasının beklendiğı ve çok geçmeden 75 milyon Türk'ün AB üyesi ölkelere özgürce seyahat etmesine imkan vereceğı iddiası yer aldı.

Bu şenlik havasını bozmak istemem, fakat korkarım ki biraz ihtiyatlı olmak lazım. Mevcut vize sisteminden başlayalım: Şu an Türkiye vatandaşlarının Schengen bölgesi ölkelerine seyahat etmek için vize almasını zorunlu kılan sistemin küçük düşürücü ve son derece kusurlu olduğuna hiç kuşku yok. Siyasi bakış açısından, AB bir yandan başka ölkelerle (sözelimi daha üyelik müzakerelerine bile başlamamış olan Balkan ölkeleriyle) vizesiz seyahat anlaşmaları yaparken, Türkiye vatandaşları için süregiden kısıtlamaları savunmanın imkanı yok. Bunun da ötesinde, AB'deki ve üye ölkelerdeki mahkemelerin, mevcut vize zorunluluklarının 1973 tarihli Ankara Anlaşması'nın Ek Protokolü'nün hükümlerine aykırı sayılması gerektiğine dair aldığı çok sayıda karar söz konusu. Diğer bir deyişle: Türklerden vize istemek hem siyasi hem hukuki olarak kabul edilemez.

Bu yanlış uygulamanın devam etmesinin yegane sebebi, AB'nin gelip geri dönmeyecek Türklerin akınına uğrayacağına dair kökü derinlere uzanan korku. Aşırı sağcı popölizmin son dönemdeki yükseliş, AB siyasetçilerinin mantık gereğı yapmaları gereken şeyi yapmasını, yani Türkiye'ye geçmişte diğer ölkelere nasıl davrandıysa öyle davranmasını ve Türklerin AB'ye vizesiz seyahat etmesinin önünü adım adım açmasını olsa olsa daha da zorlaştırmış durumda. Geçen haftalardaki anlaşma, AB'nin bu yükümlölüğünü geç de olsa kabul etmesi anlamına mı geliyor? Bu soruya müspet cevap vermek, aceleci davranmak olur. Eski bir İngiliz atasözünün de dediğı gibi: "Düze çıkana kadar sevinmeyin." Türkiye henüz o noktada değil, iki veya üç yıl zarfında olmayacağı da muhakkak.

Asıl iyi haber ise şu: Türkiye ile ilgili bir AB belgesinde ilk kez 'vize serbestisi' kavramı kullanıldı. Bugüne kadar Türkiye'nin normal AB vize rejimine dahil edilmesi gerektiğine dair kaçınılmaz neticeden çark etmek adına başka, muğlak ifadeler icat ediliyordu.

Bununla birlikte AB'nin geçen hafta ortaya koyduğu sonuçları okuduğunda insan bu sözün ne zaman hayata geçirileceğini sormaktan kendisini alamıyor. "Aşamalı ve uzun vadeli bir perspektif"ten ve daha da önemlisi, ilerlemenin Türkiye'nin geri kabul adı verilen anlaşmayı etkin ve tutarlı uygulaması şartına bağılı olduğundan dem vuruluyor. Söz konusu anlaşma Türkiye'nin AB topraklarına Türkiye'den yasa dışı yollarla giren ve geri gönderilen Türk vatandaşlarını ve bilahare üçüncü ölk vatandaşlarını kabul etmesini zorunlu kılıyor. Geçen haftaki anlaşmanın sorunu, bin dereden su getirmesi. AB Türkiye'ye adil davranıyormuş gibi yapıyor, fakat o kadar çok şart öne sürüyor ki, gönölsüz üye ölkelerin gerçek ilerlemeyi yavaşlatmasını ve sekteye uğratmasını fazlasıyla kolaylaştırıyor.

Diğer yandan Türkiye de geri kabul anlaşmasını ancak AB etkin vize muafiyetleri koymaya başladığında imzalayacağı, onaylayacağı ve uygulayacağı bahanesine sığılıyor. Ankara'daki hakim kanaat şu: AB dahilindeki Türkiye yanlısı mahkeme kararları eninde sonunda AB'yi daha esnek davranmak zorunda bırakacak. Bu yüzden Türkiye bekleyip görebilir ve kendi başına dişe dokunur adımlar atmasına gerek yok.

Geçen haftaki anlaşmanın iyi tarafı, ifadenin ve belli bir düzeye kadar, ruh halinin değişmiş olması. Avrupa Komisyonu içinde anlaşmayı uygulamakla sorumlu insanlar bunu başarıya ulaştırma niyetinde. Yine de bazı AB ölkeleriyle ilgili sorun şu: Bütün oyalama taktikleri tükendiğinde pes edecekler. Bu arada Türk siyasetçiler çok fazla söz vermemek konusunda dikkatli olmalı ve Türkiye vatandaşları da temsilcilerine, anlaşmanın kendi paylarına düşen kısmı uyarınca hareket etmeleri ve Türkiye'nin her halükarda hayata geçirmesi gereken zorunlu önlemleri ertelememeleri konusunda baskı yapmalı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hapishaneden devlet başkanlığına

Joost Lagendijk 2012.06.27

Bu köşe yazısı, 1990'larda birkaç ay hapis yatmış ve pek çoklarına göre kendine 2014'te cumhurbaşkanı olma hedefi koymuş Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın bundan sonraki olası kariyer hamlesiyle ilgili değil.

Muhammed Mursi'yle ilgili; kendisi yeni Mısır Devlet Başkanı ve bir Arap devletinin başkanı seçilen ilk İslamcı. Mursi, çok uzun olmasa da, 2008 ve 2011'de bir süre hapiste kaldı. Şimdi, ondan, derinden bölünmüş bir ülkede yeniden birlik-beraberliği sağlaması, silahlı kuvvetlerle anlaşmaya varması, can çekişen ekonomiyi canlandırması ve çok sayıda bölgesel ihtilafta Mısır'ın konumunu yeniden formüle etmesi bekleniyor. Yeni devlet başkanını devasa meydan okumalar bekliyor demek klişe kaçır.

Pek çok kişi, Mursi'nin bunların altından kalkamayacağından korkuyor. Gerekçeleri, ya onda bunları yapacak kapasite ve karizmanın bulunmaması ya da ordunun bunları yapmasına izin vermeyecek olması. Brookings Enstitüsü'nden Shadi Hamid, kaleme aldığı yerici portrede, Mursi'yi 'tarihin ihtimal verilmeyen kazası' diye niteledi. Ne de olsa, Mursi, Müslüman Kardeşler'in (MK) albenili adayı olan ama devlet başkanlığı seçiminden disqualifiye edilen Hayrat el Şatır'ın bir nevi yedeği. Yeni devlet başkanı, Hamid ve diğer pek çokları tarafından, belirgin bakış açısına sahip olmayan, MK müridi, sadece perde arkasında etkili bir piyon olarak görülüyor. Uzlaşma sağlama becerisi ve iradesine sahip bir lider olarak görülüyor. Sayın Mursi'nin kabiliyetleriyle ilgili spekülasyonlar muhtemelen bir müddet daha sürecek. Ama Güney Kaliforniya Üniversitesi'nin bu mezununun, doğru zamanda doğru yerde doğru adam olduğunu kanıtlamak için önünde fazla zaman yok.

İlk kriz, Sayın Mursi'nin devlet başkanı olarak nerede yemin edeceğinde yaşanacak. Normalde bu yerin halk meclisi, yani Mısır parlamentosu olması gerekir. Ama sorun şu ki, MK'nin hakimiyetindeki meclis, geçenlerde Anayasa Mahkemesi tarafından feshedildi. Silahlı Kuvvetler Yüksek Konseyi'ne göre, bu, Anayasa Mahkemesi önünde yemin etmek zorunda olmak demek. Sayın Mursi, bunu, ülkeyi yeni seçilmiş milletvekillerinden mahrum bırakan yargı darbesine boyun eğmek anlamında doğru yorumladı ve şu ana dek yemin mekanında değişikliği reddetti. Pek çok MK liderine ve MK'den olmayan aktivistlere göre, meclis önünde yemin etmekte ısrar etmekle, aynı zamanda Silahlı Kuvvetler Yüksek Konseyi'ne şu mesaj veriliyor: Mursi, başkanlık seçiminin hemen ardından ordu tarafından devreye sokulan ve devlet başkanının yetkilerinin çoğunu gasbeden anayasal değişiklikleri reddediyor. Lakin yemin töreninin yeri, en sembolik olsa da, Mursi'yi bekleyen pek çok zıtlıktan sadece biri.

Mursi'nin, orduyla mücadele ederken, gerilimi fazla tırmandırmamaya özen göstermesi gerek. Ama bu da yetmez. MK'nin Mısır vizyonunun yandaş dayatıcısı değil de, herkesi kapsayıcı bir devlet başkanı olmak istediğini göstermek mecburiyetinde. Diğer adayın, yani Hüsnü Mübarek'in eski başbakanı Ahmet Şefik'in eski rejimi yeniden tesis etmesini önlemek için her şeyi yapmaya hazır olan ve bu yüzden seçimin ikinci turunda kendisine oy veren liberaller ve solculara da elini uzatmalı. Mursi, kendisinin hep savunageldiği İslami gündemden korkan kadınlarla Hristiyan Kiptileri yeni hükümette görmek istediğini şimdiden belirtti.

Tarih Mursi'den çok şey istiyor. Bir gözlemcinin tespit ettiği gibi: Kendini yeniden icat edip daha önce hiç olmadığı o net duruşa sahip ulusal lider kişiliğine dönüşmek zorunda. Kahire'den gelen en son haberler, yeni devlet başkanının önündeki muazzam engellerin ve bazılarını çabucak aşma gereğinin farkında olduğuna işaret ediyor. Pazartesi günü el Şoruk gazetesi, müstakbel hükümete MK üyesi olmayan bir siyasinin başbakanlık edeceğini yazdı. Öne çıkan adaylardan biri, hem Batı'da hem de Mısırlı liberaller nezdinde büyük saygı gören Muhammed el Baradei. Mursi'nin, başkanlık seçiminin ilk turunda elenen adaylardan solcu popülist Hamdin Sabahi ile Müslüman liberal Abdulmunim Ebul Futuh'u kurulacak kabine ve uygulanacak politikalara dahil etmeyi planladığına dair spekülasyonlar da var.

Tunus'taki İslamcı partinin lideri ve İslamcı Araplar arasında önde gelen bir kişilik olan Şeyh Raşid Gannuşi, birkaç hafta önce Mursi'ye, iktidarı diğer reform yanlısı güçlerle paylaşmasını tavsiye ederken, onun eski rejim ve orduyla başa çıkmasının tek yolunun bu olduğunu belirtti. Umalım, yeni Mısır Devlet Başkanı mesajı almış olsun ve ona göre hareket etsin.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Büşra Ersanlı ve Türk paradoksu

Joost Lagendijk 2012.07.01

Geçen hafta Amerika'nın en prestijli dış politika dergisi Foreign Affairs'in internet sitesinde Türkiye ile ilgili önemli bir makale yayımlandı. Doktora adayı Michael J. Koplow ve Dışilişkiler Konseyi'nin etkili isimlerinden Steven A. Cook tarafından kaleme alınan bu kısa yazı, 'Türk Paradoksu' başlığını taşıyor ve Türkiye hakkındaki tartışmaya önemli katkıda bulunuyor.

Zira ABD ve Avrupa'daki bilgili Türkiye gözlemcileri arasında giderek yayılan bir görüş birliğini yansıtıyor. Türkiye'nin her eleştirenin sonunda hapsi boyladığı bir polis devletine dönüştüğüne dair son aylarda çok sayıda Amerikan ve Avrupa medya organında çıkan güvenilmez ve yanlış yönlendirici yayınlardan söz etmiyorum burada. Cook, Türkiye'deki gelişmeleri çok uzun zamandır takip ediyor ve bölgeyle ilgili bazen provoke edici olsa da genelde dengeli yazılarıyla tanınıyor. Son makalesi, bir çarpıcı çekim değil, bilakis uzun süreli gözlemlere ve Türkiye'nin anti demokratik geçmişini aşma çabalarına yönelik net sempatiye dayanıyor.

Koplow ve Cook'a göre, Türkiye'yi analiz ederken karşılaşılan sorun, ülkenin hem demokrasiyi kucaklaması hem de kötüye kullanması. Yazarlar, iktidardaki AKP'nin son 10 yılda topluma sunduğu ve vatandaşların sivil yaşama daha fazla katılımını sağlayan reformların uzun listesini övüyor. Aynı zamanda toplumun iktidarın gücüne itiraz etme kapasitesini çökerten çok sayıda tutuklamayı ve medyaya yönelik baskıyı eleştiriyorlar. Buna münasip çıkardıkları sonuç şu: "Türkiye bazı açılardan daha açık, bazı açılardan daha kapalı hale geldi. Otokrasiye kayması, büyük ölçüde demokratikleşme üzerine inşa edilen uluslararası itibarına zarar verir. Türkiye'nin liberalleşmesi sekteye uğrarsa, nüfuzu da hızla kaybolup gider. Yani birbirinin zıddı iki şeyi aynı anda yapmanın bir bedeli olacaktır."

Koplow ile Cook'un makalelerinde atıfta bulundukları sorunlu gelişmelerden biri, Kürdistan Topluluklar Birliği (KCK) ile bağlantıları oldukları şüphesiyle binlerce kişinin tutuklanması. Elbette iki Amerikalı gözlemci, bu

davaların tüm ayrıntılarını bilmiyor. Ama edindikleri izlenim ki, Atlantik'in her iki yakasından meslektaşlarının çoğu tarafından paylaşıyor, bu tutuklamaların büyük çoğunluğunun uyduruk kanıtlara ya da Türk Ceza Kanunu ve Terörle Mücadele Yasası'nın şaibeli maddelerine dayandığı. Bu maddeler, PKK'nın şiddet kullanımını faal biçimde destekleyenler ile şiddeti reddeden ama Kürt milliyetçi hareketinin bazı ya da tüm siyasi hedeflerine sempati besleyenler arasında hiçbir ayırım götmüyor.

Bu hafta, Türkiye'nin doğru biçimde terörle mücadele etmesini baltalayan ve kaydedilen demokratik ilerlemeden ödün verdiren bu olumsuz eğilimin bir başka örneğine tanık olacağız. Pazartesi başlayacak KCK davasının zanlılarından biri, Marmara Üniversitesi profesörlerinden Büşra Ersanlı. Kendisi 'yasadışı örgüt liderliğiyle' suçlanıyor ve hakkında 22 yıla varan hapis cezası isteniyor. Peki ne suç işlemiş? Ersanlı, BDP'nin Siyasi Akademisi'nde dersler veriyordu ve partinin anayasa komisyonunun üyesiydi. Hakkındaki ithamlardan biri de, PKK lideri Abdullah Öcalan'ın emirlerini yerine getirmek. Ersanlı, geçenlerde Radikal gazetesinde yayımlanan makalesiyle, dosyasındaki sözde kanıtların, aslında kişisel notlarının sırası karman çorman hale getirilmiş bir derlemesi olduğunu gösterdi. Pek çok dostu ve meslektaşı, Ersanlı'nın hayatı boyunca şiddeti reddettiğinin altını çizdi ve saygın yazar İpek Çalışlar bunu, "Onun gücünü şiddetten alan bir örgüte katılması, devletin yargı sisteminin absürt bir iddiasıdır." diye dile getirdi.

Ersanlı'nın bu hafta görülecek pek çok davadan sadece biri, ama bütün dünyadan epeyce dikkat ve öfkeyi üzerine çekti, çünkü hiçbir inandırıcılığının olmadığı apaçık ortada. Tutuklanmasının, hükümetin Kürt hareketiyle empati kuran herkesin gözünü korkutma çabasının bir parçası olduğunu ve Ersanlı'nın terörist faaliyetlerle bağlantısı olduğuna ikna edecek sağlam kanıtlara dayanmadığını, meselenin en dışındakiler bile görebiliyor.

Ersanlı'nın tutuklanıp hapse atılması, Türk paradoksunun simgesidir. Umarız, Türkiye'de demokratikleşme sürecinin devamını isteyen herkes, bir gün farkına varır ki, Ersanlı aleyhindeki gibisinden davalar tek bir etki gösterir: Bu hükümetin daha fazla demokrasi getirme ve hukukun üstünlüğünü güçlendirmeye hâlâ bağlılık duyduğuna dair hem Türkiye'de hem de yurtdışındaki güveni ölümcül düzeyde zayıflatır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ve kazananı açıklıyoruz...

Joost Lagendijk 2012.07.04

Anlaşılır sebeplerden, Avrupa Futbol Şampiyonası'nın finalinde İspanya'nın İtalya karşısında kazandığı zafer, her iki ülkenin cuma günü AB zirvesinde imza attıkları başarıdan çok daha büyük ilgi çekti.

Önceki maçlarda yüksek beklentileri karşılayamayan ve genelde tutku ya da maceraya atılmaksızın bitimsiz bir pas trafiğinde kaybolan İspanyol takımının finaldeki muhteşem oyununa tanıklık etmek pek çok futbolseveri mutlu etti. İspanyollar, emsalsiz teknik becerileri ve gerçekten önemli olduğunda her rakipten daha iyi oynama ve üste çıkma kapasiteleriyle futbol tarihine geçecek eşi benzeri bulunmayan bir ekip olduklarını pazar günü nihayet ele güne kanıtladı. İtalyanlar fena yenilse de, beklenmedik şekilde finalde boy göstermeleri, o gece çektikleri acı ve küçük düşürülmeyi büyük ölçüde telafi etti.

İki gün öncesindeki AB liderler zirvesinde ise, İspanya ile İtalya güçlerini birleştirip hem başbakanlarının siyasi geleceğini hem de can çekişen ekonomilerini kurtaracak bir sonuç elde etmek için ellerinden gelenin ötesini yaptı. Brüksel'deki toplantının ardından ilk izlenim, İtalya Başbakanı Mario Monti ile İspanya Başbakanı Mariano Rajoy'un çok iyi iş çıkardığı ve futbol terimleriyle konuşursak, Alman Başbakanı Angela Merkel'i yenilgiye uğrattığı yönündeydi. İtalya ve İspanya liderleri, AB'nin büyüme planlarını veto etme tehdidiyle Almanya, Hollanda, Finlandiya gibi ülkelere önemli ödünler verilmeyi becerdi.

Rajoy mutlu, zira gelecekte batık İspanyol bankalarına doğrudan Avro Bölgesi kurtarma fonlarından sermaye sağlanacak. Pahalı kurtarma operasyonlarına artık doğrudan müdahil olmayacak ve bu sayede kendi borçlanma masraflarını düşürebilecek İspanyol devleti için iyi haber. Monti de İtalya'ya dönüşünde ekonominin kurtarıcısı olarak karşılandı, zira gönülsüz Avrupalı muadillerinden önemli bir vaat kopardı. Yeni kurulan Avrupa İstikrar Mekanizması'nın (AİM), finans piyasalarına sürdürülemez yükseklikte faiz oranlarıyla borçlanan İtalya gibi Avro kuşağı ülkelerinin devlet tahvillerini ihtiyaç olduğunda satın almasına izin verildi. Hafta sonunun ardından Roma'daki genel izlenim şöyle: Maalesef Pirlo ile Balotelli yeşil sahada işin sonunu getiremedi, ama en azından Monti İtalya için günü kurtardı.

Peki, hafta sonundan İspanya'nın muzaffer çıktığı ve iflah olmaz futbol fanatikleri hariç tutulursa, İtalya'nın da kendini tatmin olmuş hissedebileceği doğru mudur? Avrupa zirvelerinin ertesinde sıklıkla olduğu gibi, belgeleri mercek altına tutup yorumlarsak, henüz nihai hükmün verilmediğini görürüz. Gözlemciler, Avrupa Konseyi'nin kısa vadeli krizi çözmek için bazı çok önemli kararlar aldığını doğruluyor. Avro Bölgesi bankalarını Avrupa Merkez Bankası'nın (AMB) gözetiminde merkezileştirmek suretiyle ulusal denetim yetkilileri ve siyasilerin genelde geciktirici yöndeki etkileri zayıflatıldı. Ortak para birimini kullanan AB üyesi devletler arasında daha büyük malî ve parasal uyum gerektiğinden, bu, iyi bir haber. Aynı şey, kırılğan bankalara ve hayat memet mücadelesindeki ulusal ekonomilere doğrudan yardım konusunda AİM'nin müstakbel kapasitesi için de geçerli.

Ama Avrupa Parlamentosu'nun önde gelen üyesi ve daha güçlü bütünleşmenin hararetli savunucusu Andrew Duff'ın dile getirdiği gibi, "Geçen hafta kaydedilen ilerlemeye rağmen, daha yapılması gereken epey ayrıntılı iş var -hem de hemen. Biçimsel değişikliğe uğramış olsa da, malî krizle birlikte yaşıyoruz hâlâ. Yunanistan'ın ilan edilmemiş iflası sürüyor. (...) Maksimum 500 milyar dolarlık borç verme kapasitesiyle AİM'nin koruma duvarının boyutu, düşman malî piyasa ortamının meydan okumalarına karşı kesinlikle çok küçük çaplı. Malî sıkılaştırma anlaşması ile AİM'nin yürürlüğe girmesi de ulusal parlamentoların onayına ve anayasa mahkemelerinin düşmanca engellemelerinden kaçınmaya bağlı."

Merkel hafta sonu hezimete uğradı mı gerçekten? Kendisi, Alman parlamentosunda verdiği ödünleri savunurken, AMB'ye biçilen yeni ve güçlü rolün, Almanya'nın AB'de daha fazla siyasi bütünleşme planlarına tastamam uyduğunu vurguladı. Yeni banka gözetim sisteminin ve AİM'nin bankalara yardımının üye ülkelerin ortak kararını gerektirdiğinin altını çizdi. Analistler, ülkelerin borçlanmasının azalması için hükümet tahvillerinin AİM tarafından satın alınmasına izin verilmesinin, Monti'nin iddia ettiği gibi büyük devrimci ilerleme değil de, halihazırda var olan bir enstrümana başvurulması olduğu konusunda Merkel ile hemfikir. Geçen hafta sonu alınan kararların İspanya, İtalya ve AB'nin geri kalanında somut olarak nasıl işlediğini gelecek aylarda göreceğiz. O zamana dek kazanan ve kaybeden diye etiketlerken dikkatli olmalıyız. Futbol oynamakla bir para birimini kurtarmak aynı şey değil.

Kötü gümrük* ve iyi âdetler

Joost Lagendijk 2012.07.08

İki hafta önce Türkiye'nin bazı iyi ve kötü taraflarını, kurumlarını ve insanlarını hemen hemen eşzamanlı tecrübe ettim. Hepsi birkaç gün içinde aynı yerde oldu.

Olay yeri, İstanbul Anadolu yakasındaki Erenköy Gümrük Müdürlüğü'ydü. Hollanda'daki eşyalarımızın bir kısmını Türkiye'ye getirtmek istememiz, neredeyse iki günün tamamını orada geçirmemizle sonuçlandı.

Üç yıl önce eşimle birlikte Brüksel'den İstanbul'a taşındık. Bu arada aile ve dostları ziyaret etmek, Brüksel'deki temaslarımızı devam ettirmek ve toplantılarla konferanslara katılmak için Hollanda'da küçük bir daire kiralamaya karar verdik. Aradan üç yıl geçtikten sonra, o dairede görece az kaldığımızı ve kalacak kendi yerimizin olmasının masraflarının avantajlarını aştığını idrak ettik. Dolayısıyla kira sözleşmesini sona erdirdik, eşyalarımızın bir kısmını kız kardeşime verdik ve geri kalanını topladık. Eşyaları Türkiye'ye taşıması için bir Hollandalı-Türk şirket bulduk. Her şey yolunda gitti, ta ki kamyon Erenköy'e varana dek. Türk gümrüğünde işlerin asla kolay yürümeyeceğini baştan bilmemiz gerekirdi. Üç yıl önce eşyalarımızı gümrük deposundan çıkarabilmek için neredeyse bir ay beklemiştik. Bu kez hepi topu çok az şey sokmak istediğimizden ve istenen tüm evrakları mükemmel düzende hazırladığımızdan, işlemlerin daha az pürüzle tamamlanmasını umuyorduk.

Ama Erenköy'e gittiğimizde, 2009'un tüm kötü hatıraları yeniden canlandı. Oraya hiç gitmemişler için söyleyeyim; Erenköy gümrük alanı antrepolar, kamyonlar, ellerinde kâğıt kalabalığıyla etrafta koşuşan yüzlerce adamla dolu devasa bir yer. Bunların çoğu gümrük acentelerinin personeli ve eşyalarınızı alabilmek için tamamlamanız gereken tüm işlemleri onlara belletmeniz gerekiyor. Bu kez şanslıydık, çünkü bizim için çalışan iki adam hem sempatik hem faaldi. Nakliye şirketi, kendisine bağlı daha küçük firmadan bizimle ilgilenmesini istemişti, onlar da bunun gereğini yerine getiriyordu. Bir ofis penceresinden diğerine gidiyor, her seferinde hangi kâğıdın eksik olduğunu ya da hangi formun üzerine hangi damgayı bastıracağımızı anlamaya çalışıyorduk.

Üç yıl önce olduğu gibi, yine canlarının çektiğine karar veren anonim bürokratlar tarafından yönetilen bir yere düşmüşse benziyorduk. Onların kurallarını kimse anlayamıyordu ama herkes boyun eğmek zorundaydı. Kafka'nın akıl sır ermez keyfiliğin dayattığı davranışlar içindeki suratsız devlet memurlarıyla dolu boşucu binalar hakkındaki yazılarından esinlenmiş türden bir yerdi. Yeni bir kapı tıklatma turunu beklerken, acentecilerimiz Türkiye'deki gümrük işlemlerini bildikleri kadarıyla Avrupa'dakilerle kıyasladı. Şeffaflıktan tümüyle yoksunluktan ve öngörülemezlikten şikâyet ettiler. Her yeni seferde kuralların nasıl yorumlanacağını kimse bilmediğinden sürekli doğaçlama çalışmak zorundaydılar. Elbette bu sürekli kendilerini duruma uyarlama halinden ekmeceklerini kazanıyorlardı, ama modern devlet kurumlarının değişkenliği ve memurlarının başına buyruk davranışlarını temel alamayacağına hemfikirdiler. Bu arada gümrük işlemlerini tamamlamak için ödeyeceğimiz ekstra paranın sadece bir kısmının aracılarımıza kalacağını da öğrendik. Geri kalanı, meçhul ceplere girecekti. Aracılarımız kesin emindi: Türkiye'yi bu yolsuz sistemi değiştirmeye mecbur bırakabilecek tek bir şey vardı, o da AB üyeliği...

Sonra birdenbire, Avrupa Parlamento-su'ndaki günlerimden beni tanıyan biri çıkıverdi. Bize çay ve kahve ikram edip sorunlarımızı çözmek için gönüllü oldu. İnanılmaz biçimde, birkaç saat içinde, tüm formlarımız onaylanmış ve damgalanmıştı. Kurtarıcımız koridorlarda dolaşp tanıdıklarıyla konuştu. Sonuç: Gümrük deposunda VIP muamelesi gördük ve ikinci günün sonunda eşyalarımızı kamyonu yükleyip çıkardık.

Erenköy'de bürokratik saydamsızlık geleneği ile kişisel ilişkiler temelinde insani yardıma içtenlikle hazır olma kültürü birlikte var oluyor. Umalım, Türkiye, modernleşirken, kötü gümrüğü* ortadan kaldırsın, ama bu ülkeyi pek çok Avrupa ülkesinden ayıran iyi âdetlerine bağlı kalsın. *Yazar, bir dil oyunu yapıyor. Kelimenin İngilizce karşılığı olan 'customs', hem gümrük hem de âdet, adap, gelenek anlamlarına geliyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Geert Wilders: İslamofobi Avrofobi'ye dönüştü

Joost Lagendijk 2012.07.11

Hollandalı, boyalı sarı saçlı, radikal sağcı popülist Geert Wilders, İslam ve Müslümanlarla ilgili aşırı olumsuz görüşleriyle tanınır yıllardır. Wilders'e göre, İslam, bir din değil de, kendisinin aziz bildiği değerleri ve liberal toplumu uzun vadede yıkmakla tehdit ederek kol gezen en tehlikeli ideolojidir.

Hollanda ve yurtdışında verdiği konuşmaların çoğu, İslam tehlikesine odaklıdır. Birkaç yıl önce amatörce çektiği ama geniş yankı bulan kısa filmi Fetva'da, İslam'ı ayrılmaz biçimde terörle bağlantılandırmıştı. 11 Eylül terör saldırıları sonrası tüm Müslümanlara potansiyel olarak Batı'ya şiddetle meydan okuma etiketi yapıştıran İslam korkusu üzerine inşa edilen yeni İslamofobinin adeta ders kitabıdır Wilders, hem dostlarının hem de düşmanlarının gözünde. Avrupalı ve Amerikalı sağ kanat aşırılıkçı çevrelerde, Wilders, kendisine yönelik tehditlere cesurca karşı koyan bir kült figür halini almıştır. Norveçli toplu katliamcı Anders Breivik'in İslam karşıtı manifestosunda Wilders'e defalarca atıf yapması tesadüf değildir.

Hollanda'da Wilders, 2010 genel seçimlerinde iyi iş çıkardı. Oyların yüzde 15'ini aldı ve liderliğindeki Özgürlük Partisi, Liberallerle Hristiyan Demokratların azınlık hükümetini desteklemeye karar verdi. Wilders, birkaç yıl içinde, siyasî marjinallikten kurtulup Hollanda siyasetinin kudret simsarı konumuna yerleşti. Ama nisan ayında Hollanda'nın AB malî kriterlerini karşılayabilmesi için gerekli bütçe kesintilerini desteklemeyi reddetmesiyle tüm bunlar aniden sona erdi. Yeni parlamento için 12 Eylül'de seçime gidilecek, ama bu kez Wilders fazla ileri gitmişe benziyor, zira kendisini yeni koalisyon hükümetine katmaya diğer partilerin hiçbiri yanaşmıyor. Merkez sağ partiler bile, onun kışkırtıcı söyleminden ve halkın istemediği tasarruf önlemleri için elini taşın altına koymamasından bıktı. Wilders, geçenlerde sürpriz bir manevrayla, seçim kampanyasında ele alacağı kilit meselenin, İslam tehlikesi değil de AB'nin geleceği olacağını duyurdu.

Haddizatında son aylarda böyle bir strateji değişikliğinin geleceği belliydi. En sıkı muhalifleri bile, Wilders'in akıllı bir taktisyen olduğunda ve bu popülistin yeni bir düşman seçme vaktinin geldiğini tüm varlığıyla fark etmesinin iki sebebi bulunduğu hemfikir. Tüm anketler ve giderek artan sayıda araştırma verisi gösteriyor ki, Wilders'in İslam takıntısıyla seçmenlerinin kaygısı arasındaki uçurum büyüyor. Seçmenlerinin çoğu için İslam ve Müslümanlık siyasî öncelik olmaktan çıktı. Hatta taraftarlarının çoğu, Wilders'in İslam tacizinde aşırıya kaçtığını düşünüyor. Wilders'i destekliyorlar, çünkü diğer tüm siyasilerden nefret ediyor ve göç, suç, ulusal kimliğin kaybı gibi konularda çok yumuşak olarak algılanan siyasî elitlere karşı kendi endişelerini sadece onun dile getirdiğine inanıyorlar.

Son sav, Wilders'in zihniyet değişikliğinin gerisindeki ikinci gdyle bağlantılı: Hollanda ekonomisi ve refah devletinin nasıl düzenlendiğine Avrupa'nın müdahale etmesine karşı büyüyen direniş. Avrupalı liderler, Avro krizini czmek için bazı konularda AB kurumlarına daha büyük yetki vermeyi kararlaştırdı. Ama bunlar, Hollandalılara göre, ulusal düzeyde seçilmiş siyasetler tarafından karar verilmesi gereken meseleler. Her ne kadar pek coğu elde başka seçenek bulunmadığını iten içe fark etse de, Hollandalı seçmenlerin kayda değer kısmı, AB tenkitçileri tarafından anonim bürokrasi diye sunulan 'Brüksel'e daha fazla yetki vermeye isteksiz. Hem sağdan (Wilders) hem de soldan (patlama yapan Sosyalist Parti) popülistlerin gelecek seçimlerde istismar etmeyi istedikleri şey, tam da bu AB üzerinde toplanan şüphe bulutları.

Peki, İşlam tacizine geçici de olsa veda etmesi, Geert Wilders'i daha kabul edilebilir bir siyaseti yapar mı? Elbette hayır. Kendisi, rahatsız seçmenlerin oylarını toplamak için bedeli ne olursa olsun her şeyi yapabilecek akıllı bir fırsatçı hâlâ. Ama yine de bu, son yıllarda Avrupalıların coğuna İşlamofobi adında tedavisi olmayan bir hastalığın bulaştığını düşünen Türkiye'deki herkes için bir işaret. Avrupa'da Müslümanlara karşı nefret ve şiddetin tırmanışa geçmiş olduğu doğru. Tüm demokratlar fanatik bir azınlık arasındaki bu eğilimle mücadele etmeyi sürdürmeli. Ama Avrupalıların coğunun bu olumsuz gelişmeyi tasvip ettiğini düşünmek büyük hata olur. Wilders'in Avrofobi'ye dönüşü, popülist seçmenler arasında bile İşlamofobi'nin geçici bir eğilim gibi gözüktüğü ve Türkiye'dekilerin korktuğu kadar derine kök salmış bir inanç olmadığının göstergesi.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Putin, Erdoğan'ı dinleyecek mi?

Joost Lagendijk 2012.07.15

Bu carşamba Başbakan Tayyip Erdoğan, Dışışleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ile birlikte Moskova'ya günübirlik ziyaret düzenleyecek. Plan, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ile görüşerek genelde Suriye'deki durumu, özelde düşün Türk jetini ele almak.İkinci konuyla ilgili olarak, Rusların jetin başına gelenlerle ilgili enformasyonu tümüyle paylaşmasını umalım.

Ruslarla Amerikalıların olayla ilgili cok şey bildikleri açık, ama savaş uçağının düşüşü Türk hükümeti açısından her geçen gün daha utandırıcı bir hal alıyor. Ya Türk hükümeti ne olduğunu hâlâ gerçekten bilmiyor ki, bu, Türk istihbaratının yeterli düzeyde olmadığı ve Türkiye'nin hem Moskova hem de Washington'daki dostlarının ellerindeki verileri en azından şimdiye dek kendilerine sakladığı anlamına geliyor. Ya da Erdoğan ile Davutoğlu aradan geçen zamanda ne olup bittiğini öğrendi, gelgelelim (Türk ordusu ve istihbaratının görünüşe göre yanlış enformasyonuna dayandırdıkları) ilk açıklamalarıyla daha sonra keşfettikleri gerçekliği birbirine uydurmakta büyük zorluk cekiyor.

Elbette Moskova ziyaretinin tek konusu kaybedilen Türk savaş uçağı değil. Aynı zamanda, Türk liderler, Rusların Esed rejimine desteği kesmesinin vaktinin geldiğine dair Putin'i iknaya calışacak. Geçen cuma düzenlenen Suriye'nin Dostları toplantısında, Davutoğlu, "Uluslararası toplum, hem Suriye rejimine hem de bu rejimi destekleyenlere karşı baskıyı artırmalı." diye konuştu. Esed'e en önemli destek Rusya ve Cin'den geliyor. Baskı işe yarayacak mı? Rusya, bugünlerde New York'ta müzakere edilen yeni BM Güvenlik Konseyi (BMGK) karar tasarısında 'kırmızı cizgilerinden' vazgeçmeye yanaşacak mı? BM, Suriye'deki 300 silahsız gözlemcisinin

90 günlük görev süresinin dolacağı 20 Temmuz itibarıyla, yani Erdoğan'ın Moskova ziyaretinden iki gün sonra, bir karar çıkarmak zorunda. Batılı ülkeler BM tüzüğü'nün 7. bölümü uyarınca Suriye'ye karşı ek yaptırımlar talep ediyor. Rusya ile Çin ise buna kesinlikle karşı.

Erdoğan'ın daha sert önlemlere verdiği desteği Putin ciddiye alacak mı? "Bunu unutun," diyor Michael Ignatieff. Önde gelen Kanadalı yazar, akademisyen ve dış politikada liberal değerleri bazen provokatif biçimde savunmasıyla tanınan eski bir siyasetçi olan Ignatieff, geçen hafta New York Review of Books'un web sitesinde sert üsluplu bir blog yayımladı. Yazısında, Suriye çatışmasının, batı demokrasileri ile Rusya ve Çin arasındaki çok daha temel bir zıtlaşmayı tetiklediği tezini daha da ilerletti. Ignatieff, otoriter devletler olarak nitelediği iki eski komünist ülkenin Suriye gibi zorba rejimleri çıkarlarına uyduğu için desteklediğini yazdı. Kanadalı yazara göre Rusya ve Çin, Suriye'deki gibi çatışmaları, ABD, AB ve Türkiye gibi demokrasi ve insan haklarının prizmasından görmüyorlar. O nedenle Esed rejimini desteklemeyi sürdürüyorlar.

Kıssadan hisse: Esed sonrası geçiş döneminin hazırlanmasında Ruslar ya da Çinlilerden herhangi bir yardım almayı aklınızdan çıkarın. Moskova ile Pekin, bunu kesinlikle çıkarlarına uygun bulmuyor ve tarihin de kendi yanlarında olduğuna inanıyor. Batı'yı zayıf ve krizde görüyorlar, kendi güçleri içindeki demokratik kontrol ve denge mekanizmalarıyla kısıtlanmadığından eninde sonunda bu tahakküm mücadelesini kazanacaklarına inanıyorlar.

Ignatieff'in fazla genelleyici ifadelerinin bazısını ve Amerika ile Avrupa'nın Ortadoğu ve diğer yerlerdeki diktatörlerle geçmiş münasebetlerine hiçbir özeleştirici getirmemesini tartışmaya açabilirsiniz. Ama konu Rusya'nın uzlaşmazlığına geldiğinde, haklılık payını teslim etmek lazım. BMGK'nin diğer üyeleri, Rusların aralarına katılmasını daha ne kadar beklemeli?

Kofi Annan, Suriye planını kurtarmak için Çin ve İran'ın desteğini garantiye almaya kalkışmakta haklı mıydı? Suriye'de son elin oynandığını söyleyen bazı analistlere göre, asıl soru, 'Esed'in gitmek zorunda kalıp kalmayacağı değil, ne zaman gideceği?' Suriye'deki trajedi katlanarak büyürken, Türkiye gibi Suriye muhalefetini destekleyen ülkeler, gerçekten Moskova ve Pekin'den yapıcı katkı bekleyip beklemediklerini ciddi biçimde gözden geçirmeli. Hem şimdi hem de Esed'in sarayı yanıp kül olduktan sonra...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Son dakika: Vize duvarından bir tuğla daha çekildi

Joost Lagendijk 2012.07.18

Bugünlerde bir olayı 'flaş' gelişme diye nitelerken dikkatli olmalı. 'Flaş haber' diye başlayan ve kesinlikle farkına varılması gereken özel bir durum ya da çarpıcı bir olayın duyurusuyla devam eden en az beş tweet alıyorum her gün.

Günde bu kadar çok 'flaş' anın sonucu, gerçekten özel vakaların hak ettikleri dikkati çekememesi oluyor.

O yüzden, geçen cuma Hollanda'da göç ve entegrasyondan sorumlu bakanın parlamentoya gönderdiği mektubun aslında 'çığır açan flaş gelişme' diye yorumlanması gerektiğini söylememi mazur görün. Bakan,

mektupta, Hollanda'da hükümetin danıştığı en yüksek organ olan Raad van State (RvS), yani Devlet Konseyi'nin 14 Mart 2012 tarihli kararına karşılık veriyor. O kararda, RvS, Hollanda'nın ülkeye gelmek isteyen Türk hizmet sağlayıcıları ya da serbest meslek sahiplerine vize şartları dayatma hakkının olmadığına hükmetmişti. RvS, kararını, AB üyesi diğer devletlerin mahkemelerinin ve Avrupa Adalet Divanı'nın daha önce kullandığı savlara dayandırmıştı. Bunların hepsi, Türkiye ile AB arasında 1973'te yürürlüğe giren Ankara Anlaşması Ek Protokolü'ne atıf yapıyor. Protokolün 'askıya alma maddesi' denilen bölümü, protokol yürürlüğe girdiği sırada böyle bir vize talep etmeyen AB üyesi devletleri, Türk vatandaşlarından vize talep etmekten men ediyor. Başka deyişle: Hollanda 1973'te Türklerden vize talep etmiyorduyorsa, daha sonra talep etmeye hakkı yok. Bu yasal maniye rağmen, pek çok ülke 1973'ten sonra vize uygulamasını yürürlüğe soktu. Sayıları giderek artan Avrupa mahkemelerine göre, bu yasadışı uygulamanın durdurulması şart.

Türk hükümeti halihazırdaki vize rejimine karşı çıkarken öne sürdüğü savlarda pek çok kez bu kararlara vurgu yaptı. Ama bugüne dek flaş bir sonuç elde edilemedi. Diğer Avrupa ülkeleri gibi Hollanda hükümeti de söz konusu mahkeme kararlarının bireysel davalarla ilgili olduğunu, kendi vize politikalarının bütününe etkilemeyeceğini savundu.

Ama şimdi ilk kez Hollanda hükümeti, RvS kararının vize politikasının değiştirilmesi gerektiği anlamına geldiğini kabul ediyor. Bu değişiklik, Hollanda'ya hizmet sunmak için gelmek isteyen ama 3 aydan fazla kalmak istemeyen Türk hizmet sağlayıcıları ve serbest meslek sahipleri için geçerli.

15 Ağustos'tan itibaren bir hizmet sağlayıcıda çalıştığını ya da serbest meslek erbabı olduğunu kanıtlayan Türk işadamları ve işkadınları, isterlerse Hollanda konsolosluğuna gidebilir ve Hollanda'ya vardıklarında gümrükten geçişlerini kolaylaştıracak şekilde bu statüleri için onay alabilirler. Bu, haklı olarak 'flaş' diye nitelenebilecek derinden bir politika değişikliği.

Ama biri pratikte diğeri ilkesel olarak iki yeni soru ortaya çıkarıyor. Kısa vadeli sorun, kimin girişimci olduğu, kimin olmadığının nasıl belirleneceği... Türkiye'de kendi işini kurmak oldukça kolay. Hollandalı yetkililerin, işini gücünü yeni kurmuş işadamı ya da işkadını olarak kendini sunan Türklerin sayısında patlama yaşanırsa, çıkabilecek sorunların ne kadar farkında olduğundan şüpheliyim.

İkincisi, doğası gereği kuramsal bir mesele, ama sonunda asıl gürültü bundan kopabilir. Bazı Alman mahkemeleri, hizmet sağlayıcılar ile alıcılar arasında ayırım güdülemeyeceğine hükmetmiş bulunuyor. Bu, vizesiz seyahat izninin sadece Türk hizmet sağlayıcılarına değil, belli hizmetlerden yararlanmak için Almanya'ya gelmek isteyen Türk turistlere de uygulanması anlamına gelir.

Bu son derece önemli ve hassas meseleyi bir nebze olsun açıklığa kavuşturabilmek için bir Alman mahkemesi, Avrupa Adalet Divanı'ndan, Leyla Ecem Demirkan'ın açtığı davada önkarar vermesini istedi. Demirkan'ın savı, Almanya'daki ailelerini 3 aydan uzun olmamak kaydıyla ziyaret etmek isteyen Türklerin, Almanya'daki hizmetlerin potansiyel alıcıları olarak kabul edilmesi ve dolayısıyla hizmet sağlayıcılarla aynı muameleyi görmesi gerektiği: Yani onlardan vize talep edilmemeli. Eğer Lüksemburg'daki mahkeme bu yorumla aynı görüşü beyan ederse, yapılacak haberlere 'FLAŞ' başlığı atılmalı, çünkü bunun AB üyesi herhangi bir ülkeye seyahat eden Türklerin tamamı açısından çıkarımları olacaktır.

Çoğu gözlemci için çıkacak sonuç şimdiden belli: AB'nin Türklere yönelik halihazırdaki vize politikası değişmek zorunda. Tek soru var: Ne zaman ve nasıl?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AB, kendi içindeki suçlularla başa çıkamıyor

Joost Lagendijk 2012.07.22

Romanya ve Bulgaristan'ın, 2007'de AB'ye katıldıklarında, yargı reformu, yolsuzlukla mücadele ve Bulgaristan özelinde organize suçun üstesinden gelme gibi kilit alanlarda hâlâ ciddi eksiklikleri olduğunu, Brüksel'de herkes biliyordu.

Pek çok üye ülke ve Avrupa Parlamentosu'nun bu konudaki endişelerine çare bulmak için İşbirliği ve Teyit Mekanizması (İTM) adında yeni bir denetim aracı kuruldu. Avrupa Komisyonu, her yıl söz konusu iki ülkenin kaydettiği ilerlemeyle ilgili, konulan temel ölçütleri tatmin edici biçimde yerine getirip getirmediğine dair rapor hazırlamakla görevlendirildi. Kamuoyuna açık bu değerlendirmelerin, mümkün olduğunca çabuk AB standartlarını yerine getirmeleri için iki ülkeyi kamçılacağı umuluyordu.

Yeterli ya da hiç ilerleme olmaması halinde, AB'nin 'özel koruma önlemlerine' başvurma hakkını saklı tutması, havuç-sopa taktiğinin bir parçasıydı. Mesela AB'nin bu iki ülkeye AB fonlarından yapılan ödemeleri dondurma hakkı vardı; herkes bu mali cezalandırma potansiyelinin Bükreş ve Sofya üzerinde olumlu etki yaratmasını umuyordu.

İlk birkaç yıl ilerleme yavaş ve kısmi oldu ve önemli AB fonlarını özümseyecek idari kapasite eksik kaldığından, Brüksel birkaç vakada finansmanı kesme gücünü kullanma kararı aldı. Gelgelelim, katılım anlaşmalarında uzlaşıldığı üzere, üç yıl geçtikten sonra, özel koruma önlemlerine başvurma seçeneğinin süresi doldu. Vahim sorunlar hâlâ devam ettiğinden, Avrupa Komisyonu 2010 ve 2011'de rapor hazırlamayı sürdürdü. Ama asıl sorun, ilerleme kaydedilmediğini göstermenin en basit ve net aracının -para transferini durdurmanın- artık el altında olmamasıydı.

Geçen hafta, Romanya ile Bulgaristan'ın AB üyesi olmasından beş yıl sonra, Avrupa Komisyonu yeni raporunu yayımladı. Birkaç ay önce, pek çok kişi artık değerlendirme sürecinin sonuna gelinmesini bekliyordu. Bunda, her iki ülkenin istisnai konumda tutulmak ve sürekli olarak işledikleri ayıplarla ilgili Komisyon'dan fırça yemekten usanmalarının da payı vardı.

Ama geçen hafta bir şey çok net ortaya çıktı: Bunlar son raporlar olmayacak. Zira Bulgaristan raporu, Bulgar suç örgütlerinin hem içerde hem de Avrupa'nın geri kalanında hâlâ aşırı sorunlu rol oynadığının, Bulgar yetkililerin bu fenomenle gerektiği gibi uğraşmadığının altını çiziyor. Bundan sonraki değerlendirme 2013 sonunda yayımlanacak.

Romanya raporu bundan bile sert. Sebep, büyük ölçüde, Romanya Başbakanı Viktor Ponta'nın son dönemdeki çok tartışmalı hamleleri. Ponta, merkez sağcı Devlet Başkanı Traian Basescu'yu koltuğundan etmek için, EuropeanVoice'un (Avrupa'nın Sesi) özetlemesine göre, 'parlamentonun alt ve üst kanatlarının başkanlarını değiştirdi, ombudsmanı kovdu, Basescu'yu göndermeye yönelik referandumun kurallarını değiştirdi, anayasa mahkemesinin yetkilerini kısıtladı, yasal işlemlerin yayımlanmasının kontrolünü ele geçirdi.' Ponta'nın iktidar gasbıyla ilgili Komisyon'un derin endişesi, raporda Romanya hükümeti hakkında kullanılan çok sert sözlerle dile getirildi: "Hukukun üstünlüğüne saygı göstermeye bağlı olduğu ve çoğulcu demokratik sistemde hukukun üstünlüğünün anlamını idrak ettiğine dair ciddi şüpheler var... Kurumları, yargı mensuplarını etkileyen ve

sonuçta bir bütün olarak toplumda ciddi iz bırakan manipölasyon ve tehditlerin göstergeleri var." Mesaj net: Bu böyle devam etmez. Nitekim Romanya'ya yeni rapor için bu yılın sonuna tarih kesildi.

Ponta derhal karşılık verdi, hükümetinin AB'yi endişelendiren sorunları çözmek için elinden gelen her şeyi yapacağını vaat etti. AB için asıl sorun şu: Ya yapmazsa? Kuramsal olarak, AB, özgürlük, insan hakları, demokrasi ve diğer AB değerlerinin 'vahim ve ısrarlı biçimde ihlali' halinde devreye sokulan Lizbon Anlaşması'nın 7. maddesini işletebilir. Romanya'nın bu noktaya ulaşp ulaşmadığı tartışılabilir. Ama ondan önemlisi, diğer AB üyesi ülkelerin içlerinden birine karşı 'nükleer seçeneği' kullanmaya istekli olup olmayacağı. Bunu yaşayıp göreceğiz. Geçmişte benzer şekilde iktidarı kötüye kullanma, İtalya Başbakanı Silvio Berlusconi ve Macaristan Başbakanı Viktor Orban'ın yanına kâr kalmıştı. Şimdi Viktor Ponta niye telaşa kapılsın ki?

Romanya'nın tam demokrasiye giden sallantılı yoluyla ilgili kavga gürültü, AB'nin yapısal zayıflıklarından bir yenisini daha gözler önüne serdi. En temel Avrupa değerleri söz konusu olduğunda Türkiye gibi aday ülkelere karşı çok katı davranabilen AB, kendi üyelerinden bazılarının benzeri ihlallere imza atması haliyle baş etmenin etkin bir yolunu henüz bulamadı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Beşşar Esed ve yüzde 5 kuralı

Joost Lagendijk 2012.07.25

Geçen hafta Suriye Savunma Bakanı ve Devlet Başkanı Beşşar Esed'in kayınbiraderinin öldüğü Şam'daki bombalı saldırı, Suriye'de yaşanan ihtilafın tarihine, Esed'in çok sayıda Suriyeliyi kaybettiğini göstermesi açısından bir dönüm noktası olarak geçecek muhtemelen.

Muhtemelen diyorum, çünkü bu başarılı saldırının Esed rejiminin yakın çevresine doğrudan ve dolaylı etkileri hâlâ kestirilemiyor. Öyle görünüyor ki, Suriye diktatörü direnişin merkezine yönelik daha da vahim bir şiddet dalgasıyla durumu kendi lehine çevirmeyi deneyecek. Esed ayrıca muhtemel dış güç müdahalelerine karşı kimyasal ve biyolojik silah kullanma tehdidinde bulunarak, diğer ülkeleri geçen haftaki ağır darbeden yarar sağlamaya çalışmamaları konusunda uyardı.

Öte yandan bombalı saldırının tarihsel önemiyle ilgili belirsizliğin, pek muhtemel görünmeyen kimyasal savaş senaryosuyla ilgisi yok. Geçen hafta Esed'in yakın çevresinden bazı kişilerin öldürülmesinin yarattığı etkinin en önemli işareti, Suriye'de topyekûn iç savaşa yönelik gidişat dahilinde saf değiştiren insanların sayısı ve bileşimi olacak.

The Economist, geçen hafta Esed'in artık kendi çıkarlarını koruyamayacağına inanan Hıristiyan Suriyelilerin sayısının arttığını yazdı. Ülkenin ticarî merkezi olan Halep'ten gelen haberler, yerel tüccar sınıfının da saf değiştirmek üzere olduğu yönünde. Her gün onlarca asker ve subay firar edip Türkiye'de ve Özgür Suriye Ordusu'nun kontrolündeki Suriye topraklarında bulunan meslektaşlarına katılmaya karar veriyor.

'Political Violence @ a Glance' adlı internet sitesindeki oldukça ilginç bir kısa makalede, Florida State Üniversitesi Siyaset Bilimi Fakültesi'nden profesör Will H. Moore, halihazırda Suriye'de neler olduğunu

açıklamaya çalışıyor. Moore, ortak eylem, halk direnişi ve baskı altındaki rejimler tarafından kullanılan silahlı kuvvetlerin tepkisine dair kapsamlı araştırma yürütmüş olan iki Amerikalı akademisyenin çalışmalarından faydalanmış.

1990'larda Mark Irving Lichbach, halkın yüzde beşinin devlete karşı aktif kolektif eyleme iştirak etmeleri halinde devletlerin yaşayamayacağını öne süren yüzde 5 kuralını ortaya attı. Vardığı sonuçların dayanağı, İran (1979), Filipinler (1986) ve Doğu Avrupa'daki (1989) halk devrimleriydi.

Lichbach'a göre bütün bu örneklerde silahsız vatandaşlar büyük kitleler halinde sokaklara dökülürken, sayıları da, normal koşullarda belli bir davaya aktif olarak katılan yüzde 5'lik kesimi zaman zaman aştı. Rejimler yüzde 5 aşıldığında bu vatandaşların kitlesel olarak hedef alınmaları talimatını verdi ve ordu bunu yapmayı reddettiği anda da devrildiler.

Moore, bu daha eski bulguları Jacqueline DeMerrit'in, güvenlik güçlerinin hangi koşullarda sivilleri öldürmeye ve her türden insan hakları ihlallerine girişmeye gönüllü olup olmadıklarını ortaya koymaya çalıştığı 'Ölüm İhalesi: Hükümet Eliyle Cinayetin Stratejik Mantığı' adlı yeni incelemesiyle harmanlıyor.

DeMerrit'in vardığı sonuç şu: Eylemlerinin dışarıdan gözlemlenmesi, güvenlik güçlerinin emirlere uyma kararlarında kilit rol oynuyor. Askerler ve polisler sivil ölümlerin, sorumlu tutulacakları için kendi yaşamları ve özgürlükleri üzerinde ciddi etkisi olacağını fark ettiklerinde, itaat etmemek ya da firar etmek eğiliminde oluyor.

Uluslararası Af Örgütü ve İnsan Hakları İzleme Örgütü gibi kuruluşların çalışmaları bu yüzden ziyadesiyle önemli. Bu örgütler uydu görüntülerini ele geçirerek Suriye'de ne olup bittiğini yakından izliyor, böylece ayırım gözetmeden hedef almanın su götürmez kanıtlarının kayda geçirildiğini herkesin bilmesini sağlıyorlar. Moore, ayrıca, DeMerrit'in çalışmalarını temel alarak, gözlemler arttıkça Suriye'de askerin ve polisin silahsız sivillere karşı güç kullanma isteğinin azalacağını savunuyor.

Moore'un vardığı sonuçla bitirmek isterim, zira bana göre Suriye'deki durumu mükemmel bir şekilde özetliyor: "Suriye'nin dört bir yanındaki baskı aygıtlarının halihazırda yaptığı hesaplar, bence bu yüzden farklı tuhafliklar üretiyor. Elleri kana batmış olanlar ve Esed rejimine bağlı olan diğerleri, güvenli bir şekilde cezaevi hücrelerine konulana dek saf değiştirmeyecekler. Ama başka on binlerce insan var ve bahse girerim ki, çok daha fazlası Esed'in kaybedeceği sonucuna varacak. Hele bir kitlesel itaatsizlikler başlasın, bence mevcut Suriye rejimini çökertecek olan esas başkaldırı eylemine tanık olmamız sadece günler ya da en fazla haftalar alacak."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vergi kaçırmanın meşum etkileri

Joost Lagendijk 2012.07.29

Geçen hafta McKinsey danışmanlık firmasının eski baş ekonomisti James Henry tarafından hazırlanan bir rapor, küresel süper zenginlerin Lüksemburg ya da Cayman Adaları gibi vergi cennetlerinde en az 21 trilyon dolar sakladığını gözler önüne serdi. Unutmuştunuz hatırlatayım, bir trilyon eşittir 1.000 milyar.

Söz konusu para, yerel vergi yetkililerinin erişiminin ötesinde. Bu afallatıcı miktarın bir kısmını, Türkiye'nin en zengin bireyleri ve işadamlarının offshore banka hesaplarında istifledikleri 158 milyar dolar oluşturuyor. Bu vergi kaçırma davranışının sonucu olarak, Türkiye ve diğer ilgili ülkeler, pek çok devletin iki yakasını bir araya getirmek için umutsuzca ihtiyaç duyduğu milyarlarca dolarlık vergi gelirini kaybediyor.

Araştırmayı, uluslararası finasta şeffaflığı teşvik edip gizliliğe karşı çıkan bir örgüt olan Vergi Adaleti Ağı (TJN) sipariş etmiş. TJN, web sitesinde bunun sebebini şöyle açıklıyor: "Vergiye riyeti teşvik ediyoruz. Vergi kaçırmaya, vergiden kaçınmaya ve servete sahip olan, kontrol eden kişilerin servetlerinin dayandığı topluma karşı sorumluluklarından kaçmasına imkân tanıyan tüm mekanizmalara karşı çıkıyoruz." TJN özellikle vergi cennetleriyle mücadelede kararlı. Çünkü vergi cennetleri, "Bir yandan iyi altyapı, eğitim ve hukukun üstünlüğü gibi verginin onshore faydalarından yararlanan büyük şirketlerle zengin bireylerin, diğer yandan bunların bedelini ödeme sorumluluğundan offshore dünyasını kullanarak kaçmasını sağlıyor. Geri kalanlarımız yükü sırtlanıyor."

Pek çoğunuz gibi ben de vergi cennetlerinin var olduğunu biliyordum ve bazı çok zengin insanların bunları kullanarak evlerinde ya hiç vergi ödemedikleri ya da az ödedikleri gerçeğinin farkındaydım. Ama kaç para döndüğü ve offshore sektörünü tasarımıyla işleten altyapının ne kadar sofistike olduğuna dair en ufak fikrim yoktu. Henry'nin raporu sayesinde gözlerim açıldı. Sırf muazzam miktarda para döndüğünden değil. Henry'nin 'dünya ekonomisindeki kara delik' dediği şeye odaklanmasıyla, vergi kaçakçılığının, egzotik adalarda adı bile olmayan kanunsuz bankalar tarafından değil de, merkezleri Londra, New York, Cenevre gibi Birinci Dünya başkentlerinde bulunan dünyanın en büyük özel bankaları, hukuk ve muhasebe firmaları tarafından yürütüldüğü kanıtlanıyor. En çok offshore varlık işleten bankalar UBS, Credit Suisse ve Goldman Sachs. Henry'nin zekice vurguladığı gibi, bu bankaların detaylı analizi gösteriyor ki, bunlar aynı zamanda hükümetin kurtarma paketlerinden faydalanma ve son dönemde imza atılan diğer mali sahtekârlıklarda da lider konumundalar.

Haklı sebeplerden, Henry'nin vergi kaçırma raporuna medya dünya çapında ilgi gösterdi. Bu çığır açıcı rapora eşlik eden TJN'nin 'Eşitsizlik: Yarisından bile haberiniz yok' başlıklı çalışması ise aynı ilgiyi görmedi. Çok yazık, çünkü yazarlar, pek çok ülkede ekonomik eşitsizliğin aşırı, bugüne dek bizim sandığımızdan çok daha vahim boyutlara ulaştığını ortaya koyuyor. Bunun sebeplerinden biri doğrudan Henry'nin raporuyla bağlantılı: Eşitsizlikle ilgili araştırmaların hiçbirinde, offshore bankalardaki gizli varlıklar ve bunların getirdiği gelir istatistiklere konulmuyor. Bu sonucu destekleyen rakamlarla sizi sıkmayacağım. Ancak rapordaki iki temel sav vurgulanmalı: Birincisi, gelir eşitsizliği ile ömür beklentisi, akıl hastalıkları, uyuşturucu kullanımı kadar sosyal hareketlilik ve eğitim düzeyi gibi bir dizi toplumsal ve ekonomik sorun arasında bağlantı olduğu giderek daha çok kabul görüyor. Diğer araştırmalar, eşitsizliğin siyasi istikrarsızlıkla güçlü biçimde bağlantılı olduğunu göstermişti. Bir başka deyişle, aşırı ekonomik eşitsizlik, ahlaki, toplumsal ve ekonomik sebeplerden kötüdür ve eşitsizlik bizim fark ettiğimizden bile kötüyse, bu ekstradan kötüdür.

TJN araştırmasının anmaya değer ikinci fikri, eşitsizliğin 'siyasi bir tercih' olduğu sonucu: "Bir toplumun sonuç olarak ne kadar eşitsizliği hoş görmeye istekli olduğuyla ilgili bir tercihtir. Toplumun inançlarına göre teşvik sağlamanın ne kadar önemli olduğuyla ilgilidir ve sosyal huzura, ekonomik büyümeye ve bunun gibi durumlara ne kadar zarar verebileceğiyle ilgilidir." Bunun doğru bir yanıtı yok ve her toplumun ne kadar eşitsizliği kaldırabileceğine kendisinin karar vermesi gerek.

Kinikler, bunda yeni bir şey olmadığını söyleyecektir. Her zaman her toplumda eşitsizlik vardır ve ahlaksız davranışları zenginlerin yanına hep kâr kalır. Bu sorular geçmişte olduğu gibi şimdi de sağ ile sol, işverenler ile sendikalar, zengin ülkeler ile gelişmekte olan dünya arasındaki kapışmanın bir parçası olmayı sürdürüyor.

Ama artık bu geleneksel ayrımları istemeye istemeye de olsa kabul etmeyi bırakacağımız, ülkeler ve devletler arasında bile bırakılacağı yeni bir evreye girdiğimize inanıyorum. Bunu da gelecek köşe yazımda anlatacağım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vergi kaçırmamanın meşum etkileri-2

Joost Lagendijk 2012.08.01

Önceki makalemdede, hali vakti yerinde bireylerle ticari kuruluşların kaçırdığı vergi ve ortada dönen muazzam parayla ilgili kısa süre önce yayımlanan bir rapora atıfta bulunmuştum.

Küresel olarak en az 21 trilyon dolar vergi cennetlerinde saklanıyor ve bu sayede, Vergi Adaleti Ağı'nın (TJN) dikkat çektiği gibi, servete sahip olanlar ve serveti kontrol edenler, 'kendilerinin ve servetlerinin bağımlı olduğu toplumlara sorumluluklarını yerine getirmekten kaçıyor'.

Yine TJN'nin yaptırdığı ikinci bir araştırma, bu offshore bankalardaki varlıkları ve elde edilen gelirleri hesaba katmadan, ekonomik eşitsizlik hakkında yapılan onca çalışmanın doğru bir tablo ortaya koymasının olanaksızlığını kanıtlıyordu. Eşitsizlik bizim inanmak istediğimizden daha vahim bir noktada ve zenginle yoksul arasındaki bu aşırı dengesizlik, toplumsal huzuru ve ekonomik büyüme olasılıklarını çok olumsuz etkiliyor.

Köşe yazımın sonunda şu retorik soruyu sormuştum: Bunda yeni olan ne? Her zaman tüm toplumlarda muazzam eşitsizlik olmadı mı? Yaşamın bu olgusu, ister beğenin ister beğenmeyin, sonunda çoğu insan tarafından kapitalizmin kaçınılmaz bir yan etkisi olarak kabullenilmedi mi? Bu yeni eşitsizlik biçiminin -vergi kaçırmamanın- niye toplum üzerinde süper zenginlerin önceki numaralarından farklı bir etkisi olsun ki?

Ekonomik seçkinlerin müfrit davranışları hakkında bu tür enformasyonu, büyük ihtimalle, en az umursayacaklar, ekonomisi son 10 yılda güçlü biçimde büyüyen ve öngörülebilir gelecekte böyle devam etmesi beklenen toplumlar. Çin, Brezilya, Türkiye gibi büyük güç olma yolundaki ekonomilerde zengin ile yoksul arasındaki uçurum daha önce hiç olmadığı kadar büyüdü. Ama yoksul ve orta sınıflardan pek çok insan, bu eşitsizliği kabullenmeye hâlâ razı, çünkü genel görünümde toplum bir bütün olarak birlikte büyüyor. Zenginlerin katkısı sayesinde pasta genişliyor, bu sayede pastanın yoksullara ve ortadakilere ayrılan dilimleri de geçmişe göre daha büyükmüş gibi gözüküyor. Ekonomik patlamadan neredeyse herkes kârlı çıkıyorsa niye şikâyet edelim? Evet, yeni refahın eşit ve adil olmayan biçimde dağıtılması sol ve sendikalar tarafından protesto edilecektir, ama özellikle de Türkiye gibi muhafazakâr toplumlarda bunun hükümet politikaları üzerinde belirleyici etkisi olmayacaktır.

Buna karşılık, ABD ve Avrupa'da bambaşka bir durum söz konusu. Ekonomi dalında Nobel ödüllü Joseph Stiglitz ve daha pek çoğunun belirttiği gibi, son 10 yılda Amerika'da ekonomik büyümeden sadece en tepedekiler kâr etti. Gelişmiş ülkeler arasındaki en yüksek eşitsizlik ABD'de ve buna karşı direniş giderek büyüyor. Occupy (İşgal) Hareketi marjinallikten kurtulamadığı için toplumsal bir harekete dönüşmeyi başaramamış olabilir, ama temel mesajını Amerikalıların çoğunluğu destekliyor. Şu konularda hemfikirler: ABD'de gelir artışının yüzde 93'ünün en zengin yüzde 1'in gasbetmesi kabul edilemez ve kamunun parasıyla kurtarılan büyük bankaların, rezaletlere imza atmış yöneticilerine dudak uçuklatıcı primler ödemeyi

sürdürmesine izin verilmesi ne ahlaken ne siyaseten savunulabilir. Cumhuriyetçi Parti'nin başkan adayı olan, vergi kaçırmayla meşhur multimilyoner Mitt Romney'nin vergi kayıtlarını kamuoyuna açıklamayı reddettiğinden başının ağrması tesadüf değil.

Pek çok Avrupa ülkesinde, avro krizinden çıkmak için halkın gelirlerinin bir kısmını ve ayrıcalıklarını feda etmesi isteniyor. Artan sayıda öfkeli vatandaş, bankerlerin hâlâ vergi mükelleflerinin parasıyla ödüllendirilmekte olduğunu öğrendikçe, buna yanaşmıyor. Orta sınıf aileleri, TJN'nin vergi kaçırma raporunu okumalarından sonra, maaş indirimini kabul etmeye nasıl ikna edersiniz?

Bolluk içinde geçen on yılların ardından, pek çok Avrupalı ekonomik açıdan geri adım atmak zorunda kalacak ve çoğu da bunun kaçınılmaz olduğunun farkında. Ama böyle bir şey, ancak elitler için büyük istisnalar olmayacaksa, çoğunluk tarafından kabul edilir.

Sorun, bugüne kadar bu hissiyatı dile getirenlerin genelde popülist partiler olması ki, onların önerdiği çözümler (sınırların kapatılması gibi) ya işlemez ya da (AB'den çıkılması gibi) zarar verir.

Merkez sağ ve merkez soldaki siyasilerin, en çok kâr eden insanlar ve ticari kuruluşların üzerlerine düşen katkıyı yapmaya yanaşmadıkları müddetçe, istikrarlı toplumlar ve üretken ekonomilerin kurulamayacağı ve sürdürülemeyeceğini anladıklarını göstermelerinin vakti geldi. Vergi kaçırılması ve aşırı eşitsizlik, kesinkes reddedilebilecek ve reddedilmesi gereken siyasi bir tercihtir. j.lagendijk@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Suriye'de siyasetten vazgeçmemek lazım

Joost Lagendijk 2012.08.05

Geçen perşembe Kofi Annan, Birleşmiş Milletler ve Arap Birliği'nin Suriye Özel Temsilciliği'nden istifa ettiğini duyurdu.

Aynı gün Financial Times'ın web sitesinde yayımladığı makalede, Sayın Annan, yeni ve meşru bir Suriye hükümetine barışçı geçişi etkin ve faal biçimde desteklemek için uluslararası toplumun birleşmemesinden hüsrana uğradığını açıkladı. Annan, makalesinde, ilgili tarafların ciddiye almasını içtenlikle umduğum üç noktaya daha parmak bastı. İlkin, hükümetin artan şiddeti karşısında yürümeye devam eden Suriyeli protestocuların cesaretini övdü. Ama şu sonuca da vardı ki, muhalefet, cemaatler arası bölünmeleri açacak köprüleri kuramadı ve tüm taraflar şiddeti tırmandırdığında bu fırsat tümüyle elden kaçtı. İkinci olarak, Türkiye dahil Esad karşıtı güçleri destekleyen ülkelere şu çağrısı yaptı: Muhalefete baskı yapın ki, "halihazırda hükümetle bağlantılı cemaatleri ve kurumları da içine alacak tam manasıyla kapsayıcı bir siyasi süreci kucaklasınlar." Nihayet ve bence en önemli olarak, Annan, bu konuda hayalkırıklığına uğramış olmasına rağmen, tüm ana oyuncularını içine alacak siyasi çözüme ihtiyaç olduğunun bir kez daha altını çizdi: "Bu kriz sadece askeri yöntemlerle sona ermez. Aynı şekilde, kapsayıcı olmayan ve herkesin taleplerine yanıt vermeyen bir siyasi gündem de başarısızlığa uğrayacaktır. Suriye toplumundaki bölünmeler ve güçler dağılımı sebebiyle, ancak ciddi biçimde müzakere edilmiş bir siyasi geçiş sürecinin, geçmişin baskıcı yönetimini sona erdirmesini ve geleceğin intikamcı mezhep savaşlarıyla heba olmasını önlemesini umabiliriz.

Annan'ın istifasından bir gün önce, Avrupa Dışilişkiler Konseyi'nin (ECFR) kıdemli politika uzmanı Julian Barnes-Dacey, bu köşeyazısına attığım başlığın aynısını taşıyan bir makale yazdı: "Suriye'de siyasetten vazgeçmemek lazım". Barnes-Dacey, makalesinde, dikkatin ve desteğin, başarısızlığa uğrayan diplomasiden, Esad rejiminden kurtulmanın tek yolu gibi gözükken silahlı muhalefete kaydırılmasına karşı çıkıyor. Çünkü sonucun, ülkeyi çöküşe götürecektir şimdikinden bile derin bir içsavaş olmasından korkuyor. Türkiye ve diğer ülkelere, güven olmaz Suriye Ulusal Konseyi'ne bel bağlamayı bırakıp, 'ayaklanmayı daha iyi temsil eden ve uzlaşma ile mutabakat anlaşmasına varmak için daha istekli davranan muhalefetin içinden seslere önem vermelerini' tavsiye ediyor.

Aynı gün, yani 1 Ağustos'ta, Uluslararası Kriz Grubu (ICG), Suriye hakkında yeni bir rapor yayımladı ki, çatışmanın başlamasından beri Suriye toplumunun iç dinamiklerine ilgi duyan herkese tavsiye ederim. Rapor, rejime kararlılıkla karşı çıkanlardan kararsız olanlara ve gönülsüz de olsa hala Esad yönetimini destekleyenlere kadar geniş bir yelpazede çok sayıda Suriyeliyle yapılan mülakatları temel alıyor. Rapor, dayanışma ve haysiyet hissini yeniden keşfetmiş fevkalade canlılıkta bir sivil toplumun etkileyici bir tablosunu sunuyor. Ama aynı zamanda, tırmanan mezhepçilik ve köktendincilik, ölmek ya da öldürmekten başka seçeneği olmadığını hisseden Alevi toplumuyla ilgili yürek parçalayıcı hikayeler okuyorsunuz.

Suriye'de muhalefet yanlısı ve rejim yanlısı bölgeler arasındaki uçurum katlanarak büyümüş durumda. ICG, mezhepsel misilleme ve ayırım gözetmeyen katliam tehlikesi için uyarıyor ki, bunun bazı korkunç örneklerini geçen haftalarda görmüştük. Rapor, toplu halde kurtuluşu için savaştan başka bir şey yapmayan milis gücüne dönüşmüş bir rejimden hiçbir şey beklenmemesi gerektiği sonucuna varıyor. ICG'ye göre, bu demek oluyor ki, şu an için imkansız gibi gözükken girişimlerde bulunmanın sorumluluğu muhalefete düşüyor: "Kendi saflarındaki misillemeci şiddet, mezhepçi katliam ve artan köktendincilik fenomenlerinin üzerine ciddi biçimde gitmek, rejimi toptan ortadan kaldırma hedefini yeniden düşünmek ve bunun yerine varolan kurumları ıslah etmeye, Alevi toplumuyla ilişkileri temelden yeniden değerlendirmeye odaklanmak, geçiş sürecinde adalet, hesap verme sorumluluğu ve af çıkarmayla ilgili ileriye dönük öneriler getirmek."

Annan ve EFCR'nin makaleleri ile ICG'nin raporunun pek çok ortak yönü var. Hepsi de, hem Suriye muhalefeti hem de uluslararası toplumun tüm kartlarını, Esad rejiminin askeri yöntemlerle devrilmesine oynamasının tehlikelerini vurguluyor. Şu an için çok zor gibi gözükse de müzakere edilmiş siyasi çözümlerden vazgeçilmemesi gereğinin altını çiziyor. Asıl uyarıları da, Esad sonrası toptan kaosa teslim olmamak için Suriye toplumundaki derin bölünmelerin aşılması gereği. Aşması gereken de öncelikle ve herkesten çok Suriye muhalefeti, ancak Herkül'ün altından kalkabileceği bu görevi başarmak için dış sponsor desteğinin sürmesine ihtiyacı olan muhalefet...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gurur ve Önyargı

Joost Lagendijk 2012.08.08

Mo Farah, Jessica Ennis, Ranomi Kromowidjojo'nun ortak yönü ne? Elbette en bariz yanıt, her üçünün de geçen hafta sonu Londra Olimpiyatları'nda altın madalya kazanmış olması.

Farah erkekler 10 bin metreyi kazandı, Ennis Olimpiyat heptatlon şampiyonu oldu, Kromowidjojo kadınlar 100 metre serbesti kazanmasından iki gün sonra 50 metre serbestte en hızlı yüzücü oldu. Ama bu üç seçkin atletin paylaştığı bir ortak yön daha var: Temsil ettikleri modern Britanya ve Hollanda'nın çok kültürlü karakterini simgeliyorlar. Farah, Somali'de doğmuş ve sekiz yaşındayken, İngiltere doğumlu babasının yanında kalmak için Britanya'ya taşınmış. Farah'ın babasının annesi ile tanışması, Somali'ye tatile gitmesine dayanıyor. Ama küçük Farah Britanya'ya vardığında sadece birkaç kelime İngilizce bildiğinden okulda çok zorlanmış, ancak öğretmenlerinin atletik yeteneklerini keşfetmesiyle bu engellerin üstesinden gelebilmiş. Ennis ve Kromowidjojo, 'farklı ırkların evliliği' denilen birlikteliklerden olan çocuklar. Ennis'in babası aslen Jamaika'dan geliyor, Hollandalı yüzücünün babası ise Cava Surinam kökenli.

Her üçünün de siyah ya da renkli teninin olmasının, kızıl kafa Britanyalı ve sarışın Hollandalı klasik imajına kafa tutmalarının bir önemi var mı? Pek çoğuna göre var. London Evening Standard gazetesinde Ian Birrell, 'Mo Farah tüm göçmenlere umut mesajı gönderdi' başlıklı, neredeyse esrik bir makale kaleme aldı. Birrell, Farah ve Ennis'in Olimpiyat Stadyumu'ndaki başarılarının ülke çapında kutlanmasının, her sekiz kişiden birinin yabancı ülkede doğduğu Britanya'nın çok kimlikli ve karışık kültürlü bir ulus olmasıyla nihayet yüzleşmesinin göstergesi olduğuna işaret ediyordu. Kanımca, Birrell, pek çok liberal ve açık görüşlü Britanyalının görüşünü dile getiriyor. Yazarın Farah'a odaklanması, göçmenlere yönelik aşağılamaların en kötülerine özellikle Somalililerin maruz kalmasından. Birrell şöyle diyor: "Şimdi onun geldiği topluluğun gerçek yüzünü gösteren bir başarı hikâyesi var: Dost canlısı, aile babası, mümin bir Müslüman, tutkulu kararlılığı sayesinde Olimpiyat podyumuna giden uzun yolda karşısına çıkan devasa engelleri aştı. Zaferinin ardından Somali için yarışıp yarışmayacağı sorulduğunda net biçimde kestirip attı: 'Bak dostum, burası benim ülkem.'" Yazarın umudu, Olimpiyat'tan geriye kalan mirasın, ülkenin çok kültürlü bir toplum olduğu gerçeğiyle rahat etmeye başlaması. "Bu atletler, göçmen buzdağının görünür zirvesi. Nasıl Büyük Britanya (GB) takımı Britanya'nın göçe açık olmasından faydalaniyorsa, ulus da aynen öyle faydalaniyor. Bu atletleri zafere götüren güçler, sanattan iş alemine, tıptan bilim dünyasına başka alanlardaki başarıların gerisindeki güçler aynı zamanda. Sürekli yeni gelen akını sayesinde, ev sahibi şehrin on yıllardır düşüşten korunarak başarıya ulaşmasını bile açıklıyor."

Birrell'in makalesi, göçmenlerden ve onların yol açtığı çok kültürlü toplumdan yana bir savunma. Britanya ve Avrupa'nın geri kalanında ırkçılık ve ayrımcılık bu kadar çok göçmenin yaşamı üzerinde hâlâ böylesine olumsuz etki yaparken, bu aklın ve iyimserliğin sesini memnuniyetle karşılamalıyız. Farah, Ennis ve Kromowidjojo'nun sportif zaferlerinin toplum üzerinde bırakacağı izi bir bütün olarak değerlendirirken, iki fenomen arasında ayrım gözetmeliyiz.

Biri, kendilerini bu atletlerle bağlantılandıran göçmen toplulukların, onların elde ettiği başarılardan duyduğu gurur. Örneğin Facebook'ta pek çok Surinamlı, 'kızımız' Ranomi'nin Olimpik havuzun kraliçesi olmasının neşesiyle coşmuştu. Eminim ki, tüm dünyadaki Somalililer ve Britanya'daki Jamaikalılar da 'temsilcileriyle' bir o kadar gururluydular.

Evlat edinildikleri vatanda kendilerini genelde ikinci sınıf vatandaş hisseden toplulukların özgüvenini güçlendirmek açısından bu hisler önemli.

Diğer potansiyel etkisi de, beyaz Britanyalılar ve Hollandalılar arasında göçmenlere yönelik önyargıları yumuşatması. Bu noktada kısa vadeli etkiler konusunda biraz daha şüpheciyim. Hollanda'da Ruud Gullit, Frank Rijkaard ve daha pek çok siyah ya da renkli futbolcumuz olmuştu ve pek çok Hollandalının sempatisini kazanmışlardı. Ama Hollanda'da hâlâ ırkçılık ve ayrımcılık hüküm sürüyor ve yabancı düşmanı partiler seçimlerde oyların yüzde 15-20'sini topluyor. Siyah atletlerin beyazların önyargılarını bir gecede tümüyle silebileceklerini düşünmek naiflik olur. Yine de umabiliriz ki, en azından Farah, Ennis ve Kromowidjojo, göç ve

çok kültürlülüğü, bazı şüpheci Britanyalı ve Hollandalılara onların bile gurur duyduklarını itiraf edecekleri sonuçlar üretebileceğini gösterdi.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yunanistan değişebilir mi?

Joost Lagendijk 2012.08.12

Yunanistan Avrupa Birliği'nden mali yardım istemek zorunda kaldığından beri, Avrupa medyasının pek çok organı bu ülkenin cebelleştiği yapısal sorunlara odaklandı: Avrupa ihracat piyasasında rekabet edebilecek doğru düzgün bir sanayisi yok, devlet dahil herkes gerçek üretim kapasitesine değil, ucuz kredilere sırtını dayayarak harcama yapıyor, oy satın almaya çalışan siyasiler tarafından işe yerleştirilen binlerce lüzumsuz memurun yükünü taşıyan devlet kurumları hiçbir işe yaramıyor, geniş çapta vergi kaçırmak ve Atina ile Brüksel'deki yetkilileri kandırmak için kurnaz taktiklere başvurmak gelenek halini almış.

Hollanda gazetelerinin yorum sayfalarında, genelde Yunanistan veya Yunanlılarla kişisel bağları olan endişeli vatandaşlar, kendi aralarında, Yunanistan'ın geçmiş hatalarını düzeltme, siyaset ve davranışlarını değiştirme vaatlerine güvenilip güvenilemeyeceğini tartışmakla meşgul. Bu tartışmaya katkıda bulunanların çoğunun, Atina'nın radikal biçimde yeni bir yola girebileceğine ve üretkenlik, mali disiplin gibi alanlarda Avrupa'nın geri kalanına yetişmek için en az bir nesil geçmesi gerektiğini hazmedebileceğine inancı yok. Geçenlerde bir mülakatta Yunan vergi kurumu başkanının son hesaplara göre devletten 45 milyar avro vergi kaçırıldığını söylemesine atıf yapıyorlar. Bu paranın yarısı bile ödenseydi, Yunanistan avro bölgesinin geri kalanından yardım istemek zorunda kalmazdı, diyorlar.

Bu tenkitleri yöneltenlerin çoğunun korkusu, Yunanistan'ın IMF ile AB'nin dayattığı sıkı mali kurallara riayet edemeyeceği, kısa süre içinde avro bölgesini terk etmek ve yeni bir drahmiyle işe sıfırdan başlamak zorunda kalacağı. Atina'nın kısa vadede kendini reformdan geçirememesinin bedelini, Hollanda ve diğer büyük borç vericilerin ödünç verdikleri milyarlarca avroyu kaybederek ödemesinden korkuyorlar. Olumlu bakan Avrupalılar ise azınlıkta. Onlar, Yunanlıların insafsızca yargılandığını ve eleştirilerin çoğunun tembel güneyliler ve Akdeniz kültürüyle ilgili önyargılara dayandığını hissediyor.

Dürüst olmak gerekirse, zihniyet ve işleri organize etme yöntemlerini değiştirme kapasitesiyle ilgili tartışmaların çoğu Yunanlıları gayrete getirecek türden değil. Şüphecilerin çoğu Yunanlıların karşılaştığı meydan okumaların kötücül devasılığına odaklanıyor sadece, iyimserler ise radikal ve hızlı bir Yunan metamorfozuna inanmak isteyerek biraz naif gözüküyor.

Sonuçta, gidişat, en çok, Yunanlıların kendileri için ne düşündüğüne ve ne yaptığına bağlı. Bu yüzden geçen hafta düşünce kuruluşu Carnegie Endowment'ın web sitesinde yayımlanan Judy Dempsey'nin blogunu okumaktan mutlu oldum. Görmüş geçirmiş bir haberci olan Dempsey, Financial Times'ın Brüksel'deki diplomatik muhabirliğinin ardından şimdi International Herald Tribune'ün köşe yazarı, aynı zamanda Avrupa ve AB hakkındaki en ilginç bloglardan biri olan 'Strategic Europe'un (Stratejik Avrupa) yayın yönetmeni.

Dempsey, makalesinde, hayatı boyunca tartışmalı bir siyasetçi olagelmış eski Yunan başbakan yardımcısı Teodor Pangalos'un bir girişimine ayna tutuyor. Pangalos, tam çevirisi "Her şeyi birlikte yedik" olabilecek 'Mazi ta Fagami' adında özel bir web sitesi kurmuş. Siteden Yunanlılara kendi sorunları için başkalarını suçlamayı bırakmaları çağrısı yapıyor. Pangalos'un iddiası, milyarlarca avroluk AB parasını har vurup harman savuranlar Yunanlılardır ve ülkeyi mali batış felaketine sokanlar da Yunan siyasetçilerle memurlardır.

Web sitesi büyük başarı kazanmış durumda. Yunanlılar, siteye girip hemen her hizmet için rüşvet ödemek zorunda kaldıkları günlere dair kişisel hikâyelerini anlatıyor. Dempsey'nin belirttiği gibi, "Bu, Yunanlıların on yıllardır nelere tahammül edegeldiklerine dair şaşırtıcı bir hesaplama. Memuriyette dönen dolaplar ve sistematik yolsuzluğun çok ilgi çekici ve bir o kadar da sinir bozucu manzarasını sunuyor.

Muhtemelen buzdağının sadece ucunu oluşturan tüm bu kötüye kullanma ve dolandırıcılık örneklerine rağmen, Dempsey yazısını olumlu bir tonda bitiriyor: "Pangalos'un web sitesi ülkeye muazzam önemli bir hizmette bulunuyor. Kemer sıkma önlemlerinin yükü altında ezilirken artık rüşvet ve yolsuzluk karşısında sessiz kalmamaya kararlı vatandaşları, tabandan bir halk hareketine teşvik ediyor. IMF ile AB de pek çok bakanlığa titiz denetimler yapmaları için baskı uyguluyor. Eğer 'Mazi ta Fagami'nin meyvesi olarak güçlü bir sivil toplum hareketi doğarsa, Yunanistan'ın geçmiş defterleri kapatıp yeni bir sayfa açmak için gerçek bir şansı olabilir... Pangalos'un sitesi iş yapıyorsa, belki Yunanistan gibi bir ülke bile değişebilir."

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İstanbul için Olimpiyat dersleri

Joost Lagendijk 2012.08.15

2012 Yaz Olimpiyat Oyunları bitti. Atletler evlerine dönerken, dünya çapında spor analistleri de milli Olimpiyat takımlarının başarı ve başarısızlıklarını anlamlandırmaya çalışıyor. Olimpiyat şampiyonları yaratmakta hangi yöntemler işe yaradı? Ama aynı zamanda: Londra'daki şevk kırıcı sonuçları açıklayabilecek çapta neyi yanlış yaptık? Tahminimce, Türk yetkililer ikinci soruya daha fazla zaman harcayacak.

Aslı Çakır Alptekin ile Gamze Bulut'un 1500 metredeki etkileyici hakimiyetleriyle Türkiye'nin itibarını son dakikada kurtarmasına ve Servet Tazegül ile Nur Tatar'ın aynısını tekvando minderinde yapmasına rağmen, Türkiye'nin Londra'daki genel performansı hayal kırıklığıydı. Brezilya, Arjantin ve Meksika gibi kalabalık ve önemli olmalarına rağmen Macaristan, Hollanda ve Yeni Zelanda gibi görece küçük ülkelere geçilen devletlerle aynı listede buldu Türkiye kendini.

Brezilya ve Türkiye açısından çıkarılacak dersler daha büyük önem arz ediyor. 2016 Olimpiyatı Rio de Janeiro'da yapılacak ve dört yıl sonraki sahne de İstanbul olabilir. Türkiye'nin adaylığı bir yıl önce Başbakan Erdoğan tarafından resmen açıklandı. İstanbul mu, Madrid mi, Tokyo mu olacağına, Uluslararası Olimpiyat Komitesi Eylül 2013'te karar verecek. İstanbul daha önce defalarca aday olmuştu, ama bu kez şansı yüksek gözüküyor, sadece Japonya başkenti Türkiye'nin hevesini kursağında bırakabilir. Başka deyişle: Olimpiyat sirkisi 2020'de Boğaziçi'ne gelebilir, ama Türkiye son üç haftadaki kadar sportif açıdan tatmin etmeyen performans sergilerse, evsahipliğinin faydasını göremez.

Londra 2012 ile bir kıyas yapalım. Neredeyse Olimpiyat Oyunları'nın başlamasına değin, Birleşik Krallık'ta yaygın hissiyat, büyük ihtimalle organizasyonla güvenliğin kötü gideceği, yine Britanyalı atletlerin başarı gösteremeyeceği ve bir çift altın madalyadan öteye geçemeyeceği yönündeydi. Ancak organizasyonun tıkr tıkr yürüdüğü, ulaştırma, konaklama ve güvenlikle ilgili büyük sorunların yaşanmadığı üç haftanın ardından, Britanyalılar ülkeleriyle gurur duyuyor. Her şeyin planlandığı gibi gitmesinin verdiği rahatlığı ayrı tutarsak, bunun asıl sebebi ne? Elbette Büyük Britanya (GB) Takımı'nın aldığı olağanüstü sonuçlar. Britanyalı atletler, inanılmaz biçimde, 29'u altın olmak üzere 65 madalya kazandı ve ABD ile Çin gibi iki devin arkasından üçüncü sırayı aldı. Oyunların ertesi günü Britanya gazetelerini okurken, onlarca yıllık çöküş, sportif başarısızlık ve ırk isyanlarının ardından gururunu ve özsaygısını yeniden keşfeden bir ulus izlenimi ediniyorsunuz. The Independent gazetesinin belirttiği gibi, "Union Jack (Birleşik Krallık bayrağı) yitip giden imparatorlukla ilgili kalıplaşmış çağrışımlardan kurtarıldı ve çağdaş Britanyalı kimliğinin canlı ve renkli bir simgesine dönüştü."

Londra Olimpiyatı, paylaşılan başarının, bir ülkenin moraline neler yapabileceğinin dört dörtlük örneği. Şüpheciler, bunun geçici bir etki olduğunu ve halihazırdaki ekonomik kriz tarafından tez zamanda geçersiz kılınacağını söyleyecektir. Yine de Britanyalılar uzun zamandır kendilerini hiç bu kadar iyi hissetmemişti ve bu olumlu duyguyu kimse onlardan geri alamaz. Aynısı 2020'de İstanbul ve Türkiye'de de gerçekleşebilir mi?

Londra coşkusu tekrarlayabilmek için en az iki şeyin olması lazım: İlkin, Türk hükümeti, halka, 2020 Olimpiyatı'na evsahipliğinin pahalıya patlayacağını dürüstçe söylemeli. Tüm selefleri gibi Türkiye'nin adaylığa başvuru dosyası da mali hakikati perdeleyen örtülü terimlerle dolu. Her olimpiyattan sonra tarafsız araştırmaların vardığı sonuç hep aynı: Masrafların öngörülenden çok daha kabarıp, kârın büyük bölümü Uluslararası Olimpiyat Komitesi'ne gitti ve beklendiği kadar çok turist gelmedi. Londra'nın toplam masrafı muhtemelen 18 milyar Avro civarında çıkacak. Türkiye, 2020'yi organize etmek istiyorsa, bunun için bir kenara 20-25 milyar Avro ayırmakla iyi eder.

İkincisi, Türkiye ancak sonuç veren ulusal spor politikaları yürürlüğe koyan Birleşik Krallık ve diğer ülkelerin yolundan gitmeye istekliyse, Britanyalıların 2012'deki düzeyine koşut sportif başarılar elde edebilir. Birleşik Krallık atletleri altın madalyaları sırf stadyumları dolduran kalabalıkların tezahüratları sayesinde kazanmadı. Son dört yılda koordinasyon organı 'Birleşik Krallık Spor', Ulusal Loto'dan aldığı 340 milyon Avro'yu altın madalya perspektifi sunan disiplinleri belirleyip bunların gelecek vaat eden atletlerini eğitmeye ve olanaklarını artırmaya harcadı.

Stadyumlar, havaalanları ve köprüler inşa etmek 2020'yi dillere destan bir başarı yapmaya yetmez. Türkiye, daha fazla gecikmeden, atletlerinin tümüyle spor kariyerlerine odaklanmalarını sağlamaya, onlara makul bir maaş ödemeye, en iyi tesis ve koçları önlerine sermeye başlarsa, iyi eder. Türkiye'nin bunu yapma kabiliyeti ve isteği var mı?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Serdar Gözübüyük'ün iyimserliği

Bu hafta sonu Türkiye'de yeni futbol sezonu başlıyor. Her zamanki gibi, milyonlarca futbol fanatığı, Süper Lig şampiyonluğunu kazanmak için kimin daha şanslı olduğunu tartışmakla meşgul şu sıralarda. Yarışın yine Galatasaray ile Fenerbahçe arasında geçmesi, sürpriz olmayacak.

Bir Fener taraftarı olarak, itiraf etmeliyim ki, Aslanlar, şu anda Türkiye'nin açık ara en çok gol üreten forveti konumundaki Burak Yılmaz'ı alarak transfer piyasasında bayağı başarılı oldu. Sarı Kanaryalar Dirk Kuyt'ü aldı, her zaman Kuyt'ün büyük bir hayranı olmama rağmen Burak'la boy ölçüşüp ölçüşemeyeceğini merak ediyorum. Her halükarda, en doğru transferi hangi takımın yaptığı tez zamanda belli olacak.

Futboldan konuşurken, dikkatimizi önce futbolculara sonra teknik direktörlere yöneltmemiz gayet doğal. Gelgelelim iyi hakemler olmasa, her futbol ligi stadyumların içinde ve dışında devasa sorunlarla karşılaşır. Türkiye, en önde geleni Cüneyt Çakır olmak üzere kayda değer sayıda seçkin hakeminin bulunması sayesinde şanslı. Hollanda'da futbol sezonu geçen hafta başladı. Geçen sezonun en iyi futbolcusu birkaç hafta içinde açıklanacak ve ödüllendirilecek. Geçen yılın en iyi Hollandalı hakemine verilecek Altın Kart ödülünün kime gideceğini ise şimdiden biliyoruz: Serdar Gözübüyük.

Tahmin edilebilecek sebeplerden, Serdar Gözübüyük son birkaç ayda Hollanda medyasının ilgi odağı oldu. 26 yaşındaki Gözübüyük, hem Hollanda ligindeki en genç hakem hem de Avrupa maçlarına atanan en genç Hollandalı hakem. Adından anlaşıldığı üzere kendisi Türkiye kökenli, hakemlik kariyerinin adeta soyadına yazılmış olduğunun ise pek az Hollandalı farkında.

Medya ilgisinin sebeplerinden biri de, sahadaki başarılarının yanı sıra hayatta geldiği noktanın da, Hollanda'da Türk göçmenler hakkında ve arasında süregiden önyargılarla çelişmesi.

Kökenleri ve Hollandalı Türklerin karşılaştığı engeller sorulduğunda, Gözübüyük hep açık sözlü olmuştur. Geçenlerde Hollanda'nın en önde gelen gazetelerinden birine verdiği dört sayfalık mülakatta diyor ki: "Ben büyürken, çevremdeki hakim duygu, bir Türk, Faslı veya Surinamlının Hollanda'da en ufak bir başarı kazanmasının imkânsız olduğuydu. Arkadaşlarımdan tek duyduğum, üniversite diplomaları olsa bile her yerden reddedildikleri ve iş bulamadıklarıydı. Herkes bana hep şunu söylüyordu: Bir Türk, Hollanda futbolunda hiçbir yere gelemmez. Benim başarmam özel bir şey oldu, tüm bu sabit fikirlerin yanlışlığını kanıtladı. Yoluma engel çıkarılması gibi bir tecrübe yaşamadım. Bilakis her yıl terfi ettirildim. Sıkı çalışırsanız, fırsat kapılarının açılacağına kani oldum. Kendinizle Hollanda kültürü arasına büyük mesafe koyan, kimsenin Flamanca konuşmadığı eski çevrelere takılmayı bırakırsanız, kendi fırsatlarınızı kendiniz yaratırsınız. Adınız Ahmet ya da Muhammed diye işe alınmadığınızı söylemek kolay. Babam hep bana adları gayet Hollandalı kişilerin de işe girmekte zorlandığını hatırlatırdı. Ailem bu tür önyargılara ve kendine acımaya kapılmamam için beni her zaman uyardı. Bana ve erkek kardeşlerime, Türk kökenlerimizle gurur duymamızı ama aynı zamanda Hollanda kültürüne uyum sağlamamız için sıkı çalışmamızı tembihlediler. Burada yaşıyoruz, buranın kurallarına uymalıyız, dediler."

'Bizi birbirimize bağlayan spor' adında bir şirket kuran Gözübüyük, böylelikle diğer göçmenlere esin kaynağı olmaya, onları motive etmeye, hem sporda hem de hayatta hayallerinin peşinden koşmaya cesaretlendirmeye çalışıyor.

Genç hakem Hollanda'daki pek çok Türk için bir rol modeli, kendilerine inanırlarsa başarılı olma imkânlarının bulunduğunu gösteren en iyi örnek.

Gözübüyük ve onun olumlu bakış açısının en iyi yanı, yurtdışında yaşayan pek çok Türk'ün paylaştığı ırkçılık ve ayrımcılığın kendilerine hep çelme takacağı fikrine karşı güçlü savlar getirmesi. Lakin şöyle bir sorun var ki, Gözübüyük kendisine rastgelmedi diye böyle engellerin hiç var olmadığını sanıyor. Gerçek şu ki, Almanyalı ya

da Hollandalı Türkler siyasetçi ya da futbol hakemi olarak başarı kazanabilir, ama aynı zamanda ve aynı yerde diğerleri, istedikleri şeyleri yapmalarını engelleyen ırkçılık ve ayrımcılıkla hâlâ cebelleşiyor. Belki de bu keskin görüşlü adam, bir yandan yükseltirken diğer yandan aşağı çeken çift yönlü yollara karşı gözünü daha açık tutmalı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye Suriye ateşine çok mu fazla yaklaştı?

Joost Lagendijk 2012.08.22

Etkili ama aynı zamanda tartışmalı küresel istihbarat şirketi Stratfor, pazartesi günü, Türkiye'nin Suriye'deki rolünün çapının genişlemesinin olası sonuçlarıyla ilgili bir makale yayımladı.

Rapora göre, Ankara, güney komşusunu paramparça eden çatışmaya Türkiye'nin daha çok müdahil olmasına kamuoyunu hazırlamakla meşgul haftalardır. Stratfor analisti, Türkiye'nin Suriye'nin içinde daha fazla eylemde bulunmasının, Suriye ve İran'dan ters tepki görmesine yol açacağı uyarısı yapıyor. Şam ile Tahran'ın seçeneklerinden biri, PKK ile iyi bağlantılarını kullanarak, Kürt teröristleri Türkiye'deki hedeflere yönelik saldırılarını yoğunlaştırmaya sevk etmek olabilir.

Aynı günün ilerleyen saatlerinde, Türkiye'nin Suriye sınırı yakınındaki Gaziantep kentinde bomba yüklü bir aracın patlaması sonucu, üçü çocuk dokuz kişi öldü. PKK hemen patlamayla bir ilgisinin olmadığını duyurdu. Bu, masumiyetleri için kesin kanıt oluşturmaz, zira geçmişte benzeri durumlarda Özgürlük Şahinleri gibi PKK ile bağlantılı özerk grupların sorumlu olduğu ortaya çıkmıştı. Ama PKK'nın bayramda işlenen katliamla ilişkilendirilmeyi istemediğine işaret eder. Şimdilik saldırının sorumluluğunu üstlenen çıkmadı, Suriye veya İran'ın herhangi bir rolü olup olmadığını muhtemelen hiçbir zaman bilemeyeceğiz.

Stratfor'un Gaziantep'teki saldırıdan önceden haberi var mıydı? Elbette hayır. Makale, Türkiye'nin Suriye muhalefetine verdiği güçlü desteğin ve çabalarını artırma niyetlerinin belli potansiyel sonuçlarının altını çiziyor. Başkaları da daha önce bu bağlantıyı kurmuştu. Bununla birlikte Stratfor'un, Suriye'deki iç savaş şiddetlendikçe Türkiye'nin risk çitasının yükseldiği analizi isabetli olabilir.

Bu bağlamda, artan sayıda mülteciye barınak sağlamak için Suriye içinde güvenli bölge ya da tampon bölge oluşturulması yönünde Türkiye'nin Birleşmiş Milletler'e yaptığı çağrının nasıl sonuçlanacağını görmek ilginç olacak. Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'na göre, halihazırda neredeyse 70 bin Suriyeliyi ağırlayan Türkiye'nin, bu sayı 100 bini geçerse, kimseyi alacak yeri kalmayacak.

Suriye içinde tampon bölge oluşturulması yeni bir fikir değil. Bahar aylarında yayımlanan haberlerde, Türkiye'nin, 500 özel kuvvet askerini olası seçenekleri belirlemeleri için bölgeye göndererek, tampon bölge hazırlıklarına gizliden başladığı iddia edilmişti.

Davutoğlu, birkaç gün önce, Suriye'deki Türk-Amerikan girişimlerini koordine etmek için İstanbul'u ziyaret eden ABD'li muhatabı Hillary Clinton ile meseleyi tekrar ele aldı. Görüşmenin ardından, ABD'nin Ankara Büyükelçisi Francis Ricciardone, hâlâ ciddi yasal ve pratik engeller olduğunu belirterek itidal çağrısı yaptı. Ama

büyükelçi, tampon bölgeye mi yoksa bir başka tartışma konusu olan uçuşa yasak bölgeye mi atıf yaptığını muğlak bıraktı. Resmi açıklamalar ne olursa olsun, sahadaki gerçeklik çok daha karışık gözüküyor. Temmuzda Amerikalı gazeteci Deborah Amos NPR web sitesine Türkiye-Suriye sınırındaki bir mülteci kampıyla ilgili geçtiği haberde, Suriye ile Türkiye arasında kolaylıkla gidip gelen bir isyancının şu sözlerini aktardı: "Aslında artık bir tampon bölgemiz var. Tabii Türk hükümeti tarafından resmen ilan edilmedi. Özgürce silah nakliyatı yapabiliyoruz. Türkler buna göz yumuyor. Yaralılarımızı buraya getiriyoruz, kendimiz gidip geliyoruz, kimse bize bir şey sormuyor."

Diğer medya haberleri de, Türkiye-Suriye sınırı boyunca büyük bölümü Türkiye topraklarında kalan böyle büyük bir bölgenin varlığını teyit ediyor. Haberlere göre, insanlar, yardımlar ve silahlar, Türk yetkililerin müdahalesi olmadan ama daha da önemlisi Suriyeli yetkililerin serbest akışı engelleme çabalarıyla karşılaşmadan, Suriye'ye taşınıyor. Yani sınır bölgelerinin çoğu, artık Şam tarafından kontrol edilmiyor. Elbette bu, Davutoğlu'nun talep ettiği gibi Suriye topraklarında resmen ilan edilmiş bir tampon bölgeden ziyade bir gri bölge.

Rusya ile Çin'in toprak bütünlüğüyle ilgili malum pozisyonu sebebiyle BM Güvenlik Konseyi'nin Türkiye'nin önerisine olumlu yanıt vermesi olası gözüküyor. Ankara'nın da bunun tümüyle bilincinde olması gerektiğinden, şu soru ortaya çıkıyor: Türkiye bundan sonra ne yapacak? Suriye muhalefetine serbestçe hareket etmesini sağlayan ama mültecilerin yükünü tümüyle Türkiye'nin omuzlarına yıkan 'de facto' açık bir sınırla idare mi edecek? Ya da yeni mülteci dalgasının risklerini ve masraflarını yaymak üzere Suriye topraklarını işgal etmek için Amerika ve Avrupa'nın desteğini mi isteyecek, hem de, bunu yaparak, Suriye ile İran'ın çok geniş kapsamlı ve nahoş sonuçları beraberinde getirecek gazabını daha da çok üstüne çekeceğini bile bile.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İran'ın kirli parmak izleri

Joost Lagendijk 2012.08.26

Gaziantep'te 20 Ağustos'taki ölümcül bombalı saldırı, ülkeye ve bölgenin tamamına şok dalgaları yayıyor hâlâ. Türkiye'de, Suriye'deki gelişmeler, özellikle de Türkiye-Suriye sınırında yeni bir özerk Kürt bölgesinin doğması ile bağlantılı olarak PKK ve stratejisi hakkında yeni bir tartışma raundu başladı.

Pek çok kişi, Suriye muhalefetine güçlü desteği sebebiyle Türkiye'yi cezalandırmaya can atan Esed rejimi ile Gaziantep'te Şam'ın taşeronu gibi davranmış olabilecek PKK arasında bir bağlantıdan şüpheleniyor.

Ama şüphe altında olan sadece Şam değil. Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç, İran'ı 'böylesi bir saldırıda parmağı olabilecek potansiyel bir kaynak' olarak ele aldıklarını açığa vurdu. Sorunların kaynağını dışarıda arayan bu türden çabalarından genelde hazzetmem. Bana otokratik rejimlerin otomatik refleksini, yani kendi hata ve sorumluluklarını örtbas için halkı, ülkeyi bölmeyi ya da çıkarlarına zarar vermeyi amaçlayan dış güçlere yönelik ortak nefrette birleştirme çabasını hatırlatır. Gelgelelim bu münferit vakada o kadar emin değilim.

Bu görüşüm, kısmen, geçen hafta Daily Telegraph gazetesinde çıkan bir habere dayanıyor. Haberde Batılı istihbarat kaynakları iddia ediyor ki, İran dini lideri Ayetullah Ali Hamaney, Suriye diktatörü Beşşar Esed'i

devirmek için aktif biçimde çalışan Türkiye dahil bir dizi ülkeye uyarı göndermesi için Devrim Muhafızlarına emir vermiş. Hepimizin bildiği gibi İran Esed'in kilit müttefiklerinden biri. Çoğu zaman bu türden ifşaatlar çok iyi planlanır ve Tahran'ın belli bazı ülkelere terör saldırı düzenleme niyetiyle ilgili haberin, Arınç'ın Gaziantep saldırısında potansiyel İran bağlantısından söz ettiği gün yayımlanması tesadüf olmayabilir. Hamaney'in emirlerine dair haberde bir sorun var, o da doğru olması ihtimali.

Geçen hafta Amerikan dergisi National Interest'te Dış İlişkiler Konseyi Ortadoğu Çalışmaları'nın özellikle İran konusunda kıdemli uzmanı Ray Takeyh'in uzun ve iyi savlanmış bir makalesi yayımlandı. Takeyh, İran dış politikasına hâlâ, daha doğrusu yeniden, içeride İran devriminin seçkin sınıfının konumunu güçlendirmek için ihtilaf arayan o eski ideolojik ateşliliğin rehberlik ettiği üzerinde duruyor. İran İslam devrimi lideri Ayetullah Humeyni'yle geçen 1980'leri hatırlatan Takeyh, bazı somut örneklerle dayanarak, İran liderinin, İslam Cumhuriyeti'nin tehlikede olduğunu ve ülkeyi sadece mollaların koyduğu haşin kurallara sıkı sıkıya uymanın kurtaracağını göstermek için komşular veya dış güçlerle kasten gerilim çıkardığını gözler önüne seriyor. Humeyni'ye göre, İran'ın uluslararası toplumla bütünleşmesi iktidardaki teokratik sınıfın çıkarına olmazdı, zira İran'ın İslami kültürüne zarar verirdi. Uluslararası anlaşmaların yükümlülüklerine bağlı kalmak ya da Batı'nın hassasiyetlerine ödün vermektense, ülkeyi tecrit edip devrimci ateşi yanar tutmak daha iyiydi.

Tüm bunlar Ali Ekber Haşimi Rafsancani ve Muhammed Hatemi'nin cumhurbaşkanlıkları dönemlerinde değişti, Takeyh'in belirttiği gibi, her ikisi de, 'Humeyni'nin bölücü mirasını aşmak, ideolojik düşmanlıkların yerine pragmatizm ve bireysel çıkarları koymak' için uğraştı.

İranlı muhafazakarlar ise, yeni dini lider Ayetullah Ali Hamaney'in önderliğinde buna güçlü biçimde direndi. Hatemi'nin vaatlerinin büyük kısmını yerine getirmesi engellenirken, 2002'de dönemin ABD Başkanı George W. Bush da İran'ı şer eksenli listesine koydu. Böylece muhafazakarlar, Hatemi'nin programını devirme fırsatı bulurken, reformculara da ölümcül darbe indirdi.

2005 ve 2009 cumhurbaşkanlığı seçimlerini Mahmud Ahmedinejad kazandı, kendisi genellikle 'Yeni Sağ' diye adlandırılan yeni nesil sofu gençlerin temsilcisidir, bunlar, Takeyh'in deyişiyle, beraberlerinde ortama, 'İslami ideoloji, yaygaracı milliyetçilik ve Batı'ya karşı derin şüpheciliğin çabuk alev alan bir karışımını' getirdi. Yeni liderlik, kendini dayatma ve kafa tutmaya dayalı dış politikası dahil Humeyni'yi idol olarak belledi, zira iktidardaki seçkinlerin ayakta kalması ve Humeyni'nin haleflerinin ideolojik tutkularını paylaşmayan kamuoyu çoğunluğundan gelen değişim baskısına direnmenin tek yolunun, ihtilaf stratejisinin yeniden canlandırılması olabileceğini fark etti.

Takeyh kani olmuş ki, iktidara sıkı sıkı sarılmaya çalışan yeni devrimci tutucular, bölgesel düzeni altüst etmenin ve var olan uluslararası sisteme meydan okumanın yazıldığı o eski reçeteyi yeniden tatbik etmekle meşgul.

Benim düşündüğüm gibi Takeyh haklıysa, bölgede gelecekteki patlayıcı olaylarda İran'ın kirli parmak izlerinden daha çok görmeye şaşmamalıyız.

Avrupa'nın sonbaharda başına açılacak belalardan kaçışı yok

Joost Lagendijk 2012.08.29

Tatil mevsimi sona erdi, Avrupa siyasetinde de... Bundan böyle avro bölgesi krizinin yönetimiyle hercümerç çılgin haftalar geçireceğiz. Büyük menfaatlerle ilgili yüksek riskler söz konusu.

Emniyet kemerlerini sıkılaştıran Fransa ile Almanya, kendilerini bekleyen meydan okumalara verecekleri müşterek tepkiyi formüle edecek ortak politika üretme organı kurmaya karar verdi. Bu iyi haber, zira AB'nin en büyük iki oyuncusu arasında geniş kapsamlı işbirliği olmaksızın, avro bölgesinin sorunların üstesinden gelmesinin ihtimali yok. Peki, gelecek haftaların dört gözle beklenen olayları neler?

Avrupa Merkez Bankası'nın (AMB,) İspanya ve İtalya gibi zordaki ekonomilerin borçlanma masraflarını azaltmak için devlet tahvillerini bizzat satın almayı istediğini kısa süre içinde açıklaması bekleniyor. Almanya'da siyaset ve bankalar bu planlara sıkı direniş gösteriyor. Tahvil piyasasına müdahalenin, AMB'nin yetkilerinin ötesine taşıdığını ve Alman Merkez Bankası (Bundesbank) Başkanı Jens Weidmann'ın Der Spiegel dergisine söylediği gibi 'devleti finanse etmek için para basma' anlamına geleceğini iddia ediyorlar. Başbakan Angela Merkel, AMB planlarıyla ilgili henüz net tavır koymadı. Herkesin merak ettiği ise, yeni Fransız-Alman görev gücünün bu son derece tartışmalı mesele hakkında Paris ile Berlin'in görüşlerini nasıl bağdaştıracacağı?

AMB'nin harekete geçmesinin alternatifi, yeni kurulan AB kurtarma fonunun, yani Avrupa İstikrar Mekanizması'nın (AİM) güçlerini artırmak olabilir, zira AİM'nin yetkileri arasında tahvil piyasasına müdahale de var. Tek sorun, AİM'nin statüsünün hala yasal tartışma konusu olması ki, bu, bizi, Avrupa'nın sonbahar gündemindeki ikinci önemli tarihe götürüyor.

12 Eylül AB için iki sebepten önemli bir tarih. İlk, Alman Anayasa Mahkemesi, AİM'nin Alman anayasasıyla uyumlu olup olmadığıyla ilgili kararını açıklayacak. Zira Alman siyaset yelpazesinin neredeyse tamamından temsilciler, uyumlu olmadığı gerekçesiyle AİM anlaşmasına karşı Anayasa Mahkemesi'nde dava açmıştı. Saygın ekonomist Hans Werner Sinn, "Gözlemcilerin çoğunluğu, mahkemenin AİM anlaşmasına karşı çıkacağını sanmıyor, ancak pek çok kişinin beklentisi, yargıçların belli değişiklikler talep etmesi ya da Almanya Cumhurbaşkanı'ndan anlaşmayı belli şartların yerine getirilmesi bağlayıcılığı koyarak imzalamasını istemesi." diyor. Sinn haklıysa, AİM'nin faaliyetlerine başlaması en az birkaç ay daha gecikir. Böyle bir gecikme, en hafif ifadeyle, finans piyasalarında avro bölgesinin umutsuzca arzuladığı güveni tesis etmez.

Aynı gün Hollandalı seçmenler de sandığa gidip yeni bir parlamento seçecek. Şu an için anketlerde iki parti net biçimde önde: AB şüphecisi Sosyalist Parti ve Avrupa kurumlarına daha fazla yetki veren tüm tekliflere karşı olduğunu ilan eden Başbakan Rutte'nin Liberal Partisi. Bu manzara, AİM'ye daha önemli roller biçen planlar için hiç hayra alamet değil. Hollandalıların uzlaşmaz hali de, Merkel'in yıl sonunda yeni AB anlaşması taslağını hazırlama planı için... Alman Başbakanı, bence haklı olarak, Avrupa kurumlarının üye ülkelerin bütçelerini denetlemesine ve gerekirse düzeltilmesine izin verecek şekilde AB'nin yeni bir yasal temele ihtiyacı olduğu görüşünde.

Ve elbette son olarak Yunanistan var. Resmi olarak, AB liderlerinin toplanacağı ekim ortasına dek karar alınmayacak. Avrupa Komisyonu, AMB ve IMF uzmanları eylül ayının tamamını Atina'da hesap defterlerini denetleyerek geçirecek. AB, onların hazırlayacağı raporu temel alarak kararını verecek. Yunan hükümeti, kemer sıkma önlemlerinin kaya gibi sağlam olduğuna, bu yüzden AB yardımının devam etmesi gerektiğine ve Atina'nın avro bölgesinde kalabileceğine muadillerini ikna etmeyi başarabilecek mi? Ya da AB liderleri maalesef

Yunanistan'ın çoktan kaybedilmiş bir dava olduğuna mı hükmedecek? Avrupa'nın tamamı, Yunanistan'ın avrodan çıkması kaçınılmaz olursa diye planlar yapıyor. Tüm bu senaryoların vardığı rahatsız edici sonuç, bundan sonra ne olacağını kimsenin kesinkes kestirememesi. Pek çok kişi, Yunanistan'ın borçları makul biçimde yeniden yapılandırılıp avro bölgesinde kalması sağlanmaz da avrodan çıkışına göz yumulursa, AB üyesi ülkelere daha da az geri ödeme yapılacağından korkuyor.

Türkiye'de oturup bütün bunların Türkiye'yi ilgilendirmediğini, çünkü Türk ekonomisinin felç olmuş bir AMB, bölünmüş bir AB ve Yunan çıkışından etkilenmeyecek kadar güçlü olduğunu düşünenlere de bir tavsiye: Ancak rüyanızda görürsünüz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AKP'yi değerlendirmeden geçirmek

Joost Lagendijk 2012.09.02

Bu tesadüf olamaz. Eşimle birlikte Türkiye hakkında yazdığımız kitabın geçen hafta kilit bölümlerinden birini bitirmek üzereydim.

Bu sonbahar Hollandaca yayımlanacak kitap, günümüz Türkiye'sinin nasıl işlediğini, Türklerin niye böyle düşündükleri ve davrandıklarını açıklamaya çalışıyor. Birkaç gün önce bitirmek istediğim kısmın ilk bölümü İslam ve laiklikle ilgili, ikinci bölümü de iktidar partisini ele alıyor. O bölümde, Hollanda'da AKP ile ilgili tartışmalarda hep ortaya atılan türden sorulara yanıt vermeye çalışıyoruz: AKP nasıl bir partidir? İslamcılar mı, değiller mi? Performansları nasıl değerlendirilmeli?

Hollanda'da Türkiye'ye dair bilgisi yüzeysel ama ilgisi çok okurları aydınlatacak ikna edici yanıtlar formüle etmeye çalışırken, görmüş geçirmiş ve bilgi hazinesi geniş Türk köşe yazarlarının AKP hakkında kaleme aldıkları çok sayıda makaleyi okumaktan kendimi alamadım. Hepsini, geçmişte AKP'nin pek çok politikasını desteklemiş, hatta bazıları peş peşe seçimlerde AKP'ye oy atmış eleştirel zihinler diye niteleyebilirim. 2012 yılına geldiğimizde ise AKP ile ilgili genel yargıları olağanüstü olumsuz. Erdoğan ile partisinin 2002 ile 2010 yılları arasında attığı olumlu adımların hakkını teslim etseler de, AKP'yi, o dönemde öylesine çekici hale getiren reform yolunu bıraktığı için ağır biçimde eleştiriyorlar. Artık AKP'yi statükoya razı gelen, ordu ve bürokrasi gibi geçmişin egemen çevreleriyle uzlaşan bir parti olarak görüyorlar. Bu zihniyetin en yeni ve net örnekleri, geçen yılın sonunda hava bombardımanıya yanıtlıkla onlarca masum insanın öldürüldüğü Uludere'de olan bitenleri açıklama isteksizliği, şike skandalındaki kirli taviz ve elbette, hepsinden önemlisi, Kürt sorunuyla uğraşırken güvenlik temelli stratejilere geri dönülmesi. AKP, iktidarda 10 yıldan sonra, başbakanın geçmişte koyduğu hedeflerden biri olan Türkiye'yi birinci sınıf demokrasi yapmaya yönelik reformları devam ettirmek için vizyon, fikir ve hevesten yoksun bir parti haline gelmekle eleştiriliyor.

Bu gerilemeye getirilen izahatlar birbirinden farklı. Cengiz Aktar, bir türlü kökü kazınamayan milliyetçilik virüsünün iktidar partisine de ölümcül biçimde bulaşmış olmasından korkuyor. İhsan Yılmaz, hayal kırıklığına uğratan performansı 'AKP'nin ANAP'laşması' diye niteleyerek, Turgut Özal'ın liderliğindeki Anavatan Partisi'nin 1980'leri iktidarda geçirdikten sonra azim ve coşkusunu kaybetmesi örneğini veriyor.

Ama hepsi de, AKP'nin ilk iyi yılları ile sonraki kötü yılları arasında bir ayırım yapıyor. Bu da, bana, solcu entelektüeller arasında Karl Marx hakkındaki eski bir tartışmayı hatırlatıyor. Karl Marx'ın tarihe yaptığı katkıya değer biçerken, kimileri, Genç Marx ile Yaşlı Marx diye bir ayırım yaratmıştı. Marx, ilk kitap ve makalelerinde kendini yabancılaşmaktan kurtulmaya ve özgürleşmeye odaklanmış idealist bir filozof olarak sunar. Dogmacı olmayan sosyalistler onun bu ilk, hümanist evresini sever. Marx, yaşamının ikinci bölümünde ise kapitalizmin ekonomik ve toplumsal kurallarını, bunların kaçınılmaz olarak sosyalist devrime götüreceğini vurgulamıştır. Bu belirlenimcilik, daha liberal görüşlü hayranlarının pek hoşuna gitmese de, tutucu komünistler arasında epey popülerdi.

AKP de, çok parlak başlayan ama bir şekilde kötü yola düşen bir parti olarak mı geçecek tarihe? Ya da bu belirlenimci mantığı reddedip, tutulmayan sözler ve kaçırılan fırsatlarla dolu izbeliğe düşüşü önlemenin çarelerini mi aramalıyız? İyimserliğini koruyan Aktar, çok fazla tabunun yıkıldığına ve artık AKP'nin cini şişeye geri sokmayı başaramayacağına inanıyor. Markar Esayan, AKP'nin, pragmatik ve çok geç olmadan demokratik reformlara geri dönecek kadar akıllı olduğunu düşünüyor.

Tüm bu yorumları okuduktan sonra, memleketlilerime ne yazacağım konusunda kafam iyice karıştı. AKP'nin ilk yıllarına düzülen övgülerin çoğuna katılıyorum ve son yıllardaki performansıyla ilgili hayal kırıklığını kesinlikle paylaşıyorum. Benim asıl endişem U dönüşü ihtimaliyle ilgili, çünkü bir kez tattıktan sonra iktidarın keyfine direnmek güçtür ve ufukta da gerçek bir alternatif gözükmemektedir. Kitabımız yayımlandığında, şüphelerimizin ve itirazlarımızın üstesinden gelip gelemediğimizi, geldiysek de bunu nasıl yaptığımızı öğreneceksiniz. j.lagendijk@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye, Hollanda'yı yenebilir

Joost Lagendijk 2012.09.07

Türkiye, 2014'te Brezilya'nın ev sahipliğinde yapılacak Dünya Kupası yolunda ilk eleme grubu maçını bugün oynayacak.

Karşısında, küresel futbol turnuvasının iki yıl önce Güney Afrika'daki son nüshasında İspanya ile finale çıkmış, grubun favorisi Hollanda var.

Normalde, Hollanda'ya karşı bir deplasman maçında, Türkiye, kaybetmesi beklenen taraftır. Ama bu sefer işler biraz farklı gözüküyor ve ben de Türkiye'nin daha önce hiç olmadığı kadar sürpriz yapma şansının bulunduğu gerçekten inanıyorum. Dürüst olmak gerekirse, bu, ev sahibi takımın perişan halinden kaynaklanıyor.

Hollanda, daha bir yıl önce FIFA dünya sıralamasının gururlu bir üyesiydi. Ama üst üste dört yenilgiden sonra kendini 15'inci sırada buldu. Hazirandaki Avrupa Şampiyonası felaketi hâlâ akıllarda: Hollanda futbol tarihinde ilk kez gruptaki üç maçının hepsini kaybetti. Bu dibe vurmanın ardından sadece bir maç oynadı: Belçika ile dostluk maçında da 4-2 yenildi. Peki, nerede yanlış yapıldı?

Bu soru hakkında kamera arkasında ve önünde yüzlerce saat konuşulduktan ve metrekairelerce yazı yazıldıktan sonra, sanırım, hâlâ kimse gerçekten yanıtı bilmiyor. Evet, elbette, büyük isimler, şişmiş egolarından vazgeçmeye ve ulusal çıkarları kendi çıkarlarının üzerine koymaya yanaşmadı. Wesley Sneijder, Robin van Persie ve Arjen Robben gibi oyuncular, yetenekleri sayesinde, dünyanın her yerinde tanınan ve alkışlanan küresel markalar haline gelmişti. Anlaşılan bu durum, bazen büyük yıldızların bile milli takımın daha iyi oynamasını sağlamak için prestijlerinden ödün vermesi gerektiğini kabullenmeyi zorlaştırdı. Ama hâlâ yanıtlanmamış sorular var, mesela, Van Persie gibi Premier League'in en iyi futbolcusu ve gol kralının milli takım formasını ilk kez giymişçesine tedirgin oynamasını nasıl açıklayacağız?

Bu yokuş aşağı kayışın nedenleri ne olursa olsun, uzun uzun düşünecek vakit yok. Milli takımın bugüne değinki en başarılı teknik direktörü konumundaki Bert van Marwijk istifa etti ve göreve Hollanda Futbol Federasyonu tarafından Ajax, Barcelona, Bayern Munich gibi kulüplerde elde ettiği başarılarla tanınan Louis van Gaal getirildi. Hollandalıların yarısı, bilgisi ve tecrübesi sebebiyle kendisine saygı duyar, diğer yarısı kibri ve mükemmeliyetçiliği yüzünden kendisinden nefret eder. Van Gaal, daha önce 2001'de de milli takımın başına geçmişti, ama 2002 Dünya Kupası'na gidilmesini sağlayamayarak fena halde başarısız olmuştu. Kişiliğini bildiğimizden, intikam almayı ve milli takımda da büyük bir koç olduğunu kanıtlamayı isteyeceğinden emin olabiliriz.

Ama bunu emektar oyuncularla genç yeteneklerin cüretkâr bir karışımıyla yapmak zorunda. Eski tüfeklerin formda olmaması, nevezur edenlerin ise tecrübesiz olması başlı başına bir sorun. Bu, halihazırdaki takımı özellikle savunmada yara almaya açık hale getiriyor. Van Gaal ön cephede Sneijder ya da Robben'in ani parlak çıkışlarına her zaman güvenebilir, ama önceki maçlar gösterdi ki, zekice taktikler ve hızlı çıkışlar, arka dördü ve orta sahanın savunmacıları açısından başa çıkılamaz sorunlar yaratıyor.

Amsterdam'da sürpriz sonuç çıkıp çıkmaması, elbette Türk takımına da bağlı. Türk takımına son birkaç yıldakinden daha olumlu bakıyorum. Tüm oyuncular formda olursa, Burak ve Umut gibi hızlı forvetlerin, Nuri ve Arda'nın yaratıcılığının, Selçuk ve Mehmet Topal'ın kontrol etme kapasitesinin bir araya gelmesi her takım için büyük sorunlar yaratır. Türk takımı, ilk yarıda gol yememeyi başarırsa, ikinci yarıda Hollandalıların üzerlerine çökecek belirsizlik ve şüphe duygusuyla ellerinin ayaklarının birbirine dolaşmasından faydalanabilir.

Belli bir perspektiften bakılırsa, Hollanda kazansa bile, bu, Türkiye için dünyanın sonu olmaz. Her zaman olduğu gibi, grup birincileri 2014 Brezilya'ya doğrudan gidecek. Ama en iyi ikincilere, Brezilya yolunda ikinci bir şans sunulacak. Grup ikinciliği için Türkiye'nin baş rakibi muhtemelen Romanya olacak. Geçmişte Türkiye, favorilere karşı büyük maçlara fazla odaklanıp daha küçük takımlar karşısında puan kaybetmişti. Türkiye, Hollanda'dan sonra Estonya ile karşılaşacak. Salı günkü ikinci maçı kazanmak, bugün sürpriz sonuç elde etmek kadar önemli.

İtiraf etmeliyim ki, bir Hollandalı olarak, kendi milli takımımın 2014'te Brezilya'da oynamasını istiyorum. İstanbul'da yaşayan biri olarak, Türkiye'nin de elemeleri geçmesini ümit ediyorum. Umalım, iki takım da iyi iş çıkarsın ve kimin birinci, kimin ikinci geleceğiyle ilgili nihai hüküm, gruptaki son karşılaşmada, Ekim 2013'teki Türkiye-Hollanda maçında verilsin. j.lagendijk@zaman.com.tr

Cehennemin kapısından dönmek

Joost Lagendijk 2012.09.12

Kürt sorunuyla ilgili tüm alarm zilleri çalıyor ama yetkililer duymuyor ya da uyarıların neyle ilgili olduğunu anlamıyor gibi gözüküyor.

2011 yazından beri, Türkiye, PKK ile devlet arasında 10 küsur yılın en şiddetli çatışmalarını yaşıyor. Her iki taraftan yüzlerce kişi öldü. Sivil hedeflere yönelik terör saldırılarının yavaş yavaş yarattığı atmosfer, çoğu insana, Türkiye'nin terör, şiddet ve yoğun insan hakları ihlalleri döngüsünden geçtiği 1990'ları hatırlatıyor.

Askeri eylemler ve baskıcı önlemlerin dipte yatan sorunları çözmeyeceğini herkesin bilmesine ve kabul etmesine rağmen, bugünlerde hükümetten ve milliyetçi medyadan duyduğumuz, 20 yıl önce ihtilafı bitirmeyi başaramamış kızgın ve saldırgan söylemin bir tekrarından ibaret. İzninizle, Türkiye'nin Kürt sorunuyla uğraşırken geçmişin trajik hatalarını tekrarlamaya başladığı görüşümü serimlemek için son günlerden iki örnek vereyim.

Geçen hafta sonu Başbakan Tayyip Erdoğan, Kürt yanlısı Barış ve Demokrasi Partisi'ni (BDP) ele aldığı bir dizi konuşma yaptı. Terörist Kürdistan İşçi Partisi'nin (PKK) üyeleriyle muhabbetlerini açıkça sergiledikleri gerekçesiyle bazı BDP parlamenterlerine dava açılması için yargıya neredeyse talimat verdi. Amaç bu milletvekillerinin parlamento dokunulmazlığını kaldırmaktı ki, bu, pek çoklarınca tüm partinin kapatılması yolunda ilk adım olarak değerlendirildi.

Erdoğan bir taşla iki kuş öldürdü: Yargı bağımsızlığı ve Kürtlerin siyasi temsili. Hakim ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) sözcüsü, durumu kurtarmak için, bu vakayla zaten ilgilendiklerini, Erdoğan'ın açıklamalarının dil sürçmesi olması gerektiğini, zira HSYK'nın hükümetten emir almadığını söyledi. HSYK'nın hükümetten emir almaması gerektiğine tümüyle katılıyorum, ancak güçlerin ayrılığı ilkesinin böyle yorumlanmasına hükümetin razı geleceğinden şüpheliyim. İtinayla ifade edeyim: Görünüm Başbakan'a karşı.

İkinci hata, hem yasal hem de psikolojik olarak BDP'nin kapatılmasının yolunu açmaktı. Geçmişte partinin tüm selefleri kapatılmıştı. Bu, sadece, Kürtlerin amaçlarına ulaşmak için ellerinde demokratik araçlar bulunmadığına inanan radikal Kürt milliyetçilerinin işine yaradı. Siyasi çözüm arayan Kürtlerin konumuna kökünden darbe indirdi. Böyle bir öneride bulunmak, yine geçen hafta sonu AKP liderinin BDP vekillerine Meclis'teki çalışmalarından yana net tercihte bulunmaları ve dağdaki PKK ile aralarına mesafe koymaları çağrısı yaptığı diğer konuşmasıyla çelişiyor. Başbakan, bu çağrısında kesinlikle haklı. Ama milletvekillerinin tutuklanıp partinin kapatılması yönünde gerçek bir tehlike varken, Meclis seçeneği ne kadar cazip olabilir ki?

Hepsinden önemlisi: Erdoğan'ın, Meclis'te çözüm arayan BDP'li siyasilerin aynı masada oturacakları muhataplar bulacakları vaadi, kutsal bir söz gibi tınılıyor. Madem Başbakan'ın BDP'ye sunacağı bir şeyi gerçekten var, niye onlarla görüşmelerini sürekli şartlar getirerek erteleyip duruyor? Madem hükümet BDP'nin çözümün bir parçası olduğuna gerçekten inanıyor, o zaman niye binlerce BDP yerel yetkilisi ve aktivisti hapiste?

Bu hafta yayımlanan yeni bir raporda, Uluslararası Kriz Grubu (ICG), gerçekçi bir çözümün unsurlarının listesini yaptı. Daha önce defalarca dile getirildikleri için kulağa pek aşına geliyorlar. ICG, ortada ateşkes olmasa da, hükümete, Kürt toplumunun anadilinde eğitim, yüzde 10'luk seçim barajının kaldırılması, yerel yönetimlerin daha ademi merkezileştirilmesi ve anayasa ile yasaların ayrımcı etnik önyargılardan arındırılmasına dair geniş destek toplayan meşru taleplerine kulak vermesi çağrısı yapıyor. Barışçı Kürt aktivistlerin gözaltına alınarak yargılanmasını sona erdirmek için terörle mücadele yasası ve diğer mevzuatın da değiştirilmesi gerekiyor. ICG,

Başbakan Erdoğan'ın Türkiye'nin bu yola girmekten başka çaresinin olmadığına kamuoyunu ikna etmeye hâlâ muktedir olduğuna inanıyor. Gelgelelim, cevabı asıl merak edilen soru, bunu yapmayı hâlâ isteyip istemediği?

Bugünlerde Türkiye'de en moral bozucu sorun, ICG'nin teşvik ettiği rasyonel ve mantıklı türden adımlar ile siyasilerin ve kısmen medyanın hararetlenen söylemi arasındaki uçurumun iyice genişlemesi. Milliyetçi tutkular ve geçmişin başarısızlığa uğramış politikalarından ders almadaki beceriksizlik, Türkiye'yi şiddetli, sonu olmayan çatışmaların yeni bir turuna iyice yaklaştırdı. Cehennem uçurumundan geri adım atacak cesaret ve vizyon kimde var?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Organize provokasyonlar

Joost Lagendijk 2012.09.19

Bir süre önce You Tube'a gönderilen 'Müslümanların masumiyeti' adlı video klip hakkında çok şey yazıldı ve söylendi.

İki haftadan kısa süre önce daha geniş bir izleyici kitlesine ulaşan filmin fragmanı, tüm Müslüman âlemini saran ve 20 kişinin canına mal olan şiddetli protestoları tetikledi. İstisnasız izleyen herkes, kısa filmi, tek amacı alabildiğine çok mümini kızdırmak olan, Müslümanlara hakarete yönelik amatörce bir girişim olarak eleştirdi.

Fanatik Müslümanların Batı karşıtı sloganlar atarak yürüdüğü, filmle hiçbir ilgisi olmayan masum insanların öldürüldüğü, mal-mülklerinin yakıldığı sahneler, Salman Rüşdi'nin 'Şeytan Ayetleri' romanı ve Danimarka'da yayımlanan Hz. Muhammed karikatürlerine yönelik Müslümanların daha önceki öfke dışavurumlarını hatırlattı pek çok kişiye. Sayıların kıyaslanacak gibi olmamasına -bu kez hemen hemen bir avuç protestocu sokaklara döküldü- ve pek çok Müslüman liderin şiddeti kınamasına rağmen, Avrupa ve ABD'de çoğunluğun algısı geçmiştekenden farksız: Müslümanlar kana susamış ve hoşgöründen nasibini almamış mahluklar.

Yapımcısı ve yönetmeniyle ilgili ilk belirsizliklerin kalkmasının ardından ulaşılan ayrıntılar gösteriyor ki, filmin yapılmasının ve bu zamanlamayla dağıtıma sokulmasının tek sebebi, önceden üretilmiş malum klişeleri pekiştirmek. Başka bir bağlamı olduğu yalanı söylenerek çekimlerine başlanan, manipüle edilen ve İslam karşıtı zehir zemberek bir manifestoya dönüştürülen filmi bir Amerikan B filmi yönetmenine çektiren yapımcı Naboula Basseley Naboula. Kendisi Kaliforniya'da yaşayan ve suç sicili bulunan bir Kıpti Hristiyan.

Klip, aslında YouTube'a birkaç ay önce konuldu, ama gerisindeki hasta zihinlerin umduğu dikkati çekemedi. Bu durum, ABD'de yaşayan İslam karşıtı kötü şöhretli bir Kıpti eylemci olan Morris Sadek'in müdahalesiyle değişti. Yılın başlarında provokatif faaliyetleri yüzünden Mısır vatandaşlığından çıkarılan Sadek, 4 Eylül'de telefon açıp Mısırlı bir gazeteciyi rezil videonun varlığından haberdar etti.

Bundan sonra olanları McClatchy haber sitesinden öğrenebilirsiniz. Gazeteci, klibin Mısırlı Müslümanlar ile Hristiyanlar arasındaki gerilimi tırmandırabileceği uyarısı yapan kısa bir makale kaleme aldı. Üç gün sonra film, popüler bir Selefî kanalında gösterildi ve ardından ultra Ortodoks Selefî liderler 11 Eylül'de protesto çağrısı yapmaya başladı.

Potansiyel tehlikenin hemen farkına varan ABD Büyükelçiliği, filmde hiçbir ABD'li yetkilinin dahil olmadığını vurgulamakla birlikte Selefilere özür dileyen çağrılar yaptı. Ama bir işe yaramadı ve sembolizm dolu bir gün olan 11 Eylül'de protestocular ABD elçiliğini istila etti.

Tüm bunlar yerel çapta bir kavga gürültü olarak kalabilirdi, eğer saatler sonra Bingazi'deki ABD konsolosluğu saldırıya uğrayıp Büyükelçi Chris Stevens ile üç Amerikalı daha öldürülmeseydi... Kısa sürede anlaşıldı ki, katiller protestocu değil, baskın, profesyonel biçimde planlanmış ve protestoları kılıf olarak kullanan teröristler tarafından düzenlenmiş. Sonradan öğrendik ki, Usame bin Ladin'in ölümünün ardından El-Kaide liderliğini üstlenen Mısırlı Ayman Zevahiri, elçilik saldırısından bir gün önce, 10 Eylül'de bir video yayınlayıp, Mısır ve Libya halkına Ömer Abdul Rahman'ın serbest bırakılması için savaşmaları çağrısı yapmış. Kör şeyh, 1993'teki Dünya Ticaret Örgütü'ne terör saldırısıyla bağlantısından ötürü ABD'de hapis yatıyor. Zevahiri, aynı videoda, El-Kaide ideoloğu Ebu Yahya el-Libi'nin hazıranda Amerikan insansız uçaklarının saldırısında öldüğünü de doğrulurken, intikamının alınması çağrısı yapıyor. Dolayısıyla Kahire protestolarında başrolü El-Kaide liderinin kardeşi Muhammed Zevahiri'nin oynamasına ve Bingazi'de Amerikalıların öldürülmesinin sorumluluğunu El-Kaide bağlantılı bir örgütün üstlenmesine şaşmamak lazım.

Tüm bu bağlantılar gösteriyor ki, Müslüman âlemindeki Amerikan karşıtı protestolar, bir başka kazara provokasyona kendiliğinden gelişen tepkiler değil. İslamofobik propagandanın tetiklediği kendine zarar veren Müslüman öfkesinin yeni bir patlaması, seçim öncesi dönemde Amerikan hedeflerine iyi planlanmış terör saldırıları ve radikal İslamcıların Mısır ile Libya'nın ılımlı hükümetlerini itibarsızlaştırıp istikrarsızlaştırma çabalarının zehirli bir karışımına tanıklık ediyoruz bugün.

Tek amacı Müslümanlarla dünyanın geri kalanı arasındaki uçurumu büyütme olan aşırılıkçıların kurduğu bu tuzaklara düşmek istemeyen Müslüman sayısının dünya çapında arttığını görmek ise cesaret veriyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bunlar yaşandı

Joost Lagendijk 2012.09.26

Geçen cuma Balyoz davasında karar açıklanır açıklanmaz, nasıl yorumlanacağına dair tam gaz bir halkla ilişkiler savaşı başladı.

Bu gazetenin dediği gibi, Türkiye'nin demokratikleşme sürecinde tarihi bir adım mı atıldı? Yoksa diğer medya organlarının bizi inandırmak istediği gibi, intikam duygularından kaynaklanan ve sahte belgelere dayanan bir adaletsizlik miydi? Ya da ihtiyatlı olmamız ve yargıçlar gerekçeli kararı açıklayana dek çabuk hükümlere varmamamız mı gerekirdi? Türkiye'de tüm farklı bakış açılarını bir çırpıda öğrenebiliyorsunuz. Gazete ve televizyon kanalları köşe yazarları ve editörlerin genelde açık sözlü değerlendirmelerinden geçilmiyor.

Avrupa ve ABD'deki insanlar içinse Balyoz davasının önemini anlamak çok daha zor. Muhabirler bu konuda kısa haber-yorumlar geçiyor ve kendi analizleri doğrultusunda ya olgulara vurgu yapıyor ya da davanın çevresinde dönen tartışma ve spekülasyonlara giriyor. Asıl sorun, Avrupalılarla Amerikalıların yüzde 99'unun, bu davaya mana atfetmelerini sağlayacak temel arka plan bilgilerinden yoksun olması. Çoğu, Türkiye'nin darbe

tarihçesini hayal meyal hatırlıyor ve bu davanın baş zanlılarından biri olup pek çok Türk'ün 28 Şubat 1997 postmodern darbesinin mimarlarından biri olarak tanıdığı Çetin Doğan'ın adını duymuş değil. Siyasete karışmayı sadece hak değil görev olarak da belleyen Türk ordusunun eski tüfeklerinin ideolojik zihniyetini tam olarak anlayan bilgili Batılı sayısı son derece az.

Dolayısıyla, bilgili haber tüketicilerinin eksikliğinin çekildiği Avrupa ve ABD'de kamuoyu görüşünü manipüle etmenin görece kolay olması şaşırtıcı değil. 2010'da davanın başlamasından beri olan biten tam da bu. Emre Uslu'nun köşe yazısı, bu duruma işaret ediyor: Savunma makamı ve sözcüleri, müvekkillerini savunmada yeterince iyi iş çıkaramadı, ama Batı medyası ile kamuoyunu Balyoz davasının Türkiye'deki İslamcı-laik savaşının bir parçası olduğuna ve cumhuriyetin laik-demokratik karakterinin tehdit altında bulunduğuna ikna etmekte mükemmel iş çıkardı.

Kilit zanlılardan birinin en yılmaz ve yorulmaz avukatı, Çetin Doğan'ın damadı Dani Rodrik. Harvard Üniversitesi'nin saygın profesörlerinden Rodrik, Batı medyası ve kanaat önderleri arasındaki muazzam ağa hakim bir isim. Dava başladığından beri çok sayıda makale kaleme alan Rodrik, okurlarının kafasına tek bir fikri çaktı durdu: Bu darbe komplosu uydurmadır ve bunun tersini iddia edenler ya olguları bilmiyordur ya da bu ve benzeri davaların en büyük destekçisi olan Gülen hareketinin kurduğu tuzağa düşmüştür. Rodrik'in baş savı şu: Balyoz belgelerinin bulunduğu tüm CD'ler sahte ve sonradan üretildi. Rodrik'in hakkını teslim etmek lazım: Bu davada bir şeylerin temelden yanlış olduğuna dair Washington ve Brüksel'de pek çok kişiyi ikna etmeyi başardı. Örneğin geçen yıl Avrupa Parlamentosu üyeleri, Rodrik ve diğer davalıların akrabaları tarafından ziyaret edildikten sonra, kanaatlerini değiştirdi.

Gelelim Hilmi Özkök'e. 2003'teki tartışmalı seminer sırasında görevde bulunan eski Genelkurmay Başkanı, önce tanıklık etti ve sonra geçen haftasonu kararla ilgili görüşünü açıkça dile getirdi. Özkök, toplantıdan haberdar olduğunu, Doğan ve Rodrik'e göre ordunun beklenmedik olay senaryolarına karşı planlarını sınıadığı bir toplantıdan ötesi olmayan seminerle ilgili generalleri 'amacı aşıklarına' dair uyardığını kabul etti. Astlarının zihniyetini bilen Özkök için, bunların sade harp oyunları değil de, çoğu subayın derin bir güvensizlik ya da hor görme beslediği AKP hükümetini sindirmeye yönelik ciddi planlar olduğu aşıkardı. Dava bittikten sonra, Özkök eski silah arkadaşlarının akıbetinden duyduğu üzüntüyü dile getirdi, ama "Adil yargılama olmadı diyemem" vurgusu yaptı. "Bunlar keşke olmasaydı diye düşünüyoruz, ne yapalım, bunlar yaşandı" ifadesini de kullandı.

Rodrik ve onun muhakemesine güvenen insanlara sorum şu: Özkök gizli bir Gülenci midir yoksa meselenin bam teline mi basmıştır? Benim için meselenin özü şu: 2003'te bir dizi üst düzey subay, darbe planlarına onay almanın peşindeydi ama o onayı alamadı. Manipüle edilen CD'leri ve yargılama yöntemine ait hataları boş verin. Bunlarla temyiz sürecinde uğraşılır ve gerekirse düzeltilir. Rodrik'in suçlamaları kısmen de olsa doğruysa, sorumlu savcı ve yargıçlar hatalarının ceremesini çekmelidir. Ama tüm bunlar, Çetin Doğan ve diğerlerinin demokratik olarak seçilmiş hükümetin 2003'te kuyusunu kazmaya çalışmadığı anlamına gelmez. Bunlar yaşandı ve sorumluları cezalandırılmalı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dine hakaret yerine nefret söylemine karşı savaşalım

Müslüman âleminin 'Müslümanların Masumiyeti' adlı provokatif film kliline gösterdiği kızgın ve zaman zaman şiddet dolu tepki, dine küfür ve ifade özgürlüğü hakkındaki tartışmaların yeni bir döngüsünü başlattı.

Klibi protesto için Türkiye'de az sayıda insan sokaklara döküldü, pek çok kişi, inançlarına hakareti kınamakla birlikte, Müslüman bireylerin İslam'ı koruma iddiasıyla sorumsuzca sergilediği saldırgan hareketlere net biçimde karşı çıktı. Başbakan Tayyip Erdoğan, gelecekte benzeri kışkırtıcı vakaları önlemek amacıyla, ulusal ve uluslararası yasalara 'dine saldırıya' karşı önlemler konulması çağrısı yaptı. Bu fikir geçen hafta New York'taki BM Genel Kurulu koridorlarında tartışılırken, başka ülkelerde de dine küfrü cezalandıran yasaların istenirliği ve bu türden yasalar ile ifade özgürlüğü arasındaki klasik gerilim yeniden tartışmaya açıldı.

Hollanda'da en net ve tutarlı görüş, Rob Vreeken'den geldi. De Volkskrant'ta çalışan bir gazeteci olan Vreeken, bir süre önce Müslüman kadınlarla ilgili haberleriyle Avrupa Gazetecilik Üstün Başarı Ödülü'ne layık görülmüştü. Müslüman dünyasını gezmiş deneyimli bir gazeteci olan Vreeken, bu meseleyle ilgili hem Müslümanların hem de laik Batılıların hassasiyetlerini biliyor, en önemlisi de, bana göre, Avrupalıların çoğu tarafından paylaşılan bir görüşü dile getiriyor.

Vreeken, bu tartışmaya sıfırdan başlamadığımızı vurguluyor. 1999'dan beri Pakistan gibi nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan ülkeler, dine hakareti BM İnsan Hakları Konseyi'nin gündemine sokmaya çalışıyor. Pek çok Batı ülkesinde İslamofobi'nin yükselişe geçmesine mukabil dine hakaretle mücadele edilmesi yönündeki basınç da artıyor. Ama bugüne dek pek başarı elde edilemedi. Nedenlerini Vreeken izah ediyor. Dine küfürle ilgili küresel tartışma için Kişisel ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi (ICCPR) temel teşkil ediyor. Türkiye dahil pek çok devletin imzaladığı ve onayladığı sözleşme, imzacılarını, din özgürlüğü (madde 20) ve ifade özgürlüğü (madde 19) dahil kişisel ve siyasi haklara saygı göstermekle yükümlü kılıyor. Elbette kilit soru, söz konusu iki maddeyi nasıl ilişkilendirileceğimiz ve bunun dine hakareti yasaklamakla ilgili süregiden tartışma açısından ne anlama geleceği.

ICCPR'nin icrası, BM'de İnsan Hakları Konseyi'nden ayrı bir organ olan ve sözleşmeyi yorumlamakla görevli saygın hukukçulardan oluşan İnsan Hakları Komitesi tarafından gözlemleniyor. Nitekim Temmuz 2011'de BM'nin uzmanları 19'uncu ve 20'nci madde arasındaki ilişkiyi yorumladılar. '34 numaralı genel yorum'da, uluslararası hukukun, dinlerin değil, inananların haklarını koruduğu sonucuna vardılar. Yani sadece bireylerin insan hakları var. Bu öncüle dayanarak, komite, belli bir dine saygısızlığı yasaklamanın ICCPR'yle bağdaşmayacağı ve dine küfrü cezalandırmanın ifade özgürlüğüne aykırı olacağı sonucuna ulaştı.

Ancak işleri daha da karıştıracak şekilde, 34'üncü yorum, bu genel kuralın bir istisnası olabileceği, bunun da, dine küfrün, ayrımcılık ya da şiddet kışkırtan boyutta nefret duyguları yayması olduğunu söylüyor. Zorlu soru şu: Saygısızlık göstermek ne zaman nefreti körükler? Vreeken'e göre, 34'üncü yorumda kullanılan ifadeler net şekilde gösteriyor ki, ifade özgürlüğüne mutlak öncelik verilmesi gerekiyor ve bu hak sadece olağanüstü durumlarda ihlal edilebiliyor. Bu vargı, Erdoğan ve diğerlerinin çabalarına BM düzeyinde pek fazla şans tanımıyor.

Ulusal düzeyde işler farklı olabilir. Hollanda'da dine küfür de nefret kışkırtıcılığı da yasalara göre cezalandırılabilir. Vreeken'in önerisi, zaten 1968'den beri kullanılmayan dine küfür maddesinin iptal edilmesi ve onun yerine, engelliliği, cinsel tercihi, yaşam felsefesi, dini ve ırkına bakarak insanlara hakaret edilmesi ya da nefret yönlendirilmesini cezalandıran maddeye odaklanılması. İlkesel olarak bu bakış açısına katılıyorum. Lakin bu maddenin nasıl yorumlanacağı, daimi bir sorun olacaktır. Geçen yıl aşırı sağcı-popülist Geert Wilders mahkemeye çıkarıldığında, İslam'ı sürekli olarak günah keçisi göstermek suretiyle Müslümanlara karşı nefret

kışkırtmakla suçlanıyordu, gelgelelim yargıçlar, bana göre yanlış şekilde, sözlerinin ifade özgürlüğü kapsamına girdiğine hükmetti.

Ceza Kanunu'nda dine hakarete yer veren ama nefret kışkırtıcılığını henüz anmayan Türkiye, tüm bunlardan ne ders çıkarmalı? Benim önerim ikincisine odaklanmak olur, her ne kadar, tarafsızlık, hoşgörü ve ifade özgürlüğü gibi kavramların derinden kök salmadığı bir yargı sistemi ve kültürde, böyle bir maddenin kötüye kullanılmasının çok kolay olduğunun tümüyle farkında olsam da...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)